

T.C

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

AFRİKA’NIN KÜLTÜREL İMAJININ İNŞASI

Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Kültürel Etkinlikler Üzerine Niteliksel bir

Araştırma

Doktora Tezi

Abdulaziz Dino Gidreta

12923297

Ankara, 2017

T.C

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

AFRİKA’NIN KÜLTÜREL İMAJININ İNŞASI

Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Kültürel Etkinlikler Üzerine Niteliksel bir

Araştırma

Doktora Tezi

Abdulaziz Dino Gidreta

12923297

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Çiler Dursun

Ankara, 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

Abdulaziz Dino Gidreta

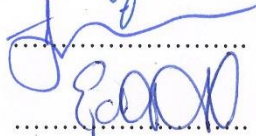
AFRİKA’NIN KÜLTÜREL İMAJININ İNŞASI

**Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Kültürel Etkinlikler Üzerine Niteliksel bir
Araştırma**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çiler Dursun

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
1) Prof. Dr. Çiler Dursun	
2) Prof. Dr. Haluk Geray	
3) Prof. Dr. Mutlu Binark	
4) ^{Yrd.} Doç. Dr. Emek Çaylı Rahte	
5) Yrd. Doç. Engin Sarı	

Tez sınav tarihi13.10.2012.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

23.10
(...../...../2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Abdulaziz Dino GIDRETA

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1
I. Birinci Bölüm: AFRIKA’NIN İNDİRGENMİŞ İMAJLARI, KAYNAKLARINA İTİRAZ ETMEK VE PASİF BİR KURBAN OLARAK YENİ AFRIKA KUŞAKLARI	18
1. Dünya Fuarları, Sömürge Sergileri ve Misyoner Koleksiyonları	18
i. Dünya Fuarları ve Sömürge Sergileri.....	20
ii. Misyoner Koleksiyonları ve Sergileri.....	24
2. Oryantalizm, Avrupa merkezcilik ve Egzotizm.....	25
3. Dünya Enformasyon ve İletişim Düzen/sizliği ve Uluslararası Medya Pratikleri	31
4. Dünya Harita Yapısında Afrika’nın Yerel İmajları	37
5. Kalkınma ve İnsani Müdahaleler.....	40
6. Tarihsel ve Küresel Düzlemde Afrika’nın Yanlış Temsil Edilmesindeki Olası Nedenleri	45
7. Bir Pasif Kurban Olarak Afrika Kuşakları.....	46
8. Karşı-Stratejiler ve Öneriler	48
II. İkinci Bölüm: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	52
1. Kültürlerarası İletişim ve İmaj İnşa Ortam Olarak Kültürlerarası Sergiler	52
2. Bilginin Tarihi ve Yapısını İtiraz Etmek.....	59
3. Klişeleştirme ve Kültürel İmgelem	63
4. Kültürlerarası Sergilerde Ziyaretçi “Bakışı”	71
5. Kültür ve Temsil Yaklaşımları.....	74
6. Afrika-Türkiye İlişkilerinde Tarihi ve Politik Konular.....	81
III. Üçüncü Bölüm: YÖNTEMSEL ÇERÇEVE	99
1. İnşacı Yaklaşımı	99
2. Yöntem olarak örnek çalışma.....	105
3. Kaynakların Özeliği ve Örnekleme Teknikleri.....	108
4. Veri Toplama Teknikleri	111
5. Sunuş ve Tartışma Teknikleri	115
IV. Dördüncü Bölüm: KÜLTÜREL İMAJIN GÜÇLENDİRİLMESİ ORTAMLARI OLARAK KÜLTÜRLERARASI SERGİLER	119
1. Kültürel İmaj Güçlendirme Ortam Olarak Kültürlerarası Sergiler	119
2. Kültürlerarası Sergi Düzenleyicilerinin Pozitif İstekleri	149
3. Kültürlerarası Sergi ve Kültürel İmaj: “Emik Analiz”	160
V. Beşinci Bölüm: KÜLTÜRLERARASI SERGİLERDE DÜZENLEYİCİ ÇIKARI VE İMAJ İNŞASI.....	187

1. Düzenleyici Çıkarları ve İmaj İnşasındaki Olası Etkileri	187
i. Olası Siyasal-Stratejik Çıkarlar ve Etkileri	188
ii. Olası Ekonomik-Stratejik Çıkarlar ve Etkileri	195
iii. Olası kültürel-egemen çıkarları ve etkileri.....	197
iv. İnsani-Sosyal Müdahalelerin Olası Etkisi	201
VI. Altıncı Bölüm: GENEL OLARAK TÜRKİYE’DE AFRİKA İMAJI	205
1. Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Bilgi ve Algı Dinamikleri	206
i. Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Yaygın Bilgi Kaynakları	206
ii. Türkiye’de Afrika’ya ilişkin pozitif bilgi ve algılar	214
iii. Türkiye’de Afrika’ya Yönelik Önyargılar	221
iv. Önyargıların Olası Sebep ve Kaynakları	236
2. Afrika’nın Değişik Haline Yönelik Bakışlar	248
3. Ziyaretçilerin Afrika’ya Bakışı: İlgi ve Anlam Çıkarımları.....	257
i. Kültürel hassasiyete ilişkin bakış	258
ii. Kültürel bağıntılılık ve çeşitlilik.....	262
iii. Ortak kültür ve ortak hedef bakışı	266
iv. İyimserlik ve Umutlu bakış.....	270
v. İş ve işletme bakışı.....	271
vi. İnsani destek ve empati bakışı.....	272
4. Ziyaretçilerin imaj oluşumlarını etkilenebilecek sergi faktörleri	272
i. Düzenleyici Çıkarlarının Ziyaretçi Anlam Oluşumundaki Etkisi	272
ii. Sergilerin eksiklerinin ziyaretçilerin anlam oluşturma sürecindeki etkisi.....	276
5. Araştırma Bulguları	281
VI. SONUÇ	289
KAYNAKÇA	292
ÖZET.....	302
TEŞEKKÜR.....	307
EK 1-MÜLAKAT/GÖRÜŞME DETAYLARI.....	308
EK 2-GÖRÜŞME SORULAR KISMEN.....	311
EK 3-ANKARA’DA AFRİKA KÜLTÜR SERGİLERİN RESİMLERİ.....	315

KISALTMALAR

AB-Afrika Birliği

ABÜ-Afrika Buyunuz Ülkeler

AÇAUM- Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi

AFAD- Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı

AKB-Afrika Kalkınma Bankası

AKE- Afrika Kültür Evi

AKS-Afrika İlişkili Kültürlerarası Sergiler

İHH – İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği

KDK – Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü

KSK- Kültürlerarası Sergi Katılımcıları

MUSİAD- Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği

OAC-Orta Afrika Cumhuriyeti

SAA-Sahra Altı Afrika

STK- Sivil Toplum Kuruluşları

TBMM-Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCDB-Türkiye Cumhuriyet Dışışleri Bakanlığı

THY-Türk Hava Yolları

TIKA- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

TÖMER- Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi

TUSKON- Türkiye İş Adamları ve Sanayicileri Konfederasyonu

UDEF- Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu

UÖB- Uluslararası Öğrenci Buluşmaları

YTB- Yurtdışı Türkleri ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

Tablo 1: Ülke Bazında Türkiye’de Eğitim Gören Afrikalı Öğrencilerin Sayısı

Tablo 2: Araştırmanın genişlik kapsamı

Tablo 3.1: Temel, Organize ve Küresel Temalar Yapıda Genel Tasarım

Tablo 4.1: Kenneth Pike’nin Etik ve Emik Anlatımı

Şekil A: Afrika Kıtasına Karşı Yaygın Önyargılar ve Klişeler

Şekil 1.1a: Sömürge Zamanındaki İktidari Göstergesi

Şekil 1.1b: Avrupa’nın Afrika kapışması

Şekil 1.2: Afrika’nın Dışarıdan Yönetildiği Gerçeği

Şekil 1.3: Afrika’nın Küçük Gösterilmesi

Şekil 1.4: Afrika Kıtasının Gerçek Boyutu

Şekil 1.5a: Çocuk ve Akbaba- Meşhur Fotoğraf

Şekil 1.5b: Afrika’nın Kaynağını Batı Dünyasına Taşınması

Şekil 2.1: Afrika’nın Doğal Kaynaklarının Dağılımı ve Yabancı Güçlerin Çıkarları

Şekil 2.2: Yabancı Güçlerin Afrika’yı Kullanması

Şekil 3.1: Attridge-Stirling’in Tematik Ağların Yapısı

Şekil 4.1: AKE ve UOB’da sergileme ve ziyaret ortamı

Şekil 4.2: UOB’da Ziyaretçilerin Sergilenen Ürünler ile Etkileşim Ortamı

Şekil 4.3: AKE’de Afrika’nın Kültürel Sergileri

Şekil 4.4: Afrika Boyunuz Ülkelerin Sergilerinde Turist Alan Promosyon Posterleri

Şekil 4.5: UOB'da Ziyaretçilerin Geziler Sırasında fotoğraf çekim anlar

Şekil 4.6: Afrikalı Öğrenciler Kendi Ülke Kültürlerinin Başında

Şekil 4.7: AKE'in Açılış Töreninde Afrikalıların Bir Araya Gelmesi

Şekil 4.8: AKE'de Ticaret ve Yatırım Çekebilen Afrika Ürünleri

Şekil 4.9: UOB'da Sergilenen ABÜ'in Yerel Ürünleri

Şekil 4.10: Afrika Yaş Ortalaması: Afrika Dünyanın En Genç Kıtasıdır

Şekil 4.11: UOB'da sergilenen ABÜ'lerin kültürel ürünleri

Şekil 4.12: Kültürlerarası Sergiler ortamında Kültürlerarası Etkileşim

Şekil 4.13: AKE'nin Bilgi ve Promosyon Broşürü

Şekil 4.14: 'Afrika Evi' AKE'n diğer bir adı olarak kullanılması

Şekil 4.15: AKE'in bir sloganı olarak 'Afrika artık çok yakın'

Şekil 4.16: AKE'in bir trend kelime olarak 'Eline sağlık Afrika'

Şekil 4.17: AKE'in bir sloganı olarak '21. Yüzyıl Afrika Yüzyılı Olacaktır'

Şekil 4.18: Türkiye'nin 25 Mayıs Afrika Günü kutlamasını gösteren Afrika haritası

Şekil 4.19: Ankara Gençlik Parkı'nda ABÜ'nün kültürel sergileri

Şekil 4.20: UOB'da Afrika boyunca ülkelerin tarihi gösteren posterleri

Şekil 4.21: ABÜ'in yaşam tarz ve genel kültürü gösteren UOB'daki sergiler

Şekil 4.22: UOB'da sergilenen ABÜ'in sanat eserler

Şekil 4.23: ABÜ'in dini değerlerine ilişkin sergilenen posterler

Şekil 4.24: ABÜ'lerin jeo-ekonomik kaynakları tanıtan sergi posterler

Şekil 4.25: UOB’da ABÜ’lerin Ekolojisi tanıtan sergi posterler

Şekil 4.26: UOB’da ABÜ’in Gıda ve Organik Yemekleri gösteren sergi posterleri

Şekil 4.27: Afrika’nın yerel çabaları ve kalkınmalar gösteren sergi eserler ve posterler

Şekil 4.28: Afrika’nın ekonomisi ile ilgili bilinmeyen gerçekler

Şekil 4.29: Afrika’da kadın temsili

Şekil 5.1: Türkiye (Ay Yıldız) forması giyen Somali çocuk

Şekil 5.2: UOB’daki sergi alanlarını kurumsal ve milli bayraklar ile dekore edilmesi

Şekil 5.3: UOB’da ABÜ’in bayrağının Türkiye’nin bayrağı ile birlikte sergilenmesi

Şekil 5.4: UOB’da ABÜ’in isimleri Türkçe olarak

Şekil 5.5: Dünya tarihindeki en zengin adam: Ganalı Mansa Musa.

Şekil 5.6: Dünyanın etnik çeşitlilik dağılımını gösteren harita

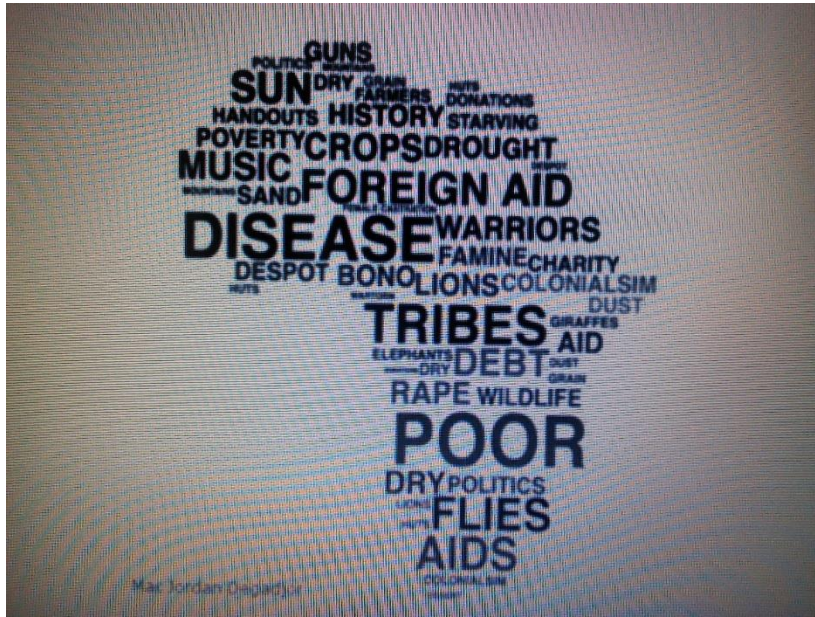
Şekil 5.7: Bir Afrika Evi Olarak Etiyopya’nın Gurage evi

Şekil 5.8: Yanlışlıkla sunulan poster: Nairobi’de bulunan binaların Addis Ababa’da bulunduğu gibi sunulması

GİRİŞ

Afrika'nın yaygın indirgenmiş imajı yeni nesil Afrika kuşakları üzerinde giderek artan bir endişe yaratmaya devam etmektedir. Afrika'nın tamamı aynı yapıya doğru indirgenemezse bile "Afrika imajı" diye yaygın bir söylem bulunmaktadır. Oluşturulan indirgenmiş imajın “pasif kurbanı” olan yeni Afrika kuşakları üzerinde oluşan zararlı etkilerden dolayı düşük imaj algısı endişe verici olarak değerlendirilmektedir (Pitchford, 2008). Yeni Afrika kuşaklarında, imajın büyük bir önem kazandığı uluslararası dinamik sahnede düşük bir “benlik” ve “rol algısı”nın oluşma riskleri oldukça fazladır. Bir başka ifadeyle, düşük imaj algısının yarattığı kaygı ve pasif tutum, Afrika ve Afrikalıların küresel, siyasal, ekonomik ve kültürel paylaşım ortamlarından dışlamasına sebep olmaktadır. Afrika imajı konusunda “gerçek ve imaj” ve “eleştiri ve yanlış temsil” gibi tartışılabilir konular olsa bile, Afrika'nın indirgenmiş imaj inşasına neden olan tarihsel ve küresel fenomenler sorgulamalıdır.

Şekil A: Afrika Kıtasına Karşı Yaygın Önyargılar ve Klişeler

Kaynak: Nkosana Mafico (2 Eylül, 2016). *The phenomenal mindset of Africa's future leaders.*

TEDxUQ

Bu durumda, Afrika'nın indirgenmiş imajının kölelik ve sömürgecilik dönemlerine kadar geriye gittiği söylenebilir. O zamandan bu yana, hiçbir coğrafik veya kültürel grubun imajı Afrika'nın ki kadar kolay zarar görmemişti. Bu bağlamda; Afrika'nın indirgenmiş imaj inşasına etkide bulunan tarihi ve mevcut küresel fenomenler değerlendirmelidir. Sözü ettiğimiz imaj endişelerinin oluşmasına katkısı olan sömürge sergileri, misyoner koleksiyonları, oryantal ve Avrupa merkezci anlatılar, dünya enformasyon ve iletişim düzensizliği kalkınma ve insani müdahale gibi pratikler üzerinde genel bir değerlendirme yapılmalıdır. Afrika'nın kalkınmasını olumsuz etkilemesinden dolayı bahsedilen tarihi ve küresel temsil pratiklerinin sorgulaması gerekmektedir.

Afrika dışında, Afrika ile ilgili etkinliklerde Afrika'yı “sergileme” ve “gösterme” faaliyetleri artmaktadır. Afrika'nın olumlu yüzünü gösterme çabaları olsa da hala Afrika'yı tanıtmaya etkinlikleri düzenleyicilerin çıkarlarına bağlı olarak şekillenmekte, dolayısıyla oluşturulan imaj, endişeyi çözmek yerine endişenin daha da büyümesine neden olmaktadır.

Bu kapsamda bu çalışma, iki tane Afrika ilişkin kültür sergisi üzerinden, kültürlerarası sergileme faaliyetlerini ele almaktadır. Çalışma; Türkiye'deki Afrika sergi ve kültür tanıtım faaliyetlerinin Afrika'nın imajını biçimlendirme potansiyellerini, düzenleyici kurum çıkarının imaj inşa ve aktarımındaki etkisini, Türk ziyaretçilerin Afrika ile ilgili ön fikirlerini ve önceki bilgi ve algılarını göz önünde bulundurmaktadır. Sergileme ve tanıtım biçimleri geniş bir temsil yaklaşımıyla ele almaktadır.

Bu çalışmanın üzerinde durduğu temel ve önemli faktörlerden biri; sergi etkinliklerinin Afrika'nın imajını oluşturma potansiyelleri, sergi faaliyetlerini gerçekleştiren kurumların istekleri ve Afrika'nın kültürel değerlerini tanıtmadaki

rollerinin araştırılmasıdır. Çalışmanın bir başka odağı da düzenleyici kurum çıkarlarının imaj inşası ve aktarımındaki etkisini incelemektir. Bu çalışma Afrika imaj inşasını, Türk ziyaretçilerin, Afrika ile ilgili ön fikirleri, önceki bilgi ve algılarını göz önünde bulundurarak incelemektedir.

Çalışma daracık bir kuramsal bağımlılıktan ne kadar uzak durmaya çalışsa da kültürel temsil konusundaki inşacı yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışma amaçlı örneklem yöntemiyle Türkiye'de Afrika'ya ilişkin kültürel etkinliklerin Afrika imajındaki etkilerini araştırmak üzere derinlemesine mülakatlar, kültürel ürünlerin değerlendirilmesi, kurumsal/resmi basın bildirilerinin incelenmesi ve bireysel gözlem gibi veri toplama teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmış olup bu analiz, başlangıç-kurma, alıntı ve yorumlama aşamalarını içermektedir.

Kültürel Temsil ve Kültürlerarası Sergileme

Genel olarak bu tür çalışmalar, kültürel temsil odakları olarak medya ve kültürel endüstriler üzerinde durmaktadır. Aynı şekilde kültürel temsil konuyu kültürlerarası sergiler, festivaller, fuarlar ve benzer ortamlarda da çalışılabilmektedir (Hall, 1997: 8). Kültürlerarası sergiler; “ötekinin kültürel temsili”, öteki bir “kaynak” kültürü bir “ev sahibi” kültür ortamında gösterilmesiyle gerçekleştirilir (Chang, 2013).

“Öteki kültürün sergilenmesi sırasındaki “sanat ve siyaset”in gerçekleştirdiği etkileri tartışmasında, Hall, kültürel temsil konularını daha önce alışılmış olan kültürel çalışmalar kapsamından çıkarıp, konuyu farklı bir yaklaşım ile ele alır: sergileme. Hall’a göre sergileme kavramının temel anlamı, “öteki kültüre ait” eserler ve benzer ürünleri sergileyerek anlam üretmektir (1997:8). Dolayısıyla belli bir anlam üretmek üzerine objeler göstermek Hall’a göre iletişime aracılık eden “*dil*” gibidir. Kültürlerarası sergilerde sunulan her tür eser kelime yerine

geçen “nesneler” olmaktadır. Böyle durumlardaki sergileme etkinliklerinin özellikleri arasında sergilenen ürünlerin fiziksel etkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda Hall’a (1997:8) göre sergilemek; bir temsil ortamı olarak “temsil sistemidir”.

Kültürel sergilerdeki temsilin en önemli unsurlar arasında, “başka bir kültürü göstermek, bağlantılarını açıklamak ve o kültür hakkında bir şey söylemek” gelir. Bu unsurlar gerçekleştirilirken, kültürün nasıl temsil edildiği ve seçeneklerin nasıl anlamlar ürettiği bizzat kültürün kendisini etkilemektedir (Hall, 1997:8). Üretilen anlamlar sergileyen ve sergilenen arasındaki politik ilişkiden kaçınılmaz olarak fazlasıyla etkilenir. Üretilen bilginin değişen politik eksensel yapısı ziyaretçilerin de doğal olarak etkilenmesine neden olmaktadır.

Afrika-Türkiye ilişkileri

Afrika-Türkiye ilişkilerinin çok eski zamanlara dayanan uzun bir geçmişi vardır. 1998’de gerçekleştirilen Türkiye’nin “Afrika Açılım Politikası” bütün ilişkileri yeniden canlandırdığı ve güçlendirdiği ifade edilmektedir. Afrika’da ise 20’nci yüzyılın son çeyreğinde birçok Afrika ülkesinin Türkiye’yi birdenbire kabul ettikleri görülmektedir. Bunun en önemli sebepleri arasında, Türkiye’nin Afrika’da kötü bir sömürge tarihinin olmaması, Türkiye’nin Avrupa Birliğine adaylığı, G-20 üyeliği, İslam İşbirliği Teşkilatı üyeliği, kalıcı olarak stratejik bir coğrafyada bulunması ve laik kurumlarının olması sayılabilir (Rudincova, 2014: 206-207). Türkiye’nin Afrika ile tarihi ve kültürel bağlantısı; Afrika’nın küresel siyaset ve ekonomide gelişmekte olan önemi ve Afrika’nın genç nüfusundan çıkışını almaktadır.

2005 yılında Afrika Birliğinde Türkiye Afrika’nın özel *stratejik ortağı* (*strategic partner*) olarak tanınmış ve Afrika Birliğinde *gözlemci statüsü* (*observer status*) olarak yer verilmiştir. 2008’de Türkiye, Afrika Kalkınma Bankası’nın (ADB) bölge üyeliğini kazanmıştır. Türkiye’nin 2008’deki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyindeki oturumda neredeyse bütün Afrika ülkeleri Türkiye lehine oy vermiştir. Bu önemli gelişmeden sonra, Çin’i ayrı tutacak

olursak, hiçbir yabancı ülke Türkiye kadar Afrika'nın dostu olmamıştır. Afrika'da Türkiye devletinin 35 büyükelçisi bulunmaktadır. Ayrıca Afrika'da birçok kurum ve kuruluşu içerisinde (IGAD, ECOWAS, EAC, COMESA ve ECCAS gibi) Türkiye'nin tanınmışlığı ve bu kurumların birçoğunda üyelikleri bulunmaktadır.

Türkiye'nin Afrika'daki ekonomik kapasitesi 31 milyar dolara yükselmiştir. Türkiye'nin bir bütün olarak Afrika kıtasındaki ticaret kapsamı son on yılda 4 kat kadar artmıştır. Türkiye'nin Afrika ile olan ekonomik kapasitesi 2003 yılında 6 milyar dolara yakinken, 2014'te 25 milyar dolara yaklaşmış durumdadır. Türkiye'nin Afrika kıtasına doğrudan yatırımları 2015 yılında 6 milyar dolara yaklaşmıştır (Al Jazeera Türk, Şubat 2016). Türkiye'nin 3 milyar dolara yakın yatırımının bulunduğu Etiyopya, Türkiye'nin Afrika'daki yatırım ve nüfuz alanının büyük kısmına ev sahipliği yapmaktadır. %65'i genç olmak üzere Etiyopya'nın nüfusu 102 milyondan fazladır (World Factbook, Temmuz 2016 tahmin). Ocak 2011'e kadar Etiyopya'da resmi olarak kayıtlı Türk yatırım firmaların sayısı 225'tir. Ticari ve yatırım ofislerinin yanı sıra Türkiye büyükelçisi, TİKA, THY, Anadolu Ajansı, Türk restoranları ve Türk okulları gibi önemli kurumlar da bulunmaktadır Etiyopya'da. Türkiye Afrika'ya yönelik farklı kalkınma ve insani yardım projeleri gerçekleştirmektedir. Bunların birçoğu TİKA tarafından yürütülmektedir. Ayrıca şu an büyük çoğunluğu Türkiye devlet burslu olarak Türkiye'de eğitim gören 52 ülkeden toplam 12.207 Afrikalı öğrenci bulunmaktadır (SASAM, 19.05.2017). 116 profesörün de Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarında bulunduğu söylenmektedir (TCDB, 26.03.16).

Gelişmekte olan Afrika-Türkiye ilişkilerindeki yükselmeler olumlu bulunsa da alandaki bilgi üretimi ve akademik işbirliklerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye'de her ne kadar Afrika odaklı akademik çabalar olsa da bütün bu dinamikler üzerinde düzenli bir bilgi üretim çabası bulunmamaktadır. Bu çalışmanın bu aşamada en azından akademik ve politik çabalara

katkıda bulunacağı ümit edilmektedir. Çalışma, tarihi ve günümüzdeki ilişkilere temel oluşturan farklı bilgi ve algılar üzerinden Afrika'nın Türkiye'deki temsil edilme biçimini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'de Afrika ilişkili Kültürlerarası Etkinlikler

Türkiye'de kültürel sergiler, fuarlar, gösteriler, kongre ve konferanslar, seminer ve sunumlar, akademik ve sosyal geziler, spor aktiviteleri gibi oldukça çeşitli kültürlerarası etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler; küçük kurumlar düzeyinde gerçekleştirilirken kısmen daha kalıcı olabilmekte ve belli düzenlilik gösterebilmektedir.

Türkiye'de Afrika'ya bağlı kurumsallaşmış bir etnografya müzesi bulunmamaktadır. Bahsedilen etkinliklerin çoğu kurumsallaşmış değildir fakat gelişen Afrika kültürünü sergilemek adına kurumsallaşan ve gelenekselleşenler de bulunmaktadır. Bunlardan birisi Ankara Altındağ Belediyesi Hamamönü'nde bulunan *Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi'dir*.

Yarı-sürekli (*semi-permanent*) etkinlikler arasında 10 yıldır devam etmekte olan ve her yıl 50'den fazla şehirde yapılmakta olan Uluslararası Öğrenci Buluşması bulunmaktadır. Devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler aracılığıyla temellenen sergiler, festivaller ve fuarlar bulunmaktadır. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu, Türkçe Yaz Olimpiyatları, YTB'nin Uluslararası Öğrenci Dünya Kupası, Hacettepe ve Ankara Yıldırım Beyazıt gibi üniversitelerin uluslararası öğrenci festivalleri ve yıllık Afrika-Türkiye ticari fuarları da Türkiye'de gerçekleştirilen Afrika tanıtım faaliyetleri arasındadır.

Bu çalışmada; Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi ve Uluslararası Öğrenci Buluşmalarının imaj temsili örnek olarak ele alınmaktadır. Örnek olarak incelenen bu iki temel etkinlik; çalışma kapsamında önce detaylarıyla tanıtılmakta daha sonra etkileri gözlemlenerek analiz edilmekte ve yorumlanmaktadır.

Afrika El Sanatları Pazarı ve Kùltür Evi; Afrika Kùltür Evi veya diğér ismiyle Afrika Evi diye de bilinen bu yer Afrika kùltürel ürünlerinin sergilendiğı ve satıldığı bir merkezdir. Bu çalışma boyunca Afrika Kùltür Evi (AKE) diye belirtilecektir. AKE, Ankara'nın Altındağ Belediyesinde kùltürel etkinliklerinin düzenlendiğı ve Ankara'nın turistik alanı olarak da geçen Hamamönü'nde bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyet Dışışleri Bakanlığı, Türk Hava Yolları, Cumhurbaşkanlığı, MÜSIAD ve Altındağ Belediyesi tarafından ortaklaşa gerçekleştiren bir projedir.

AKE projesi Türkiye Cumhurbaşkanının eşı Emine Erdoğan tarafından başlatılmıştır. Emine Erdoğan Afrika'ya bir ziyareti sırasında Afrikalı kadınların yaptığı kùltürel ürünlerden çok etkilenmiş, sonrasında kadınların yapmış olduğı bu ürünlerden yararlanılmadığını öğrenmiştir. Proje fikri olarak Afrikalı kadınların yararlanacağı şekilde ve Türkiye'de Afrika kıtasının kùltürünün tanıtılması üzerine şekillenmiştir.

Şu an AKE'de 17 Afrika ülkesinden gelen farklı kùltürel ürünler bulunmaktadır. Kùltürel ürünler arasında el sanatları, ziynet eşyaları, geleneksel kıyafetler ve ayakkabılar bulunmaktadır. El sanatları arasında estetik objeler, el yapımı ev eşyaları, geleneksel giysiler ve Afrika'daki bazı yabani hayvanların figürleri vardır. Yöresel giysiler arasında ise geleneksel etekler, atkılar ve ayakkabılar bulunmaktadır. Ziynet eşyaları olarak da yüzükler ve kolyeler vardır.

Katılımcılar hem ziyaret hem de alışveriş amacıyla gelmektedir. Ziyaretçiler arasında Türk vatandaşları, başka ülkelerden Türkiye'ye gelen turistler, Afrikalı öğrenciler ve diplomatlar bulunmaktadır. Ziyaretçiler aynı zamanda müşteri olmaktadır. Bu anlamda, Afrika kùltürüne ilgi duydukları için ziyaretçi-müşteri, ürünleri satın aldıkları için de müşteri-ziyaretçiler olarak adlandırılabilirler. Kùltürel fuarların ve etnografi gösterimlerinin bulunduğu

ortak paydadır bu merkez. Her iki faktörün de Afrika'nın tanıtılmasında rolleri vardır. Bundan dolayı bazı ziyaretçiler Afrika kültürünü izlerken bazıları ise evlerine Afrika kültürel ürünler almaktadırlar. Bu tür eşyalar kullanıldıkları için Afrika'yı daha uzun ve kalıcı bir şekilde hatırlatmaktadırlar.

AKE'in açılışı, Türkiye, Etiyopya ve Somali devlet başkanlarının eşleri, Dışişleri Bakanlığı, Altındağ Belediyesi, MÜSİAD ve üst düzey devlet yöneticileri tarafında gerçekleştirilmiştir. Törende Türkiye ve Afrika'daki ulusal ve uluslararası medya kuruluşları da yer almıştır.

Projenin sorumluluğu Cumhurbaşkanlığı Ofisi tarafından üstlenilmiştir fakat MÜSİAD tarafından yürütülmektedir. Her iki kurumdan da bu projeyi takip eden personellerin yanı sıra, proje sorumluluğu anlamıyla istihdam edilen yetkililer de vardır ve bu yetkililerin hem *gösterici* hem de *satıcı* olma vasıfları bulunmaktadır.

Uluslararası Öğrenci Kültür Buluşmaları

Türkiye'de 203 ülkeden gelen 114.000 yabancı öğrenci bulunmaktadır (UOB, 20.04.2017). Sadece 2014 yılında Türkiye'nin uluslararası öğrenci bursları için 96 milyon dolarlık-203.9 milyon TL- bir bütçe ayırdığı bilinmektedir ve bu miktar önceki yıllara göre artış göstermektedir (Daily Sabah, 10.11.2014). 2023 yılında Türkiye'nin yabancı öğrenci kapasitesinin 200.000 kişiye kadar yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye'de çok sayıda yabancı öğrencinin bulunmasında devlet burslarının katkısı büyüktür. Öğrencilere sağlanan burs imkânlarının yanı sıra Türkiye'yi seçme nedenleri arasında kültürel ve tarihi sebepler de bulunmaktadır. Türkiye, Orta Asya, Kafkasya, İran, Güney-Doğu Asya, Afrika ve Balkan ülkelerinden gelen öğrencilerden bir kısım, batı ülkelerinde özellikle 11 Eylül sonrası gelişmekte olan İslam ve Müslüman karşıtı düşünceler ve pratikler nedeniyle

Türkiye'yi seçtikleri söylenmektedir (Snoubar & Gizem, 2013:1). Tabi ki yaşadığı ülke ve bölgedeki zorluklar ve çatışmalar nedeniyle Türkiye'yi tercih etmiş olduğunu dile getiren öğrenciler de vardır (2013:1).

2017'de Türkiye'de eğitim gören toplam Afrikalı öğrenci sayısı 12.207 kişidir. Bu öğrencilerden erkek olanların sayısı 9015, kadın olanların sayısı ise 3.192'dir. Libya, Nijerya ve Somali vatandaşı olan öğrenciler yoğunluktadır (SASAM, 2017). Öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır.

Tablo 1: Ülke Bazında Türkiye'de Eğitim Gören Afrikalı Öğrencilerin Sayısı

ÜLKE BAZINDA TÜRKİYE'DE EĞİTİM GÖREN AFRİKALI ÖĞRENCİ SAYISI				
	Ülke Adı	Bay	Bayan	
1	ANGOLA CUMHURİYETİ	19	8	27
2	BENİN CUMHURİYETİ	76	12	88
3	BOTSVANA CUMHURİYETİ	5	4	9
4	BURKİNA FASO	116	17	123
5	BURUNDİ CUMHURİYETİ	83	40	123
6	CEZAYİR DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ	183	56	239
7	CİBUTİ CUMHURİYETİ	105	63	168
8	ÇAD CUMHURİYETİ	151	20	171
9	EKVATOR GİNESİ CUMHURİYETİ	13	0	13
10	ERİTRE DEVLETİ	26	6	32
11	ETİYOPYA FEDERAL DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	330	101	431
12	ETİYOPYA FEDERAL DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	334	251	585
13	FİLDİŞİ SAHİLİ CUMHURİYETİ	69	20	89
14	GABON CUMHURİYETİ	38	22	60
15	GAMBİYA CUMHURİYETİ	85	19	104
16	GANA CUMHURİYETİ	275	37	312
17	GİNE CUMHURİYETİ	165	52	217
18	GİNE-BİSSAU CUMHURİYETİ	33	24	57
19	GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ	109	55	164
20	GÜNEY SUDAN CUMHURİYETİ	13	5	18
21	KAMERUN CUMHURİYETİ	269	62	331
22	KENYA CUMHURİYETİ	336	139	475
23	KOMORLAR BİRLİĞİ	49	11	60
24	KONGO CUMHURİYETİ	149	37	186
25	KONGO DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	37	10	47
26	LESOTHO KRALLIĞI	8	6	14
27	LİBERYA CUMHURİYETİ	50	11	61
28	LİBYA DEVLETİ	1.158	506	1.664
29	MADAGASKAR CUMHURİYETİ	66	14	80
30	MALAVİ CUMHURİYETİ	85	44	129
31	MALİ CUMHURİYETİ	229	117	346
32	MAURİTİUS CUMHURİYETİ	14	12	26
33	MISIR ARAP CUMHURİYETİ	490	205	695
34	MORİTANYA İSLAM CUMHURİYETİ	127	23	150
35	MOZAMBIK CUMHURİYETİ	68	34	102
36	NABİMYA CUMHURİYETİ	7	8	15
37	NİJER CUMHURİYETİ	164	42	206
38	NİJERYA FEDERAL CUMHURİYETİ	1.114	277	1.391
39	ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ	92	16	108
40	RUANDA CUMHURİYETİ	29	10	39
41	SAO TOME VE PRİNÇİPE DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	3	0	3
42	SENEGAL CUMHURİYETİ	121	55	176
43	SIERRA LEONE CUMHURİYETİ	27	9	36
44	SOMALİ FEDERAL CUMHURİYETİ	1.079	304	1.383
45	SUDAN CUMHURİYETİ	263	86	349
46	SVAZİLİND KRALLIĞI	7	9	16
47	TANZANYA BİRLEŞİK CUMHURİYETİ	298	116	414
48	TOGO CUMHURİYETİ	50	12	62
49	TUNUS CUMHURİYETİ	110	93	203
50	UGANDA CUMHURİYETİ	174	47	221
51	ZAMBİYA CUMHURİYETİ	85	47	132
52	ZİMBABVE CUMHURİYETİ	39	18	57
GENEL TOPLAM		9.015	3.192	12.207

Kaynak: SASAM (2017), <http://sahipkiran.org/2017.05.19/afrika-gunu/>

Öğrencilerin sayısının artmasıyla birlikte, Türkiye'deki yabancı öğrencilerin düzenledikleri kültürel gösteri ve benzer programların sayısı da artmaktadır. Bu tür kültürel etkinlikler çoğu zaman dernekler tarafından organize edilmektedir fakat üniversiteler, enstitüler

ya da fakülteler tarafından da organize edildiği görülmektedir. Bu çalışma yıllık olarak düzenlenen “*Uluslararası Öğrenci Buluşmaları*” üzerine odaklanmaktadır. Türkiye’de 50’den fazla şehirde düzenlenen bu kültürel etkinlik, UDEF (Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu) tarafından yönetilme ve 40’tan fazla dernek tarafından ortak organize edilmektedir.

Gelişmekte olan UÖB etkinliklerine Türkiye ve uluslararası platformlardan yüz binlerce ziyaretçi katılmaktadır. 2014 yılındaki programa Türkiye’de 36 farklı şehirde gerçekleştirilmiştir. Daha önceki yıllarda her yıl Mayıs ayının ortasında bir hafta sonunda gerçekleştirilen etkinlikler, 2016’dan beri Nisan ve Mayıs ayları içerisinde üç hafta boyunca gerçekleşmeye başlamıştır. 2016’daki program 23 Nisan- 15 Mayıs; 2017’deki ise 22 Nisan-13 Mayıs tarihleri arasında olmuştur. Bir gelenek olarak İstanbul’da gerçekleşen bu programın kapanışında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı bulunmaktadır. 2017’de UÖB 10. defa gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Kültürel ürünlerin tanıtılması için ülkelere belli bir alan tahsis edilmektedir. Sunulan kültürel ürünler ve sergilenen gösteriler arasında; sanat eserleri ve eşyaları, giyim ve ziynet eşyaları, yerel danslar, oyun ve dramalar, halk masalları, geleneksel yemekler ve yemek hazırlama bilgileri, milli bayramlar ve özel günler, yerel diller, kutsal kitaplar, el yazıları, el sanatları, farklı posterler ve fotoğraflar bulunmaktadır.

Bu kültürel ürünler, programı organize eden dernekler tarafından temin edilerek sunulmaktadır. Katılan ülkelerden gelen öğrenciler kendi ülkelerindeki ürünleri gösterme ve sunma görevinde bulunmaktadır. Bu etkinlikler günden güne daha fazla ziyaretçi çekmektedir.

Bu çalışma kapsamında gözlemlenen sonuçlardan hareketle; bilindiği gibi kültürel etkinlikler bünyesinde kültürel çeşitlilik barındıran kültürlerarası diyaloglardır. Farklı ülkelerden katılan öğrenciler kendi kültürlerini etkinlik aracılığıyla temsil ve ifade etmiş

olmaktadırlar. Etkinliklerin bu denli etkili sonuçlar üretmesi daha detaylı araştırılmasını gerekli hale getirmektedir.

Araştırma Sorunsalı

Tarihi ve küresel temsili pratikler içerisinde Afrika'nın indirgenmiş bir imajla sunulduğu ve bu biçimde algılandığı önceki kısımlarda açıklanmıştır. Ne var ki, farklı küresel siyasi ve ekonomi dinamiklerin belirleyiciliğinde uluslararası etkinliklerde Afrika kıtasının görünürlüğü son yıllarda oldukça artmaya başlamıştır. Bu gibi Afrika'yı gösterme çabaları, Afrika'nın önyargılı imajının düzelmesi ve yeni-olumlu imajların yaratılması açısından faydalı olacağı muhakkaktır. Bu durum çerçevesinde, Afrika'nın çekici kültürel değerlerinin, doğal kaynaklarının, imkân ve potansiyellerinin ortaya çıkartılmaya çalışılması kültürlerarası etkinlikler içerisinde aynı zamanda başarı hikâyelerini de barındırmaktadır. Amare (2007)'e göre bir araştırma odak olarak başarı hikâyelerinden ders çıkartmalı ve sorunlar çözülerek ilerlenmelidir.

Afrika kültürünü Afrika dışında sergilenme etkinliklerinde, sergileri düzenleyen kurumların veya ev sahibi ülkelerin farklı çıkarları Afrika imajı inşasının manipüle edilmesine yol açmaktadır. Bu etkilerin önemli yanı ise ziyaretçilerin Afrika ile ilgili algılarında belirleyici olmasıdır. Bu etkinliklerde ziyaretçilerin Afrika algısı; onların daha önceki bilgilerinden, algılarından, bakış açılarından farklılaşır ve etkilenir. Sayılan ön koşullar ve varsayımlar altında bu çalışma; Afrika'yla ilgili kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme olasılıklarını ve potansiyellerini, düzenleyici kurumlar ve ev sahibi ülke çıkarlarını ve onların imaj inşasındaki etkilerini, önceki bilgileri ve şimdiki sergileme durumlarına bağlı olarak ziyaretçilerin Afrika imajı algılarının değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Kısacası bu çalışmanın amacı; Türkiye’de gerçekleştirilen Afrika’yla ilişkili kültürlerarası sergileri kapsamında Afrika’nın kültürel imaj temsilini ve inşasını araştırmaktır. Çalışma Afrika kültürlerarası sergilerinin imaj güçlendirme olasılıkları ve potansiyelleri, sergileyici ve sergilenen arasındaki iktidar ve rol ilişkileri, ön fikirler ve sergi sonrası farklılıklara bağlı olarak Türkiye’deki ziyaretçilerin Afrika’ya ilişkin imajı algısını ele almıştır. Çalışmanın daha kapsayıcı olabilmesi açısından Afrika’nın yanlış imaj inşasının tarihi ve Afrika-Türkiye ilişkilerindeki önemli gelişmeleri de araştırmaya dahil edilmiştir.

Afrika dışında gerçekleştirilen Afrika kültürel etkinliklerinde Afrika’yı tanıtım çabalarında Afrika imajı güçlendirilmeli, düzenleyici kurumların ve ev sahibi ülkelerin çıkarları sınırlandırılmalı ve dolayısıyla ziyaretçilerin daha yeni ve iyimser bir Afrika’ya bakmaları sağlanmalıdır. Kültürlerarası sergilerde bu özelliklerin bulunup bulunmadığının araştırılması gerekmektedir. Sorunu bu açıdan da incelemek faydalı ve yerinde olmaktadır. Konuyu odak sorular üzerinde ayırmak daha net cevaplara ulaşmak açısından daha etkin bir seçenektir.

Genel araştırma sorularının detaylı biçimde sorulması yöntem açısından da çok faydalıdır. Punch (1998: 34), genel araştırma sorularının düşünceleri yönlendirdiğini ve bu sebeple detay soruların genel soruları takip etmesi gerektiğini belirtmektedir. Ampirik araştırmayı da temelden etkileyen sorular aslen araştırmanın içinde cevaplanmaktadır. Bundan dolayı, bu araştırma, içinde detay soruları barındıran üç konu üzerine vurgulanmıştır.

Bu araştırmanın ana konusu: “Kültürlerarası etkinliklerin kültürel imaj inşasının temel iletişim platformu olduğu varsayılarak, Türkiye’deki Afrika’ya ilişkin kültürlerarası sergilerin Afrika’nın imajını nasıl temsil ettiğine” dairdir. Detaylı sorular ise: 1) Türkiye’deki Afrika ilişkili kültürlerarası etkinliklerin, Afrika’nın imajının güçlendirmesi üzerinde ne tür rolleri vardır ve bu roller nasıl işlemektedir? Sergilenen ürünler Afrika kültürünü ve imajını ne kadar taşımakta ve aktarmaktadır? 2) Türkiye’deki Afrika’yla ilişkili kültürlerarası etkinliklerde,

düzenleyici kurumların ve ev sahibi ülkenin olası çıkarları nelerdir? Bu çıkarlar Afrika'nın imaj inşasını nasıl etkiler? 3) Türk halkının Afrika imaj algıları nelerdir, kültürlerarası sergilerde Türkiyeli ziyaretçilerin Afrika'ya ilişkin algıları ve ön fikirleri nasıl etkilenir?

Çalışmanın önemi

Bu çalışmanın önemi Afrika karşı uzun zamandır üretilen önyargılı imajları kısaltarak bu imajı inşasının pasif kurbanı olan yeni Afrika kuşakları kurtarmaktır. Afrika'nın yeni kuşakların motivasyonu yükseltmek ise Afrika'nın genel kalkınmasını hızlandırmak demektir. Çünkü Afrika nüfusun yarısından fazlası yeni kuşak gençlerdir.

Türkiye'de Afrika'ya ilişkin bilgiler az ve karışıktır. Bunun sebebi de Türkiye'de Afrika'ya ilişkin düzgün ve kurumsallaşmış bilgi üretim bulunmamasıdır. Dolayısıyla bu çalışmanın diğer bir önemi hem genel Afrika konusunda hem de Afrika imajın inşası konusundaki bilgi üretime eklemektir. Ayrıca, Afrika ve Afrika imajı üzerinde çalışmaya niyetli veya çalışmakta olan akademik ve kurumsal araştırmacılar bu çalışmadan faydalanabilirler. Bu çalışmanın değer isteği de Türkiye'de Afrika'ya ilişkin müze ve kütüphane gibi bilgi kurumların kurulmasına teşvik etmektir.

Çalışmanın kapsamı

Bu çalışmanın genel odağı daha geniş olan temsil konusu alanından; imaj temsili, ötekilerin imaj temsili; kültürlerarası sergileme pratiklerinde ötekilerin imaj temsili, kültürlerarası sergileme pratiklerinde kültürel imaj güçlendirme durumları, düzenleyici/ev sahibi ülke çıkarları ve imaj inşasının muhtemel etkileri, ziyaretçi ilgileri ve anlam çıkarımlar çerçevesinde daraltılmıştır. Aşağıdaki tablo araştırma kapsamını göstermektedir.

Tablo 2: Araştırmanın genişlik kapsamı

Kültürel temsil
Kültürel imajın temsili
Ötekinin kültürel imaj temsili
Kültürlerarası sergi etkinlik ortamında ötekinin kültürel imaj temsil
Kültürlerarası sergilerin etkinlik ortamında kültürel imajın güçlenmesi olasılıkları, Düzenleyici çıkarları ve imaj inşasındaki olası etkileri, ziyaretçi ilgiler ve anlam çıkarmaları

Daha önce bahsedildi gibi Afrika ne kadar büyük ve çeşitliliğin bulunduğu bir kıta olsa da Afrika dışında Afrika'yı tek'leştiren bir algı vardır: imaj. Bu çalışma Afrika'nın tek'leştirilen algı ve imajını incelemek üzere yapılmıştır. Dolayısıyla, tematik odak olarak bu çalışma; kültürlerarası sergileme pratiklerinde imaj temsili, imaj tanıtımı, düzenleyici kurumların çıkarları ve ziyaretçilerin bakış açılarını ele almaktadır. Kuramsal açıdan çok sınırlı bir düşünce akımına bağlı kalmamaya çalışılmıştır fakat, çalışma öteki kültürlerin temsili konusundaki inşacı yaklaşımdan etkilenmiştir. Yöntem olarak ise; kültürel etkinlikler ortamında ötekilerin imaj oluşumunu değerlendirmek üzere kapsayıcı bir niteliksel içerik analizi yapılmıştır. Emik değerlendirme kısımdaki odak için Afrika Boyunuzu Ülkeler'inin (ABÜ) birtakım eserleri ve ürünleri seçilmiştir. Üzerinde çalışılan kültürlerarası sergileme pratikleri ise AKE ve UOB'dir.

Bölüm Özeti

Birinci bölüm kapsamında Afrika kültür imajını biçimlendiren temeller incelenmektedir. Ana konular olarak dünya fuarları, sömürge sergileri ve misyoner koleksiyonları, oryantalizm, Avrupa-merkezci ve egzotik anlatılar, dünya enformasyon ve iletişim düzen/sizliği durumunda uluslararası medya pratikleri, dünya haritasında Afrika

kıtasının ve yerellerin imajı, kalkınma ve insani yardım/müdahale pratikleri, Afrika'nın yanlış temsil edilmesinin olasılıkları, pasif bir kurban olarak Afrika'nın yeni kuşakları, karşı stratejiler ve öneriler ele alınmaktadır.

İkinci bölüm araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Kültürel sergiler, kamusal iletişim ile imaj inşası arasındaki bağlantıyı; bilginin tarihi ve yapısına müdahale etme gerekliliği; klişeleşme ve kültürel imgelem, kültürlerarası sergilerde ziyaretçi bakışı; kültür, kültürel yapı ve temsil konuları açıklanmaktadır. Bölüm sonunda, Afrika-Türkiye ilişkilerinde tarihi ve politik konular daha geniş bir şekilde incelenmiştir. Afrika-Türkiye ilişkilerinde tarihi ve coğrafi miras, Eski Afrika-Osmanlı ilişkileri, modern Afrika-Türkiye ilişkileri ve güncel Afrika Türkiye ilişkileri üzerinde ayrı ayrı tartışmalar yapılmıştır.

Üçüncü bölümde yöntemsel konular sunulmaktadır. Kültürel temsili araştırmak için kullanılan inşacı yaklaşımı, örnek çalışmalar, örneklem ve veri toplama teknikleri kanıtlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm ise kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme olasılıkları ve potansiyelleri değerlendirmektedir. Sergi etkinliklerinin alternatif rolleri, düzenleyici kurumların istek ve olumlulukları, Afrika'nın kültürel sergilerinin imaj oluşturma ve aktarma potansiyelleri incelenmektedir.

Kültürlerarası sergiler, kurum çıkarları ile imaj inşası arasındaki ilişkiler beşinci bölümde tartışılmıştır. Özellikle de ev sahibi veya düzenleyici kurumların muhtemel siyasi, ekonomik, kültürel ve insani destek çıkarlarının Afrika'nın imaj inşası süreçlerindeki etkisi değerlendirilmiştir.

Altıncı bölümde Türkiye'deki Afrika imajı incelenmiş; Türkiye'de Afrika hakkındaki bilgi kaynakları, optimistlik (iyimser) bakış açıları, önyargılar ve önyargıların muhtemel kaynak ve sebepleri değerlendirilmiştir. Türkiye'de Afrika hakkında çeşitli algılar, izleyicilerin Afrika bakış açısı ve anlam çıkarımları, düzenleyici çıkarlarının ve kültürlerarası etkinliklerin

eksiklerinin ziyaretçilerde oluşturduğu algılar (imaj) üzerindeki muhtemel etkiler değerlendirilmiştir.

Çalışma araştırma bulguları ve sonuç ile tamamlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen konular ve faktörler, elde edilen bilgiler ve nitel araştırma sonucunda ulaşılan kanıtlar özetlenerek Afrika'nın imaj inşasında etkili olan unsurlar, ön yargılar, tarihi arka plan, kültürel ajanlar ve yanlış yönlendirilmeler, etkinlik düzenleyicilerin bazı çıkarlara araç olarak kullanılmaları ve diğer tüm etkenler sonucunda Afrika'nın kültür inşası sonuca bağlanmıştır.

I. Birinci Bölüm: AFRİKA’NIN İNDİRGENMİŞ İMAJILARI, KAYNAKLARINA İTİRAZ ETMEK VE PASİF BİR KURBAN OLARAK YENİ AFRİKA KUŞAKLARI

Afrika’nın “indirgenmiş imajlarının” başlangıcı kölelik ve sömürgecilik dönemlerine kadar uzanır. O zamanlardan beri, hiçbir coğrafi ya da kültürel grubun imajına Afrika’nın imajına olduğu kadar kolay ve acımasızca zarar verilmediği söylenebilir. Araştırmanın bu kısmının amacı; Afrika’nın indirgemeci imaj inşasına katkısı olduğu düşünülen tarihi ve devam eden küresel fenomenleri incelemektir. Bütün bu yaratılan imaj endişeleri; katkısı olduğu düşünülen sömürge sergiler, misyoner koleksiyonları ve sergileri, Avrupa merkezli ve oryantal-egzotik anlatılar, dünya enformasyon ve iletişim düzen/sizliği ortamında dünya haritasının yeniden oluşması ve yere yönelik algılar, kalkınma ve insanı müdahale pratikleri üzerinden tartışılmıştır. Sonuç olarak, Afrika’nın imajı bahsedilen tarihi ve küresel olaylar sürecinde kaybolduğu ve Afrika’nın imajını yeniden inşa etmek üzere karşı stratejilere ihtiyaç duyulduğu tespitlerine ulaşılmıştır.

1. Dünya Fuarları, Sömürge Sergileri ve Misyoner Koleksiyonları

Bir ya da iki yüzyıl önce, “ötekinin kültürel temsil”i konusu festival, sergi, fuar ve ekspozisyon gibi kamu iletişim ortamlarında gerçekleşiyordu. 19. ve 20. yüzyılın başına kadar halk etkinlikleri önemli temsil ortamları olmuş, iletişim ortamların fizikselden kitlesel medyaya oradan da multimedya çevrimiçi (*online*) araçlarına/teknolojilerine kadar gelişimi önemli aşamalardan geçmiştir. Basın ve yayın temsili olmayan zamanlarda kültürel iletişim kaçınılmaz olarak bireysel, grupsal ve kamusal etkileşim gibi yakın ve fiziksel insani temas ortamlarında gerçekleştirilmiştir.

Küresel ve bölgesel iletişim ortamlarında, kültürlerarası sergilerin etkisi etkin yönetim kapasitelerine bağlıdır. Açıkçası, emperyalist zamanlarda bütün iktidar ilişkileri sömürülen ve sömüren arasındaki temel ayrılıklar üzerinden temellenmiştir. Toplam ekonomik ve siyasi varlığı sebebiyle, büyük ve uluslararası düzeyde kültürlerarası sergi yönetme kapasitesi sömürgeci güçlerin inisiyatifinde bulunmaktadır. Bu durumda, Afrika kıtası sömürülen ve de sergilenen olmaktadır. Dolayısıyla, Avrupa ve Amerika'nın, Afrika kültür sergilerini, asıl sebepleriyle, Afrika kuşakları üzerinde bırakılan imaj endişeleri ile birlikte incelemek faydalı olacaktır.

Şekil 1.1a: Sömürge zamanındaki iktidari göstergesi

Kaynak: <http://sites.psu.edu/afr110/2014/10/09/british-colonization-of-the-us-and-uganda/>

19. ve 20. yüzyılda uluslararası derecede, 'öteki' kültürün temsili etkinlikleri olan dünya fuarları, sömürgeci misyonların iktidar ilişkilerden fazlasıyla etkilenmiştir. Bütün bu dünya

fuvarları, sömürgeci misyonlar, sömürülen Afrika'nın nasıl sergilendiği ve bırakılan etkilerin araştırılması gerekmektedir.

i. Dünya Fuarları ve Sömürge Sergileri

Dünya fuarları ve sömürge sergilerinin etkileri dar ve sınırlı olmaktan çok oldukça genişdir. Dünya genelinde yapılan tüm sergiler, sergileme etkinlikleri bu projeler kapsamında gerçekleştirilmektedir. Dünya fuarları ve sömürgeci sergiler ticaret ve endüstri fuarları, karnavallar, müzik festivalleri, müzeler ve sanat galerileri gibi aktörleri bünyesinde barındıran çeşitli ve büyük etkinliklerdir. Dünyanın güçlü sömürgeci rejimleri tarafından yönetilen bu büyük pratiklerde dünya büyük amaçlar için “toplanır ve sergilenir” (Corbey, 1993: 338-441). Özellikle, 19. yüzyıldaki Dünya Fuarı milyonlarca ziyaretçi çekmiştir. 1851’de Londra’daki “I. Crystal Palace Fuarı” 6 milyon ziyaretçiye ev sahipliği yapmıştır. 1878’deki “Paris Fuarı” 16 milyon ziyaretçi çekmiştir. Televizyon ve sinema zamanlarından önceki 1900’lü yılların Paris Fuarları aynı şekilde 50 milyondan fazla insanın akınına uğramıştır (Corbey, 1993: 339).

Corbey’e göre bu fuarlar “aydınlanma fikirleri ve rasyonel bir dünya inşası” adına düzenlenmiştir. Fakat söz konusu olan dünya “Batının” kendi imajına ve Avrupa standartlarına uygun bir dünyadır (1993: 140-141). Bu fuarlar rekabet içerisinde olan dünya güçleri arasındaki ilişkileri düzenler şekilde özeleştirilmiş ve ekonomik çıkarlar, kültürel ve milli çıkarlar ile beraber yürütülmüştür. Bu fuarlar; zenginlik ve iktidar sahipliğini göstermek amaçlı sevinçli törenler (*joyous rituals*) ile karşılanır. Prestij kazanma isteği ve rekabet ettiği güçlere üstünlük göstermek için başka ülkelerin varlıkları sömürülerek yok edilmiş ve sömürülen ülkeler bu biçimde sergilenmiştir (Brooks, 2013: 71-81; Corbey, 1993: 339).

Ekonomik çıkarlar üzerinden sömürgecilik haklı gösterilip emperyalizm kolayca kabul ettirilmiştir. Sömürülen ülkelerin ele geçirilmesi emperyalist güçler için pahalıya kazanılan zaferler olarak algılanmış ve dolayısıyla sömürge ülkelerin Avrupa şehirlerine hammadde ve

pazar kaynağı olması istenmiştir. Almanya, İtalya ve Belçika gibi Afrika'ya yeni giren ülkelerin isteği ise kendi vatandaşlarına bu rejimlerin üstünde ne kadar güçlü olduklarını göstermektir (Korasick, 2005: 33). Tabi iki sömürgeci ülkelerin sömürülen ülkeleri sergileme sebeplerinden biri sömürgecilik politikalarını ve sömürge'deki varlıklarını kendi vatandaşlarına tanıtarak pozitif algı oluşturmak ve gurur kazanmaktır. Avrupa'nın Afrika kıtasının paylaşımı bu bağında gerçekleşmiştir.

Şekil 1.1b: Avrupa'nın Afrika Kapışması

Kaynak: Schiffman, R. (2013). *Hunger, food security, and the African land grab*. Retrieved from <http://voiceseducation.org/node/7873>.

Brooks (2013)'a göre 1889'deki Fransa Sömürgecilik Sergileri, Avrupa şehirlerini medenileştirmek (*civilizing the metropole*) adı altında yönetilmiştir. Emperyalist Fransa sömürge altında tuttuğu yerli halkı (*indigenous inhabitants*) göstererek sergilere gelen

ziyaretçileri sömürülen ülkelere gitmeleri için teşvik etmiştir. “Büyük Fransa” fikrini ideolojik olarak bu sergilerde işlenmiştir.

19. yüzyılın son yıllarında Avrupa müzelerindeki sergiler, ziyaretçiler üzerinde istenilen bir etki yaratmak için düzenlenmiştir (Korasick, 2005: 32). Emperyalist egemenliğin bir göstergesi olması için sergilenen objeler bilimsel araştırma konusu da olmuştur. Bu amaçla, sergilenen objeler ırkçılığın onaylanması ve sömürgeci zorbalığa haklı sebepler yaratmak için manipüle edilmiştir. Gösterilen bütün objeler batı izleyicisi için, batı olmayan maddi kültürlerle ilk temas olmuştur.

Diğer sömürülen bölgeler ile karşılaştırılmaz bir şekilde Afrika hem sömürgeci hem de sömürgeci sergilerden çok zarar görmüştür. 19. yüzyılın sonuna kadar geçen sürede Afrika’nın maddi kültürü Avrupa’daki müzelerde en az iki yüzyıl boyunca sergilenmiş bulunmaktadır (Korasick, 2005: 12). Bu sebeple, kültürel önyargı ve kültürel ikiciliği yayan kanıtlar 19. yüzyıldaki çeşitli gezi literatürlerinden (Seyahatname) ve maddi sergilerden elde edilmektedir. O zamandaki yazıların çoğu Afrika’ya yönelik olumsuz eleştirilerdir. Özellikle Afrikalıların “canavarlar” ve “putperest isyancılar” (*idolatrous heathens*) gibi tanıtılması uluslararası kamuoyunun kafasında fazlasıyla olumsuz bir imaj oluşmasına sebep olmuştur. Korasick’e göre bu imajlar; köleliğe bir rasyonel bir temel vermek ve sonrasında sömürgeciliğe yasallık veya hak kazandırmak için bir bahane olarak kullanılmıştır (2005: 12).

Böylelikle, sömürgeci sergilerde sömürgecilik ile ilerleyen ve onun daha da yayılmasına yasallık kazandırması amaçlanan anlatılar ile beraber sömürülen insanların hikayeleri de çoğalmıştır. Sömürgeci sergiler ‘ışığın karşıtı olarak karanlık, düzenin karşıtı olarak da şiddeti’

göstermiş ve uygulamışlardır. Corbey'e göre; özellikle, Afrika'da sömürülen ülkeler 'kara Kıtası'nın gerçeği olarak sunulmuştur (1993: 141).

Avrupa ve Amerika'daki Afrika'yı sergileme etkinlikleri süreç olarak farklı ancak amaçları aynıdır (Korasick, 2005: 2). Amerika'nın Afrika'da doğrudan bir emperyalist çıkarı yoktur ve dolayısıyla Avrupa'nın olduğu gibi Amerika'nın Afrika'da zafer gösterme durumları olmamıştır. Ancak, tam Avrupa'daki sergiler gibi Amerika'daki müzeler Afrika'nın primitif olduğunu ve dolayısıyla batı kültürünün Afrikalıları bulunduğu durumdan kurtarması gerektiğini zihinlere yerleştirmiştir. Amerika sergileri; Afrika'nın kültürel objelerinin ilginç ve Amerikan toplumu için çok yabancı fakat ulaşılabilir bir kültür olduğunu anlatmıştır. Genelde Afrikalıların yabani (*savage*) olduklarını göstermeye çalışmışlardır ve Afrika'ya yönelik kimi olumlu söylemler Afrika'nın stratejik açıdan yüksek ekonomik potansiyeli dolayısıyladır (2005: 3).

Afrika halkları için yansıtılan bu imaj, dünyanın her yerinde ve Avrupa toplumlarının da her kesiminde beklendiği ve istendiği gibi kabul görmemiştir. Hata bazı sergilerin ırkçılık yansıtılarına karşı izleyicilerin tepkisi olumlu olmuştur. Objelerin primitif algılanmasının yerine kitleler o objelerin estetik ve sanat (*craftsmanship*) özelliklerine büyük bir hayranlık göstermeye başlamıştır. Korasick (2005: 3)'e, göre hem Amerika'da hem de Avrupa'da bu ziyaretçi hayranlığının 20. yüzyılda popüler fikir olarak yavaş yavaş yayılması fazlasıyla yabancı ve yanlış tanıtilen bütün bu objelerin sıradan objelerden farklı sanatsal (*fine art*) değerler kazanmasını sağlamıştır.

Sergilenen tüm bu unsurlar çerçevesinde Afrika kültürü yanlış temsillerden fazlasıyla etkilenmiştir. Günümüzde dahi uluslararası algıda tüm bu önyargılı bakış açıları yer yer kısmen

yer yer tamamen devam etmektedir. Daha vahimi ise bu tür yanlış temsillerin yeniden üretilerek nesillere aktarılması zararın artmasına neden olmaktadır.

ii. Misyoner Koleksiyonları ve Sergileri

19. yüzyılda batı toplumunun Afrika ile ilgili birincil bilgi kaynakları misyoner raporlardır. Bu raporlar antropolojinin, bir disiplin olarak, primitif toplumları araştırmak ve sınıflandırmak için ana kaynakları olmuştur. Ayrıca, bütün bu bilgiler kilise dergileri ve haber gazeteleri aracılığıyla akademikleşmiştir. Yabancı kültürlerin en önemli teşhir kaynakları misyonerlerin gezi anlatımları olmuştur (Korasick, 2005). Korasick'e göre bu geziler sırasında ziyaretçi-katılımcılar Afrikalıların ilginç olduklarını ve oradaki misyonerlik görevlerinin zor olduğunu aktarmışlardır. Bu gezi anlatıları; maskeler, çeşitli araçlar, kıyafetler, ticari ürünler, hediyeler gibi toplanılan ürünler ile beraber sunulmuştur. Bu objeler misyonerlerin başarı göstergeleri olarak simgeleştirilmiştir. Toplanan objeler ise onları yapanların faaliyetleri olarak değil, toplayıcıların estetik yeteneklerinin göstergesi olarak tanıtılmıştır.

Dinsel ahlak açısından, misyoner koleksiyonları ve sergileri “dinsel olmayan” sergi biçimlerinden hiç farklı olmamıştır. Bu sergilere yüzbinlerce ziyaretçi Afrikalıları görmek için gelmiştir. Sergilerde insanların sergilendiği durumlar da olmuş hatta bazı sergilerde Afrikalı kadınlar göğüsleri çıplak sergilenmiştir. İnsanların sergilenmesine tepki göstermeyen kiliseler kadınların yarı çıplak sergilenmesine de hiçbir tepki vermemiştir (Sanchez-Gomez, 2009: 671-692).

Amerika'nın Afrika sömürgesinde aktif bir rolü olmazsa da Afrikalıları köle olarak götürmekteydi. Amerika da modern Afrika'yı misyonerler ve iş adamları ile tanıtmıştır. Misyonerler “kâfir Afrikalıları ve Hristiyanlığın ışığı getirmek” adına yola çıkmışlardı

(Korasick, 2005: 1). Batıda Afrika'yı tanıtanlar olarak misyonerler ve tüccarlar “gittikleri bölgeden objelerin toplayıcılarıdır”. Korasick (2005: 2)'e göre, Karl Steckelmann gibi tüccarlar ve William Henrey Sheppard gibi misyonerler düzgün eğitilmiş ve estetik amaçlı obje toplayıcılar olmuşlardır. Koleksiyonlar sadece eğitim ve estetik kaygı odaklı yapılmıyordu, bundan da önemlisi arkasında propaganda amacı taşıyordu. “Toplayıcı koleksiyonlarının ekonomik fırsatları, Afrika'nın değer potansiyelleri ile beraber Afrika'nın barbariti” konularıyla ilgili mesaj aktarma fonksiyonlarını da içerir. Misyonerlerin yazı ve derslerinde Afrika; “merak edilecek, tehlikeli ve gizemli bir kara (*mysterious land*) ve ekonomik varlıkların yayılma potansiyeli olan bir yer” şeklinde anlatılıyordu.

1850 sonrası, dünyayı çekip gösterecek olan başka bir makine ortaya çıkıp hızlı gelişmeye başlar: *fotoğraf*. Corbey'in (1993: 363) bahsettiği gibi fotoğraflar adaletli olup, gerçek özellikleri vurgulamışlardır, Hatta fotoğraflar dünyanın ve doğanın tam bir kopyası olarak tanıtılmıştır. Endüstriyel toplumlarda orta sınıflar kendilerinin yapmış oldukları stüdyolarda “öteki ırk” diye suçlu adamların, hayat kadınlarının, deli ve sapkın diye adlandırdıkları binlerce insanın fotoğraf ve portresini çoğaltmışlardır. Bu şekilde fotoğrafın sergilenmesi endişelerin daha da artmasına neden olmuştur. Çağımızda maddi kültürlerin; gösteriler, insanlar, fotoğraflar, posterler, videolar gibi unsurlarla derlenerek sergilenmesi katlanarak artmıştır. Fakat içeriklerde tanıtılan kültürün ne Afrika'yla ne de yerel halklarla bir bağlantısı yoktur. Afrika'nın indirgenmiş imajı tarihi kökleri derin olan ve insan onuruna aykırı muameleler sonucu ortaya çıkmış ve yayılmıştır.

2. Oryantalizm, Avrupa merkezilik ve Egzotizm

Oryantalizm ya da diğer adlarıyla Şarkiyatçılık-Şarkiyat; Yakın ve Uzakdoğu toplumlarının, kültürlerinin, dillerinin ve halklarının incelendiği batı kökenli ve batı merkezli araştırma alanlarının tümüne verilen ortak addır. Oryantalizm, batı dünyasının “oryan” üzerinde

egemenlik kurma, yeniden yapılandırma ve otorite alma stilidir (Said, 1978: 3). Said'in bahsettiği gibi oryantalizm sadece Avrupa'nın oryan üzerinde yapmış olduğu önyargılı inşası değildir. Daha doğrusu oryantalizm; aydınlatma sonrası dönemde Avrupa kültürünün siyasi, sosyal, askeri, ideolojik, bilimsel ve hayal gücü yönüyle oryan dünyayı yönetmek ve üretmek amacıdır (Said, 1978: 3).

i. Oryantalizm ve Avrupa-merkezcilik

Batının oryan üzerindeki egemen durumunda, yeni bilgi nesne ortaya çıkmış akademik çalışmalara uygun olarak; müze gösterileri ve sömürgecilik ofislerini yeniden yapılandırması, insan ve küreyi çalışmak üzere antropolog, dilbilim, ırkçılık ve tarih tezi kuramları, ekonomik ve sosyal kalkınma kuramları, devrim, kültürel kişilikler, milli ve dini özellikleri kullanmasıdır (Said, 1978: 7-8).

Said'in oryantal anlayışı Foucault'nun "iktidar/bilgi" konusuyla paraleldir. Dolayısıyla, Hall'un (1997: 60) bahsettiği gibi kitap, sergi, edebiyat, resim gibi temsili pratikler içerisindeki söylem ile ve iktidar içerisinde temellenmiş bir şekilde ötekilerin ırkçı olarak inşa edildiği bilgiler üretmektir.

Said 'iktidar' konusunu Foucault ve Gramsci'nin egemenlik konusuna benzer bir şekilde açıklamıştır. Bu varsayıma göre iktidar; bir toplumda, bazı kültürel biçimlerin, diğer kültürler üzerinde hâkim olmasıdır. Bu tarz bir kültürel egemenlik Gramsci'nin hegomenya anlayışıdır. Hegomenya, endüstriyel batıda kültürel hayatı anlamak için en önemli kavramlardan birisidir (Hall: 1997: 60).

Oryantalizm kavramı, Avrupa'nın dünyayı; Avrupalı olan ve Avrupalı olmayan şeklinde sınıflandırmasıdır. Oryantalizm Avrupa diye kolektif bir fikir oluşturmak temelinden uzak değildir. Said (1978: 7) Avrupa-Oryan ilişkisinde, kolektif fikrin egemenliğini, Avrupa'nın Oryan'ın geri kalmasından dolayı üzerinde almış olduğu üstünlük olarak özelleştirir.

Oryantal diye tanımlanan bölgeler; kuzey Afrika'yı da içine alacak biçimde Müslüm ve Arap bölgeleridir. Ancak, oryantal özelliklerin etkileri geniş olduğundan sınırları bütün Afrika'ya kadar uzanmaktadır. Oryantalizmdeki oryantal kapsamın içinde Afrika kıtası da bulunmaktadır (Czajka, 2005).

Korasick'e göre oryantal tarih literatürü batılı olmayan kültürlerin "ötekileştirilmesi" batının batılı olmayan toplumlara karşı kötü (*hostile*) niyetine bir kanıttır. Dolayısıyla batı dünyasının kendi egemenliğini onaylamak üzere ve batılı olmayan dünyayı yönetmek için ürettiği oryantalizm; toplumlara yönelik ırkçılığın yükselmesine neden olmuştur (2005: 5).

Genel olarak, dışlama ve bozma yöntemiyle, oryan literatüründe Afrika'nın faydalı bir tarihe ve kültüre sahip olmadığı söylenmiştir. Bu bağlamda, tarih ve kültür arasındaki ilişki de önemlidir (Confino, 1997). Confino'ya göre tarihçiler için kültür kavramı; anlam çıkarma, anlatım ve yöntemi yönlendiren bir kompasdır (1997: 1386 -1403).

ii. *Egzotizm*

Tarihi olayların içerisinde bulunan başka bir temsili düşünce ve pratik olarak egzotizm; siyah erkeklik ve kadınlığın önyargılı inşasıdır. Bu da tarihi olaylar olan kölelik, sömürgecilik ve emperyalizm içerisinde oluşturulmuştur. Özellikle Hall'un (1997: 262-264) bakış açısına bağlı olarak egzotizm pratiği ve etkisini açıklamak yerinde olacaktır.

Kölelik dönemlerinde ve sonrasında erkek kölelerin otorite, aile, sorumluluk ve varlık sahipliliği gibi hakları imha edilmiştir. Bu anlamda kölelik, efendilerinin işletmiş olduğu büyük bir “ırkçılık” rejimidir. Siyah köle erkekler patriarkal değer çerçevesinde; fiziksel, cinsel ve diğer nitelikleri itibarıyla kontrol altına alınması gereken basit roller ile özleştirilmişti. Ayrıca, köleler çocuk gibi görülmüş ve onlara çocuk gibi davranılmıştır. Hall bunu “çocuklaştırma” (*infantilization*) diye adlandırmaktadır (1997: 262).

Afrikan kadınların kadınlığını yermek ve sorgulamak üzere birçok yazar tarihsel bir temsil olarak Saartje Baartman, daha yaygın olarak da “The Hottentot Venus” adıyla bilinen Afrikan bir kadını örnek olarak kullanmışlardır. Saartje 1810’da Güney Afrika’nın Cape bölgesinden bir Boer çiftçi tarafından Londra’ya getirilmiştir. Ardından Londra ve Paris’te beş yıl boyunca sergilenmiştir (Gilman, 1985: 204-242, Hall: 1997 & Palmburg 2001: 54-75). Saartje’nin ilk “performans” zamanlarında, yüksek bir sahnede, bir yaban hayvan gibi yönlendiricinin emiriyle gidip gelerek, “bir insan gibi değil, kafesteki bir hayvanı gibi” sergilenmiştir (Hall: 1997: 264). Saartje’nin kalçaları; şarkılar, çizgiler, illüstrasyonlar, melodramalar, gazete ve raporlar aracılığıyla geniş kitlelere gösterilen büyük bir eğlence aracı olmuştur. Onu ölçen, bakan, çizen, yazan, anatomik değerlendirmesini ve benzer çalışmaları yapan doğa bilimciler ve etnologlar büyük önem kazanmıştır (Hall: 1997: 265 & Palmburg 2001: 57). Ziyaretçiler Saartje’nin Hottentots anatomisinin özelliği olan, dışarı doğru uzanan kalçalarını merak etmişlerdir (Gilman, 1985; Hall, 1997 & Palmburg, 2001). İngiltere toplumunun Saartje’e üç farklı bakış açısı vardır: kısmen çılgın, kısmen yabani, kısmen aptal bir dansçı (Palmburg, 2001: 56). Ancak onun bu biçimde sergilenişinden herkes memnun değildir ve bunu bir eğlence biçimi olarak algılamamaktadır (Palmburg, 2001: 56).

Şekil 1.1c: Saartje Baartman veya “The Hottentot Venus”

Kaynak: <http://www.sciencephoto.com/media/524912/view>

İnsan tarihinin en alçaltıcı temsillerinden birisi olan Saartje Baartman'nın temsil biçimini birçok yazar fazlasıyla eleştirmiştir (Gilman, 1985, Palmburg, 2001: 56-58, Hall, 1997: 265). Hall (1997: 265) aynı şekilde The Hottentot Venus'un sergilenmesi de çok net ifadelerle eleştirmiştir. Onun bu şekilde sergilenmesinin amacı; farklılığını yansıtmak, sıradan bir doğaya ve fiziksellğe sahip olduğundan hareketle aşağılamaktır. Hall'a göre Saartje

Baartman'ın sergilemesinde farklılığı vurgulama çabaları vardır. Onun farklılığı patolojik “ötekileştirme” biçiminin temsili olarak sergilenmiştir. O, Avrupalı kadınlara uygulanan etno-merkezci kadınlık özelliklerini taşınamaması sebebiyle batıdaki kadınların kadınlığını gösteren sınıflandırma sisteminin dışında kalmıştır (1997: 265). Avrupa, Afrikalı bir kadını bir eğlence ve merak malzemesi olarak sergilemiş, dans ettirmiş, bir kobay gibi üzerinde araştırmalar yapmıştır. Bunu yaparken odak noktada tek bir amaç vardır: “Bu yabani ve farklı yaratık, yönetilmelidir, eğitilmelidir, sergilenerek tanıtılmalıdır çünkü tehlikelidir. Bizim kadın tanımımıza uymamaktadır, primitif ve aydınlanmamıştır” algısı oluşturularak bir halkın sömürgeleştirilmesine haklı sebep yaratmak.. İnsanlık onuru ve cinsel kimliği aşağılanarak sergilenen bu kadın (Saartje Baartman-The Hottentot Venus), 1810 yıllarında Londra sergilerinde kitlesel bir skandal yaratarak köleliğin kaldırılması gibi konularda fitili ateşleyen bir imge olmuştur (Gilman, 1985: 213). Bir ırka ait kadın vücudunun önyargılı temsili olarak Saartje, son derece aşağılanmış bir temsilin kurbanı olmuştur. Vücudu parçalara ayrılarak “cinsel organ parçaları koleksiyonu” olarak bilinen meta *parçalama*'ya bir sembol olarak kurban edilmiştir.

Saartje'nin bu farklı doğası onun en çok cinselliği üzerinden vurgulanmıştır. Vücudu aşağılanmış ve fiziksel varlığı cinsel organlarına indirgenmiştir. Bütün bu olanlar onun yalnızca küresel yapıdaki belirlenmiş yerinden kaynaklı yaşadığı engeller olarak ortaya çıkmıştır (Hall, 1997: 266).

Hall'un vurgulandığı gibi Saartje Baartman dünyada “insan olarak yaşayamamıştır”. Benliği cinsel parçalara ayrılarak cinsel bir obje gibi muamele edilmiştir. Bu şekilde bir insan bedenini bir bütün olarak algılamak ve saygı duymak yerine parçalara ayırmak, yani onu benliği

ve bedeniyle soyut bir varlığa dönüştürmek, kelimenin tam anlamıyla bir tek şeyi ifade eder: *fetişizm* (1997: 266).

Açıklanan tüm bu tarihi olaylar, eski Afrika'ya yönelik insani değerlerin itibarsızlaştırılması bugünkü Afrika'nın da yanlış tanınmasının temelini oluşturmaktadır. Bu yanlış temsilin tüm sosyal etkileri elimine edilebilse dahi en azından fiziksel olarak yerleşmiş yanlış kanılar alt edilememektedir. Avrupa'nın bu uygulamalarla Afrika'ya verdiği zarar sadece fiziksel farklılığın yadırganması değil, fiziksel farklılığı fazlasıyla abartarak olmaması gereken, yanlış bir şey gibi lanse etmesidir. Fiziksel farklılığın yanlış ve itibarsız temsili de koca bir kültürün yaftalanmasına neden olmuştur.

3. Dünya Enformasyon ve İletişim Düzen/sizliği ve Uluslararası Medya Pratikleri

Dünya Enformasyon ve İletişim Düzen/sizliği: Dengesiz dünya enformasyon ve iletişim düzeni de Afrika'nın imajına zarar veren küresel fenomenler arasında sayılabilmektedir. Dünya iletişim düzeni, medya ve iletişim kontrolü açısından kuzey-güney iktidar ikiliği ilişkileriyle alakalıdır. Bu anlamda kuzey/batı dünyanın haber ve medya endüstrileri ve diğer bilgi ve iletişim teknolojilerinde egemen olduğu çok açıktır. En önemlisi, batı dünyanın; güney ve doğu dünyaya hem haber hem de perspektif sağlayan etkili haber ajanslarını kendi kontrolü altında tuttuğu da ortadadır.

Associated Press (AP), Agence France-Presse (AFP) ve The Reuters gibi ajanslar büyük bir bilgi yönetim kapasitesine sahiptir ve dolayısıyla geri kalan dünyanın iletişim düzeni üzerindeki etkileri çok büyüktür. Uluslararası düzeydeki en büyük basın ve yayın kuruluşları, medya endüstrilerinin önemli bir kısmı batı devletlerine aittir. New York Times, Washington

Post, CNN ve BBC gibi medya kuruluşlarının Afrika'ya vermiş oldukları az ve sadece stratejik kapsama rağmen Afrikalılar bu medyaları sanki Afrika'ya ait medyalarmış gibi takip etmektedirler.

Hızlı gelişmekte olan bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda, bölgelerarasında bulunan iletişim ve teknoloji farklarına sayısal uçurum (*digital divide*) denir. Tabi ki bu aralık farkına sadece yeni medya, yeni iletişim teknolojileri değil radyo ve televizyon gibi eski iletişim teknolojileri de dahildir. Sayısal uçurumun; siyasi, ekonomik ve kültürel aralıklara da zemin hazırlaması söz konusudur. Bu aralığın oluşmasına Afrika'nın içinde bulunduğu sosyal-ekonomik koşullar mı sebep oldu, yoksa Afrika'nın zaten bulunduğu sosyal-ekonomik koşullar bu teknoloji aralığını mı yarattı? Bu konu hala tartışılmaktadır.

Bilgi toplumlarında iktidarın gücünü büyüten bilginin kontrolü konusudur. Şimdiki güçlerin bilgi kontrolü; 18'inci yüzyıldaki burjuvazinin toprak kontrolü ve 19'uncu yüzyıldaki kapitalistin makine kontrolü kadar önemli bir şarttır. Toprak ve makine ile kıyaslandığında günümüzün ekonomik egemenlik türleri bilgi kontrolü üzerinde durur. Sahip olduğu bilgilerden dolayı şimdiki egemenlik biçimleri için bilgili insanlar toprak ve makinelerden daha önemlidir. Bu açıdan gelişmiş teknolojilerle desteklenmiş şekilde milyonlarca insanın derin ve nitelikli bilgiye ulaşabilmeleri egemen güç olan batı-kuzey bölgelerine aittir.

Bütün bu tarihi birikim ve teknolojik donanım, dünya enformasyon ve iletişim düzeninde batı dünyasının güney ve doğu dünyayı inşa etmesine olanak sağlamıştır. Bu durumda, Afrika kaynaklarının şimdiki Avrupa'nın ekonomik temeli olduğunu iddialarının doğruluk payı vardır. Bu bağlamda batı medyalarının Afrika'ya vermiş oldukları olumlu medya desteğinin çok yetersiz olduğu söylenebilir. En iyi denilen medya kuruluşlarının Afrika

kapsamı; bütün Afrika'yı sadece güzel ormanlara ve yaban hayvanlara indirgeyen belgesellerden ibarettir.

Dolayısıyla, küresel ekonomi ve iletişim anarşisi içerisinde, Afrika kendini ifade eden etken bir bölge olmak yerine, başkaları tarafından ifade edilen edilgen sessiz bir nesne olarak konumlandırılmıştır. Yanı sıra Afrika en çok zor zamanlarında ve bazı kötü yaşam koşulları seçilerek ortaya koyulmaktadır. Bütün bunlar demokrasi ve insan hakları adına yapılmakta olup, Avrupa'nın Afrika'daki baskıcı rejimler aracılığıyla kurduğu çıkar ağlarına bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Batı medyalarının Afrika inşasında, Afrika hep olumsuz, insanları da hep sıkıntı çekenler olarak tanıtılmaktadır. Harry (2015: 81) batı medyasının Afrika üzerinde oluşturulmuş ve tanıtılmış olan sıfatlarını özetlediği çalışmasında: kara kıta, açlık, kuraklık, yerel şiddet, çatışmalar, iç savaş, siyasi istikrarsızlık (*unstability*), AIDS ve darbe gibi ifadelerin sık sık kullanıldığını açıklamıştır.

Şekil 1.2: Afrika'yı Dışarıdan Yönetildiği Gerçeği

Kaynak: Debalke, T. (2016, February 02). *Corporate council on Africa or corruption council for African authoritarian regimes?*

Dünya enformasyon ve iletişim düzensizliğinin batılı güçlere uluslararası ve devletlerarası kurumlar yoluyla; Afrika üzerinde bir üstünlük ve yönetim için yasal bir izin ve kitlesel güç verdiği düşünülmektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletlerin batı ülkelerinin çıkarları için Afrika kıtasının yanlış kullanmakta olduklarını belirten eleştiriler bulunmaktadır. Batı günden güne Afrika'daki kalkınmayı kontrol etmek ve yönlendirmek için yasal zeminler oluşturma çabasıdadır. Bu noktada Afrika'ya ilişkin kötü imajların yeniden üretilmesi söz konusudur.

“Uluslararası” Medyada Afrika İnşası

Dünya enformasyon ve iletişim düzensizliğinin göstergesi olarak küresel iletişim ve bilgi akışının batı medyaları tarafından kontrol edildiği ve bağlı olarak Afrika kıtasının yanlış temsil edildiği yukarıda belirtilmeye çalışıldı. Fakat, bunun daha derin anlaşılabilmesi için Afrika konusunda batı medyalarının yaygın gazetecilik pratiklerinin daha yakından incelenmesi gerekir. Bu konuda Mezzana (2005) birçok araştırmasında temsil ve anlamlandırma uygulamalarına bağlı bir şekilde batı medyalarına ilişkin aşağıdaki genel gazetecilik pratiklerini tespit ederek özetlemeye çalışmıştır:

- *Seçme/çıkarma* (selection/omission): Afrika kıtası hakkındaki haberlerde yüksek derece seçme ve dışlama söz konusudur. Bütün bu seçme ve dışlama durumları medyalardaki gündem belirleme (agenda setting) amacı ile ilgilidir. McCombs ve Shaw (1979)’a göre “gündem belirleme” haber konuları belirlemek ve tekrarlamak üzere planlanmış bir odaklamadır. Bu durumda haber konularını seçmek ve göstermek yoluyla editörlerin, haber görevlilerinin ve yayıncıların gerçekleri istedikleri gibi biçimlendirme konusunda önemli etkiler vardır. Bu bağlamda, okur/izleyiciler sadece haber edinmiş olmuyor, bilginin/haberin genel akışı içinde medyanın konuya ne denli önem verdiği, ya da vermediği de anlaşılmış olunuyor.
- *Bağımindan ayırmak* (Decontextualization): Bağımından ayırmak konunun tarihi, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik durumlarına bakmadan haber yapmaktır. Bu açıdan örneğin batı medyaları Afrika’nın kalkınma konusundaki geçirmişliğini kendi devletlerinin tarihsel, siyasal ve toplumsal suçu olan kölelik ve sömürgecilik dönemleri ile açıklamaz.
- *Sansasyonalizm* (Sensationalism): Medyada sansasyonalizm kitlelerin ilgisini çekmek için bir konuyu ilginç ve çekici şekilde yansıtmaktır. Batı medyalarındaki

Afrika haberlerinde yüksek derece sansasyonizm özellikleri bulunur. Afrika’da birçok değişik gerçeklerin bulunmasına rağmen Afrika’yı her zaman kriz, savaş, kuraklık, açlık, salgın hastalıklar, kannibalizm, umutsuzluk gibi konular dolayısıyla vermişlerdir.

- *Abartma* (dramatization): Medya’daki Afrika temsillerinde olayların ve ilişkilerin çok abartılması sık rastlanan bir durumdur. Konular toplumsal, siyasal, ekonomik vb. bağlamlarıyla değil, kişiler veya gruplar ile verilmektedir.
- *Genelleme* (generalization): Afrika’nın bazı durumları ve bazı yerlerde olan durumları bütün Afrika’da her zaman öyleymiş gibi yansıtmaya durumlar bulunmaktadır.
- *İnsandışılaştırma* (dehumanization): haberler içinde insani odakları çıkartmak ve soyut önyargılara yer vermektir.
- *Kişiselleştirme* (personalization): yine haberlerde sivil toplumun yerine kişileri vurgulama anlayışı bulunmaktadır. Özellikle toplumun yerine devlet adamları ve liderlere vurgu yapılmaktadır.
- *İkili karşıtlık* (Binary opposition): Afrika’daki karmaşık durumları anlatmak için primitif-modern, fakir-zengin, gelişmiş-geri-kalmış gibi ikili karşıtlık terminolojileri kullanılmaktadır.
- *Kapsamlama* (Synecdoche): Bir bütünü herhangi bir parçasına bağlanmak için kullanılan dil’dir (*figure of speeches*). Örneğin Maasai toplumunun bütün Afrika kıtasını temsili ettiği şekliyle anlatılması.
- *Kelime Suiistimal* (abuse of terms): Afrika konusunda bazı kelimeleri bilerek yanlış kullanma anlayışı vardır. Kabile, primitif, ruhçuluk, vahşi ve orman yaşamı gibi ifadeler Afrika ile özleştirilmiş bulunmaktadır. Ayrıca, 54 ülkenin bulunduğu bir kıtadaki vatandaşların hepsini bir isimle “Afrikalı” diye adlandırmak da yanlıştır.

Dünya enformasyon ve iletişim düzenindeki eşitsizlik ve adaletsizliklere müdahale olarak yeni dünya enformasyon ve iletişim düzeninin nasıl olması gerektiği sorusu güncelliğini korumaktadır. Aralık 1984'te ABD UNESCO üyeliğinden ayıldı. Bunun sebeplerden en önemlisi UNESCO sekreterliğinin yeni dünya iletişim düzenine vermiş olduğu destek olduğu açıklandı. Yeni dünya iletişim düzeni üçüncü dünya ülkelerinden kaynaklanan ve uluslararası bilgi akışındaki adaletsizlikleri kısaltmak üzere sunulan isteklerdir. Maalesef bugüne kadar yeni dünya iletişim düzeni ile ilgili açıkça yazılan resmi bir belge bulunmamaktadır. Bu, UNESCO'da devam eden bir tartışma olarak kaldı (Raube-Wilson, 1986: 107).

4. Dünya Harita Yapısında Afrika'nın Mekânsal İmajları

Coğrafi-siyasi (geopolitically) haritaların manipüle edilmesi ve montaj yoluyla; Afrika kıtasının ötekileştirilmesi, uzaklaştırılması, küçültülmesi ve marjinalleştirilmesi söz konusudur. Haritalara yönelik önemli siyasi sorunlardan biri; Avrupa tarafından ortaya koyulan ve çoğu ülkenin sorgulanmaksızın kabul ettiği (*taken for granted*) üzerinde anlaşılan dünya haritasıdır. Bu konuda farklı bölgeler dünya haritasında eşit standartlarda yer alırken; Avrupalı kâşiflerin bilerek standart dışı bazı coğrafyalar çizdiği söylenmektedir. Ancak, son zamanlarda bazı yenedünya güçlerinin bu yaygın dünya haritalarını kısmen değiştirmeye çalışmakta oldukları da bilinmektedir.

Şekil 1.3: Afrika'nın Küçük Gösterilmesi

Kaynak: Continents of the World. (2013, February 20). Maps of World. <http://www.mapsofworld.com/continents>.

Daily Mail'ın gündeminde “Hiç görmediğiniz bir Afrika; Çin, Hindistan, ABD ve Avrupa'nın büyük kısmının birleşimi kadar büyüktür” diye bir manşet çıkmıştır (dailymail.co.uk, 05/10/2013).

Sessiz Afrika bu konu üzerinde yeterince çalışmış değildir. Uzun zamandır Afrika genel dünyadan ayrıık olan “ötekilerin toprağı” gibi gösterilmektedir. Normal dünya haritalarında Afrika öbür kıtalardan uzak gibi gösterilmekte, ‘uzak bir kara’ algısı yaratılmaktadır. Ayrıca, kendi boyutundan daha küçük ve merkez dünyadan ayrılmış; uzakta “küçük bir kara” gibi

yansıtılmaktadır.

Şekil 1.4: Afrika Kıtasının Gerçek Boyutu

Kaynak: The true size of Africa. (2013, n.d.). Inside/Out.<http://insideoutpaper.org/the-true-size-of-africa> (2013).

Afrika'nın merkez dünyadan kopuk lanse edilmesi bir yana bu derece yanlış ve haksız temsil edilmesine Afrika bile sessiz kalmaktadır.

Yeryüzünde Afrika Asya'dan sonra dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır. Avrupa ve Asya birbirlerine kara yoluyla, öbür kıtalar ise okyanus ile bağlıdır. Afrika ve Avrupa arasındaki en yakın mesafe Cebelitarık boğazındaki 14 kilometrelik geçiştir (European Youth Portal, 2017). Asya ile pek çok kavşak bulunsa da Afrika ve Asya arasındaki en yakın mesafe Mısır sınırından

uzanmaktadır. Boyut olarak Afrika'nın birçok kıtadan daha büyük olduğu açıktır. Ancak ne yazık ki Afrika, dünya haritasında, küresel siyasetin ötekileştirme, uzaklaştırma, küçükleştirme ve marjinalleştirme gibi önyargılı ve yanlış stratejilerinin kurbanı olmuştur.

5. Kalkınma ve İnsani Müdahaleler

Kalkınma Müdahaleleri: 1950'ler ve 1960'larda son Avrupa kolonisi Afrika'dan kaldırıldıktan sonra politik ve akademik alanlarda en yaygın sorun; gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki aralığın nasıl kapatılabileceği konusudur (Chandra, 2004). Dolayısıyla, dominant bakış açısı olarak sömürülen ülkelerin Avrupa ülkelerine benzemesi gerektiğini gibi bir kalkınma anlayışı gelişmiştir. Bu durumda, kalkınmanın esas anlamı; üçüncü dünya ülkelerinin ekonomik büyüme gösteren batı ülkelerine “benzemesi” sürecidir (Chandra, 2004: 214).

Geçen 50 yılda birçok kuram ve kavram ortaya koyulduktan sonra, çalışmalar ve müdahaleler kalkınma probleminin üç farklı modeline yanıt bulmuştur. Problemin bilgi eksikliğinden kaynaklandığını iddia eden, *modernizasyon modeli*; en büyük engelin güç eşitsizliği (*power inequality*) olduğunu savunan, *bağımlılık modeli*; demokratikleşme ve katılım kazanmak üzere kültürel kimliğin ve her derecedeki yerel toplumun katılım gerçekleştirmesi gerektiğini iddia eden, *katılımcılık modeli* (Chandra, 2004: 215) gelişmemiş ülkelerdeki kalkınma problemine geliştirilen kuramlardır. Servaes (2007: 93)'a göre katılımcı kalkınma modeli yerel toplumun kendi değişiminde en önemli ajan olduğunu ve dolayısıyla onların motivasyonunun geliştirilmeye çalışılması gerektiğini vurgular. Bu çalışma kapsamında Afrika imaj konusuna bağlı modernleşme modeli incelenmiştir.

Kalkınma iletişimi üzerindeki ilk çalışmalar modernleşme paradigması altında incelenmiştir. Birçok yazar bu konu üzerindeki kendi fikirlerini dile getirmişlerdir (Servaes, 2007: 93; Servaes, 2002; Chandra, 2004; Tomaseilli, 2007). Modernleşme bakışının üçüncü dünya ülkelerinde gelişmeme sebebi olarak; iç kültürel engeller, yerel geri kalmışlıklar ve teknolojik eksikler olduğunu gösterilmektedir (Tomaseilli, 2007: 300). Servaes'e göre modernleşme paradigması gelişmemeyi zengin ve fakir ülkeler arasındaki niceliksel farklılık olarak tanıtmaktadır (2002: 19-20). Dolayısıyla, kalkınma; geleneksel ve modern, geri kalmış ve gelişmiş, barbar ve aydınlanmış toplumlar arasındaki farkların imitasyon yöntemiyle kapatılması gerektiğini vurgular. Bu durumda gelişmenin ölçüsü gayri safi milli hasıla (GSMH), okuryazarlık, endüstriyel temeller, şehirleşme ve benzer niceliksel kriterler olmaktadır.

Gelişmemiş ülkelerin probleminin bilgi eksikliği olduğu düşünüldüğü için bunun çözümü olarak iletişimin önemi vurgulanmıştır. Okur-yazarlığın geliştirilmesi ve yerel toplumların geleneksel yaşamlarının özgürleştirilebilmesi için medyanın ikna edici roller oynaması gerektiği düşünülmektedir. Chandra'ya göre medyalar modernizasyonun hem kanal hem de gösterge araçlarıdır. Medya kuruluşları; modern kültürün difüzyon ajanı (*agents of diffusion*) olarak hizmet etmeye ve toplumsal gelişmenin derece belirleyici rolü oynamaya başlamışlardır (2004: 217). Modern kültür difüzyon ajanları Afrika'nın primitif olduğunu ve batı kültürünün Afrika'yı bulunduğu durumdan kurtarması gerektiğini açıklamışlardır (Korasick, 2005: 2).

Aynı düşüncede olan Tomasseli, geleneksel değerleri değiştirmek, teknik becerileri tanıtmak, milli iradeyi teşvik etmek ve resmi eğitimi geliştirmek üzere modernleşmeyi bir "kurtarış" olarak ortaya koyarak medya ve kitle iletişim teknolojileri ve altyapısal yatırım

(*infrastructural investment*) yoluyla iletişimin önem kazandığını belirtmektedir. Fakat, Tomaseilli'ye göre modernleşme yaklaşımı Afrika'da başarısız olmaya başlamış ve *bağımlılık yaklaşımlara* doğru bir seyir almıştır (Servaes, 2007: 304-305).

Ekonomik yapı modernleşme paradigmalarının temelini oluşturur. Modernleşme paradigması, problemleri çöz(e)meyince tutum değişikliğine gidilerek, eğitim derecesi, kitlesel medya ve kurumsal değişmeler gibi yeniliklerin önemli olduğu ortaya koyulmaya başlanmıştır (Servaes, 2002: 19-20). Servaes'e göre modernleşme artık üçüncü dünya kurumlarının batı mekanizmalarını kopyalama durumuna dönüşerek bir "Batılaşma" halini almıştır (2002: 20).

İnsani Müdahaleler: kalkınma projeleri gibi insani müdahale faaliyetlerinin de Afrika'daki durumları yanlış kullandığı iddiaları vardır. Bu müdahaleler; Afrika'da sanki hep yüksek derecede ve devamlı bir şekilde açlık varmış gibi gösteren fotoğraf ve video gibi yanlış içerikler üretmişlerdir. Bu davranışlarının temel sebebi ise; Afrika için yurtdışından fon sağlama amacıdır. Ancak Afrika'ya destek amaçlı sağlanan bu fonlar bile rüşvet ve yolsuzluğa kurban edilmiştir.

Daha da önemlisi, batı medyası ve batının insani yardım kurumları Afrika’da yaşadıkları deneyimleri birleştirerek etik ve onur açısından kabul edilemeyecek Afrika karşıtı ve fazlasıyla önyargılı imajlar üretmişlerdir. Bu bağlamda, Afrika’daki acınası yaşamın göstergesi olarak sıkça kullanılmış Sudanlı çocuğun hikâyesine bakmak doğru bir örnektir. Çocuğun fotoğrafının batıdaki büyük medya kuruluşlarından biri olan The New York Times’a satılması ile hikâyeye

küresel meşruiyet kazandırılmıştır.

Şekil 1.5a: Çocuk ve Akbaba Meşhur Fotoğrafı

Kaynak: Selwyn-Holmes, A. (2009, August 12). Vulture stalking a child. Retrieved from <https://iconicphotos.org/2009/08/12/>.

1993’te Sudan’a giden fotoğrafçı Kevin Carter şimdiki Güney Sudan’da Ayod diye bilinen bir köyde ikonik bir fotoğraf çekmiştir. Çocuğun ailesi onu bir sahada bırakıp yardım bırakmak üzere gelen uçağa doğru koşmuşlardır. İşte bu sırada çocuğun ölmesini bekleyen ya da ölmeden yemek isteyen bir akbaba çocuğa çok yakın mesafede beklemektedir. Bunu gören

Kevin çocuğu kurtarmak yerine fotoğrafını çekmeyi tercih etmiştir (*iconicphotos.worldpress.com*, 22/10/2016).

Sonrasında bu fotoğraf daha da meşruiyet kazanmış The New York Times'e satılmıştır ve 26 Mart 1993'te "Afrika'nın umutsuzluğunun metaforu" başlığıyla ilk defa gazetede çıkmıştır. Carter bu küçük çocuğa yardım etmemesinden dolayı çok fazla eleştirilmiştir. Hatta eleştiriler o kadar ağırdır ki, çocuğu kurtarmak yerine satılacak bir fotoğraf çekmesinden dolayı başka bir akbaba olarak değerdendirilmiştir (*iconicphotos.worldpress.com*, 22.10.2016).

Sonrasında Carter bu fotoğrafıyla Pulitzer Prize ödülü kazanmasına rağmen o andan sonra hayatta hiç mutlu olmadığını söylemiştir. Arkadaşına "çok üzgünüm, çok üzgünüm, çocuğu kaldırmadığım için" demiştir. Çocuğun kaderi ile ilgili kafasında dolaşan sorulardan sonra intihar ettiği söylenmektedir (*iconicphotos.worldpress.com*, 22.10.2016).

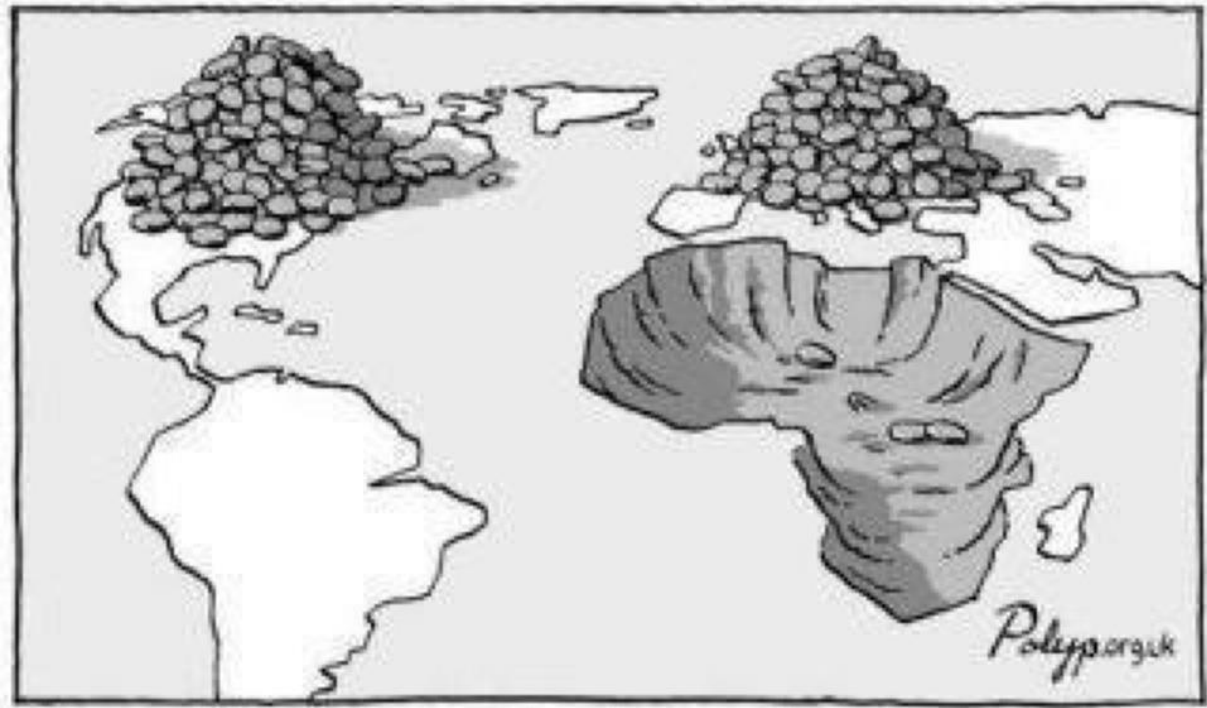
Bu olay, uluslararası medyada yayınlandıktan sonra meşruiyet kazanan tartışma konu olmuştur. Bu konu ve fotoğraf özellikle medya etiği açısından iletişim fakültelerinde uzun uzun tartışılmıştır (Benim de bu konu ile ilk tartışmam yüksek lisans gazetecilik etik dersimdeydi).

Bu şekilde sivil toplum örgütlerinin yardım toplama (*fund-raising*) merakları, batıdaki medya kuruluşlarıyla beraber Afrika'yı tam açlığın, hastalıkların ve doğal felaketlerin yeri gibi tanıtmışlardır. Yani yardım toplamak adı altında Afrika'yı istedikleri gibi şekillendirmiş ve yeniden üretmişlerdir. Bundan dolayı, batı kaynaklı insani müdahaleler Afrika'da milyonlarca insanı kurtardığı gibi milyonlarca insanın da yanlış tanınmasına neden olmuştur. Ayrıca, tam kalkınma müdahaleleri gibi insani etkinlikler de yerel toplumun isteği, katılımı, kültürü ve genel kararı ile entegre olmamıştır.

6. Tarihsel ve Küresel Düzlemde Afrika'nın Yanlış Temsil Edilmesindeki Olası Nedenleri

Çok geniş ve büyük tarihi ve küresel fenomenlerin Afrika'yı yanlış tanıtmak için birlikte çalıştığı bu bölümde ortaya koymuştur. Bütün bu hareketler elbette ki tesadüfi ve amaçsız olamazdı. Yani, bir kültürü bir halkı yüzyıllar boyu düşürücü bir temsile iten ve pek çok aktör tarafından desteklenmiş bir olaylar örüntüsü kendi kendine ve amaçsız şekilde gerçekleşmekten ziyade saklanmaya çalışan bir tarafın çıkarı doğrultusunda gerçekleşmiş olmalıdır ki bu kadar kesin sonuçlar doğurabilsin. İşte bu durumda batının Afrika'daki isteğini yavaş yavaş yerine getirip yer-altı zenginliğini kendi geleceğini oluşturmak için kullandığı anlaşılmaktadır. Bu çok klasik fakat doğru varsayımı tekrarlamak gereklidir. Bunun yanı sıra dünya güçlerinin küresel egemenlik yarışı da bir başka sebeptir.

Şekil 1.5b: Afrika'nın Kaynağını Batı Dünyasına Taşınması

Kaynak: <https://giselamusgrove.com/category/colonialism/>

Dünyayı küreselleştiren ve hızla yayılan kapitalist düzenin kalıcı bir ekonomik ve kültürel tüketme çarkı isteği de başka bir amaçtır. Üreticilerin üretmesi için tüketicilerin tüketmesi gerekir. Tabi ki bu durumda Marx'ın bahsettiği gibi kapitalist üreticilerin üretmesine sebep olduğu için tüketicinin üretici olduğu gibi bir anlam çıkar. Yani sadece üretici değil, tüketici de kapitalist sistemin sürdürücü gücüdür hatta kapitalizm tüketim kültürü üzerine kuruludur (1976). Elbette, bilgi ve kültüre ilişkin üretici-tüketici ilişkisi ayrılamaz bir bütün oluşturur (Hall, 1994). Afrika kıtasının batı bilgi ve kültüründe tüketici olarak kalması kültürel üretim açısından küresel eşitsizliklerin devam etmesine izin vermektedir.

Bununla beraber, “alıcı” ve “verici” şeklinde önyargılı roller kapsamında insani müdahale pratikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum; Afrika, hep “destek alan” batı de hep “destek veren” gibi bir rol ve rol algısı üretilmesine sebep olmuştur. Afrika'nın yanlış temsil edilmesinin başka bir kapsayıcı sebebi de batının bahsedilen kölelik, sömürgecilik, yeni sömürgecilik (*neo-colonialism*), ve kapitalist suiistimal (*exploitation*) gibi büyük suçlarına rasyonel ve kitlesel gerekçeler bulma ihtiyacıdır.

7. Bir Pasif Kurban Olarak Afrika Kuşakları

Bahsettiğimiz tarihi ve küresel pratikler ve fenomenlerin zararlı sonucu vardır. Kesinlikle, Afrika'nın indirgenmiş imajlarının pasif kurban olmak zorunda kalan Afrika kuşakları üzerinde kognitif etkisi olacaktır. Afrikalıların benlik algılamaları ve öz algılamalar onlara karşı önyargılı inşalar ve yayınlardan etkilenir. İşte bu durumda bazı Afrikalılar batılıların Afrikalıların ne olduğunu düşündüklerinden etkilenir (benlik algılamaları). Buna göre kendilerine yönelik bir algı oluşturmuş olurlar (öz algılamalar), ve kendi rollerini belirlemiş olurlar (rol algılaması).

Kavramlaşma-algılama-rol gibi bu üçlü ilişki, daha önce bahsettiğimiz Afrika'nın indirgenmiş bir şekilde temsil edilmesi konusuna açıklık kazandırabilir. Mesela, Afrikalıların konservatif, yaratıcı olmayan ve eski kafalı oldukları gibi önyargılı tanıtılmasından dolayı batı medeniyeti pasifçe alımlanması gereken bir “pasif öz-imaj” biçimi geliştirir. Dolayısıyla, daha bilinçsiz sıradan Afrikalılar irade sahibi olmayan veya yapamayan (*incapable*) olarak sunulur. Batı dünyasına göre baya düşük performanslı oldukları gibi kendilerine karşı bir algı geliştirirler. Küresel düzeyde teknoloji yarışında pasif bir rol algılaması geliştirir.

Bunu Fanon'nun (1967) açıklamaya çalıştığı gibi Lacan'nın ayna teorisi (*theory of mirror stage*) ile düşünebiliriz. Bu teoride imajın yeniden üretilmesi özellikleri ve öz-imaj ile ilgili bazı bakışlar bulunmaktadır. Fanon'un klasik temsil sistemi “siyah” ve “beyaz” insanlık üzerine odaklanır. Fanon'a göre siyah öznelerin aynadan gördükleri, yani kendileri, “başkalar”ının gözünden, kendileridir. Fanon'un “siyah aşağılık” inşası hakkındaki psikanalistik anlam çıkarımı, (*psychoanalytic interpretation*) başkalarının bakışına tepkisel (*reactive*) bir yanıt için değil, “siyahlığın” “aktif” bir şekilde yeniden üretilmesi için ters bir moment üzerine odaklanır (1967).

Yanı sıra önyargılı inşalardan dolayı Afrika kıtası görünmezliğe, bilgisizliğe, gayri-meşrulaştırmaya ve kötümserliğe maruz kalmaktadır. İndirgenmiş inşalardan dolayı zaten Afrika kıtasının dünya çapında iyi bir medya imajı olmamış ve daima görmezlikten gelinmiştir. Çok büyük bir olay ve/ya kendi amaçlarında önemli bir yer tutmuyorsa medyadaki manşetlerde Afrika ülkelerine yer verilmez. Eğer Afrika haber bültenlerinde kendine bir yer buluyorsa bu çoğunlukla insansızlık dolayımıyla. Yani Afrika toplumunun yaşam-değişim ve gelişimine yönelik haberler yapılmamaktadır. “Doğal” ve

“iyi haberler” bir istisnaymış gibi sunulur (Mezzana, 2005). Bu olumsuz ve önyargılı imajlar Afrika’nın küresel, ekonomik, sosyal, kültürel dinamiklerde *gayri-meşrulaştırmasına* sebep olur. Ayrıca Afrika’ya karşı bir *kötümserlik* (Afropessimism) geliştirmesine sebep olmaktadır (Okigbo, 2002, Mezzana, 2005 içinde).

Bütün bunların bir diğer etkisi de Afrika’ya yönelik uluslararası işbirliklerin ve sosyal pratiklerini kısıtlanmasıdır. Açıkçası devletler ve kurumlar Afrika’da yatırım yapmak için tedirginliklere sahiptir. Özellikle de sömürgeci özgürlük kazandıktan sonra hiçbir savaş görmeyen birçok Afrika ülkesi olmasına rağmen, bütün Afrika ülkelerinde savaş ve çatışma varmış gibi genellemeler yapılır. Bu Afrika’ya zarar vermektedir. Batının modernleşme modellerini zorla dayatmaya çalışması Afrika’nın yeniden sömürülmesini kolaylaştırır. Mezzana (2005) bunu “*aydınlatılmış bir yeniden kolonileşme*” diye açıklıyor.

8. Karşı-Stratejiler ve Öneriler

Afrika kıtasının yanlış temsil edilmesine temel olan tarihi ve küresel sebeplere ve Afrika kuşaklarının pasif bir kurban olduğuna baktıktan sonra; bütün bunlara karşı, karşı stratejiler ve çözümler önermekte fayda vardır. Bu açıdan, Mezzana (2005)’nin önerileri ve Hall (1997)’in özellikle ırkçı klişeleşmeye karşı koyduğu stratejileri temel olarak, aşağıda birkaç öneri sunulmaktadır.

Afrika’ya karşı geliştirilen klişelerin bilimsel eğitim yoluyla düzeltilmesi gerekmektedir. Bu açıdan geniş anlamda eğitim ve araştırma projeler yardımcı olacaktır. Özellikle batı toplumlarının hem bilgisini hem de Afrika’ya yönelik ilgisini arttırmak için Afrika hakkında eğitim ve tanıtım programları planlamalı ve sürdürülmelidir.

Batı medyalarında Afrika'ya yönelik yaklaşımlara yeniden bakılması gerekir; Afrika'nın tarihi ve içinde bulunduğu durumlar ortaya koymalı ve olumlu olaylara ağırlık verilmelidir. Afrikalı, Afrika'da yaşamış olan veya yaşamakta olan muhabirlere yer verilmeli. Batılı gazetecilere Afrika tarihi ve kültürü, kültürel çeşitlilik ve sosyal sorumluluk gibi konuları kapsayan Afrika muhabirliği eğitimi verilmelidir. Bu konuda yeni medya teknolojilerinin getirdiği fırsatlar kullanılarak Afrika'nın bilgi ve iletişim teknolojilerinde gelişiminin desteklenmesi gerekir.

Afrika'ya yönelik çalışmakta olan uluslararası sivil toplum kuruluşları kendi kadrolarına bu konuda özel eğitimler vermelidir. Bu konuda çalışmak isteyen Afrikalılar, “Afrikacılar” ve Afrika dostları bir araya gelmeli; ağ kurmalıdır. Afrika dışında yaşamakta olan Afrikalılara büyük bir roller düşmektedir. Afrika dostlarının böyle bir çalışmada yer alması fazlasıyla faydalı olacaktır (Mezzana, 2005). Bu konunun yasal bir takibi için uluslararası düzeyde bir şikâyet kurumu (ombudsman) kurulmalıdır. Tabi 1980'lerden bu yana benzer önerilerin bulunduğu fakat hiçbirinin etkili olmadığına dikkat çekmek gerekir.

Konuya Hall'un ırkçılık klişelerine karşı geliştirdiği karşı stratejilerle bakmak gerekir. “İrkçı Temsil Rejimine Karşı Durma” (*Contesting racialized regime of representation*) başlığıyla Hall (1997: 269-275) üç temel klişeye karşı olarak geliştirdiği stratejiler (*counter-strategies*) bulunmaktadır. Buna göre, klişelerin geri dönüştürülmesi, farklılığın kabul edilerek olumlu ve olumsuz imajların denkleştirilmesi ve yanlış temsile karşı durma çabaları izlenecek stratejiler arasındadır.

Tüm bu tarihi ve küresel faktörler uluslararası ortamda Afrika'yı sıkıntıların yeri ve insanların da "bir şeyi eksik olanlar" gibi düşünülmesine sebep olmuştur. Maalesef Afrika'da var olan sıkıntıların ve imaj krizlerinin sebebinin bütün bu tarihi ve küresel adaletsizlikler sisteminin olduğunu algılayacak uluslararası düzeyde yeterli bir bilinç mevcut değildir.

Bu kadar uzun ve detaylı süreçlerden sonra inşa edilen ve algılanan düşürücü Afrika imajı; Afrikalıların uluslararası yarış ortamlarında kendilerini saklamasına ve geri çekmesine sebep olmaktadır. Tam da bu noktada, Afrika'yla ilgili herhangi bir olgu söz konusu olduğunda; Afrika'nın sıkıntılı ve önyargılı imajlarına, tarihi ve küresel adaletsizliklerin neden olduğu ve buna rağmen Afrika'nın çok hızlı gelişmekte ve değişmekte olduğu söylenmelidir. Başka bir deyişle, Afrika'nın her ülke gibi sıkıntıları vardır fakat kalkınamama sebebi tarihinde uğradığı haksızlık ve adaletsizliklerdir. Günümüzdeki Afrika'nın eski Afrika ile ilişkilendirilmemesi ve artık kötümser imajlarla üzerinden rant sağlanmaması gerekmektedir. Afrika'nın sıkıntılarını çarpıtarak duruma sebep olan esas büyük nedenlerin gizlendiği vurgulanmalıdır.

Afrika'nın bilinçli kötü temsilinin açıklanma amacı şimdiki batı nesillerini suçlamak değildir. Afrika'nın önyargılı imajının temizlenmesini istemek ve bu doğrultuda çalışmak Afrika halkının en tabi hakkıdır ve bunun sağlanabilmesi için konunun tarihi ve küresel köklerinin iyi anlaşılması, araştırılması ve açıklanması temel gerekliliktir.

Genel olarak, tüm bu tarihi ve küresel yanlış temsil faaliyetleri, Afrika'nın indirgenmiş imaj inşasını oluşturmuştur. Afrika'nın yeni nesillerini bu imaj krizinden kurtarmak üzerine gerçekleştirilecek her türlü müdahale yaşamsaldır. Bu gereklilik

çerçevesinde, bu çalışma ve başka çalışmalarda, Afrika'ya bağlı yurtdışındaki uluslararası kültürel sergilerde Afrika'nın kültürel değerlerini ve varlığını tanıtmak için ve kölelik-sömürge dönemlerindeki durumunun hatırası olarak anıt eserler ortaya koyulması için (Bell, 2006: 1-32), potansiyelleri araştırmak konuya ışık tutacaktır.

II. İkinci Bölüm: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu doğrudan veya dolaylı bir şekilde ana kavramları ilgilendiren konular açıklanmaya çalışılmıştır. Açıklanan ana kavramlar arasında; kültürlerarası iletişim ve imaj inşası ortamı olarak kültürlerarası sergiler; bilginin tarihi ve yapısına itiraz, klişeleşme, kültürlerarası sergilerde ziyaretçi bakış açısı, kültürel çeşitliliğin modelleri, kültür-temsil-anlam ve Afrika-Türkiye ilişkilerinde tarihi ve politik unsurlar bulunmaktadır. Afrika-Türkiye ilişkilerini tanıtmak üzere tarihi ve coğrafi mirası, eski Afrika-Osmanlı ilişkileri, modern Afrika-Türkiye ilişkileri ve güncel Afrika-Türkiye ilişkileri üzerinde kısaca durulmuştur. Araştırma kapsamında çalışılan konuların, bu çalışmayı yönlendiren temel kavramsal ve kuramsal konular olması sebebiyle bu kısımda klasik araştırmalardaki gibi literatür taraması denilmemiştir. Kavramlar bu çalışmanın bir parçası olarak eleştirel ve reflektif şekilde ele alınmıştır.

1. Kültürlerarası İletişim ve İmaj İnşa Ortam Olarak Kültürlerarası Sergiler

Bu bölümün amacı bir kamu iletişim ortamı olarak kültürlerarası sergilerde imaj paylaşma ve inşa durumlarını incelemektir. Bu amaç çerçevesinde ilk olarak imaj paylaşımı ve imaj inşası potansiyellerine ve olasılıklarına bağlı bir şekilde iletişim derecelerinin (*levels of communication*) özellikleri tanıtılmaktadır. Bu açıdan iletişim ortamına katılan kişi sayısına göre beş ayrı iletişim dereceleri belirlenmiştir: öz, kişilerarası, grup, kamu ve kitle iletişim (Cleary, 2004).

Öz iletişim: Bir kişinin içerisindeki tefekkür veya düşünce tartışması olarak bir iç iletişimdir. İnsanların kendi kendilerine yapmış olduğu, çokça örneği olabilecek seslendirilmemiş veya sesiz akıl içi etkileşimdir. Çalışma içinde öz iletişim sıkça kullanılan bir biçim olmamıştır. Ancak öz iletişimden kaynaklanan benlik kavramı (*self-conception*) ve öz

algılama (*self-perception*) konularının bireyin kendi imaj oluşumu ile önemli bir bağlantısı vardır. Benlik kavramı; kendimizin kim olduğuyla ilgili düşüncelerimiz ile başkalarının bizim kim olduğumuzla ilgili düşüncelerin birleşmiş bir şekilde, kendimize vermiş olduğumuz fikirler bütünüdür, yani kimliğimizdir. Başkaları bizim kim olduğumuzla ilgili yansıttığı düşüncelerden çok etkilenir. Öz algılama ise; bizim benlik kavramımızdan kaynaklanan kendimize yönelik oluşturduğumuz psikolojik bir yapı veya algıdır.

Araştırmada iddia edilen varsayımlardan biri; Afrikalıların benlik kavramı ve öz algılama ‘yabancı öbürlerinin’ yarattığı ve Afrikalılara ‘aksettirilen’ önyargılı Afrikalılığından etkilenir. Yani bazı Afrikalılar, diğerleri tarafından Afrikalıların kim olduklarıyla ilgili söylenenleri olduğu gibi içine alır (*self-conception*), ardından buna göre kendilerini değerlendirir ve ona göre kendilerine yönelik algı geliştirirler (*self-perception*) ve ona göre düşünür, davranır ve hareket ederler (*role-perception*).

Böyle bir kavramlaşma, algılama, rol gibi üçlü bağlantı açısından daha önce bahsettiğimiz Afrika’nın indirgenmiş bir şekilde temsil edilmesi konusu açıklanabilir. Batı medeniyetinin Afrikalıların konservatif, yenilikçi olmayan, eski kafa gibi önyargılı tanıtlardan dolayı pasif bir şekilde alması gereken pasif benlik algısı geliştirir. Dolayısıyla, daha bilinçsiz sıradan Afrikalılar kendilerini yapabilecek güce sahip olmayan (*incapable*) ve yine yenilikçi olmayan gibi kendi içinde kavramlaştır; batı dünyaya göre çok düşük performans ve kapasitede oldukları gibi kendilerine karşı düşürücü bir algı geliştirir ve küresel arenada yaratıcılık yarışında pasif bir rol algılaması geliştirir.

Bunun Fanon (1967), Lacan’ın Ayna Derece Kuramı (*theory of mirror stage*) ile bağlantısını vurgular. Bu kuramda imajın yeniden üretme özellikleri ve benlik algısı ile ilgili

bazı bakış açıları bulunur. Fanon benlik algısını, klasik bir temsilin konu olduğu ‘siyah’ ve ‘beyaz’ insanlık üzerinden vurgular. Fanon’a göre siyahların öznesi karşıdaki aynadan gördüğü kişidir, yani ‘başkalarının’ gözünden, kendilerini tanırlar. Fanon’un siyah yerici inşası hakkındaki psikanalistik anlam çıkarımları (*psychoanalytic interpretation*); ‘siyahlığın’ ‘aktif’ bir şekilde yeniden üretilmesine ters açıdan bir katkı sağlayacak gibi görünmektedir. Yani yerici bir siyahlık algısını eleştirmek adına bu psikanalizleri kullanmak yerine negatif çizgileri belirlenmiş bir siyahlık kavramının tam tersi şeklinde yerleşmesi için düzeltilmesi gereken yerleri anlatan bir stratejik plan olarak kullanılması oldukça etkin bir düşüncedir (1967).

Açıklanan tüm unsurlar çevresinde Afrikalıların yaşadığı böyle bir kimlik buhranı; siyasi, ekonomik, kültürel dinamik arenalarda kendini tanıtmaya ve pazarlama etkinliklerine çok olumsuz etkiler yansıtmaktadır. Olumsuz etkenler, Afrika’nın gelişme çabaları üzerinde kolektif olarak olumsuz bir etki silsilesine neden olacaktır. Burada, öz iletişimin imaj oluşumunda, özellikle de kendi benlik algısıyla oluşan imaj üzerindeki bağlantı gösterilmeye çalışılmıştır.

Kişilerarası iletişim: Kişilerarası iletişim ise iki kişi arasında kurulan iletişimdir. Farklı kültürlerden gelen iki farklı kişi arasındaki etkileşim, kişilerarası iletişimin eşit kişilerce yeterli derecede gerçek bir imaj pazarlama ortamında olabilmesi, yanlış tanıtılan veya önyargılı imajların onarılması ve etkileşimdeki katılımcıların zihninde yeni ve hakiki bir imajı restore edilebilme ortamı olması kültürlerarası iletişimin ana konusudur. Eşitlik, tarafsızlık ve adilane paylaşım üzerine kurulu bu kavram çalışmanın da temel taşlarından birini oluşturduğu için ana kavramlardan biri olarak kavramsal çerçeve dahilinde incelenmiştir.

Diğer iletişim dereceleriyle karşılaştığımız zaman kişilerarası iletişim etkili bir iletişim kurulmasına yardımcı olur. Sözlü olmayan iletişime göre diğer iletişim türleriyle desteklenebilmesinden dolayı yanlış anlaşılma olasılıklarını düşürür. Etkileşim kuranlar yüz ifadesi, göz teması, jest-mimik, kıyafet, saç stili, dış çevre koşulları gibi sözlü olmayan faktörleri kullanarak yanlış anlaşılma olasılıklarını düşürebilirler.

Kültürlerarası iletişim ortamlarında sunucu-izleyici etkileşimi gibi çokça kişilerarası iletişim imkânı bulunur. Bu çalışmada araştırma alanı olarak kullanılan örnek etkinlik ortamlarında ziyaretçiler ile Afrikalı öğrenciler, görevli öğrenciler ve kültürel ürünler arasında fazlasıyla etkileşim kurma fırsatları oluşmaktadır. Hayatlarında ilk defa Afrika ve Afrikalılarla iletişim kuran pek çok ziyaretçi vardır. Bu etkinliklerde yaratılan yüz-yüz etkileşim ortamları, ziyaretçilerin, Afrika ve Afrikalılarla ilgili doğru bir bilgi paylaşım ve doğru bir algı oluşturmaya aracılık eder. Özellikle de Türkçeyi yeterince konuşamayan Afrikalılar için sözlü olmayan iletişim biçimlerinin faydası oldukça yüksektir.

Küçük Grup İletişimi: Grup iletişimleri üçten on-beşe kadar katılımcıların olduğu küçük bir grup içerisinde gerçekleştiren iletişim biçimidir. Bu tür iletişimin örnekleri arasında toplantılar, sınıf dersleri ve aile içinde kurulan iletişimler gösterilebilir. Çok yönlü iletişim özelliğiyle bilinen grup iletişimi; katılımcılara farklı kişilerin bakış açılarını, endişelerini, yorum ve sorularını görme fırsatı oluşturduğu için iletişim kurmayı kolaylaştırır. Kültürlerarası sergilerde de ziyaretçiler ve sunucular arasında soru sorma, dinleme ve tartışma gibi farklı grup etkileşimleri oluşturulmasına imkân yaratılmaktadır.

Kültürlerarası sergileme etkinliklerinde görevli sunucuların; kendilerini ve kültürlerini ailece veya arkadaş grubuyla gelen büyük bir kitleye anlatma imkanları vardır.

Bir kahve içebilecek kadar uzun etkileşim ortamlarına imkân tanıyan bu tür aktiviteler; katılımcıların, Afrika'nın aynı zamanda kültürünü tatmasını da sağlamaktadır. Grup, ziyaretçilerin Afrika ile ilgili var olan algılarını paylaşp soruları cevaplar ve Afrikalı öğrenci sunucular da Afrika ile ilgili açıklamalar ve bilgilendirmeler yaparlar. Hepsi birlikte önemli bir kültürlerarası iletişim kurulmasına olanak verir. İşte bu ziyaretçilerin Afrika ile ilgili var olan önyargıları ve yanlış algılarının grup iletişim, temizlenmesi için yardımcı olur.

Kamu iletişim: Sergi ve fuarlar en yaygın kamu iletişim ortamlarındandır. Ayrıca sergi ve fuarlar gibi kamu iletişimlerin içinde iyi kişilerarası iletişim ve grup iletişimleri kurma imkânı bulunmaktadır. Katılımcıların fiziksel olarak birbirilerini görme imkanları olmayan kitle iletişim medyalarına karşı kamu iletişim katılımcıları gözün ve sesin ulaşabileceği bir ortamda oluşan, kişilerarası ve grup iletişimlerini de kapsayan geniş kitlelerin iletişimidir. Genelde kültürel sergiler ve fuarlar, kamusal gösteriler, kamusal konferanslar, konserler, sanat sergileri, pazarlar ve marketler gibi ortamlar kamu iletişim ortamlarına örnek verilebilir.

Kişilerarası iletişim ile kamu iletişimi kıyaslandığında; kamu iletişimi aynı anda fazla katılımcının birbirine ulaşılmasına imkân verir. Çoğu kamu iletişimleri binlerce katılımcıya ulaşır. Ancak, kültürel sergiler geliş-gidiş ve tekrar-geliş sağlamasından dolayı yüzbinlerce hata milyonlarca ziyaretçinin katılması mümkündür. Bu bağlamda; kültürlerarası sergilerin oturup sonuna kadar beklemeye zorlayan konser ve konferans gibi kamu iletişim ortamlarında olmayan esneklik faydaları vardır. İşte bu açıdan Türkiye'deki Afrika ilişkili kültürlerarası sergileme pratikleri on veya yüz binlerce katılımcının Afrika'ya yönelik önyargılardan uzaklaşması için Afrika kültürünü görmesi ve Afrikalılar ile etkileşmesine izin vermesi avantajları taşır. Bir kamu iletişim biçim olarak UÖB da farklı Afrika ülkelerinin geleneksel müzik ve dans gösterileri de yapılmaktadır.

Kamu iletişim birilerin kim olduklarını anlatmak için çoklu duyu organları (*multiple sense organs*) ve biçimlerinin uygulamasına izin verir. Sunucular veya küratörler hem sözlü iletişimi hem de sözlü olmayan iletişimlerini kullanarak katılımcıların bilmek istedikleri ve sunucuların de bilinmesi istedikleri bilgilerin ve yaşamak istedikleri duyguları paylaşır. Radyo, televizyon, sinema gibi yayın medyalarında veya gazete ve dergiler gibi basın medyalarının olmadığı çoğul etkileşim ortamlarında sergi etkinlikleri gibi kitle iletişimlerle mümkün olur.

Radyo sunucularının ses, genel yetenek ve stüdyoların genel niteliğine göre dinleyiciler üzerinde yaratabileceği izlenim (*visual impression*) olsa bile radyoların bu yeteneği ses/dinleme ile sınırlıdır. Görsel ve sesli niteliklerin birleşmesinden dolayı televizyon radyodan biraz daha iletişim kapasitesi yüksek bir araçtır. Gazeteler ve dergiler bizim görsel duyularımızı yönlendirir. Hem yayın hem de basın kitle medyalarının bütün özelliklerini birleştiren bir yeni gelişme olarak internet bütün kitle iletişim medyalarının dahil olabileceği duyuları kapsar. Ancak, kültürel sergiler gibi kamu iletişimdeki fiziksel etkileşim ne geleneksel medyalarda ne de yeni medyalar da mevcut değildir.

Ayrıca, geleneksel ve yeni medya araçlarından farklı olarak kültürlerarası sergiler etkileşimler doğal bir yapıda yanlış anlamaların olasılığını düşürecek spontane bir etkileşim sağlar. Türkiye'de yapılan Afrika etkinliklerinde binlerce Afrikalı Türk vatandaşlarıyla doğal bir etkileşim gerçekleştirebilmektedir.

Ziyaretçi tarafından ise kültürel sergiler gibi kamu iletişiminin gerçekleştiği ortamlarda ilgilendiği kültürü her açıdan inceleyebilmesi ve kültürü oluşturan her parçayı beş duyu organıyla algılayabilmesi avantajlı yanlarındandır. Ziyaretçilerin sergilenen kültürel ürünleri

görmesi, dokunması, koklaması, tatması ve duyumsaması mümkündür. Her kültürel tanıtım etkinliği ziyaretçiye görme, tatma gibi detaylı fikir edinecek avantajlar sağlamaktadır. Müze ziyaretleri gibi etkinlikler Türkiye kültürlerarası sergilerin sağladığı beş duyuyla kültürü tanıma imkânı vermektedir. Çalışma kapsamında seçilen örnek etkinlikler, katılımcılara her yönüyle Afrika kültürünü tanıma avantajı sağlamaktadır. Kamusal iletişim sunan ortamlarda, kültürlerarası sergiler, sunucuları, kültüre ait dili ve geleneksel müzikleri duyup dinleme imkânlarının oluşu, etkileşimi ayrıca kuvvetlendirmektedir. Bu çalışmadaki kültürlerarası sergilerde, Türk ziyaretçilerin Afrika'nın kültürel ürünlerini görmesi, dokunması, duyması, tatması ve koklaması gerçek Afrika kültürel değerlerini tatmasına ve yeni bir algı oluşturmaya olanak tanır.

Bir kamu iletişim ortamı olarak, kültürlerarası sergiler, içinde hem kişilerarası hem de grup iletişimi için fazlaca fırsat barındırır. Sergiler, ziyaretçi-sunucu kişilerarası etkileşim şeklinde olur. Bu çalışmadaki sergi ortamlarında Afrikalı öğrencilerin Afrika'nın kültürünü, resmi bir sunucu (küratör) tarafından ilk ağızdan tanıtma gibi önemli avantajlar sağlar. Tabi ki ziyaretçiler arası sohbet ve etkileşim de çokça mevcuttur. Az önce bahsedildiği gibi Afrikalı öğrencilerin Türk vatandaşı ziyaretçiler ile bir anda buluşması ve etkileşime geçme ortamı oluşmaktadır.

Kesinlikle kamu iletişimi; diğer insanlarla yüz yüz görüşme imkânı ve maksimum duyu organının katılımına fırsat vermesiyle gerçek bir imaj oluşturma ortamıdır. Kitle iletişim araçlarıyla sağlanan insani etkileşim ve genel algı oluşumu kontrol edilebilir bir nitelik taşır fakat kamu iletişimi spontane etkileşimler yarattığı için ortaya çıkan sinerji doğal ve yönlendirilemezdir. Kültürlerarası sergilerde katılımcılar görsel olarak istediklerini tercih edip ilgilenebilmekte ve uzun diyaloglar kurabilmektedir.

Kamu iletişim biçimleri de sergileme pratikleri de kitle iletişim araçları tarafından hızlandırılabilir ve desteklenebilir. Daha kalıcı olmayan sergileme programlarının açılış bölümünde geniş medya tanıtımlarına yer verilmektedir. Kalıcı veya kurumsallaşmış sergileme kurumlarının açılış, özel ve sıradan sergileme günlerde birçok yayın ve basın medya kuruluşu haberdar edilmektedir.

Kamu iletişimi, sosyal medya tarafından da oldukça kuvvetli bir şekilde desteklenir ve büyütülür. Hızlı gelişmekte olan akıllı telefonlar ile ziyaretçiler, düzenleyiciler ve sunucuların hızlıca fotoğraf ve video çekip sosyal medyada paylaşması artık bir gelenek halini almıştır. Düzenleyici kurumların da daha kurumsallaşmış internet sayfaları ve sosyal medya hesapları olması iletişimi daha da desteklemektedir. Türkiye’deki Afrika kültürlerarası etkinliklerde bütün bunları görmek mümkündür.

2. Bilginin Tarihi ve Yapısını İtiraz Etmek

Afrika’nın imajı ve imaj oluşumu konusunda, başkaları tarafından yapılan Afrika ile ilgili bilgi geliştirme ve aktarma pratiklerini incelemek gerekmektedir. Öteki grupların hakkındaki bilgi üretiminin tarihini incelemek temsil sıkıntılarının kaynağını anlamak için faydalı olacaktır (Culler, 1976: 36). Dolayısıyla, Afrika’nın imaj sorularında; bilginin ve gerçeğin tarihi, tarihi yapısı, tarihi kaydı ve tarihi gelişmelerin büyük önemi vardır. Afrika imajının oluşum konusunu etkili bir literatür ile bağlamak için bu kısımda genel olarak bilginin tarihi gelişimi ve yapısına itiraz edilmesi konusu kısaca ele alınmıştır. Bu kısımdaki tartışma Hooper-Greenhill (1992: 9-18) özetlemeye çalıştığı Michel Foucault’nun bakış açıları üzerinden açıklanmaktadır.

Efektif tarihin amacı: Foucault bir bilginin normalleşmesinin arkasındaki rasyonaliteyi etkili bir şekilde soruşturur (Foucault, 1972 ve Foucault, 1980a: 257, Hooper-Greenhill, 1992:9 içinde). Foucault’ya göre “nedenin” ve “gerçeğin” kendi tarihi, sosyal ve kültürel durumları vardır. Foucault, geleneksel felsefeci düşünce olan mutlak rasyonaliteyi (*absolute rationalization*) kabul etmez. Rasyonalitenin tarihi ayrıntıları olduğunu söyler. Dolayısıyla, bir zaman düşünceler bulunduğu nedensel durumlara bağlı olarak rasyonellik kazanmaktadır yani başka bir tarihi periyotta rasyonel sayılamazlar (Hooper-Greenhill, 1992:9).

Foucault’nun neden-sonuç ilişkilerinin tarih boyunca yapmış olduğu değişimi ve kendi modifikasyonunu, rasyonellik ve gerçeğin de gerçek dünya sistemlerinde nasıl yer aldığını; bu pratikler içerisinde oynadığı rolleri; nedenler, bilgiler, gerçekler nasıl üretildiği ve insanların sınırlarıyla ve ayrıntılarıyla kendilerini ve öbürlerini nasıl yönettikleri hakkında yeterince incelemesi vardır (Foucault, 1981a:8, in Hooper-Greenhill, 1992:9).

Rasyonalite her zaman güçlerin ve iktidarların menfaat kurbanı olmuştur. Foucault’a göre şimdi rasyonalite ve gerçeğin asıl gelişimi egemen ve zapt (*subjugation*) güçlerin ve iktidarların ilişkileri içerisinde oluşur (Hoy, 1986:225, Hooper-Greenhill, 1992:9-10 içinde). Foucault kolay ortaya koyulan ve sorgulamadan kabul edilen yapıların sorgulanması, modifiye edilmesi ve yeniden yapılandırılması gerektiğini açıklamaktadır (Foucault, 1980a: 258, Hooper-Greenhill, 1992: 9-10 içinde). Aslında, bilinçsizlikten (*unconsciousness*), yanlış bilgilendirmeden (*false consciousness*) ve fetişizmden (*fetishism*) dolayı insanlar standart ve sorgulanmamış düşünceleri doğrudan kabul etmektedirler. İşte bundan dolayı şimdiki ve gelecek nesillerin daha önceki bilgilerin tarihi gelişimi ve yapısını soruşturması ve karşı üretim ile değiştirmesi gerekir.

Bu açıdan, Foucault'nun kavramlaştırdığı; tarihin devamlılık, düzgünlük, gelişimsellik, bütünlük gibi özelliklerine karşıdır. Bunların yerine geçmişin üzerinde devamsızlık, kırılma, yer-değişimi ve dağılım gibi pratiklerin uygulanması gerektiğini vurgular ve bunu etkili tarih diye adlandırır (Foucault, 1974:4, Hooper-Greenhill, 1992: 10 içinde). Bu açıdan, düşünce bilim, bilgi, felsefe ve edebiyat alanlarının tarihsel devamlılığı yerine, devamsızlığı içinden bakılması gerekir. Fakat, maalesef, tarih normalleşmiş yaşam koşullarının kesilmesi (*interruption*) gerektiği görevini bırakarak sabit yapıların desteklenmesiyle ilerler (Foucault, 1972: 6). Yani, uzun zamandır tarihçiler sabit bir şekilde tarihi, tarihin devamlılığını, değişmeyen süreçleri, geleneksel tarih okuma biçimleriyle araştırmıştır (Foucault, 1972: 3). Foucault'nun hedefinde kurumlar veya ideolojiler değil, bir zamanki yaşam kuramlarını kabul ettirmeye çalışan “pratikler” vardır. Hooper Greenhill (1992: 10)'e göre “gerçeklerin tarihini” anlamak için “hataların tarihi” üzerinde çalışmak gerekir.

Belli ki kölelik ve sömürgecilik pratikleri hem Afrika'nın gelişim temeline hem de imajına zarar vermiştir. İşte tüm etkenlerden dolayı, Afrika hakkında Afrika dışında tutulan yanlış bilgilere müdahale etmek gerekir. Bunun için de başkalarının oluşturduğu geçmişteki durumları anlamak ve gelecekteki değişiklikleri yaratmak gerekir.

Bilginin yapısını araştırmak: Foucault'a göre bilme yöntemi veya epistem, bilginin üretildiği ve rasyonelliğin tanıtıldığı bilinçsiz fakat pozitif ve üretimci ilişkilerdir (1974:191, Hooper Greenhill, 1992: 12 içinde). Bilmek ise; spesifik kültürel, sosyal, siyasal, bilimsel gibi öznelerle bağlıdır. İşte bilim ve kültür değiştiğinde bilinen bu özneler de değişir. Foucault'un bilgi yönetimi sürecinde; spesifik özellikler, büyük kültürel ve epistemolojik değişimler ve bilginin tamamen yeniden yazılacak kadar kırıldığı üç ayrı bilme yöntem kategorisi bulunmaktadır: rönesans, klasik ve modern bilgi dönemleri.

Rönesans Epistem'in temel özellikleri; anlam çıkarma ve benzetmedir (*interpretation & similitude*). Soyut ve somut şeylerin bilinmesi, metinlerden anlam çıkarılması ve sonsuz semboller içerisinde organize edilme benzetmenin temel özellikleridir. Fakat Rönesans bilgi biçimleri 17'inci yüzyılın erken yıllarında aniden bozulmaya başlamıştır. Yani bir ana ampirik işlem olan benzetme tarzı karışmış ve düzeni kaybetmiştir (Hooper-Greenhill, 1992:15).

Klasik epistem ise; ölçü ve fazla aşamalı (*hierarchial*) yapılar ile düzen çerçevesinde temellenmiştir. Bilginin temel yapısı olarak sınıflandırma tabloları ortaya koymuştur (Foucault, 1970:74, Hooper-Greenhill, 1992:15 içinde). Bilmek artık bir şeyleri birleşmek değil, ayırmak olarak biçim bulmuştur. Yani bilginin niteliği artık benzerliğini bulmakta değil, farklılığını bulmaktadır. Fakat, bu tarz 'bilmede' kusursuzu (*perfect*) yakalayamamıştır. İnsanın sınırlı kapasitesiyle yalnızca görülebilir farklılıklar temelinden hareketle dünyadaki bütün şeyleri birbiriyle bağlamak mümkün değildir (Hooper-Greenhill, 1992: 16).

Modern epistem; doğal nesneleri olduğu gibi anlamak yerine farklı nesnelerin oluşma nedenleri ve sonuçları arasındaki ilişkileri anlamak isteyen bir bilme stilidir. Özneler artık bir aşama ile anlatılacak görsel biçimler değil, arasında karmaşık ve fazla ilişki olan örüntü biçimleridir. Analog ve sıra (*succession*) ana kurallar arasında bulunan bu stil, bilgi üzerindeki etki ve bağlantı çeşitliliğini ve çokluğunu kabul etmektedir. Bir organik yapının başka bir organik yapıyla olan bağlantısını anlamak için artık farklı parçaların kimliklerini değil, farklı parçalar arasındaki neden ve sonuç ilişkilerini anlamak gerekmektedir. İlişkileri sorgulama sırası felsefenin doğmasını sağlamıştır (Hooper-Greenhill, 1992: 17). Kısacası bilgi; bilinçli ya da bilinçsiz insani müdahale ile alakalı bir olgudur. Bilginin tarihi de iktidar sahipleri tarafından yazılarak bugüne aktarılmaktadır.

3. Klişeleştirme ve Kültürel İmgelem

Klişeleştirme ve İmgelem

Hall'n (1997) klişeleşme diye kavramlaştığı olgu Beller ve Leerssen'in (2007: 17) kültürel imgeleme dediği olgudur. Buna göre klişeleşme farklı toplumlara, etnik gruplara, milletlere ve kişilere spesifik özellikleri ve hatta davranışları ilişkilendirme çabasıdır. Bir gösterge pratiği olarak klişeleşme ırk farklılığının temsilinde ana bir rol oynamaktadır (Hall, 1997: 257).

Hall türleştirme ve klişeleştirme arasında önemli ayrıntılar ve açıklamaların bulunduğunu Richard Dyer'in (1977) bakış açısı özetlemektedir. Bu bakış açısında, çeşitlendirme kullanmadan bu dünyayı anlamak zor olacaktır. Dünyadaki nesneleri, insanları ve olayları kişisel düşüncelerimiz ve kültürümüzle uyuşacak bir tasarımla algılamaktayız. Başka bir ifadeyle, “ayrıntılar” kendi “çeşitlendirme” biçimimizle temellenen bir şekilde anlamaktayız. Bu, Alfred Schutz'un (Hall, 1997: 257 içinde) “türleştirme” (typification) dediği kavramdır. Bu durumda türleştirme ve sınıflama anlam üretimi için çok gerekli iki unsurdur.

Bazı olguları da geniş kategorilere göre anlamlandırmaktayız (Hall, 1997: 257). Örneğin, bir kişiyi oynadığı rol veya sergilediği performansa göre, farklı gruplar içerisindeki üyeliğinden yola çıkarak ve kişisel özellikleri ile karakterine göre bir sıralamaya koyarak onu “biliriz” veya tanırız. Bir kişi hakkındaki zihinsel resim, onu farklı türleştirme içerisine koyarak toplanan bilgilerin bileşimiyle oluşur (Hall, 1997: 257). Dolayısıyla, ‘tür’ (type) basit, parlak, hatırlatılabilir, akılda tutulabilir ve gelişim olasılığı çok az olan bir özeleştirme ile geniş bir tanı kazanan özelliktir (Dyer, 1977: 28, Hall, 1997: 257 içinde). Aşağıdaki paragraflarda açıklamaya çalışıldığı gibi klişeleştirmenin birkaç ana efektleri vardır.

Özselleştirme, indirgeme ve doğallaştırma efektleri: Hall’a (1997: 257) göre klişeleştirme insanların doğal bir şekilde sınırlanmış, az ve basit özsel (*essential*) niteliklere düşürür. Stereotipler kişilerin her şeyini sadece bahsedilen çok az özelliklere indirger, basitleştirir, sabitleştirir ve hiçbir değişikliğe izin vermeden sonuna kadar muhafaza eder (1997: 258). İşte bu yüzden klişeleştirme, “farklılığı” azaltır, standartlaştırır ve sabitleştirir.

Ayrılma efektleri: Klişeleştirme “ayrılma” stratejileri ortaya koyar (Hall, 1997: 258). Normal ve kabul edilir biçimlerin anormal ve kabul edilemez biçimlerden ayırır. Ardından da dışlar ve uygun bulmadığı ve farklı olan her şeyi kendi dışına iterek ötekileştirir. Bundan dolayı, stereotipler sosyal türlerden (*types*) daha sabitlerdir. Klişeleştirme sembolik bir şekilde sınırları koyar ve o sınır içerisinde bulamayanları dışlar.

Başka bir ifadeyle, klişeleştirme, sosyal ve sembolik düzen tutucuların parçasıdır. ‘Normal ve sapkın’, ‘normal ve düzgün olmayan’ ‘kabul edilebilir’ ve ‘kabul edilemeyen’, ‘ait olan ve ait olmayan ötekiler’, ‘içerdeki ve dışarıdaki’ ve ‘biz ve onlar’ değerleri arasına sembolik bir sınır çizer (Hall, 1997: 258).

Mary Douglas’ın (1966) argümanlarını alan Hall’a (1997: 258) göre bir kategorinin dışında kalan herhangi bir şey kirli, tehlikeli ve ayıp gibi algılanır (*polluted, dangerous & taboo*). Olumsuz duygular etrafında anılır. İnsan zihni farklılığa veya aynılığa göre kategorize eder ve psikolojik olarak da şiddetli aidiyet dürtüleriyle tutum geliştirir. Yani insanlar herhangi bir şeyi belli özelliklerine göre sınıflayarak öğrenirler ve aidiyetçe mekanizmalarla yaşadıkları için de belli köklere bağlanarak orada kalmaya çalışırlar. Öteki, farklı olan, formlara veya normlara uymayanı olmaması gereken olarak tanımlaması bu dürtüdür.

İktidar, egemenlik ve normallik efektleri: Klişeleştirme iktidar dengesizliğinin olduğu yerlerde yaygınlaşmaktadır. Genelde iktidar ikincilleştirilmiş (*subordinate*) veya dışlanmış gruba karşı uygulanır. Çünkü iktidar kavramı ast-üst basamakları yaratarak hiyerarşik bir düzende var olur. İktidarın kültürel bir biçimi de; birilerin kültürel değerlerinin başkaları üzerinde uygulanması şeklinde ortaya çıkar. Çalışma kapsamında daha önce açıklanan Avrupa-merkezlilik kültürel iktidara bir örnektir (Beller & Leerssen, 2007: 17 & Brown, 1965: 183, Hall, 1997: 258 içinde).

O halde klişeleştirme, Foucault'nun da dediği gibi bir "iktidar/güç" oyunudur. İnsanları geleneklerine göre sınıflandırır ve kendisine uygun bulmadığını dışlanmış şekilde inşa eder. Hall klişeleştirmeyi Gramsci'nin egemenlik için mücadele ve Dyer'n de normallik (*normalcy*) kurma bakış açıları ile bağlayarak açıklar (1997: 259).

Dyer'in fark ettiği gibi normalmiş gibi kabul etmek (*normalcy*) yönetilmekte olan grubun bir geleneğidir. Bütün toplumsal sistemi; kendi dünya bakış açısı, değer sistemi, ideolojilerle yapılandırma çalışmasıdır. Herkes için bir 'doğal' ve 'kaçırılmaz' kavramı yaratmak üzerine yapılandırarak kendi egemenliğini kurar (1977: 30, Hall, 1997: 259 içinde).

Klişeleşmeye Müdahale Olarak Üç Karşı-Strateji

İrkçi temsile karşı durma (*contesting racialized regime of representation*) başlık altında Hall (1997: 269-275) üç klişeleşme karşıtı strateji (*counter-strategies*) tanımlamaktadır. Bunlar: stereotipi geri dönüştürmek, farklılığın kabul ederek olumlu ve olumsuz imajları denkleştirmek ve temsili pratiklere müdahale etmektir.

Birinci strateji olan “stereotipileri dönüştürmek” (*reversing the stereotypes*) stratejisini Hall kendi içinde üç gruba ayırmıştır (1997: 270-272). Giriş ile dönüştürmek (*reversing by entry*)-dışlanana yönelik verilmiş olan imaja alışmak ve beyazları gelenek içinde asimile ederek siyahları ana akıma doğru yönlendirmek gibi bir entegrasyon stratejisidir. Normalleşme ile dönüştürmek (*reversing by normalization*) siyahların beyazlar kadar normal olduğunu ve onlar kadar değerli ve cesur olduğunu anlatan hikayeleri yaratmaktır. Klişeleştirmenin yönünü dönüştürmek (*reversing the evaluation of stereotyping*) aşırı derecede olan stereotipileri olumlu olanla değiştirmek için yeniden kodlama (*re-encoding*) ve yeniden anlam çıkarma da stereotipileri değiştirmek için faydalı olabilecektir. Örneğin, “siyahlar fakirdir” gibi bir önyargıyı “siyahlar para ile motive olur” gibi iyi niyetli hitaplara dönüştürmek.

İkinci strateji ise; siyah insanlarla ilgili var olan “pozitif” imajların yerine popüler temsile hükmetmeye devam etmekte olan “negatif” imajları koyarak farklılığı kabul etmektir - *acceptance & celebration of difference* (Hall, 1997: 272). Olumsuzlu olumlu okutmak bir tersleştirme stratejisidir, mesela “siyah güzeldir” gibi, (Hall, 1997: 272) fakat bu stratejinin bütün beyaz olmayan kültürleri “öteki” diye homojenleştirme riski vardır ve bu da yanlışla yanlışla düzeltmek gibi bir durum olacaktır. Çalışma kapsamında; Saartje Baartman (The Hottentot Venus) adlı kadının Londra’da insan onuruna ve fiziksel bütünlüğüne aykırı bir şekilde sergilenip bedeni kategorize edilen Avrupalı kadın bedeni sınıfına uymadığı için dışlandığı açıklanmıştır. The Hottentot Venus Avrupalı bir kadın değildi ve klişeleştirilmiş kadın tanımı görüntüsüne uymamaktaydı. Bu onu öteki yapmıştır. Öyle ki bu kadın insan kimliğinden soyutlanarak cinsel nesne konumuna indirgenmiş ve kalçaları inceleme ve merak konusu olmuştur. Bugün; Jennifer Lopez, Beyonce, Shakira gibi kadınların öncülüğünü yaptığı büyük ve yuvarlak kalça akımı söz konusudur. Bir dönem daha keskin ve küçük hatlı Avrupa kadınlarının estetik ölçüsüne uymayan Saartje Baartman insan onuruna aykırı muameleler görürken; bugün Saartje Baartman’ın bedeni ideal estetik ölçünün göstergesidir. Şimdi de

yuvarlak ve büyük hatlı kadınlar gibi olmak ölçüdür ve kadın bedeni buna uydurulmak istenir. Estetik ölçünün dönüşümündeki bu süreç tersleştirme stereotiplerinin tarihi bir örneğidir.

Üçüncü strateji ise temsile ve algıya (nazara) itiraz etmek; kişinin kendisini temsilin içindeki karmaşıklar ve kararsızlıklar içine yerleştirerek içeriden itiraz etmesidir. Yeni içeriği tanıtmak yerine ırkçı temsillerin biçimleri üzerinde endişelenir. Değişen ve sabit olmayan anlam karakterini kabul etmeye çalışır ve temsile karşı mücadeleye girer. Fakat anlam sonuna kadar hiç sabitleşemeyeceği için bu mücadele zaferle sonuçlanamayacaktır (Hall, 1997: 274). Bu strateji klişelerin kendilerine karşı çalışmasının gerektiğini ortaya koyar (*to make the stereotypes work against themselves*). Kendi karakteristiklerine gülmek yerine onunla birlikte gülmek (*laugh with instead of laugh at*) gibi bir yöntemle çalışmaları stratejinin parçasıdır (Hall, 1997: 275).

Kültürel İmgelem Kavramı

“Kültürel imgelem” (*cultural imagery*) kavramı imge bilim yerine kullanılır fakat terimden anlaşıldığı gibi imge bilimin odağı çok geniş bir imaj ve imaj yapısı konularını kapsamaktadır. Kültürel imgeler ise en çok kültürel imajlar ve kültürel imaj yapılandırmalarıdır. Tabi ki kültürel anlayış; siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik alanları doğrudan kapsayan çok geniş alandır. Davor Dukiç (2009: 71) kültürel imgeler kavramını imgebilim ile bağdaştırır. Beller & Leerssen (2007: 17) kültürel imgeleri spesifik özellikleri hatta karakterleri farklı toplumlarla, etnik gruplarla ve milletlerle bağlantılı ele almaktadır.

Uzun zamandır kültürel imgeleme (*imagery*) çalışmaları var olan stereotipileri açıklamak üzerinde durmaktadır ve Dukiç (2009:73) bunu “geleneksel paradigma” olarak adlandırmaktadır. Dukiç (2009:73) bir kural olarak imge bilimsel araştırmaları imaj yani klişeleştirme nesnesi ile bağlamaktadır. Beller & Leerssen’e (2007: 19) göre; milli özellikler ile ilgili çeşitli stereotipiler ve varsayımlar derin değerlendirme konusu olmamıştı, odak olarak en

çok anlam çıkarma ve açıklama söz konusuydu. Beller & Leerssen 'e (2007: 21) göre entelektüeller ikinci dünya savaşından sonra milli temsil ve milli kimlik için öz'cü karşı bir inşacı yaklaşım durumuna gelmiştir.

Yöntem açısından kültürel imgeleme çalışmalarının kolay ve belli sınırları yoktur. Bu alanda yeterli entelektüel açıklamalar bulunmamakta, daha çok imaj çalışmalarına uygulanabilir birkaç öneri bulunmaktadır. Edebi imge bilim (*literary imagology*) üzerinde odaklanmış; Beller ve Leerssen (2007: 27-29) geçen on senedir yapılan araştırmaların bu çalışmaya katkısı olacağı düşünülmektedir:

Klişelerin ele alınması: Klişeler imaj çalışmalarının son (*ultimate*) perspektifi olan kültürel veya milli kimlik kuramları değil, kültürel veya mili klişe kuramlardır.

Temsili söylemin ele alınması: İmge bilim sosyoloğun kendi oluşturduğu bir biçim değildir. Bu bilimin amacı temsil söylemini bulup ortaya koymaktır. Yani imajların vurgulandığı kültürel durumu ve içinden çıktığı bir söylemi ortaya koyar. Bir metnin ne kadar temsili olduğu sosyolojinin konusu değil, metinler arası (*intertextual*) bir konudur. Davor Dukiç (2009:73) vurguladığı gibi milletler hakkındaki klişeci imajlar söylemsel (*discursive*) biçimlerdir.

Kaynakların özneleşmesi: kültürel imgelem çalışmalarında ortaya koyulan kaynaklar özneldir. Bu öznellik ihmal ve inkâr edilemez. İmgebilimciler, ötekilerin durumu özleştirmeleri için öz benlik ve kişisel kimlikler üzerinde fazlaca durmaktadırlar (Beller & Leerssen 2007: 27).

İmgelenmiş şey (the imagined) ortaya koyulması- İmgebilim spesifik ve denenebilir cümle gerçekleri dışındaki özellikleri ve bağlantıları ortaya koyar (Beller & Leerssen 2007: 27). İşte buna “imgelenmiş” adı verilir. Örneğin; “Türkiye cumhuriyettir” ifadesi kendiliğinden imgelenmiş değildir fakat “Türkler özgürlüğü seven insanlardır” denilirse imgeleme yapılmış olur. İmgelenmiş söylem bir milletin farklı veya tipik özellikleri gibi öbür insanlardan farklılıklarını ortaya koyar ve verilen sosyal ve milli özelliklerle moral, psikolojik ve motivasyon vurgulanır. İmgelenmiş söylem kültürel farklılığın karakterolojik bir açıklamasını yapmayı ister.

Temsili ortamın bir kinaye gibi ele alınması: (yanlış) temsil içeren temsil ortam hep açık ve basit olmayabilir. Verilen milli temsilin bir kinaye (*figure of speech*) veya gizli anlamlı bir ifade gibi metin iç (intertext) olarak bulunur ve o şekilde ele alınır. Yani temsil çalışmalarda dış anlamı değil, daha doğrusu metin/ifadeler içinde bulunan içerdeki anlatım ortaya koyma cabasıdır. Bu durumda derin söylem analizinin önemi yüksektir.

Kinaye uygunlaştırmak (trope contextualization): bulunması gereken gizli anlamın da bulunduğu metindeki durum ile bağlantılıdır. Nasıl bir metin olduğunu ve hangi tür anlayışlar ile çalıştığı gibi soruları sorulmalıdır (Beller & Leerssen 2007: 28).

Tarihi bağlantılar (*historical contextualization*): aynı şekilde tarihi bağlantıları da ele almak gerekir. Edebi metinler bir anlamı zamansız bir şekilde çıkaramazlar. Foucault’un bahsettiği nedensellik durumlarına bağlı bir zaman

ve şartlarda rasyonel olan başka zaman ve şartlarda olamaz, varsayımı burada da geçerlidir (Hooper-Greenhill, 1992:9 içinde).

Hedef okur-izleyici: belli bir durumda kültürel imaj üzerine çalışıldığında hedef katılımcıları da ele almak gerekir. Son zamanlarda hedef kitlenin beklentileri ve ilgileri önem kazanmıştır.

Sabitler ve değişkenler: bir temsili konuyu sadece sabit bir yanından değil; değişken yönleriyle de çalışmak gerekir. Bir milliyetin imajı üzerine çalışırken komşu milliyetlerin durumlarını da göz önünde bulundurmak üzerinde çalışılan konuya yardımcı olur. Örneğin, Almanya'nın imajını Hollanda'da, Danimarka'da ve Polonya'da araştırmaya çalışmak, sadece bir ülkedeki durumu araştırmaktan daha kapsamlı bilgiler sunar.

Öz-imajın ele alınması: imaj çalışmalarında öz-imaj üzerinde odaklamak da başka bir perspektif olacaktır. Sadece ötekilerin bakışı değil, tarihi ve kültürel hafıza içerisinde kişinin kendiliği'ne nasıl baktığı önemli bir nokta olmaktadır (Beller & Leerssen 2007: 29).

Karşılaştırmalı tasarım: milli imaj çalışmaları kendinden karşılaştırmalı bir iştir. Milli kimlikler yerine milletlerarası ilişkileri ortaya koyar. Milli özleştirmeden çok milliyetçi bir fenomen olarak çalıştığında daha belirginleşir. İşte böyle bir karşılaştırmalı bakış açısı ile imgebilim geleceğin çalışmalarına bir öz oluşturur (Beller & Leerssen 2007: 27-29).

4. Kùltùrlerarası Sergilerde Ziyaretçi “Bakışı”

“Bakış” (*gaze*) düşünceler, inançlar ve görüşlerden etkilenen bir çerçeve, bir düşünce formudur (Berger J, 1972). Buradaki bakış İngilizcedeki “gaze” kelimesi ile eşit olarak görsel olan bir şeyi görme tarzıdır. Ancak, bu fiili sıradan bir görme anlamı içermez. Buradaki “görmek” “gören” kişinin tarihi ilişkiler, amaçlar, beklentiler ve ilgiler ile bağlantılı düşünme şeklidir.

Bu kavram genelde; film, müzik ve resimlerde gibi sanatlarda, mesela erkeklerin kadınlara yönelik bakışları gibi konularla ilişkilendirilir (*the male gaz*, Mulvey, 1975) fakat konulara ve perspektiflere bağlı olarak bu “bakış” kavramı birçok alanda kullanılmaktadır. Kültürel bakış, sömürgeci bakışı (Fanon, 1952), turistin bakışı (Urry, 2002) ve kalkınma bakışı (Palmburg, 2001) gibi pek çok konuya uyarlanabilmektedir. Anlaşıyor ki bakış kavramı bulunduğu karmaşık durumlar ile beraber birçok konudaki “görme” biçimlerini kapsamaktadır. Bakış; kişinin tecrübeleri, tutumu, kişiliği, birikimi ve bireysel tercihleri gibi sübjektif ve yönlendirilebilir unsurlar çerçevesinde şekil alan algılama biçimidir.

Kùltùrlerarası sergi etkinliklerinde ise “ziyaretçi bakışı” konusu bilgi, algı, ilgi ve sergilenen ürünler üzerinde anlam çıkarmak gibi ziyaretçilerin zihinsel ve fiziksel özelliklerini birlikte harmanlar. Urry’nın (2002) “turist bakış”ı ise turistlerin ve turistik aktivitelerin ekonomik işlevi, turistlerin en çok ilgilendikleri hususlar ve turistik alanların turistlerin ilgi ve faydalarından nasıl etkilendiklerini ifade eder.

Longreen’nin “kalkınma bakış” (*development gaze*) kavramı ise Avrupa “kalkınmacıların” üçüncü dünya ülkelerindeki kalkınma müdahaleler sırasında faydalanmakta olan “alıcı” yerel toplumun nasıl bir “bakış açısında” inşa etiklerini ve anlamlandırdıklarını içeren eleştirel bakış

açısıdır (Palmburg, 2001: 221). Bu durumda Avrupalıların Afrika inşası kendi çıkarılar ile paraleldir.

Bu çalışma Afrika'nın imaj konusunu, Afrika dışında Afrika'nın kültürel sergilerini ziyaret eden ziyaretçilerin Afrika'ya yönelik bakış açılarının araştırılması gerekliliğine inanmaktadır. Çünkü Afrika'nın farklı imaj tarihinin ve devam eden “yanlış-gösterme” ve “yanlış-görülme” durumlarının öznesini başka insanların algıları oluşturmaktadır. Farklılık ve kültürel çeşitlilik algılayıcının bakış açısı ile doğrudan alakalıdır. Bu çalışmada Afrika'nın yanlış temsili kadar yanlış temsili algılayan insanların oluşturdukları bakış açılarının da Afrika'nın indirgenmiş imaj inşasına katkı yaptığı varsayılmaktadır ve bu bağlamda ziyaretçi bakışları da inceleme konusuna dahil edilerek değişken olarak ele alınmıştır.

Kültürel çeşitliliğin bakış açıları

Çeşitlilik; konuyu yönlendiren popüler ve bilimsel düşünceler, kültürel modeller ve sosyal temsil gözüyle daha iyi anlaşılmaktadır. Bu konuda Shweder vd. (2002:37) dört farklı çeşitlilik modeli ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlar doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanların çeşitliliği ve farklılığı nasıl düşündüğünü, farklılıklara nasıl önem vermiş olduklarını, bunun nasıl yaşadığını ve hayat içerisinde işleyen önemli politikaların yaratılmasına nasıl yardım ettiği gibi konuları içermektedir.

Aynılık modeli: “insanlar insanlardır” diye bir düşüncede temellen bu model insanlar arasındaki farkların önemsiz olduğunu varsaymaktadır. Bu model çoğu zaman reklamlarda ve kamu temsili barındıran konularda kullanılır (Shweder, 2002: 372-73). Bu modelde kullanan politika belirleyici sosyal bilim insanları; yöneticiler, öğretmenler insanlar arasındaki ırk ya da etnik farklılıkların önemsiz olduğunu ve bu şekilde değerlendirmenin negatif ve olumsuz bir tutum olduğunu ortaya koyarlar.

Ortak kimlik yaratma modeli: Ortak kimlik yaratma modeline göre insanlar arasında fark yaratan faktörler önemlidir ama azaltılmalıdır ve de ortak bir kimlik yaratılmalıdır. Shweder'in (2002: 377) bir dergi reklamında kullanılan ortak kimlik yaratım meselesi: “Bu bir takım çalışmasıdır” deyip, devam ederek: “zebralar üzerlerindeki rengin siyah üzerine beyaz ya da beyaz üzerine siyah olmasıyla hiç ilgilenmezler. Aslanların öğle yemeği olmamak için beraber çalışırlar”.

Katma değer modeli: bu modele göre de insanlar ve gruplar arasındaki farklar önemlidir ve değer yaratmak üzere bir amaca uygun kullanılmalıdırlar. Katma değer modeli ve ortak kimlik yaratma modeli, farklılığın vurgulanması durumunda tehlikelerin oluşabileceği toplumsal konularda uygulanabilir Shweder'in (2002: 381). Katma değer modeline göre insanlar arasındaki kültürel farklılık tabi ve olması gereken bir durumdur ve bu farklılıklar insanları değerli kılar.

Ortak Konaklama Modeli: ortak konaklama modeline göre insanlar arasındaki farklılıklar önemlidir ve de değer yaratır. Bu modele göre gruplar arasındaki farklılık yardımcı olur ve engel olarak görülemez (Shweder, 2002: 385). Bu model “insanlar insanlardır” düşüncesini reddetmiyor. Ama aynılık modelinde olduğu gibi “hepimiz aynıyız” düşüncesine karşıt olarak ortak konaklama modeli “insanlar insanlardır” düşüncesini insanları içinde bulunduğu farklı sosyo-kültürel bağlam içinde görerek ve onların farklı perspektiflere ve inançlara sahip olduğunu kabul etmek üzerine kuruludur.

Kültürlerarası sergilerdeki ziyaretçi bakış açısı doğrudan veya dolaylı bir şekilde yukarıda bahsedilen “kültürel farklılık” kavramlarıyla ilişkilidir. Ziyaretçilerin aynılık, ortak kimlik yaratma, katma değer ve ortak konaklama gibi farklılık ile ilgili bakış açıları, beklentileri, ilgileri ve anlam çıkarmaları mümkün olabilmektedir.

5. Kültür ve Temsil Yaklaşımları

Kültür: kültür kavramı karmaşık bir kavram olarak kalır ve mantıksal veya kavramsal açıdan netleştirilmiş bir fikir yerine çakışan (*convergent*) ilgi alanlarının bulunduğu bir yer olmuştur (Hall, 1980: 59). Hall’a göre kültürü anlamak için kültürün içeriği (kültürel metinler ve pratikler) bağlamından (sosyal, siyasal, ekonomik koşullar) ayırmak ve bu ikisinin ilişkisini anlamak için de yetkin bir model geliştirmek gerekmektedir.

Raymond Williams'ın *Uzun Devrim*'deki önerilen pek çok biçimden Hall iki tane kavramsallaştırma biçimi vurgular: sanat/düşünce ve antropoloji (1980). Kültür kavramı ‘‘sanat’’ veya ‘‘düşünce’’ perspektiften analiz edildiğinde; Hall kültürün toplumların ortak tecrübeler hissetmek ve ifade etmek için kullandığı genel paylaşım olduğunu açıklar. Kültür ‘paylaşılmış anlamlar veya paylaşılmış kavramsal haritalar olarak tanımlanır. Kültürle ilgili Hall’un diğer bir bakışı ise kültürü sosyal bir pratik olarak tanıtmasıdır, diğer bir deyişle kültürün antropolojik yönü. İşte bu, kültürün tüm ‘‘yasam tarzı’’ olarak algılanan perspektiftir. Adaptasyonlu kuramlara karşı olarak kültüre idealist bir sistem olarak bakan birçok kuramcı bulunuyor. Keesing’in (1974) kültürü bir düşünce sistem olarak ele aldığı üç kültürel yaklaşımı vardır: zihinsel, yapısal ve sembolik sistem olarak kültür.

Zihinsel bir sistem olarak kültür: Keesing (1974: 77), folklorik sınıflandırmalar ve etnografik bir anlam-bilim üzerinde belli ve yeni bir kognitif antropolojinin ortaya çıktığına işaret ediyor. Bu yaklaşımda, kültüre bir bilgi sistemi olarak yaklaşılıyor. Keesing’in (1974: 77)  zetlediği gibi toplum kültürü; içindeki üyelerin kabul edebileceği şekilde her şeyi yürütmek ve davranmak üzere kullanılan bilgiler ve inançlar sistemidir. Kültür madde bir fenomen değildir; kültürün içinde nesneler, insanlar ve davranışlar ya da duygular yoktur. Kültür bütün bunları içeren değil organize eden olgudur. Nesneler hakkında insanların kafasındaki mevcudiyettir; varlıkları algılamak karşılaştırmak ve anlam çıkarmak üzere

kullanılan genel model biçimleridir. Bu idealistlik bir kültür tanımı adaptasyonlu kültürün toplumu; aktiviteler, materyaller ve sosyal düzenler olarak bahsettiği anlayışına karşı duruyor.

Bu kavramlaştırmada dil kültürün bir alt sistemdir ve dilbilim modelleri kültürel çalışmalara uygun olacaktır (Keesing, 1974: 78, Hall, 1997). Ama yıllarca çalışmaların; kültürel sistemlerin benzersizliklerini araştırmaktan çok evrensel bir anlayış bulmaya doğru gittikleri görülmektedir. Kültürün kognitif perspektifli analizi sınırlı semantik alanlar dışında uzak matematiğe de uzak değildir (Keesing, 1974: 77).

Bir yapısal sistem olarak kültür: Levi-Strauss'ın kültür ifadeleri çok etkili olmuş ve dini metinler gibi geniş bir literatür üretmiştir (Keesing, 1974:77 içinde). Levi-s Strauss göre kültür birleşmiş zihinsel ürünler olan paylaşılmış sembolik sistemdir. Levi kültürü söylem, sanat ve dil alan olarak bir yapı oluşturmaya çalışmış ve bu domainler kültürel açıklamalar yaratarak zihinsel ilkeler olarak yer almıştır.

Yaşadığımız fiziksel dünya zihinlerimizin farklı ama benzer bir evrensel zihinsel yapının ham maddesini verir. Zihinlerimiz sürekli değişen dünyaya, ikili karşıtlık şeklinde, kültürel düzenleri, ilişkileri ve dönüşümleri depolar (Keesing, 1974: 77). İnsanları birbiriyle etkileşime geçiren kültür ve zaten var olan doğanın arasındaki ilişkilerin sembolik polarizasyonun eksenini olmuştur. Keesing (1974: 79)'e göre işte bu “doğa ve kültür” kavramlaştırmanın temelidir.

Sembolik bir sistem olarak kültür: Bu yaklaşım kültürü paylaşılan semboller ve anlamlar olarak tanıtır (Hall, 1997: 37, Keesing, 1974: 79). Dolayısıyla, anlamlar insanların kafalarında değildir; simgeler ve anlamlar sosyal aktörler tarafından paylaşılır, onlar kişiye ait özel imgeler değildir. Dolayısıyla, bu kültüre semiyotik bir bakıştır. Bu anlamda kültürü çalışmak, paylaşılan anlam kodlarını çalışmaktır. Dolayısıyla, antropoloji, anlam-çözme (kodlamama/şifrelememe) yerine bir anlam çıkarma olmuştur. Anlam çıkarma da sosyal hayatın bağlamsal zenginliğinin

içinde olan bir “derin açıklamalar” olmuştur. Bu yüzden, kültürel metinlerden anlam çıkarımı yapmak yavaş ve zor bir iştir. Keesing’e göre sembolik sistem yaklaşımındaki kültür gerçeklik yerine olayları ve davranışları bağımsız bir şekilde inceleyebilir (1974: 80). Keesing’in özetlediği gibi en başarılı kültürel analizler; sembollerin, öncülerin ve ilkelerin arasındaki ilişkileri ve bağlantıları iyi inceleyendir (1974: 81).

Kültürel Yapı: Kültür “paylaşılmış anlamlar” olarak kabul edildiğinde, Hall’un (1997:2) bahsettiği gibi, nerede paylaşıldığını sormak önemlidir. Bu araştırma boyunca, sergiler, festivaller, sanat müzeleri ve galeriler, sokak gösterileri bu kültürel anlamların alındığı mekanlardan birkaçıdır. Bu mekânlar bir “anlam pazarları” olarak kendimizi ifade ettiğimiz yerlerdir.

Kültürel temsil çalışmalarında en çok kültür endüstrisindeki ya da medyadaki durumlar incelenmektedir. Ancak araştırmanın amacına bağlı olarak kültürel olaylar üzerinde yapılan birçok çalışma da bulunuyor. Burridge ve Chodkiewicz’n (2008: 29) “*Okul Topluluklarında Kültürel Çeşitliliğin Temsili*” adlı çalışmasında Sydney’deki öğrencilerin “uyum günü” (*harmony day*) kutlamalarında; farklı kültürel takımdan olanların farklı kültürel projelerde ve programlarda yer alıp kültürel çeşitliliği etkili bir şekilde gösterdiklerini fark etmişlerdir. Bu kültürel festivallere öğrenciler kendi geleneksel kıyafetleriyle gelip kendi geleneksel danslarını sergilemektedir.

Kültürel programlarda geniş kültürel ürünler ve pratiklerin bulunması araştırma açısından kültürel çalışmaların özellikle de görsel kültürün zenginliğini göstermiştir. Walker ve Chaplin’in (1997: 32) söylediği gibi; kültürel çalışmalar, bütün insanlık tarihi boyunca (geçmişte) üretilen milyarlarca kültürel ürünü kapsar. Tabi zamanla ürünlerin sayısı arttıkça bir görsel kültür sınırı koymak zor olmaktadır ama böylesi bir geniş alanın avantajı orijinal

araştırma yapılabilir kadar fazla kapsamın olmasıdır. Araştırmacılar da aynı kültürel ürünleri çalışırlarsa farklı yaklaşımlarla farklı anlam çözümlerine ulaşabilmektedirler.

Kültürel temsil, kapsamı farklı olan kültürel ortamlarda gerçekleşebilir. 1986'da UNESCO'nun önerdiği geniş kültürel kategorilere göre birçok kültürel aktivite kültür çalışmalarına dahil edilebilir (Morrone, 2006). Sanatsal ve anıtsal miraslar: tarihi anıtlar, müzeler, arkeolojik sit alanları ve diğer miraslar. Arşivler; kütüphaneler, kitaplar ve basın materyalleri. Görsel sanatlar: fotoğraf, heykel, mimari performans sanatları. Müzik, dans, müzikli tiyatro (Kabare), drama tiyatro, sirkler ve pantomim gösterileri vb. diğer aktiviteler. Görsel medya/multimedya araçları, film, radyo, televizyon, video, ses kayıtları vd. (Morrone, 2006: 6-7).

Walker ve Chaplin'in açıklamalarına göre; öğrencilere deneysel çalışmalar yapacak zaman olmadığı durumlarda kendi kişisel tecrübelerini kullanarak, tanıdıkları kültürel ürünleri ve stilleri inceler; orijinal bir makale ya da tez üretebilirler. Bu durumda öğrencilerin sorunları ve çalışılacak ürünlerin ve örneklerin sınırı açısından karar vermek gerekir. Bu şartlar sağlandığında çıktılar; “şimdiki bir sergiye hazır kültürel ürün formunu alabilirler (1997: 34)”.

Belli görüntüler, filmler ve tasarımlı ürünleri değerlendirmek onların kuramsal kavramları ve bu kültürel unsurların yapısı anlamada yeni kişisel bakış açıları ve tepkiler kazandıracak fırsatlar verir. Tabi ki, Walker ve Chaplin'in (1997: 35) bahsettiği gibi, bir yazarın bir makalenin küçük bir yerinde birkaç örnekten fazlasını açıklayabilmeyi umut etmesi kolay değildir. En önemlisi, seçilen ürünlerin, araştırma amacına göre, çok dikkatli ve mantıklı şekilde seçilmesidir.

Temsil: Hall “temsil” kavramının; dil aracılığıyla zihinsel anlam kavramları üretmek olduğunu açıklamaktadır. Kavramlar ve dil arasındaki ilişki olmak üzere temsil etme “gerçek” dünyadaki nesne, insan ya da olayları veya “roman/hikâye” dünyadaki nesneleri, insanları ya

da olayları anlamaya yardım eder (1997: 29). Anlam üretme süreci, kavramlar ve göstergeler arasındaki ilişkiden temellenir. Hall bunu ‘temsil’ olarak adlandırmıştır.

Birinci temsil sistemi; objeleri, insanları ve olayları kafamızda taşıdığımız zihinsel temsil (*mental representations*) ile bağlamış bir sistemdir (Hall, 1997: 29). Hall, bu unsurlar olmadan dünyayı anlamlı bir şekilde anlayamayacağımızı; anlamın düşüncelerimizin içeriğini oluşturan kavramların ve imajların temsil sistemine bağlı olduğunu açıklar.

Kültür, paylaşılmış veya ortak anlam, daha doğrusu kavramsal bir haritadır. Hepimizin zihnimizde tutmuş olduğumuz bu kavramsal harita birbirimizdekinden farklıdır. İşte bundan dolayı hepimiz dünyayı tamamen farklı bir şekilde anlarız. Bu temelden ötürü karşılıklı düşünceleri anlamak da zor olmaktadır. Belki de her birimiz dünyayı kendimize özgü ve kişisel bir yoldan anlarız. Fakat Hall’a (1997: 29) göre insanlar iletişim kurabilir çünkü hepsinin paylaştığı benzer kavramsal haritalar vardır ve bir kişi dünya ile ilgili neredeyse benzer bir şekilde anlam çıkarır. İşte bu ‘insanlar aynı kültür içerisinde’ demektir.

Hall’a göre sadece paylaşılmış haritalar anlaşma için yeterli olmamaktadır. Anlam ve kavramları temsil etmek ve aramızda paylaşmak yani iletişim kurmak ve sinerji mecburidir. İşte bunu sadece ortak bir dil ile mümkündür. O halde, dil bütün anlam inşa pratiklerinde yer alarak ikinci bir temsil sistemi olmaktadır (1997: 30). Hall’un vurguladığı gibi paylaşılmış kavramsal haritanın ortak bir dile çevrilmesi gerekir. Bununla kavramlar ve düşünceler; belli kelimeler, sesler ve görsel imgeler örüntüsüne dönüştürülür.

Kültürel temsil ve İmlem: Hall’a göre kültürel temsil etme; kültürel grup üyelerinin anlam üretmek üzerine dili kullanım suretidir. Dolayısıyla, her zaman, anlam bir kültürden başka bir kültüre ve de başka bir zamana göre değişir. Anlamlar her zaman değişebileceği için kodlar sınırlı ve kırılmaz bir kural olmaktan çıkıp sosyal anlaşmalar olarak çalışır. İşte bu yüzden bir kültürel sergideki kültürel ürünlere bakarak onların temsil ettiği kültürel gurubun ne demek istediği araştırılabilir.

Saussure’e göre anlamlandırma anlam üretme sürecinde imgeleyen ve imgelenen arasındaki ilişkidir. Saussure’nin anlatımı yirminci yüzyılda semiyotik alanın yaklaştığı bakış açısidir (Sebeok, 2001: 6). Saussure göre gösterge bir fiziksel ses, harf, hareketten (gösteren) ve bu imgeleyeni ifade eden imge ya da kavram (gösterilen) birleşmesidir. Bu ikisi arasındaki ilişki “temsil” olarak adlandırılır. Bu ikisinin ilişkisi de insanlar veya toplumun gönüllü olarak kurduğu ortak noktadır.

Hall’un Temsil Yaklaşımı

Hall’un kuramlaştırma sürecinde “dil” teriminin geniş ve kapsayıcı bir şekilde kullanılmakta olduğunu anlatıyor. Bir dilin yazma ve konuşma sistemlerinin dilde olduğu kadar; anlam ifade etmede kullandığımız elde, mekanik, elektronik, dijital şekildeki görsel görüntülerde de mümkündür (1997: 26). Yani, yüz ve vücut ifadeleri, giyim, trafik işaretleri de dildir. Anlam ve dil arasındaki bağlantı ve dilin dünyayı temsil etmek üzere kullanılışını araştırmak için Hall üç kuram formüle etmiştir (1997: 24-25). Hall’un kuramları; anlamın nereden geldiği, kelimelerin ya da görüntülerin doğru anlamları nasıl taşıdıklarının merakından ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

Yansıtıcı yaklaşımı: Yansıtıcı yaklaşımda anlamın gerçek dünyadaki nesne, kişi ve düşünce, içinde bulunduğu düşünülmekte ve dil de zaten var olan doğru anlamı yansıtmak üzere bir *ayna* gibi işlev göstermektedir. Hall Gertrude Stein’in “gül gül’ün içindeki güldür” deyişiyle bu durumu anlatmaktadır (1997: 36). Bu deyim bir benzetmeden daha fazla anlamı kapsamaktadır. Gül gerçekliktir ve gülün içindeki gül de gerçekliğin bir parçasıdır, türemiş başka bir nesne yoktur. Yani gerçeklik gül ise yansı gülün içindeki güldür ve yansı gerçektir ve onun parçasıdır. Hall dili, çizmenin ve boyamanın doğayı nasıl taklit ettiğini anlatarak antik Yunan “mimesis” pratikleriyle bağdaştırır. Dilin zaten var olan ve sabit bir gerçeği yansıtmak

ya da taklit etmek amacıyla çalıştığını anlatan kurama bazen taklit edilmiş anlamına gelen “mimetik” de denir.

Örneğin gül kelimesi bir bitkiyi tarif eden koddur. Tüm insanlar bunun böyle olduğunu kabul eder. Varsayalım ki gül adında bir bitkiyi tarif eden bir adın olmadığı bir dil var. Gerçek bitkinin temsili adına bir imge barındırmayan dil ile anlaşmanın sağlanmasını bahçedeki gerçek bitkinin varlığı çözmeyecektir. Yani gerçekliği anlamlı hale getiren dil önemlidir (1997: 36). Hall’a göre, gerçeğin temsili olan her dil doğrudur yalnızca farklı temsillerin anlaşabilmesi için diğerlerinin kodlarını öğrenmesi gerekir.

Maksatlı yaklaşım: Anlamı temsil etmenin, maksatlı yaklaşımı tam yansıtıcı yaklaşımın tersidir. Buna göre kendi benzersiz anlamlarını dille yansıtan tek kişi konuşan ya da yazardır; “yazar ne demek istiyorsa, kelimeleri da onu der” (1997: 36). Bu yaklaşıma göre herkes ayrı görüşe sahip olduğuna göre herkesin iletişim dilini kullanışı da farklıdır. İşte, bu nokta çalışmanın ana konulardan biri olan “kültürel çeşitliliği” veya “kültürel farklılığı” destekleyebilmektedir.

Fakat eğer herkes her şeye kendi özel anlamını verecekse, Hall iletişimin doğal amacından çıkmış olacağı konusunda endişelidir. Kişi bir dilin anlamlarının tek ya da benzersiz kaynağı değildir ancak, özgün ve benzersiz şekilde kendini ifade etmiştir, yeni bir terimsel dizin oluşturmamıştır (1997:37)”. Hall bir dilin asıl öneminin iletişim olduğunu onaylıyor ve bu da dilbilimin paylaşılmış anlamlar ve kodlara bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. “Dil asla kişisel ve özel bir oyun olamaz (1997: 37)”.

Bütün bu endişeleri sakinleştirmek üzere, Hall kişisel anlamlar paylaşabilecek ve anlaşabilecek bir dilin kuralları, kodları ve anlamları içine girmelidir. Hall dilin nasıl bir sosyal bir sistem olduğunu anlatır. Demek ki, özel düşünceler, dilin içine koyulmuş ve dil sistemimiz,

duygularımızı mutlak bir aksiyona doğru provoke eden kelimelerin ya da görüntülerin ayrı anlamları sosyal sistemle anlaşmak durumundadır.

İnşacı yaklaşım: dilin kamusal ve sosyal özellikleri kabul edilmektedir. Buna göre, kendiliğinden ne nesneler ne de dili kullananlar anlam oluşturabilir. “Nesneler hiçbir şey demez, biz temsil sistemleri, yani kavramları ve göstergeleri kullanarak anlam inşa ederiz (1997: 37)”. Bu yaklaşım nesneleri ve insanları bulunduğu maddi dünyayı, temsil anlamı ve dili çalıştıran sembolik pratikleri karşılaştırmamızı tavsiye eder.

Hall hatırlanacağı gibi inşacıların maddi dünyasını reddetmiyor, (1997: 37) ama “anlam aktaran maddi dünya değildir”, tezini destekliyordu. Anlam aktaran dil; sistemi ya da kavramlarımızı temsil etmesi için kullandığımız herhangi bir sistemdir. “Anlam inşa etmek, dünyayı anlamlı yapmak ve onu başkalarına anlamlı bir şekilde anlatmak üzere sosyal aktörler kendi kültürlerinin kavramsal sistemi, dilbilimi ve herhangi temsil sistemini kullanır.”

Saussure'nin Temsil Yaklaşımı

Dilin ve temsilin sosyal inşa bakışı Saussure tarafından çok etkilenmiştir (Culler, 1976; Hall, 1997). Özellikle Saussure'nin dil modelinin semiyotik yaklaşımından etkilenmiş ve geniş kültürel alandaki temsil sorunlarıyla bağlanmıştır. Culler (1976) göre Saussure'nin anlam üretim göstergesin sisteminde temellen dil üzerinden bağlandığını anlatıyor. Saussure'ye göre sadece bir ifade için hizmet ettiği zaman nesneler bir gösterge gibi kullanılır/çalışır ve düşünce iletmek üzere nesneler anlayış sisteminin parçası olmalıdır.

6. Afrika-Türkiye İlişkilerinde Tarihi ve Politik Konular

Türkiye'nin Afrika kıtası ile 12. yüzyıla kadar uzanan tarihi bağlantısı olduğu söylenmektedir. Afrika-Türkiye ilişkiler üzerine kısa bir tarihi özeti eklemek bu çalışmanın bütünlüğüne faydalı olacaktır. Çalışmanın bu kısmı Afrika-Türkiye ilişkisinde önemli tarihi olayları tanıtmaktadır. Başlangıç olarak, kuzey Afrika ve sahra-altı Afrika diye iki coğrafi

bölüme bağlı olarak Afrika Türkiye ilişkilerinde tarihi ve coğrafi miras incelenmiştir. Sonrasında kuzey, doğu, kuzey-sahra-altı ve güney Afrika ile ayrılarak eski Afrika-Osmanlı ilişkileri özetlenmeye çalışılmıştır. Osmanlı'dan sonraki bağlantı olarak 20'inci yüzyıldaki yani modern Afrika-Türkiye ilişkilerinden bahsedilmiştir. Son kısımda ise Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları ve önemli uygulamaları üzerinden tartışılarak güncel Afrika-Türkiye ilişkileri değerlendirilmiştir. Özellikle de Türkiye'nin Afrika dış politikasında yumuşatıcı gücü, Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası, Türkiye-Afrika ilişkilerinde geniş iş birlikleri ve Afrika'nın tepkisi özetlenmeye çalışılmıştır.

Afrika-Türkiye ilişkilerinde tarihi ve coğrafi mirası

Afrika-Türkiye ilişkisinin tarihi 10. yüzyıla kadar uzamaktadır. Afrika'da Türkler tarafından kurulan ilk devlet 9. ve 10. yüzyılda şimdiki Mısır tarafından yönetilen Tulunids devletidir (TCDB, 26/03/16).

Afrika-Türkiye ilişkisinin tarihi söylemlerde kuzey-Afrika ve SAA diye iki ayrı coğrafi ayrıntı (*geographic divide*) ile bağlanır (Rudincova, 2014: 200; Özkan, 2010: 94). Osmanlı zamanından gelişen bölgesel sınır bağlantısı uzun zamandır Türklerin zihniyetinde vardır. Özkan'a (2010: 94) göre böyle bir ilişki kavramlaşması Türkiye'nin Afrika'ya yönelik klasik dış-politikasını etkilemiştir. Türkiye'nin Osmanlı imparatorluğunun parçası olan kuzey Afrika ile bağlantısı 15. ve 16. yüzyıllardan itibaren başlar (TCDB, 26/03/16). Türkiye'nin SAA ile ilişkisi gelişim olarak daha yakın zamanlara 19. yüzyıla dayanmaktadır (Özkan, 2010: 94).

Kuzey-Afrika bölgesinin Türkiye ile güçlü bir ilişki olmasının sebebi Kuzey Afrika'daki Müslüman nüfusu ve Osmanlı zamanlarından başlayan kuzey Afrika'yla Türkiye'nin inanç ve his bağıdır. Yanı sıra Kuzey Afrika'nın uzun zamandır Osmanlı'nın

egemen olduğu orta doğu bölgesinin parçası olması da Türklerin o bölgeye yakın hissetmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin kuzey Afrika ile hem siyasi hem de ekonomik alanlarda sahip olduğu önemli tarihi ilişkisi yadsınamaz (2010: 94).

Afrika'daki zorluklar yeni yüzyıla kadar akademik ve politika çalışmaların odağı olmamıştır. Özkan'a (2010: 95) göre, uzun zamandır Türkiye için özellikle SAA hep çatışmaların, hastalıkların, açlığın olduğu sıkıntılı ve uzak kara parçası nazarındadır. Dolayısıyla, Afrika-Türkiye ilişkilerinin entelektüel önemi uzun zamandır ihmal edilmiştir (Rudincova 2014: 209, Özkan, 2010: 95). Özkan'a (2010: 95) göre 1999'da Osmanlı imparatorluğun 700'üncü kuruluş yılı kutlandığında Afrika gibi ihmal edilen kıtalar birkaç araştırmacı tarafından odak kazanmaya başlamıştır. Bu yıllar sonra Türkiye'de Afrika üzerinde çalışan kurumların oluşmasına kadar gelmektedir. 2008'de Ankara Üniversitesi'nde ATAUM'un açılması, Afrika'ya yönelik uzmanlık, ilgi ve bilgi ihtiyacından doğmuştur (Pham, 2010, Rudincova, 2014: 209 içinde).

Mart 2005'te Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Etiyopya ve Güney Afrika'yı ziyaret etmesi büyük bir dönüm noktası olarak alınır. Cumhuriyet tarihinde ekvatorun alt Afrika bölgesini ziyaret eden ilk başbakan olmuştur (Tepedelen, 2008: 108, Rudincova, 2014:206 içinde).

Sonrasında Türkiye'nin Afrika'ya dış ilişkileri yüzyıllarca geri giden SAA'nin coğrafik ve kültürel uzaklaştırması kırılmaya başlamıştır (Rudincova, 2014:197; Özkan, 2010: 95). Bununla birlikte Türk medyaları Afrika'ya az da olsa yer vermeye başlamıştır fakat medyadaki Afrika'nın yeri; Afrika'daki açlık, çatışma ve hastalıklar gibi konular üzerine odaklanmıştır

(Rudincova 2014: 209). Özkan'a (2010:95) göre Afrika'ya yönelik önyargı inşaları yakın zamanlardaki hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının çabalarına kadar değişmemiştir.

Kuzey Afrika ve SSA diye bu iki coğrafik ayrılma şeklinde Türkiye'nin Afrika ile var olan tarihi ilişkileri dörde ayrılır (Besenyo & Olah, 2012:136, Özkan, 2010: 95). Birinci periyod 1923'e kadar uzanan eski Osmanlı İmparatorluğunun Afrika'daki bağlantısıdır. İkinci periyod ilişkisi 1923'ten sonraki modern ilişkidir. 1998'de başlayan ve 2005'te yükselen ilişki ise Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yeni politikalarını başlattığı üçüncü periyottur (Rudincova, 2014: 202; Özkan, 2010: 95). Dördüncü ise 2014'te Malabu'daki yeni anlaşmalardan bu yana devam eden ilişkidir. Bu dönemleri kronolojik bir şekilde kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

Eski Afrika-Osmanlı Bağlantıları

Birinci periyotta Osmanlı İmparatorluğunun kuzey Afrika ile ciddi bir bağlantısı vardır. Mısır, Libya, Tunus ve Cezayir kısmen veya tam olarak Osmanlı İmparatorluğunun bir parçasıdır. Besenyo ve Olah'a (2012: 136) göre Oruç adıyla bilinen ünlü korsan Cezayir'i tutmuş ve Sultan'ın orduları da Mısır'ı kontrol altına almıştır. Ondan sonra şimdiki Libya 1551 yılında İmparatorluğun bir parçası olmuştur. Sonra Tunus 1574'te alınmıştır. Dolayısıyla, 16. yüzyıl sonunda çoğu kuzey Afrika toprağı kısmen veya tamamen Osmanlı imparatorun eline geçmiştir. Osmanlıların; İspanya'nın kuzey Afrika'ya girişini engellediği de bilinmektedir.

Sahra-altı Afrika'sında ise; Sudan, Somali, Cibuti, Eritre, Etiyopya ve hatta Nijer ve Çad gibi ülkeler kısmen Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altındadır fakat Afrika'nın iç parçası hiçbir zaman Osmanlı imparatorluğuna bağlı olmamıştır (Besenyo & Olah, 2012: 136, Özkan ve 2010: 96).

Osmanlı İmparatorluğu sömürgeciliğin Doğu-Afrika'ya girmesine engel olmuştur. Sömürgecilik dalgasının Portekiz'e girişini dengelemek üzere Osmanlı İmparatorluğu doğu Afrika'da aktiftir. 16. yüzyılda Admiral Seydi Ali Reis önderliğinde Osmanlı deniz filosu Zanzibar adalarındaki işgal güçlerini çıkarmıştır (TCDB, 26.03.16).

Kuzey SAA'da da Osmanlı İmparatorluğunun büyük bir iktidarı bulunmaktaydı. Şimdiki Mali olan eski Timbuktu krallığı ile yüksek düzeyde ilişkileri vardır (Özkan, 2010: 96, Besenyo & Olah, 2012: 136). Şimdiki Nijer, Çad, Kuzey Nijerya ve Kuzey Kamerun bölgelerinde kurulmuş olan eski Kanem Burnu devletiyle de yakın ilişkileri mevcuttur. Hatta 1575 Kanem Burnu imparatoru ile Sultan III. Murad ile savunma anlaşması imzalanmış ve Sultan III. Murad askeri malzemeler ve eğitimcileri Kanem Burnu'ya göndermiştir (Özkan, 2010: 96, Besenyo & Olah, 2012:136).

1894'te Lagos'ta ilk cami açıldıktan sonra Osmanlı İmparatorluğu oradaki ofisi yönetmek; mescitteki düzeni sağlamak ve güney Nijerya Müslüman toplumunun lideri olan Muhammed Şita' ya "Bey" unvanı vermek için özel bir delege heyeti göndermiştir (TCDB, 26.03.16). Hala çok önemli rolleri olan Şita Beyi'nin ailesi Nijerya'da sosyal ve siyasal hayatta etkindir.

Osmanlı İmparatorluğunun 1861'den beri Güney Afrika ile diplomatik ilişkisi vardır. 18 Şubat 1861'de ilk konsül general olan Cape Town PE de Roubaix bölgeye atanmıştır. Bu ilişki, Türkiye'nin ilk diplomatı olan Mehmet Remzi Bey, 21 Nisan 1914'te ölene kadar sürmüştür. Osmanlı İmparatoru 1863'te oradaki Müslümanların isteği doğrultusunda Güney Afrika'ya imamlar göndermiştir. Özellikle Ebu Bekir Efendi'nin imamlık zamanında Cape of Good Hope ve Osmanlı İmparatorluğu arasında çok iyi biri ilişki kurulmuştur.

Uzun zaman bağlantı ve işbirliği içerisinde Osmanlı imparatoru halk için Afrika'da birçok baraj, medrese, cami, hamam yaptırmıştır (TCDB, 26/03/16).

Modern Afrika-Türkiye ilişkileri

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Afrika-Türkiye ilişkileri azalmıştır. Soğuk savaş döneminde Kuzey Afrika ülkeleri ile iyi bir ekonomik ve siyasi ilişkiler dönemi başlamıştır fakat bu ilişkiler soğuk savaş sürecinden etkilenmiştir.

Besenyo & Olah'a (2012:137) göre 1923-1945 Türkiye Cumhuriyeti'nin Afrika'ya girecek ekonomik ve siyasi gücü yoktur fakat Türkiye Cumhuriyeti 1912'de Harar'de ve sonra 1926'da tekrar başkent Addis Ababa'da olmak üzere Etiyopya'da büyükelçilik açmıştır.

1950'lerde ve 1960'lardaki Afrika özgürlük zaferinden hemen sonra Türkiye özgürlüğünü yeni kazanan bütün bağımsız Afrika ülkelerini tanımıştır. Ondan sonra diplomatik ilişkiler başlamış ve yeni büyükelçilikler kurulmaya başlanmıştır. 1957'de Gana'nın özgürlüğünü tanımış ve sonrasında büyükelçilik açılmıştır.

1970'lerden beri Türkiye'nin Kuzey Afrika ilişkileri güçlenmiştir. Buna rağmen Türkiye'nin Namibya ve Zimbabwe özgürlüğüne yardım etmesi dışında SAA'yla ilgili hiçbir politikaya önemi verilmemiştir (TCDB, 26.03.16).

Afrika'da sömürgecilik bitikten sonra Türkiye'nin 1970'lerde Afrika'ya yönelik bir başlangıç planı vardır fakat Türkiye'nin birkaç batı ülkesi ile ilişkisi zorlanan Kıbrıs

konusundan dolayı bu Afrika planı da uygulanamamıştır. 1980’lerde de Afrika Türkiye ilişkilerinde denemeler vardır. Besenyo & Olah’ın (2012: 140-141) dediği gibi Türkiye’nin

Afrika ile dış politika ilişkisi 1980’lerde Gambia, Gine, Gine Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan ile başlamış olduğu ilişkilerdir.

Üçüncü Afrika-Türkiye İlişkileri Dönemi

Türkiye’nin yeni yüzyılda başlatmış olduğu “yumuşatma gücü” olarak geçen dış politikasının bir parçası Afrika’yı da kapsamaktadır. Çalışmanın bu kısımda; ilk önce fazlasıyla Joseph Nye’nin (2004) anlayışı olan, kısmen de Melissen’in (2005) kamu diplomasi kavramları ile ilişkilendirdiği “Yumuşak güç” kavramsallaştırması üzerinde duracağız. Ardından Türkiye’nin “yumuşak güç” politikasının Afrika ilişkileri çerçevesinde nasıl işlediğine açıklık kazandırmaya çalışacağız. Son olarak da Türkiye ile Afrika arasında gerçekleştiren anlaşmalar ve bunların uygulanışına kısaca yer verilmiştir.

Türkiye’nin Afrika politikasında “Yumuşak gücü”

Bilgi güçtür ve modern bilgi teknolojileri hiçbir zaman olmadığı kadar bilgiyi dağıtmaktadır (Nye, 2004: 1). İşte burada önce gücün faydası ardından sert güce göre yumuşak güç kavramı ve kaynakları açıklanmıştır.

Güç, istediğimiz doğrultuda bir iş yapmak üzere birilerinin davranışını etkileme potansiyeli veya yetenek sahibi olmaktır (Nye, 2004: 1-2). Birilerin davranışını etkilemek için tehdit ile baskı, para ile çekmek gibi tercihler de vardır (Nye, 2004: 2, Melissen, 2005: 3-5).

Nye’ye (2004: 2) göre emir ve baskı şeklinde mevcut olan güç dar kapsamlıdır. Melissen’nin (2005:4) bahsettiği siyaset için askeri ve ekonomik güç ve fikir gücü çok daha

etkilidir. İstenilen sonuç için birilerin elindeki kaynakları bir güçle değiştirmesi gerekir. Tabi bunun için de iyice planlanmış stratejiler ve yetenekli liderlik vasıfları gerekir (Nye, 2004:3). Hangi kaynağın hangi özel durumunda kullanılması gerektiği iyi belirlenmelidir. Yani, durumlar anlaşılmadan önce güç kaynaklarının niteliği anlaşılamaz.

Peki, yumuşak güç nedir? Bu, sert güç tehdidi ile bağlantılıdır. Yani birilerin düşüncelerini değiştirmek için ekonomik ve askeri gücü kullanmak demektir. Fakat hiçbir tehdit ve paralı baskı yapmadan da birilerinin düşüncelerini değiştirmek mümkündür. İşte bu dolaylı ve yumuşak yöntem “yumuşak güç” adıyla bilinir (Nye, 2004 & Melissen, 2005). Birilerin istediğimiz amaç için anlaşması ve çalışması için hiçbir sert kuvvet kullanmadan bu gerçekleştirilebilir (Nye, 2004: 5).

Uluslararası ortamda bir ülke; başka ülkeler onun değerlerine hayran olduğu için, onu örnek aldığı için ve uygulamalarını kabul ettiği için istediği sonuca varabilir. İşte bu durumda birinin başkasını çekmesi ve cezalandırması için illa askeri veya ekonomik güç gerekmez. Yumuşak güç de yeterlidir. Yumuşak gücün en önemli noktası başkalarının seçeneğini biçimlendirebilmektir (Nye, 2004: 5).

Yumuşak güç sadece ikna etmek değildir. Daha doğrusu, yumuşak güç çekme gücüdür ve çekmek kabul ettirir (*attraction often leads to acceptance*). Kısacası, yumuşak gücü çekme gücüdür. Kaynak olarak da, yumuşak güç kaynakların çekim üretilmesi için kullanılır (Nye, 2004: 6).

Nye sert ve yumuşak güçleri emir gücü (*command power*) ve içermek gücü (*co-optive power*) olarak tanımlamaktadır ve her ikisi de birilerinin istediği amaca bağlı başka birilerinin

davranışını veya seçeneğini etkileme yöntemleridir. Emir gücü birilerin ikna etmek için sert yöntemler kullanmaktır. İçermek *gücü* ise birilerin kültürellerinin ve değerlerinin çekici olması ve dolayısıyla başkalarının siyasi konularını ve seçeneğini değiştirmesine manipüle etmektir.

Uluslararası ortamda yumuşak güç üreten kaynaklar bir ülkenin veya kurumların değerleri ve kültürü, içişlerindeki başarı ve örnekliği ve dış ilişkilerdeki başarı ile bağlantılıdır (Nye, 2004: 8). Küresel film ve TV endüstrilerin yayılması ile beraber birkaç ülkenin yumuşak gücünün yükseldiği görülmektedir. Bu durumda, Amerika'nın ve Kanada'nın başarıları örnek olabilir (2004: 10).

“Yumuşak güç” nün kaynakları

Paylaşılmış küresel değerler: bir ülkenin kültürüne küresel değerleri dahil ettiği zaman veya öbürleriyle de paylaştığı değerleri ve ilgileri çektiği zaman gerçekleştirir. İşte bu ortaklıktan ve çekimden dolayı ulaşılmak istenen amaca ulaşma şansı yükselir. Kısıtlı değerlerin (*narrow values*) ve kapalı zihniyetli kültürlerin (*closed minded cultures*) yumuşak güç üretebilme kapasitesi bulunmaz.

Türkiye'nin vizyonuna tarihi, dini ve küresel insani değerleri dahil edilmesinden dolayı Türkiye ile tarihi bağı olanları, dini bağı olanları veya Türkiye'nin hem dini hem laik durumlarından olumlu etkilenen/memnun olan ülkelerdeki halkı çekebilmektedir. İşte bu üç odak Türkiye'nin dış politikasının odaklandığı konulardır.

Kültür endüstri: yumuşak gücü sadece popüler kültür gibi düşünmek yanlıştır. Yani kültürel kaynakları çekim davranışlarıyla karıştırmamak gerekir (Nye, 2004: 11 -12). Popüler kültürün yumuşak güce büyük bir kaynağı olsa da herhangi bir gücün başarı durumuna göre

değişir. Çin’de veya Latin Amerika’da çekici olan Amerikan filmleri Suudi Arabistan veya Pakistan’da Amerika’nın yumuşak gücüne katkı sağlamaz bilakis düşürür.

Dışardaki Türkiye filmlerinin tüketimine bakarsak, laik içerikler Müslüman olmayan veya liberal diyebileceğimiz ülkelerde daha fazla tüketilir. Biraz dini içerik barındıranlar ise Müslüman ülkelerde sevilir. Kuzey-Güney ve Kara Sevda dizileri Etiyopya’da fazlaca izlenmiştir. Etiyopya’da Türk dizilerinin fazla tüketilmesinden dolayı Türk dizileri odaklı yeni TV kanalları bile açılmaya başlanmıştır. Bu durumda Qana TV’nin Amharça altyazı Türk dizileri gittikçe daha fazla yayınlanmaktadır. Diriliş Ertuğrul gibi filmler ise içinde bulunan tarihi ve dini konular ile birlikte Afganistan gibi birçok Ortadoğu ülkesinde izlenmektedir. 2012 son aylarında sınıf arkadaşı olduğum Afganistanlı kızın Türkçe yeteneğine şaşırmıştık. Daha şaşırtıcı olan ise onun daha önce hiçbir zaman Türkçe konuşanlar ile etkileşimde bulunmamış olmasıdır. Afganistan kanallarında yayınlanan Türk filmlerini izlediği için Türkçesi gelişmiştir. Ocak 2017’deki TRT Dünya röportaj Türk filmlerinin Ortadoğu da yarattığı etki anlatılmıştır.

Uluslararası Ticaret: Ticaret; kültürün aktarıldığı yöntemlerden biridir. Kişisel temas, ziyaret ve paylaşım ile gerçekleştirilir. Geçen yıllarda Türkiye’nin Afrika’ya yönelik ticaretinin oldukça artırması, özellikle İstanbul’a ticari gezilerin sıklaşmasını sağlamıştır. Bu hareketlilik, Türkiye ile Afrika arasında kültürel paylaşımların artmasına sebep olmuştur.

Uluslararası eğitim: Türkiye’deki üniversitelerde okumakta olan Afrikalı öğrencilerin sayısı artmıştır. Tabi bunun ana sebebi Türkiye devlet burslarıdır. Gelen öğrenciler bir senelik Türkçe hazırlık dersine katılmak zorundadır. Bu öğrencilerin büyük kısmının üniversitedeki eğitimi Türkçe olarak takip eder. Bu öğrenciler sergi, gösteri, sunum, gezi, spor gibi Türkiye’deki çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler de yer alır. Bunlardan dolayı uluslararası

eğitimi de Türkiye'nin Afrika'yla dış politikasında yumuşak gücünün parçası olduğunu söyleyebiliriz.

Uluslararası kurumlar: kurumlar bir ülkenin yumuşak gücüne katkı sağlar (Nye, 2004: 10). Bu anlamda Türkiye'nin uluslararası kurumlarının da Türkiye'nin yumuşak gücünün parçası olduğunu söyleyebiliriz. Yunus Emre Vakfı, TİKA, DİYANET ve benzer kurumları Türkiye'nin kendi kültürel ve kamu diplomasi ortamında dış politikasının yükseltilmesi için geliştirilmiş ve kullanılmıştır (Rudincova, 2014:197-198; Eksi 2016). TİKA, TUSKON ve İHH gibi kuruluşlar da Türkiye'nin yumuşak gücü kurumları olarak sayılır (Besenyo & Olah, 2012:145, Eksi, 2016: 51). Son zamanlarda yurtdış bağlantılı birçok aktivitesi olan YTB ve AFAD de bu gücün parçasıdır. TİKA, İHH ve AFAD gibi kalkınma ve insani kurumların, Türkiye halklarının bilmesi mümkün olmayan Türkiye dışındaki yerel toplumlara kadar gidebilmesi ve oradaki toplumlara destek olması, kardeşlik ve arkadaşlık kurması ve kültürel paylaşımda bulunması Türkiye imajına yardımcı olur (zkan, 2010: 98).

Devlet politikaları: devletin hem ülke içindeki hem de ülke dışındaki politikaları yumuşak gücünün potansiyel kaynaklarıdır. Örneğin, 1950'lerde Amerika'daki ırklık ve ayrımcılık Afrika'da Amerika'nın yumuşak gücünün düşmesine sebep olmuştur. şimdi ise Amerika'nın kitle cezalandırma yöntemleri ve silah kontrol yasaları Avrupa'da Amerika'nın yumuşak gücünü olumsuz etkileyen faktlerdir (Nye, 2004: 15).

Türkiye'de de bahsedilen yumuşak gcler devletin varolan politikaları ile ilişkilidir. Dış ilişkilerde tarihi ve kültürel bağlantılara değer verilmesi, kültürel endüstrilerin gittikçe gelişmesi, uluslararası eğitim, ticaret ve insani kurumların yükselmesi, bunların hepsi devlet politikalarına bağlıdır.

Türkiye'nin “Afrika Açılış Politikası”

Türkiye'nin “Afrika Açılış Politikası” 1998 yapılan Afrika Eylem Planı'dır (Afrika Action Plan). Bu plana birçok yazar tarafından Afrika Türkiye ilişkisinde dönüþ noktası olarak bakılmıştır (Eksi, 2016; Rudincova, 2014, ve Özkan, 2010).

“Afrika Açılış Politikası”, Afrika ve Türkiye arasında yeni bir siyasi, ticari ve kültürel bir yol haritasıdır (Rudincova, 2014:202). Bu planın içinde yeni büyükelçilikler açmak, ticari anlaşmalar, kültürel bağlantılar ve askeri eğitim gibi anlaşmalar planlanmıştır. Besenyo & Olah'a (2012:137) birkaç yeni büyükelçilik açılması, ticaret ve yatırımın teşvik edilmesi ve desteklenmesi, sağlık, tarım ve eğitim sektöründe desteklenmesi de planlanmıştır.

Bu yeni planı yeni yapan büyük konu tarih boyunca Afrika coğrafyasını ikiye ayıran Türkiye dış politikasının bozulmasıdır. Türkiye'nin sadece kuzeyden değil bütün Afrika ile bağlanmıştır (Rudincova, 2014: 197; Özkan, 2010:97). İşte bu durumun SAA yönelik var olan önyargıları daha büyük derecede kırılmaya başlamasıdır.

Türkiye'nin “Afrika Açılış Politikası” genel Ortadoğu dünyasına ve Afrika'ya yönelik Türkiye'nin ürettiği Yumuşak Gücü'nün parçasıdır (Rudincova, 2014: 197; Eksi 2016:11). Ortadoğu'daki ilişki odaklı İslami kimlikler ile de bağlanır. Tabi bununla birlikte Türkiye'nin uzun zamandır bağlandığı batı-bağlı laik sistemden hafifçe çekip İslami medeniyette yer verme çabaları gelmiştir (Rudincova, 2014: 197; Eksi 2016:11).

Fakat Türkiye'nin yumuşak gücü sadece 2003-2011 arasında sınırlanan Eksi (2016:11) bu gücünün artık düşmekte olduğunu söylemektedir. Bu periyod içerisinde yumuşak gücü Türkiye'yi yükselttiğini söylenmektedir fakat Eksi'ye göre Türkiye'nin demokratik reform

yapmamasından dolayı Arap baharı sonrası küresel, bölgesel ve yerel destek kaybetmiş ve yumuşak gücüne dönmesi gerekmektedir (2016:11-12).

Türkiye'nin Afrika açılımı Türkiye-Afrika ilişkilerine hareketlilik kazandırmıştır. 2003'te Afrika ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin genişletme stratejisi geliştirilmişti (TCDB, 26/03/16). 2005 yılına Türkiye devleti "Afrika Yılı" demiştir (Besenyo & Olah, 2012:137). 2005'te Türkiye'ye Afrika Birliğinde "gözlemci statüsü" verilmiştir. Bu Afrika'dan Türkiye'nin fedakârlığına çabuk ve olumlu tepkisi olarak alınmıştır (Besenyo & Olah, 2012:137). 2008'de Afrika Birliği Türkiye'yi Afrika kıtasının "stratejik partner" olarak onaylamıştır (Eksi, 2016:49, Afacan, 2013: 51 Rudincova, 2014: 206 içinde). 2008'de Türkiye, Afrika Kalkınma Bankası'nın (ADB) 26. üyesi olarak kabul edilmiş ve bu 2013'te tekrar onaylanmıştır. 2008'de Türkiye 2009-2010 BM güvenlik Konseyindeki üyelik yarışında Afrika ülkelerinin oyuna ihtiyaç duymuştur. Buna göre, Türkiye'nin de beklemediği şekilde, iki ülke hariç bütün Afrika ülkeleri Türkiye lehine oy vermiştir. Bundan çok memnun olan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül hiç zaman geçirmeden Türkiye'nin Afrika'ya girmesi gerektiğini vurgulamıştır (Özkan, 2010: 102).

Dördüncü Afrika-Türkiye ilişki dönemi: ilişkilerin kurumsallaşması

Ağustos 2008'de İstanbul'da "Afrika-Türkiye İşbirliği zirvesi" gerçekleşmiştir (Rudincova, 2014: 203). Bu zirvede yeni zirvelerin her beş yılda bir Afrika ülkelerinde gerçekleştirilmesine dair karar verilmiştir. Genel olarak Türkiye'nin Afrika tarafından çabucak seçilmesinin sebepleri arasında Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik pozisyonu, AB üye adaylığı, G-20 üyeliği, İslami konferansına üye olması ve laik kurumları bulunur (2008: 110 in Rudincova, 2014: 206-207). Fakat başka bir önemli sebebi ise Türkiye'nin Afrika'da olumsuz sömürge mirası/tarihi olmamasıdır (Özkan, 2010: 103).

Planlanan takip protokolüne göre 2010 Aralık'ta yüksek derece bürokratlar toplantısı, 2010 Mart ayında Darfur için uluslararası konferansı, 2010 Mayıs Somali Konferansı, 2011 Aralık'ta bakanlık düzeyinde değerlendirme konferansı, Mayıs 2012 ikinci Somali konferansı ve 2011 Mayıs'ta BM'nin 4. Gelişmekte olan Ülkeler Konferansı gerçekleştirilmiştir (TCDB, 26.03.16).

2014 Kasım ayında yine takip mekanizmasına göre ikinci Afrika-Türkiye İşbirliği Konferansı Malabo, Ekvator ve Gine'de gerçekleştirilmiştir. Malabo'daki toplantı Bu konferansta "Kalıcı Kalkınma ve Entegrasyon İçin Yeni İşbirliği Modeli" geliştirilmiştir. Çok sayıda Afrika başbakanının bulunduğu toplantıda 2015-2019 "Beyanname & Ortak Uygulama Planı" hazırlanmıştır. Şubat 2016'da yüksek derece Somali işbirliği toplantısı İstanbul'da toplanmıştır.

Türkiye ve Afrika Arasında Geniş İşbirlikleri

Türkiye ile Afrika arasında geniş bir diplomatik, ekonomik ve kalkınma projeler gerçekleştirilmiştir:

- Diplomatik temsilcilik: 2009'de 5'i kuzey Afrika'da olmak üzere sadece 12 adet olan Türkiye'nin Afrika'daki büyükelçilikleri, 2012'de Türkiye'nin Afrika'da bulunan büyükelçilikleri 39 'a yükselmiştir ve 32 Afrika ülkeleri büyükelçiliği Ankara'da kurulmuştur. Afrika'daki Türkiye büyükelçileri farklı bölgesel kurumlarda üyelik kazanmıştır. IGAD (2012), ECOWAS (2005), EAC (2010), COMESA (2012), ve ECCAS (2013) üye olmayı başarmışlardır.
- Ekonomik işbirlikleri: Türkiye ve Afrika kıtasının ticaret kapsamı son on yılda 4 kat artmıştı. 2003'te rakam 6 milyar dolara yakinken, 2014'te 25 milyar dolara yaklaşmış

durumdadır. Türkiye'nin Afrika kıtasına doğrudan yatırımları 2015 yılında 6 milyar dolara yaklaşmıştır (Al Jazeera Türk, Şubat 2016). Türkiye'nin Afrika'da 26 ticaret odası bulunmaktadır. 38 ülke ile ticari ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Türk inşaat firmalarının 55 milyar dolarlık 150 proje kazanmış olması da diğer çok önemli gelişmeler arasındadır.

- Kalkınma desteği: Türkiye'nin yeni “Fon sağlayan ülke” olarak ortaya çıkması, TİKA'nın Afrika'da 15 koordinatör ofisinin olması ve YTB burslarından dolayı 7 binden fazla Afrika öğrencisinin Türkiye'de bulunması önemli gelişmelerdir. Türkiye Afrika ülkelerine sağlık ve güvenlik alanlarında da önemli destekler vermiştir. THY'nin Afrika uçuş sayısını arttırması Afrika-Türkiye ilişkilerini hızlandırmıştır.
- Kültürel işbirliği: Yunus Emre enstitüsünün kurduğu Türkiye Kültür Merkezleri; Hartum, Pretoria, Cibuti, Gambia ve Nijer ülkelerinde bulunmaktadır. Türkiye'de Afrika-bağlı çeşitli kültürlerarası etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Bu olumlu gelişmeler mevcuttur fakat Türkiye-Afrika ilişkileri güvensizlikten, eleştirilerden ve tepkilerden uzak değildir. Batı ülkeleri; Afrika desteklerinin “hesaplanmış siyasal araçlar” olarak kullanılması konusunda Türkiye'nin de durumunun farklı olmadığını

iddia etmektedir (Habiyaemye & Oğuzlu 2014: 66).

Şekil 2.2: Yabancı Güçlerin Afrika'yı Kullanması

Kaynak: Fred Phiri (2016, Ekim 4). Scramble for africa. Retrived from <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1448017985228044&set>

Afrika ile ilişkilerdeki yeni Doğu-Batı yarışı Afrika'nın kaynakları üzerinden yapılmakta olan siyaset ve iktidar yarışıdır. Bu yarış petrol anlaşmalarından, maden imtiyaz ve kazançlı ticari anlaşmalarından ortaya çıkar (Habiyaemye & Oğuzlu, 2014: 66-67). Afrika'nın tepkisi de 'şüpheli ama kabul-edici' şekildedir (Özkan, 2010: 103).

Afrika-Türkiye ilişkilerindeki tarihi ve politik gelişmelerin bu çalışmaya eklenmesi sadece bir literatür okuma amacı için değildir. Bu çalışmada bulunan önemli temsil konularının tarihi ve politik temellerini ve bağlantılarını birleştirmek temsil konusunun bugününü anlamak adına kritik bir noktadır.

III. Üçüncü Bölüm: YÖNTEMSEL ÇERÇEVE

1. İnşacı Yaklaşımı

Zaman içerisinde kültürel temsil çalışmalarında büyük değişiklikler olmaktadır. Daha eski çalışmalar kültürel empati, kültürel bağıntılılık (*cultural relativity*) ve kültürel çeşitlilik gibi yaklaşımlar bir “öteki kültürün temsil” araştırmak yönünde odaklanmıştır. Sonrasında çoğu çalışmanın odağı kültürel bağıntılılık, Avrupa-merkezlik, kültürel emperyalizm ve özcü küresellik (*essential universalism*) karşıtı tartışmalar kurmak için yapılan çalışmalar olmuştur (Zechenter, 1997). Kültürel bağıntılılık kavramı kültürel çeşitliliğin ortak konaklama (*mutual accomodation*) modelinden beslenir. Bu model kültürel çeşitliliğe değer vermek için kültürel farklılığa değer verilmesi üzerine kuruludur (Shweder, 2002:385). Dolayısıyla, birçok sömürge sonrası ve oryantalizme karşı duran entelektüel çalışma; kültürlerin kendi bulunduğu yerel değerlere ve yapıya göre değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Kültürel çeşitlilik konusunun küresel etik konusu ile çatışma ihtimali olsa bile birçok entelektüelin ve aktivistin bu bakış açısı kapsamında bahsedilen kültürel bağıntılılık, Avrupa-merkezlik, kültürel emperyalizm ve özcü küresellik karşıtı unsurlar bolca kullanılmıştır.

Ancak, yine de öteki kültürün temsili konularında “kültürel bağıntılılık” yeterli bir analiz yöntemi olamamıştır. Bunun ana sebebi de temsil edilen kültürün temsil edenin çeşitli ve çok boyutlu siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarlara kurban edilebilmesidir. Yani ev sahibi kurum veya ülkenin öteki kültürü temsil sırasında maksimumdan minimuma kadar olumlu veya olumsuz bir şekilde yansıtma imkânı vardır. İşte bu durumda ötekinin kültürel inşasını iyice incelemek için daha iyi bir analiz yaklaşımı gerektiği düşünülmektedir.

Son zamanlarda inşacı yaklaşım kültürel çalışmalar üzerinde büyük bir etki göstermektedir (Hall, 1997: 1). Özellikle kültürel sergi çalışmaları ortamında durumu anlamak ve sanat yapıtlarını incelemek yapısalcılık üzerinde bağlanmış olan ve dünyaya bir süreç olarak

bakan hümanistlik bir yaklaşımı gerektirir (Mullen, 2004: 4). Jensen'e göre (2002: 23), semiyotik; kültür ve iletişim çalışmaları için en etkili disiplinler arası yaklaşımlardan biri olmuştur. Semiyotik gelenek bütün iletişim alanlarına yöntemsel prosedürler ve kuramsal modelleri vermektedir. Özellikle de, sanat ve görsel çalışmalarda ve görsel görüngü dilbilim bir model olarak uygulanırken, semiyotik ve yapısalcılık çok etkilidir (2002: 28). Post-modernistler de bilimsel gerçeği bağlamsal birimde anlaşılan bir şey olduğunu iddia etmektedirler (Keat, 2010: 4).

İnşacı paradigmalara niteliksel yaklaşımlar hükmetmektedir ve niceliksel yöntemler de kullanılabilir (Mackenzie ve Knipe, 2006: 5). Bundan dolayı, bu tür paradigmlar için kullanılan veri toplama yöntemleri içinde mülakat, gözlem, dosya incelemeleri ve görsel veri analizleri bulunur.

Creswell'in (2009: 195) bahsettiği gibi niteliksel araştırmalarda araştırma, katılımcıların algıları ve tecrübelerini kendi dünyalarına nasıl aktardıkları ile ilgilidir. Böyle durumlarda, en önemli denemeler, bir şey anlamak için değil, birçok gerçeği anlamak içindir. Jensen (2002: 28) şöyle diyor, "İmajlar izleyicilere bilgi verir ve onların dikkatini çeker, işte bu izleyici sadece zaman ve para harcayan izleyici değil, kendi öznellik ve kimliklerini bu söylemsel dünyada teslim ederler".

Son zamanlardaki eleştirel kültürel temsil çalışmalarının "inşacı yaklaşım"ların kuramsal ve yöntemsel çerçevesine önem verdiği görülmektedir. Bu yaklaşımda gerçeği inşa etmek üzerinde dilin önemi vurgulanır (Hall: 1997:37). Hall'a göre gerçek doğal bir şekilde bulunamaz, daha doğrusu gerçek; temsil eden ve temsil edilenin siyasi, ekonomik, kültürel bağlantıları içerisinde ve hem sözlü hem sözlü olmayan biçimde dil ile inşa edilir (1997:37).

İnşacı yaklaşım dilin kamusal ve sosyal özelliklerini onaylar. Buna göre ne nesne kendisi ne de dil kullanıcıları anlam belirleyebilir. "Nesnenin bir anlamı yoktur: kavramlar ve imgeler

gibi temsili sistemleri kullanarak biz anlam inşa ederiz (Hall, 1997:37)”. Bu durumda, temsil pratikleri içerisinde temsil etme çıkarları bulunduğu görülür, yani birinin ötekini nasıl göstermek istediği önemlidir. İnşacı yaklaşım gerçeğin inşasının farklı ve belli olmayan sebepler nedeniyle esnek olduğuna inanır. Bunu Hall’un vurgulandığı “istenilen yazı ve istenilen okuma” (*preferred writing & preferred reading*) deyimini açıklanmaktadır (Hall, 1980). Kültürel temsil konusundaki inşacı yaklaşımda; semiyotik ve söylemsel olmak üzere iki ayrı model bulunur.

Semiyotik model (*semiotic*): Dilin ve temsili pratiklerin toplumsalın inşası olduğu görüşündeki İsveçli dilbilimcisi olan Saussure’ün düşüncelerinden fazlaca etkilenir (Culler, 1976; Hall, 1997). Saussure’ün dil modelinin kültürel çalışmalarda etkili olduğu bilinmektedir. Özellikle onun anlam inşasındaki düalistik geleneği (*dyadic tradition*) önem kazanmıştır. Buna göre imgeleşen kavram içerisinde ve imgeleme sırasında “gösteren” (*signifier*) ve “gösterilen” (*signified*) diye iki özne ortaya koymuştur (Chandler, 2007:14). Culler’e (1976: 19) göre Saussure’nin anlam üretimi gösterge (*signs*) sistemi olan dile bağlıdır. Saussure’e göre nesnelerin dil içerisinde bir gösterge gibi rolleri olması için düşünceleri iletmesi gerekir. Düşünceleri iletmesi için de bir algı sisteminin parçası olmalıdır.

Saussure’de göstergeler ikiye ayrılır: asıl kelime, imaj, fotoğraf veya obje olan “biçim” ve biçimin bağlandığı kafamızdaki “fikir veya kavram” (Hall, 1997: 42). Saussure birincisine imgeleyen ikincisine de imgelenen adını vermiştir.

Saussure, isteğe bağlı göstergelerin özelliklerinde imgeleyen ve imgelenen arasında herhangi bir karşıt ilişkinin olmadığını vurgular. Göstergelerin sınırlanmış ve asli bir anlamları yoktur. Kırmızı’yı imgesel yapan kırmızı veya kırmızılılığı değil, kırmızı ve yeşil arasındaki farklılıktır (Hall, 1997: 42). Yani anlam üretiminde kavramın farklılığını belirtmenin en kısa

yolu “ikili tersleşmedir” (*binary opposition*). Bir kavramın veya kelimenin anlamı onun tam tersi oluşur.

Buna bağlı olarak Hall; siyah ve beyaz arasındaki farkın yanı sıra (ortada) *siyah* ve *siyah gri*, *karanlık gri*, *gri krem* ve *kırmızımsı-beyaz*, *açık beyaz* ve *parlak beyaz*; *tam gece*, *şafak*, *gün ışığı*, *öğleden sonra*, *alacakaranlık* ve benzerleri olduğunu söylemektedir (1997: 42). Saussure’ün ikili karşıtlığa odaklanması dili imgeleyenlerin oluşturduğunu fakat anlam üretmek için mutlaka bu imgeleyenlerin bir “farklılıklar sistemi” üzerinden organize edilmesi gerektiğini vurgular. Bu, gösteren ile imgeleyenler arasındaki farktır (Hall, 1997: 42).

Saussure kavramsal haritamızın tarihsel olarak değiştiğini iddia eder. Yani kültürel kod ile bağlanmış imgelenen ve imgeleyen arasındaki ilişki kalıcı olarak sınırlanmış değildir. Kelimelerin anlamları değişir. Bütün bu tarihi değişiklikler kültürel kavram haritamızın değişimini beraberinde getirir, bu farklı tarihi zamanlarda kültürlerin ortaya çıkmasına ve farklı zamanlarda dünyanın farklı bir şekilde algılanmasına imkan tanır (Culler, 1976: 23).

Saussure’ün bakış açısı, kültürel temsil kuramlarının kültürel temsil çalışmalarındaki yerini anlamak için kullanılır. İmgeleyen ve imgelenen arasındaki ilişki her toplumun ve her tarihin sosyal anlayış sistemine ait olduğundan bütün anlamlar tarih ve kültür içerisinde oluşturulur. Anlamlar hiç son formunda sınırlandırılmaz, her zaman tarihi ve kültürel durum değişikliklerinden dolayı değişime açıktır. Dolayısıyla, tek, değişmeyen, küresel bir “gerçek anlam” yoktur. Bu anlamda temsil çalışmalarında tarih ve kültürün kaçınılmaz bir yeri vardır (Culler, 1976: 36).

Fakat, Saussure’ün imgeleme modelinin anlam üretimi, daha geniş ve belli bakış açısı geliştiren Pierce tarafından çok eleştirilmiştir. Pierce anlam üretim pratiklerini üçe ayırır: nesne (Saussure’ün ihmal ettiği konu), temsil edildiği durum ve anlam çıkarıcı (Chandler, 2007:30). Yani Pierce’in temsilin gerçekleştirildiği durumu (*representament*) anlayışına göre; anlam üretim pratiği anlamın üretildiği, sunulduğu ve paylaşıldığı durumlardan etkilenir.

Ancak, bilim insanları semiyotik modelin anlam üretiminin yeterli analiz malzemeleri vermediği sorgulanmaya başlanmıştır. Kültürel temsil konusunun daha kapsayıcı bir şekilde araştırılması için daha detaylı bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla, çağdaş çalışmalar Michael Foucault’nun söylemsel yaklaşımını çözüm olarak uygulamaya başlamıştır. Bu yaklaşımın, semiyotik modelin bazı temel özelliklerinin yerine geçmesi mümkün olmasa bile onun analitik boşluklarını tamamlayacağı düşünülmüştür.

Söylemsel model (*discursive*): Michael Foucault’nun söylemsel yaklaşımının çoğu çağdaş kültürel temsil çalışmaları üzerinde önemli etkisi vardır (Hall, 1997:28). Foucault’ya göre ötekilerin temsil konusu semiyotik bakış ile tam olarak anlaşılamaz. Etrafındaki durumlar da sürece dahil edilmelidir. Foucault’ya göre söylemsel yaklaşım imgelenen ve imgeleyen arasında var olan iktidar ilişkilerini tespit etmeye yardımcı olur. Foucault “çıkar” ve “ideoloji” konularına ayrı ayrı vurgu yapmaz fakat temsili pratiklerin geniş ve kapsamlı bir şekilde analiz edildiğinde gizli çıkarların ve ideolojilerin anlaşılacağını ifade eder. Aslında, ister istemez kuram yapılandırması, anlatım ve söylem analizini sosyal-ekonomik dinamikler içerisinden gerçekleştirir (Schiffrin vd. 2001: 353).

“Söylem” kelimesi farklı alandaki farklı bilim insanlarınca farklı bir kavramı kapsar. Schiffrin vd. (2001: 1) farklı kaynaklardan özetleyerek söylemin anlamını üç ayrı kategoride

ortaya koyar: cümle arkasındaki her şey, dilin kullanılışı, dilbilimsel ve spesifik olmayan daha geniş sosyal pratikleri kapsar. Birçok dilbilimci için “söylem” kullanıldığı cümle arkasında bulunan herhangi bir anlam çıkarımı ile bağlantılıdır. Başkaları için söylem çalışması dil kullanım çalışmadır. Her iki anlayışın ortak noktası dil üzerinde odaklamasıdır. Fakat eleştirel kuramcılar ve onlardan etkilenenler “söylem ve iktidar” ve “söylem ve ırkçılık” ile bağ kurarlar. Buralarda söylem sadece sayılabilir bir nesne olmayıp dilbilimsel ve dilbilimsel olmayan sosyal pratiklerin ve ideolojik varsayımların iktidar veya ırkçılık ile birlikte işlemesidir.

Bütün bunlara ile bağlı bir şekilde bu çalışma; Türkiye’de Afrika kültürlerarası etkinliklerinde katılımcıların düşünceleri, kültürel ürünler ve kültürlerarası etkileşimleri inceleyecektir. Dolayısıyla, tercih edilen ana yöntemsel yaklaşım inşacı yaklaşımla temellenen niteliksel yöntemdir. Tabi ki bu çalışmanın inşacı bir yaklaşımdan temellenip çalışmanın en büyük odağı olan imaj konusunda dönüştürücü (*transformative*) bir tutum geliştirme gayesi bulunmaktadır.

Bu genel çerçeveye içinde, bu çalışmada onaylama kuram-deneme biçimi çalışmalarına karşı olan keşifçi bir örnek olay incelemesi uygulanacaktır (Creswell, 2003). Creswell’e göre keşifçi çalışmalar çalışılan konu ya da araştırmanın nüfuzu hakkında önceden fazla bilgi bulunmayan bir araştırma projesine uygundur. Keşifçi bir çalışma bütünlük ve esnek bir yöntem ister. Genelde öznelerin bulunduğu durumlara göre bakılması istendiğinde örnek çalışmalar bir yöntem olarak tercih edilir. Aşağıdaki metinlerde bu çalışma kapsamında ele alınan ve çalışmaya dayanak oluşturmak amacı taşıyan örnek araştırmalar incelenmiştir.

2. Yöntem olarak örnek çalışma

Örnek çalışmalar; niteliksel araştırmacılar için hızlı gelişmekte olan ve önem kazanan bir yöntemdir (Hyett vd., 2014). Birçok entelektüelin örnek çalışmaların yöntemsel gelişmesi üzerinde çalışmasından dolayı örnek çalışmaların meşruiyeti gelişmektedir.

Örnek çalışmaları açıklamak üzere; Gillham (2000:1) “örnek” kavramından başlamak gerekir. Ona göre “örnek” gerçek dünyada insan aktivitelerini temellendiren bir şeydir, burada ve şimdi bulunan şeydir. İşte bu durumda tek bir insan örnek çalışmaya odak olabilir. Aile, sınıf, ofis ve hastanedeki oda gibi bir grup olabilir. Okul, fabrika gibi bir kurumlar da olabilir; kasaba, şehir, endüstri ve bir meslek gibi geniş bir topluluk da olabilir. Aslında, buradaki meseleyi tekil örnekler oluşturmaktadır fakat birden fazla aile, okul ve meslek seçilerek birden fazla örnek ele alınabilir. Hem örnek olay hem örnek olay sayısının seçeneği araştırmacının bulmak istediği konuya göre değişir.

Örnek olay dediğimiz şey belli bir, özgül ve öznel neden için çalışılan temsili bir olaydır. Örnek olayın kategorileşme ve örnek seçme yöntemlerini örnek çalışmanın tasarımı ve soruları yönlendirir (Hyett, 2014: 2). Stake (1995, Hyett, 2014: 2 içinde) üç tane örnek ve örnek çalışma çerçevesi önerir. Birincisi esas örnek (*intrinsic case*) olup bir örneğin neyi temsil ettiği yerine onun özelliklerini anlamak için çalışır. Enstrümantal örnek (*instrumental case*) ise bir örnek hakkında içgörüler verir veya bir kuram geliştirmek için kullanılır. İstenen bir konuyu anlamak ve geliştirmek için seçilir. Üçüncüsü olan kolektif örnek (*collective case*) ise enstrümantal örnek, çok ve yuvalanmış örnek olarak; birlik, paralel veya ardışık bir sırada araştırılır. Bir anda, birden fazla örnekle çalışılabilir fakat her bir örnek odaklı, tek soru üzerinden kendi durumu ile bütünleyici bir şekilde çalışılır (Hyett, 2014: 2).

Yukarıdaki açıklamalar üzerine temellenen bir şekilde “örnek çalışmalar” örnek durumunda bulunan ve istenilen sorulara yanıt bulmak için farklı verilerin toplandığı farklı kanıtları bulmak üzere yürütülen bir çalışmalardır’ (Gillham, 2000:1). Hiçbir kaynak ve kanıt tek başına yetmez veya geçerlilik sağlamaz. Kendi güçlü ve zayıf yönleri ile bağlandığı zaman çoklu bilgi kaynakları kullanmak örnek çalışmaların ana özelliğidir.

“Örnek çalışma” nesnenin karmaşası içinde incelenen ve analiz edilen tek veya kolektif örnektir (Hyett, 2014: 2). Niteliksel örnek çalışma “doğal, bütünleyici, etnografik, fenomenoloji ve biyografik araştırma yöntemlerini” birleştirir. “Örnek çalışma” yöntemleri ana değerler ve amaçlar ile güçlü bağ kazandıran yöntemler olup “partiküleristik, açıklayıcı ve keşifseldirler” (Merriam, 2009: 46, Hyett, 2014: 2 içinde).

Gillham’ın (2000:2) vurgulandığı gibi örnek çalışma önceki kuramsal yaklaşımdan başlatılmaz. Gereken veri toplanana kadar hangi kuramların ve ifadelerin çalışılmakta olan konu için en iyi olup olmadığı bilinemez. Dolayısıyla, örnek çalışmalar gömülü teori (*grounded theory*) veya fenomenoloji gibi diğer niteliksel çalışmaların vermediği kadar esneklik verir (Hyett, 2014: 1). “Örnek çalışmalar”ın tartışma ve kanıtlama süreci içerisinde tümden gelimli (*inductive*) bir şekilde teorinin içerde gömülü olarak gelişiyor olduğu vurgulanmaktadır (Woodside, 2010:115-116, Gillham, 2000: 12). Bu anlamda bu, önceki literatürün kullanılmayacağı anlamına gelmez. Yani çalışmalar tamamen bağımsız olamaz. Woodside (2010: 243) diyor ki, herhangi bir araştırmanın, -en keşifçi araştırmaların bile-, mevcut literatür içinden temellenmesi kaçırılmazdır.

“Örnek çalışmalar”ın, araştırmacıların pratiklerine yansıdığı gibi, yaratıcılık, inovasyon ve esneklik gibi yüksek derece sanatsal yönleri vardır (Hyett, 2014: 2-3). Asıl olarak niteliksel araştırma bir yöntemdir fakat bu yaratıcı özgürlük ile araştırmacıların yeterli bir şekilde

yöntemsel açıklama yapması gerekmektedir. Çalışmayı etkileyen ve yönlendiren paradigma ve kuramsal perspektifleri belirtmek gerekir. Bu açıdan bu çalışmanın etkilendiği genel paradigmlar ve kuramsal perspektifler arasında; temsil, inşacı yaklaşım, klişeleşme ve “bakış” bulunmaktadır.

Hyett’in uyardığı gibi örnek çalışmayı kullanan araştırmacıların; örneğin içinde bulunduğu yaygın ve özel durumları araştırıp bulması gerekir (2014: 2). Bunu da örneğin biçimi, tarihi temelleri, fiziksel ayarları, kurumsal ve siyasal durumları dikkatli ve kapsamlı bir şekilde göze alınarak yapılması istenir. Bu durumda, niteliksel örnek çalışmanın iki ana yaklaşımı Stake (1995) ve Merriam’ın (2009) önerdiği sosyal inşacı bakış; ve Yin (2012), Flyvbjerg (2011) & Eisenhardt (1989) önerdiği post-pozitivist bakışıdır (Hyett, 2014: 2 içinde).

Niteliksel örnek çalışmalardaki anlam çıkarımları veya sosyal inşacı yaklaşım, araştırmacının örnek ile kişisel etkileşim içinde olduğu aktarımlı (*transactional*) bir sorgu yöntemidir (Hyett, 2014: 2). Bu örnekleme; araştırmacı ve araştırma katılımcısı birleştirilerek geliştirilir ve okuyucunun da bu etkileşime ve örnek araştırmaya katılmasını öngörülür (Stake, 1995, Hyett, 2014: 2-3 içinde). Niteliksel çalışmalardaki post-pozitivist yaklaşımda ise gerçeklik kazanmak için ve olasılık sapmasını düşürmek için örnek çalışma protokolleri uygulanır. Bu uygulamalar arasında da keşifçi veya pilot çalışmalar bulunabilir. Bu yaklaşımda örneğin bütün ilkelerin ölçülmüş ve yeterince açıklanmış olduğundan emin olunur (Hyett, 2014: 2-3).

Başka bir yöntemin uygun olmadığı düşünüldüğü zaman ve niteliksel yöntemle bir önem ve prestij eklenmek istendiğinde örnek çalışma daha uygun olmaktadır (Hyett, 2014: 2-3). Olayın geliştirmek ve derin anlamak için, bulunduğu durumda ve gelişmekte olan verilerden

biçimlenmiş şekilde, çoğul veri toplama ve analiz yöntemleri ele alınır. İşte bu niteliksel yaklaşım gerçek hayati, çağdaş, bir sınırlanmış sistemi (bir örnek) veya çoğul sınırlanmış sistemleri (örnekleri) zamanla, detaylı bir ve çoğul bilgi kaynaklarından etraflı veri toplama yöntem ile, çalıştıktan sonra örneğin açıklaması ve örnek temalar raporu hazırlanır (Creswell, 2013b: 97, in Hyett, 2014: 2).

Amare'nin (2007) vurgulandığı gibi; teklik duygusu örnek çalışmanın merkezi bir pragmatik varsayımdır. Dolayısıyla, anket ve istatistik gibi yöntemler kullanılamaz. Yüzde ve değişkenler ile bir sonuca varılamaz. Amare'ye göre gerçeğin çoğunluktan geldiğini inanan paradigması çok eski bir varsayımdır. Başkarada (2013: 7) da örnek çalışmaları anket çalışmaları ile karşılaştırarak önemli tartışmalar geliştirmiştir. Örnek çalışmaların amacı, bulduğu bütün veya maksimum değişkenlerin temsilci bir sonucu olduğunu düşünmek yerine, örnek olayı oldukça derin bir şekilde anlamaya çalışmaktır.

3. Kaynakların Özeliği ve Örnekleme Teknikleri

Bu araştırma pragmatik analiz için iki ayrı kültürlerarası sergi üzerinde odaklanmıştır. Örnek çalışma yaklaşımlarında, potansiyel katılımcılar çevre ile sınırlıdır ve kolayca tespit edilebilir. Dolayısıyla, iyi bir çalışma alternatif perspektifler verebilir, katılımcıların kapsamını vurgulaması amaçlanabilir (Pickering, 2008: 59). Metin örneklemede, araştırmacı zaman ve kaynak sınırlarından etkilenir. Bu çalışmada; sergilenen, sergileyici ve ziyaretçi olmak üzere üç konu üzerinde odaklanılır.

Çoğul sergi etkinliklerini analiz etmek kapsayıcı bir çalışma olmasını sağlar. Brady'a (2007: 10) göre niteliksel kültürel çalışmalar disiplinler arası bir yaklaşım gerektirir. Bu çalışmada kapsayıcı niteliksel bir çalışma olması için derinlemesine görüşmeler, kültürel ürünler, sergi etkinlikleri ve benzer kurumsal kaynaklar kullanılmıştır. Ayrıca, temsil

çalışmalarının dil kullanım çalışmaları olduğunu söylenmektedir. Bunun için de görüşme notları, çalışmalar, sohbet örnekleri, yayınlanmış literatür, medya ve internet kaynakları da çalışmaya dahil olur.

Hedef etkinlikler, kültürel ürünler ve katılımcılar gibi uygulama alanları seçiminde amaca yönelik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Creswell'in (2009:178) dediği gibi niteliksel çalışmaların temeli araştırmacının sorunları iyice anlamasına yardımcı olacağı katılımcıları ve siteleri (dosya veya görsel ürünler)' inadına seçmesidir. İşte, bu yüzden niteliksel biçimlerde, niteliksel çalışmalarda kullanılabilen rastlantısal örnekleme veya geniş bir katılımcı veya katılımcı grubu seçmek değildir. Amare (2007), "olasılık örnekleme"ni (*probability sampling*) amaçlı örnekleme (*purposive sampling*) ile karıştırarak "birleşmiş uyumsuz (*incompatible*) yöntem" kullanılmaması gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Başkarada'nın da vurguladığı gibi "Amaçlı örnekleme" (2013: 7) temsili bir sonuca varmak yerine olayı derin bir şekilde anlamaya çalışmalıdır.

Bu çalışma çoklu örnek (*multiple cases*) yöntemini kullanmıştır, yani tek olay değil iki örnek olay ele alınmıştır. Çoklu örnek çalışmalarında sınırlanmış örnek içeriklerinin daha yaygın kullanılması sebebiyle bütünleyici yerine sınırlanmış bir örneğin yanları olarak şekillendirilmiş bir yaklaşım benimsemiştir. Bütünleyici tek örnek çalışmalarda daha mantıklıdır. Buna göre, kültürlerarası etkinlikler olarak araştırmacı iki kültürlerarası etkinliği amaçlı örnekleme yöntemi ile seçmiştir. AKE Türkiye hükümeti tarafından verilen milli önemi, kurumsal temelleri, etkinlikleri, aktiviteleri ve araştırmacıya yakın olmasından dolayı bir örnek olarak seçilmiştir. UOB ise pratik odaklı ve kapsayıcı bir yapı olmasından, yüksek katılımcı sayısı, araştırmacının tekrar tekrar katılması ve yakınlığından dolayı seçilmiştir.

Araştırmadaki katılımcılar da etkinliklerindeki rol ve etkilerine göre seçilmiştir. Afrikalı katılımcılar katılımcılık çeşitleri ve rollerine, örnek olarak seçilen Afrika kültürlerinden gelmesi

ve Türkiye'deki yaşam tecrübelerine göre seçilmiştir. Koordinatörler ise kurumlar veya etkinliklerdeki kurumsal pozisyon ve rollerine göre seçilmiştir. Hedef ziyaretçiler ise seçilen Afrika kültürel sergileri izlemesinden ve Türk vatandaşı olmasından olayı dahil edilmiştir.

Bu çalışmada bir emik değerlendirme (*emic analysis*) odağı olarak (Headland, 2004), Afrika Boyunuz amaçlı bir şekilde seçilmiş kültürel bölge olmaktadır. Fakat, bu durumundaki inceleme Afrika'da var olan her şeyi tek bir bölgeye indirgeyici olamaz. Tabi seçilen bölgedeki ülkeler arasında büyük bir bağlantı ve benzeşme bulunmaktadır. Bu bölgedeki ülkelerin en çok kalkınma sıkıntıları ve önyargıya kurban olan Afrika ülkelerinden olması, bu bölgelerdeki ülkeler arasında büyük bir kültürel benzerlik olması, benzer bir coğrafi bölgede bulunması ve emperyalist suiistimalin kurbanları olmaları emik incelemeye seçilmesine sebep olmuştur. Afrika'da her bir bölgeyi ayıran sınırların hiçbir doğallık taşımaması (Smith, 1986) bu ülkeler arasında doğal sınırların olmadığı kanısına götürmektedir. Birçok dünya ülkesinde olduğu gibi tek ve belli bir etnik, kültürel, dini özelliği olan, daha doğrusu karışık olmayan hiçbir Afrika ülkesi yoktur. Bu durumda ayrı millet duygusu yapay bir inşadan ibarettir ve yanlış bilinç oluşumudur.

Kültürel ürünler tutmuş olduğu kültürel değerler ve kaynak kültürde var olan öneme göre seçilmiştir. Bu durumda araştırmacı kendi tecrübesi ve yakınlığı ile temellenen bir şekilde Etiyopya, Sudan, Kenya ve Somali'ye ait kültürel ürünler seçmiştir. Afrika Boyunuzu öğrencilerine kendi ülkelerinden seçilen emik kültürler ile ilgili sorular sorulmuştur. Araştırmacı öğrenci buluşmasına katıldığı 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 etkinliklerine odaklanmıştır. Bu bağlamda hem bu çalışmanın genel zaman kapsamı hem de emik değerlendirme zaman sınırlaması 5 senedir. Araştırmacının kendisinin aktif bir katılımcı olması ve almış olduğu notlar, fotoğraflar ve videolar araştırma göstergesidir.

Resmi konuşmalar, broşürler, sloganlar sınırlandırılarak kullanılmıştır. Bu çalışmada AKE açılış konuşma ve promosyonlu-bilgilendirme broşürleri incelenmiştir. Bir de seçilen AKE'nin sosyal medya sayfasında kullanılan sloganlar ele alınmıştır.

Genel olarak, bu çalışma “metin” gibi alınan çoklu söylemin incelemesiyle bilgilendirmiştir. Sergiyi incelemek üzere seçilen kriterler arasında, serginin düzeni ve dil kullanımı olmuştur. Bunlar üzerinde bir bağlam analizi yapılmıştır. Seçilen kültürel ürünler üzerinde geniş açıklamalar ve anlam çıkarmaları yoluyla emik değerlendirme yapılmıştır. Derinlemesine görüşme analizinde ise; sergi katılımcılarının, düzenleyicilerinin ve ziyaretçilerin duyguları, algıları, tecrübeleri, rolleri ve fikirleri sorulmuştur. Daha doğrusu düzenleyicilerin çıkar ve bakışı, Afrika öğrenci katılımcıların rolleri ve algıları, Türkiye vatandaşı ziyaretçilerin ise bilgileri, beklentileri ve anlam çıkarımlarına yönelik sorular sorulmuştur.

4. Veri Toplama Teknikleri

Derinlemesine Mülakat Görüşmeleri

Derinlemesine mülakat tekniği araştırma temasındaki asıl değerleri, duyguları ve düşüncüleri anlamak adına çok faydalıdır. Silverman (2004: 140) sistematik bir sosyal sorgulama için mülakatın en çok kullanılan tekniklerden biri olduğunu ifade etmiştir. İnsanlara kendi yaşamları ile ilgili sorular sorup konuşturarak genel sosyal dünyayla ilgili deneysel veri alma yoludur. Bu yaklaşımda, Silverman'ın vurguladığı gibi, mülakat sohbetin özel bir biçimidir. Robert Yin (2003: 89) de mülakatların düzenlenmiş sorgulama yerine yönlendirilmiş bir sohbet olduğunu belirtmektedir.

Niteliksel mülakatlarda araştırmaya dahil olan birkaç katılımcıdan geniş ve derin bilgiler toplanır. Mülakatın önemli avantajları arasında; esneklik, yüksek yanıt oranı, kontrol soruları, soruşturma, açıklama, onaylama, hızlı cevap, bağlanma, sözlü olmayan iletişim ve mülakat zamanlaması bulunmaktadır (Miller ve Brewer, 2003: 167).

Bu çalışma kapsayıcı bir şekilde etkinlik katılımcılarında derinlemesine görüşmeyi kullanmaktadır. Görüşülen kişilerin var olan önyargıları ve Afrika kültürüne dışardan nasıl baktıkları (etik analize, Headland, 2004); ziyaretçilerin bir önceki bilgilerinin ve algılarının etkisi (bilgi tarihi, Hooper-Greenhill, 1992 ve kültürel klişeleşme, Hall, 1997) ve anlam çıkarmalarda sergilerin etkileri (Peircean gösterge olarak temsil durumu ve anlam çıkarma, Chandler, 2007: 29) araştırılmıştır.

Bu bağlamda araştırmacı; kültürlerarası sergilerde 13 Türk vatandaşı, 10 Afrikalı katılımcı öğrenci ve 4 sergi düzenleyici/küratör-kadrosundan olmak üzere toplam 27 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Katılımcıların 10'u kadın, 17'si ise erkek olmak üzere hepsinin yaşı 18'in üzerinedir. Eğitim derecesi olarak 26'si lisans ve lisans öğrenimi düzeyindedir. Görüşmeler Mayıs 2016 - Mayıs 2017 arasında yapılmıştır.

Resmi olmayan ve sohbet özelliği olan yarı düzenli mülakat niteliksel mülakattır ve sadece mülakatçının önceden hazırlanan konu rehber üzerinden değil, mülakat süresinde oluşabilecek odaklar üzerinde de geliştirilir (Bloor ve Wood, 2006: 104). Dahası, yarı düzenli mülakatlarda bahsedilecek geniş konular ve sorularla ilgili karar vermek üzere araştırmacı mülakatın içine fazlasıyla girer. Etkileşimin yapısını oluşturmakta da büyük rol oynar (Miller ve Brewer, 2003: 167).

Hedef kültürlerin emik değerlendirmesi o kültürlere bir yakınlığı ister. Bu araştırmaya da araştırmacının diğer Afrika bölgelerine göre daha yakın hissettiği Afrika Boyunuzun kültürleri seçilmiştir. Kültürel ürünler izlenmiştir, not alınmıştır ve fotoğraf olarak kaydedilmiştir. Bu seçilen ürünler üzerinde bir emik değerlendirme yapmak için büyük bir ürün listesinin arasından birçoğunu ortak özelliği olan kültürel değerler seçilmiştir. Ürünlerin kültürel fayda veya kullanımı ve sembolik anlamı araştırmacının bilgisine göre tanıtılmıştır.

“Araştırma perspektifinde herhangi bir kültürel ifadenin veya sanatsal bir ‘metnin’ örnek olarak kendi içsel anlamı araştırılabilir (Jensen, 2002: 28)”. Bu bağlamda, çalışma kapsamında sunulan kültürel ürünler ve pratikler üzerinde planlanmış bir görsel analiz uygulanacaktır. İncelenen kültürel ürünler arasında: sanat eserleri ve eşyalar; giyim ve ziynet eşyaları, şark dansları, oyun ve dramalar, folklor ve masallar, geleneksel yemekler ve yemek hazırlama sunumları, milli bayramlar, yerel diller, kutsal kitaplar, el yazıları, el sanatları ve farklı posterler ve fotoğraflar bulunmaktadır.

Emik değerlendirme için yüzlerce kültürel ürün izledikten sonra fotoğrafları çekilmiştir. Kültürel ürünlerin fotoğrafları ilgili kurumların sosyal medya sayfalarından da temin edilmiştir. Buna göre, AKE’de toplam 105 fotoğraf çekilmiş; 47’si araştırmacı tarafından çekilen; 18’i Facebook sayfasından, 40’ı ise Twitter sayfasından alınmıştır. UOB’dan ise araştırmacının kendisinin çektiği toplam 412 fotoğraf; Etiyopya için 152, Sudan için 75, Kenya için 21, Somali için 38, Djibouti için 62 ve genel-kapsamlı 64 fotoğraf bulunmaktadır.

Konuşma, Broşür ve Slogan Analizi

Ev sahibi ülke veya düzenleyici kurumların faaliyetlerini inceleyebilmek adına bu çalışmada resmi açılış konuşması, broşür ve slogan ile bilgilendirmeler araştırılmıştır. Bu kapsamda; AKE’in 3 sayfalık açılış konuşması, 6 sayfalık broşür ve sosyal medya sayfasından

bulunan 5 adet resimli slogan üzerinden açıklayıcı ve anlam çıkarıcı bir değerlendirme yapılmıştır.

Katılımcı gözlemi

Kişisel gözlem; katılımcıları doğal ortamlarında incelemek için ideal bir veri toplama biçimidir. Creswell (2009: 181) niteliksel gözlemlerde araştırmacının, araştırma alanında önemli notlar aldığını ve bu saha notlarında araştırmacının düzenli veya düzensiz şekilde araştırma alandaki aktiviteleri kaydettiğini belirtmektedir. Babbie ve Mouton (2001: 271) niteliksel araştırmacılar, araştırılan insanların; hareketleri, kararları, davranışları, pratikleri ve dini gelenek perspektiflerini anlamak için araştırmacının katılımcı gibi davranmasını ve dikkatinin mümkün olduğunca tetikte olmasını önermektedir.

Araştırmacının kendi katılımcı gözlemleri veri güçlendirme açısından çok önemli olmaktadır. Bu veri toplama tekniğinde araştırmacı kendi ülkesini de temsil ederek olaya katılmaktadır ki bu unsur verinin birinci kaynaktan toplandığı anlamı taşımaktadır. O yüzden, araştırmacı katılımcı kişisel gözlem tekniğiyle olay yerine bilerek ve sık sık dahil olarak doğal bir katılım gerçekleştirir. Araştırmacı, 5 UOB Ankara etkinliğine arka arkaya katılmıştır. Aynı anda, AKE'deki faaliyetlerde de tekrar tekrar bulunmuştur. Dolayısıyla, araştırmacı katılımcı gözlemini daha doğal, bilerek ve sık sık bir katılım biçiminde gerçekleştirmiştir. Bunun için araştırmacının kişisel notları, fotoğrafları, videoları ve benzer dosyalanmamış gözlemleri doğrudan veya dolaylı bir şekilde çalışma boyunca kullanılmıştır.

Ek kaynak olarak, olaylar arasındaki ilişki ve bağlantıları anlamak adına çalışma kapsamında tarihi ve politik konular özetlenerek tanıtılmıştır. Afrika-Türkiye ilişkileri üzerinde tarihi ve politik değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmada; görsel ürün analizleri, derinlemesine mülakat görüşmesi, katılımcı kişisel gözlemleri ve farklı kurumsal basın ürünler analizleri uygulanmıştır. Çeşitli ve uygun

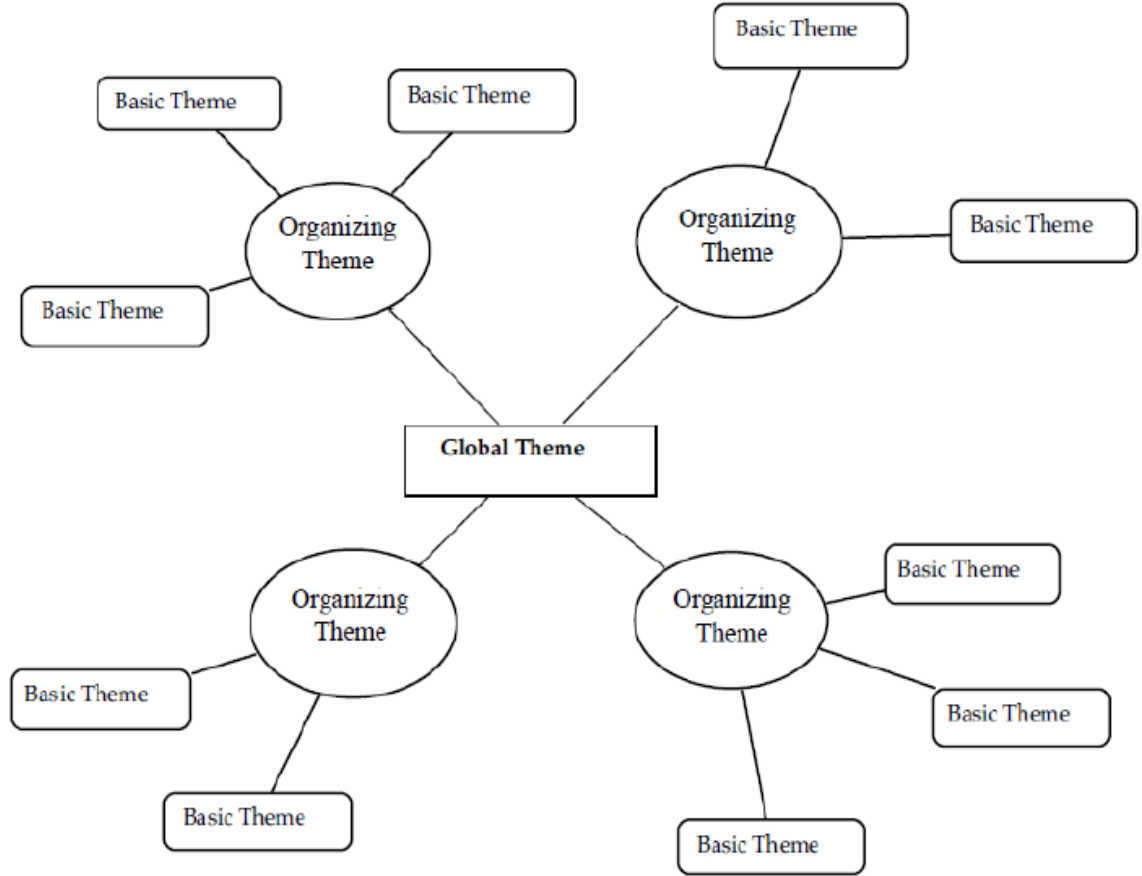
yöntemleri kullanmak (triangölasyon), kullanılan veri toplama teknikleri içindeki olası boşlukları ya da eksikleri tamamlamak için çok faydalıdır. Triangölasyon, çalışmanın içinde var olan farklı ve uyumsuz gerçekleri ortaya çıkarmak için en uygun yöntemdir. Çeşitli olaylar ve ilişkiler hakkında farklı perspektiften bilgi toplamayı triangölasyon sağlar (Babbie ve Mouton, 2001: 277). Dolayısıyla, geniş etkileşimle, direşken gözetlemelerle ve triangölasyonla güvenilirlik kazanmak araştırmacının amacıdır.

5. Sunuş ve Tartışma Teknikleri

Derinlemesine görüşme verileri sesli olarak kaydedilmiş ve not alınmıştır. Dolayısıyla, veri transkripsiyon edildikten sonra tematik kategoriye göre kodlanmıştır. Burada kullanılan kod modeli manuel bir kodlamadır, elektronik bir yazılım kodlaması içermemektedir.

Derinlemesine görüşmelerde bulunan veri notu kopyası yazıldıktan sonra tam bir metin olarak düzenlenmiştir. Bunun için de Attride-Stirling'in (2001) tematik ağları (*thematic networks*) analiz tekniğı kullanılmıştır. Attride-Stirling'in üç tematik kategorisi vardır: temel temalar (*basic themes*), organize temalar (*organizing themes*) ve küresel temalar (*global themes*). Temel tema, metin içindeki en detaylı bilgileri ve ayrıntıları içerir. Organize tema, içinde farklı temel temalar tutabilecek bir alt kategoridir. Küresel temalar ise araştırma sorularında bulunan ve içinde organize temalar tutabilen büyük konusal kategorilerdir (2001: 388-389).

Şekil 3.1: Attride-Stirling'in Tematik Ağların Yapısı (2001:388)

Sergilenen ürünler incelemede iki ayrı şekilde değerlendirmeye tabi tutulmuştur; bağlam ve emik değerlendirme. Seçme, düzenleme ve dil gibi sergi durumları odaklı bir şekilde kapsayıcı bir bağlam analizi yapılmıştır. Sonra örnek olarak seçilmiş kültürel ürünler üzerinde önemli bir değerlendirme yapılmıştır.

Açılış konuşması ve broşürlerin içeriği çevrilip Microsoft Word formatında kaydedilmiştir. Ondan sonra konular ana temalar altında özetlenmiş bir şekilde kategorize edilmiştir. Verilerin içindeki önemli cümleler, ifadeler ve kelimeler vurgulanıp üzerinde tartışılmıştır. Seçilen sloganlar açıklayıcı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Türkiye-Afrika ilişkisindeki politik analiz; önemli tarihi ve politik söylemleri tespit etmek, tanıtmak ve tartışmak amacıyla ele alınmıştır. Dolayısıyla, bu çalışma önemli bir literatür tespit etmeye çalışmıştır.

Çalışılan önemli konular üzerinde eleştirel bir değerlendirme yapmak üzere bu çalışma da genel olarak niteliksel içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama teknikleri niteliksel olduğundan sonuç sunma ve tartışma için SQC tekniği kullanılmıştır. Başlangıç kurma (*set-up*), alıntı yapmak (*quote*) ve yorum (*comment*) kelimelerinin İngilizce kısaltması olan en yaygın kullanılan araştırma ve tartışma tekniğidir.

Başlangıç kurma; alıntı öncesinden yapılmış olan konu veya içerik tanıtımı ve açıklamalardır. Alıntı ise görüşmeler, basın veya görüntü ve resimlerden oluşur. Ortaya çıkan ürün; kuramsal zenginliği ve anlamı olan önemli bir “metin” olmalıdır. Golden-Biddle & Locke’in (2007: 52-57) bahsettiği gibi alınan metin içinde anlamlı bir veri-kuram uyumu bulunmalıdır (*a sound data-theory coupling*). Yorum ise alıntı üzerinde kuramsal ve kavramsal konuları bağlayan ve harmanlayan bir işlev görür. Bu çalışmada kullanılan SQC tekniği ile araştırmacı sonuçları daha açıklayıcı, analitik ve anlam-çıkarıcı bir şekilde tartışmaya çalışmıştır. Aşağıdaki tablo bu çalışmadaki genel tematik kategori yapısını özetlemektedir.

Tablo 3.1: Temel, Organize ve Küresel Temalar Yapıda Genel Tasarım

<i>Anahtar sorusu</i>				
<i>Küresel tema</i>				
<i>Organize temalar</i>	<i>Temel temalar</i>			
	<i>Temel tema 1</i>	<i>Temel tema 2</i>	<i>Temel tema 3</i>	<i>Temel tema 4</i>

1	<i>Organize tema 1</i>	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler
2	<i>Organize tema 2</i>	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler
3	<i>Organize tema 3</i>	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler	Metin veriden önemli ifadeler/cümleler

Birinci bölümde Afrika'nın yanlış imajına etki eden tarihi ve küresel yanlış temsiller; ikinci bölümde kültürlerarası sergilerin imaj oluşturma ve aktarma potansiyellerinin arka planı açıklanmıştır. Bu kısmında ise kullanılan araştırma yöntemlerin genel çerçevesi ve bazı detayları açıklanmıştır. İlerdeki bölümlerde daha ampirik araştırmalar temelinde, kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme potansiyelleri ile ilgili daha kapsamlı değerlendirmeler bulunmaktadır.

IV. Dördüncü Bölüm: KÜLTÜREL İMAJIN GÜÇLENDİRİLMESİ ORTAMLARI OLARAK KÜLTÜRLERARASI SERGİLER

Birinci bölümde uluslararası temsil pratikleri içinde Afrika'nın genel olarak yanlış temsil edildiği incelenmişti. Buna bağlı Afrika'nın indirgemeci imajına sebep olan küresel fenomenler ve söylemler birçok akademik çalışmaları özetleyerek tespit edilmeye çalışılmıştır (Corbey, 1993; Hall, 1997; Korasick, 2005; Brooks, 2013; Sanchez-Gómez, 2009; Said, 1978; Gilman, 1985; Lindfors, 2001; Harry, 2015; Gray, 2005; Servaes, 2002; Servaes 2007; Chandra, 2004; Tomaseilli, 2007; Pitchford, 2008). Bu kısımda ise; kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme rolleri değerlendirilecektir. Katılımcıların düşünceleri, düzenleyicilerin amaçları ile birlikte kültürel sergilerin güçlendirme potansiyelleri ve işlemleri üzerinde durulacaktır. Bu kısımda üç ana parça bulunmakta olup; katılımcı bakış açıları ve araştırmacı gözlem-analizi ile kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme rollerinin incelenmesi; kurumsal konuşma, broşür ve sloganların incelenerek kurumsal niyetlerin değerlendirilmesi ve kültürel sergiler üzerinde emik analiz bu bölümü oluşturan içeriklerdir.

1. Kültürel İmaj Güçlendirme Ortam Olarak Kültürlerarası Sergiler

Alternatif platform rolü

Tam diğer kitle iletişim türlerin ve yeni medyanın “alternatif işlemler” olabileceği kadar; kültürlerarası sergiler de alternatif platform olma potansiyeline sahiptir. Farklı sebeplerle görülme imkânı bulamayan “öteki” kültürleri sergileme olanağı sağlarlar. Yeni medyanın rejimler kontrolündeki ana-akım medyaları halka alternatif olma niteliği taşıdığı kadar (Hinton ve Hjorth, 2013: 2); kültürlerarası sergileri de sessiz kültürlere alternatif bir ‘ses’ sahnesi olma önemi taşımaktadır. Kültürel siyaset açısından da, Gray’a (2005:6) göre, kültürel siyasetin

amacı; görülmeyen kùltùrlere medya ve kamu alanlarında tanınma, temsilcilik ve kaynaştırma kazandırmaya çalışmaktır.

Ancak bu çalışma bağlamındaki “alternatif” bakış açısı belli bir merkezin karşıtı olarak alternatif olma anlamında değildir. Buradaki alternatif bakışı; tarihi ve küresel durumlar altında kontrol edilen Afrika’ya ilişkin bilgi üretim açısından dır. Farklı biçimde Afrika’nın kùltürü bu bilgi üretimden ve akıştan muaf tutulmuş, diğer bir deyişle katılımı sağlanmamıştır.

Afrika’nın yanlış temsilinin başlıca sebepleri birinci bölümde değerlendirilmiştir. Tarihi ve güncel olarak devam eden küresel yanlış temsil pratikleri incelendikten sonra neler yapılmalıdır, yapılacaklara alternatif yollar nelerdir gibi sorular cevaplanmalıdır. Bundan sonraki süreç; uluslararası halkın Afrika’nın “yeni” ve “umutlu” yüzünü görmesi için ve daha önceki tarihi-küresel adaletsizlikten Afrika ile ilgili üretilen yanlış algılamalara karşı duracak alternatif yolları araştırmak ve bulmaktır.

Çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen her iki kùltürlerarası serginin: ziyaretçiler tarafından Afrika kùltürünün görülmesi, üzerinde konuşulması ve olumlu bir şekilde onaylanması için bir “alternatif sergi” rolü oynadığı tespit edilmiştir. UOB; kurumsal fedakârlık, Afrika’nın kùltürel değelerinin yükselmesi, oldukça fazla sergileyecek Afrika ürünleri olması ile, bu etkinliklerin hepsi Afrika’nın imajına alternatif uluslararası sahne rolü oynamaktadır. Aşağıdaki fotoğraf AKE’de ve UOB’da Afrika’nın kùltürü sergilenmesi ve izleme durumlarını göstermektedir. İlk üç fotoğraf; AKE’deki Afrika’nın kùltürü sergilemesine ve pazarlamasına alternatif bir sahne olduğunu göstermektedir. AKE’de 17 Afrika ülkesinden gelen ve üzerinde asıl ülkelerin isimleri yazılı olduğu çok fazla kùltürel ürünü bünyesinde bulundurmaktadır.

Şekil 4.1: AKE ve UOB'da sergileme ve ziyaret ortamı (Mayıs 2016, Mayıs 2017)

Alternatifler çok çeşitli olmak üzere; Türkiye içindeki bazı Afrika imajları oluşturan diğer etkinlikler de karşı alternatiftir. Afrika'nın birçok gerçeğine karşı olarak Türkiye'de tarihi ve devam eden söylemler vardır. Bunun büyük çoğunluğu Afrika ile ilgili dışarıdan beslenen Türkiye'deki medya tüketim özellikleriyle alakalıdır. Yakın zamana kadar Türkiye'deki medya kuruluşları tarafından Afrika'daki hayatın sadece üzücü yanları vurgulanmıştır (Odile, 2010).

Türkiye'deki Afrika imaj inşası Afrika-Türkiye ilişkilerine bağlıdır (Özkan, 2010: 95-97; Rudincova, 2014: 197; Eksi, 2016: 11). Ancak dışardan beslenen Türk medya kuruluşları buna paralel bir katkı sağlamamaktadır. Dolayısıyla hem küresel hem de yerel gündemler Türkiye'deki Afrika imajını etkilemektedir.

Bugün, hem küresel medya tüketimi hem de Türkiye-Afrika bağlantısı üzerinde büyük değişiklikler ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Küresel iletişim düzenindeki değişiklikler nedeniyle Türkiye'deki medya kurumları ve haber ajansları kendi haber kaynaklarını

geliştirmeye başlamışlardır. Büyümekte olan Anadolu Ajansı ve benzer kurumların ortaya çıkması bu duruma bir göstergedir. Bu unsurlar daha önce olmadığı kadar Ortadoğu ve Afrika'ya büyük ölçekte yer vermişlerdir.

Bu durumda Türkiye'deki Afrika kültürel etkinliklerine, Afrika ülkelerini güçlendirme imkânı olarak bakılabilir. Bazı katılımcı Afrikalılar bu gelişmeleri Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politikalarına bağlamaktadırlar. Hatta bazıları bu etkinliklerin sessiz Afrika kültürlerine ses olduğu şeklinde değerlendirmektedir.

Türkiye'nin şimdiki küresel siyaset politikası o bölgedeki ülkelere yer veren bir politikadır. Özellikle uluslararası diplomatik sahnede, Türkiye mazlum ülkelere yakınlık gösteren bir ülkedir. Türkiye bu ülkelere bir sestir. Bir fırsattır (CCEP3, 07/05/2016).

Turist sitesi ve eğlence alan rolü

Turizm açısından da bir yabancı kültürün başka bir yabancı ülkede sergilenmesi ziyaretçilere bir “turist sitesi” rolü niteliğindedir. Ziyaretçiler de kültürlerarası sergileri kendilerine “alternatif turist sitesi” olduğunu belirtmektedirler. Özellikle de maddi ve zaman sıkıntısı sebeplerinden ötürü gidip Afrika'yı gezme fırsatı olmayanlar için kültür temsili niteliğindeki aktivitelerin *Turist sitesi ve eğlence rolü* etkindir.

Mesela benim Afrika'ya gitme imkânım yok ama burada Afrika'yı görebiliyorum.

Yerimden kalkamadan direkt görebiliyorum yani farklı yerleri, farklı insanları tanıyabiliyorum (CCEP4, 07/05/2016).

Niye alıyorum. Çok meraklıyım. Değişik ülkelerin kültürünü yansıtan ürünler evimizin köşesinde yer almak için oradan ayağımıza kadar gelmiş (CCEP14, 07/03/2017).

Dünya kültürlerinin bir araya gelmesinden Türk halkı faydalaniyor. Bir ülkeyle ilişkinin iyi kurulması için birbiriyle bağlar kurması önemlidir, bu yüzden bu serginin etkili olduğunu görüyorum (CCEP18, 08/05/2016).

Gösterici Afrikalı öğrenciler ve ziyaretçilerin ifadelerine göre her bir Afrika ülkelerinin stantları ait olduğu ülkelerin minimize edilmiş biçimi veya temsilcisidir. Dolayısıyla bütün Afrika ülkelerinin stantları da büyük Afrika'nın küçük biçimi olarak katılımcıların oldukça ilgisini çekmektedir ve bu konuda fazlasıyla katılımcı yorumu vardır:

Sudan'ın stadını gördüm. İzleyicilere Sudan'ın içinde olduklarını düşündürebilecek kadar kaliteli kültürel ürünler gösteriliyor. Bütün stadın duvarı resimlerle tamamlanmış, Sudanlı öğrencilerin çoğu kendi kültürel kıyafetleriyle bulunuyorlar. Ülkeleri temsil edebilmek üzere fazlaca kültürel ürün getirilmiş (CCEP3, 07/05/2016).

... (uluslararası öğrenci buluşmaları) bir eğlence alanı gibi de bakılabilir. Özellikle bir Türk genci için böyle kültürel gösterileri izlemek, kültürel ürünleri görmek iyi bir fırsattır (CCEP3, 07/05/2016).

Bu tür turistik işlemler Afrika kültürünün görülmesi, turistlerin farklı Afrika ülke kültürlerini tecrübe etmesi ve olumlu imajların geliştirilmesi için faydalı olmaktadır.

Somut gösteri rolü

Ana akım medyalarında en büyük kültürel temsil konularını kâğıt, elektronik, metin, resim, video veya birleşik bir şekilde dillin soyut haldeki kullanışı oluşturur. Bunun yansısı, etnografya ve materyal kültürel sergilerde de somut kültürel ürünler sergilenir ve dolayısıyla izleyiciler ihtiyaçlarına göre görme, dokunma, duyma, koklama ve tatma gibi duyu organlarının hepsini kullanabilme şansına sahiptir. Dolayısıyla, birçok dijital iletişim kanallarında olmadığı kadar AKE ve UOB Afrika'nın somut kültürlerini tek tek gösterdiği görülmektedir.

Objeler pasiftir fakat kültürel objeler pasif değildir. Bu durumda, “sergilenen obje” oldukları anda bu objeler pasif rollerini kaybeder çünkü onlar üretildiği ve kullanıldığı toplumun hayat değerlerini üzerinde taşır ve gösterirler. Bir de kültürel objeler, kültürlerarası sergilerin aktif katılımcılarıdır. Çünkü katılımcılar bu objeler üzerine konuşur ve ziyaretçiler de bu objeler ile etkileşir. Hem AKE’deki kadro-katılımcı, hem de UOB’deki katılımcı Afrikalı öğrencilerin perspektifinden kültürel objelerin değer tutma ve yansıtırma kapasitelerini ölçmek mümkündür.

Şekil 4.2: UOB’da Ziyaretçilerin Sergilenen Ürünler ile Etkileşim Ortamı (06 Mayıs, 2017)

Çoklu etkileşim olanakları: bir AKE görevli ve UOB katılımcısı olan Afrikalı öğrenci kültürel sergilerin çoklu etkileşim olanaklarından bahsetmektedir:

Medyada insanlar sadece izliyorlar, görüyorlar. Ama buraya gelince ürünleri görüyorlar. Gezmiş oluyorlar. Dokunmuş oluyorlar (CCEP12, 23.11.2016).

Bu tür ürünlerin görülebilir ve dokunulabilir olmaları görsel ve fiziksel anlamda önemli bir özelliklerdir CCEP3, 07/05/2016).

Yeni iletişim teknolojilerinin ve bağılı olarak yeni medyaların kültürlerarası etkileşimi büyütmesi ve hızlandırması söz konusudur ancak fiziksel kültürel sergilerin bu konuda yeri doldurulamaz rolleri vardır. Çünkü insanlar kültürel objeleri internette bulabilirler fakat sergilerde olduğu kadar yakın temasta bulunmaları imkânsızdır. Bundan dolayı, hızlı gelişmekte olan modern iletişim teknolojilerine karşı olarak fiziksel kültürel sergiler “alternatif platform” olmaktadır.

İkisi de farklıdır. İnsanlar belki ‘Google ile arama yaparlarsa’ bu ürünlerin çoğunu bulup bakabilirler. Bundan dolayı fiziksel ürünlerin daha etkili olabileceğini düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016).

Hayal gücü kapasitesi: Bir yabancı kültür sergisinde o yabancı ülkenin tüm kültürünün tam anlamıyla sergilendiği hissi söz konusudur. Araştırmacı gözlemleri ve katılımcı düşüncelerinden “gerçek Afrika hissinin” yaşatıldığını anlıyoruz.

Burada her şey Afrika olduğu için Afrika ruhunu burada fazlasıyla hissediyorlar. Yani ürünlere bakıyorlar. Dokunmuş oluyorlar en azından önlerinde bir örnek mevcut bulunuyor (CCEP12, 23.11.2016).

Kalıcı zihinsel rezervasyon kapasitesi: somut etkileşim ve duygusal entegrasyona bağlı olarak sergilenen objelerin kalıcı zihinsel hafıza rolleri ortaya çıkar.

Bu yüzden insanların zihninde kalabilme gücü vardır. Buradaki en önemli nokta; bütün bunların bir ülkenin hakikî imajını kurabilmesidir (CCEP3, 07/05/2016).

Efekt-etkileme kapasitesi: bir başka bakış da sergilenen objelerin etkileme kapasitesidir. Ziyaretçilerin sergilenen kültürel objelerden çok etkilendiği gözlemlenmiştir.

“(ziyaretçiler) buraya gelip ürünlere baktıkları zaman bazıları çok etkileniyor. Afrika ile ilgili daha önce hiç araştırmamış, Afrika’yı hiç bilmemiş ziyaretçiler buraya geliyor ve şaşıyorlar (CCEP12, 23.11.2016).

“Ziyaretçi kafasında yanlış bilgiler yaratmaması için tanıtmak açısından çok dikkatli olunursa çok etkili kültürel ürünler olduğunu düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016).”

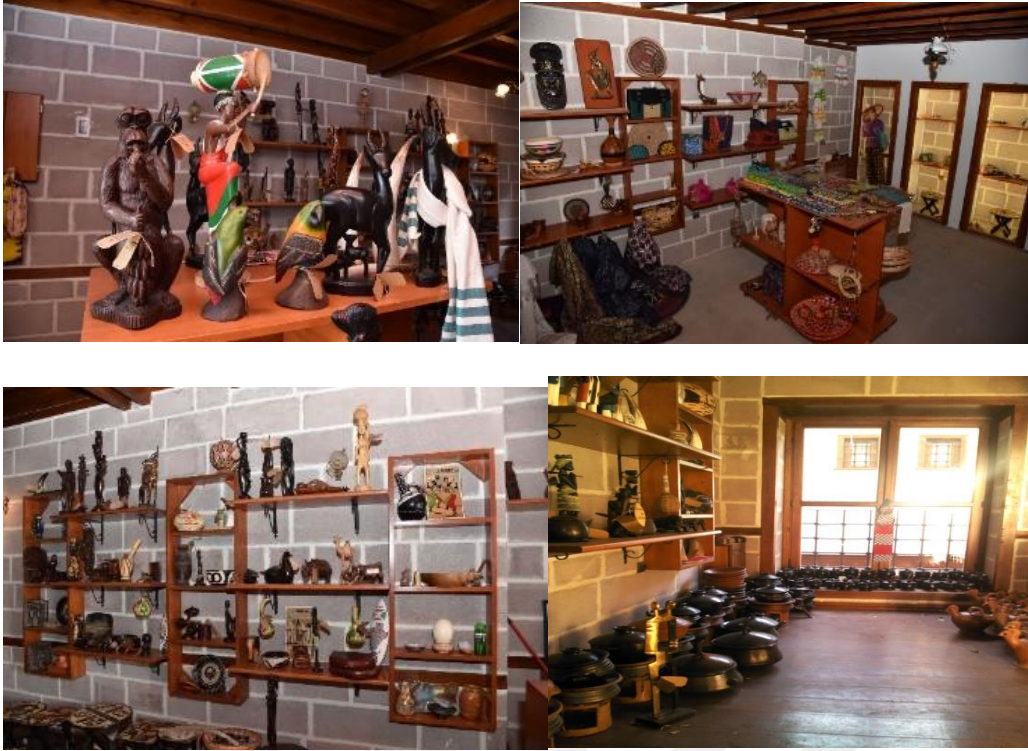
Çoklu görsel iletişim kapasiteleri: aslında, kültürel sergilerin bir başka somut işlevi; fotoğraflar videolar ve maddi objeleri kapsayarak oluşturulmuş görsel iletişim etkisidir. Özellikle UOB bu özellikleri ile fark edilir.

Burada yirmiden fazla fotoğraf ve poster görmekteyiz. Bu fotoğrafların ve posterlerin kültürel ürünlerle beraber nasıl bir görsel iletişim etkileşimi olabileceğini belirler (CCEP3, 07/05/2016).

... Eşyalar ve fotoğraflar gösteri sırasında çok yardımcı oluyor. Eskiden en çok söyleyerek ülkemizi anlatıyorduk. Ama şu anda canlı olarak eşyalar getirdik. Fotoğraflar getirdik... Bizim yerel dansımızı sergiliyoruz. Yemeklerimizi getirenler var. Çok güzel temsil edilmiş yani (CCEP9, 08/05/2016).

Somut maddeler göstermek konusunda her iki sergi arasında önemli bir fark yoktur. Farklardan birisi AKE'nin kalıcı sergi olması ve kültürel ürünleri satmasıdır. UOB ise periyodiktir ve ürünler satılamaz. Ancak UOB geleneksel folklor ve danslar gibi gösterileri de ekliyor.

Şekil 4.3: AKE'de Afrika'nın Kültürel Sergileri (Mayıs, 2016)

İşte bu sergilerin kültürler üzerindeki iletişim etkileri ve sunucu-ziyaretçiler üzerindeki duygusal etkileri elde edilen önemli sonuçlardır. Ziyaretçiler sadece sunuculardan değil kültürel objelerden de bilgi alışverişi gerçekleştirmektedir. İşte bu kritik nokta kültürlerarası sergilerin iletişim konusundaki etkilerini göstermektedir. Böyle bir etki göstericiler, objeler ve ziyaretçiler arasında derin ve geniş etkileşim ihtimalleridir.

Tüm bu unsurlar çerçevesinde çalışmanın amacı; kültürlerarası iletişimlerin “Afrika’nın gerçek kültürel değerler”inin tanınması ve dolayısıyla Afrika ile ilgili yanlış izlenimlerin değiştirilmesidir. Bu, stratejik anlamda Hall’un karşı önyargı stratejilerinden birisi veya birden fazlası ile bağlanabilir (1997: 270-275). Çünkü kültürel objelerin somut olması ve onların imaj koruma yetkinliği (*imaj preservation capability*) arasında çok açık bir bağlantı vardır.

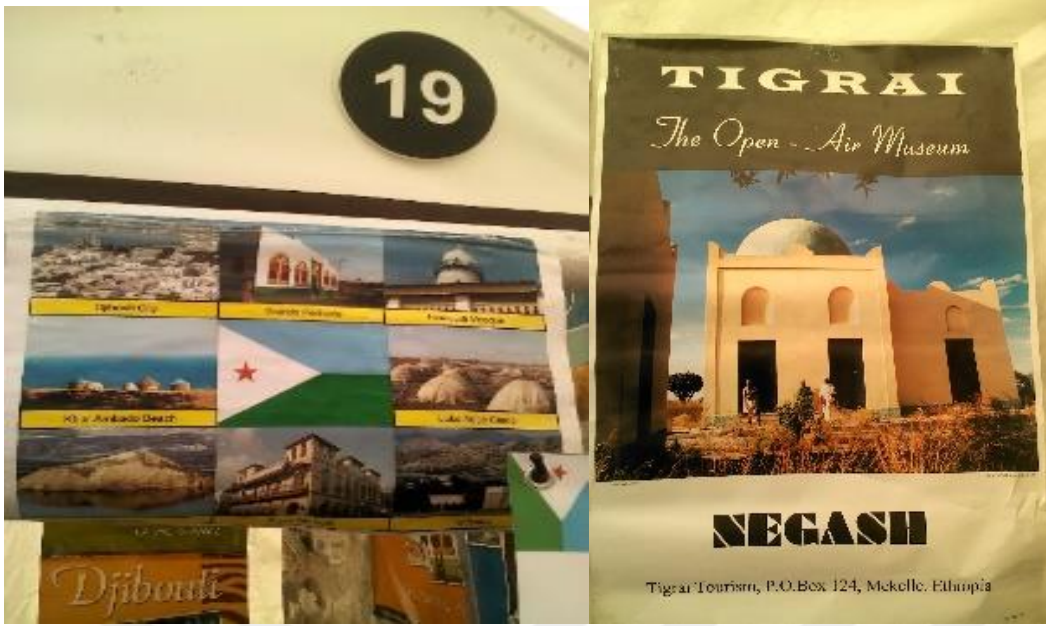
Turist çekme rolü

Yukarıda, kültürlerarası sergilerin turistik ve eğlence sitesi gibi bir rolü olduğu açıklanmıştır. Ama bu kültürlerarası sergilerin uzun vadeli etkisi Afrika'yı tanıtmaları ve Afrika'ya turistleri çekebilmesidir. Kısacası, sergilenen ürünler ve anlatımlar, sergi ziyaretçilerinin Afrika'da gezilecek yerleri tespit etmelerine ve gereken bilgileri almalarına yardımcı olur (Urry, 2002).

Turizm açısından da bu programın yaratabileceği fırsatlar vardır. Büyük avantajı da turist çekilebilmesidir. Buradaki tarihsel ve kültürel ürünler bir turistik seçenek gibi düşünülebilir (CCEP3, 07/05/2016).

Şekil 4.4: Afrika Boyunuz Ülkeleri Sergilerinde Turist Alan Promosyon Posterleri (05 Mayıs, 2017)

Kültürlerarası sergiler Afrika'nın kültürel değerlerini iyi tanıtmakta ve dolayısıyla sergi ziyaretçileri Afrika'ya gezecek potansiyel turistleri oluşturmaktadır. Yabancı turistlerin Afrika'ya hareketi tabi ki Afrika'nın imajını iyi oluşturmaya ve ekonomisini geliştirmesi için büyük faydalar sağlamaktadır. Dolayısıyla kültürlerarası sergilerin imaj güçlendirme rollerinin olmasının yanı sıra, turist çekme fonksiyonları da vardır.

Buradaki odak nokta kültürlerarası sergilerin hem turist varış noktası hem de turist çekim potansiyellerinin olmasıdır. UOB her yıl birkaç hafta içinde yüz binlerce ziyaretçi-turist tarafından ziyaret edilir. AKE ise kalıcı bir şekilde kültürel ürünleri sergileme ve satış merkezidir. Onun en büyük avantajı bu şekilde kültürel ürünlerin satılması ve satılan objelerin de satın alan ziyaretçilerin ve sonrasında gören herkesin üzerinde kalıcı bir hafıza/hatıra oluşturmaya ve kalıcı bir turistik ilgi yaratmasıdır.

Turist çekme ve kültürel imaj geliştirme arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Yabancı turistler yerel turist sitelerine geldiğinde gerçek yerel kültürleri görür, durumu anlar ve dolayısıyla daha önceki yanlış algılar ve önyargıların temizlenmesi için bir fırsat oluşturulur.

Bu durumda, kültürlerarası sergilerin hem turistik hem de turist çekme rolleri Hall'un önyargılara karşı stratejiler yaklaşımını destekler. Hall'un iddiasına göre; öteki kültürün entegre edilmesi, kültürel bağıntılılık üzerine odaklanması ve temsil pratikleri ve bakış açılarına karşı protesto edilmesi için büyük bir müdahale mekanizması olmalıdır (1997, 270-275).

İş motivasyonu ve yaratıcılık tanıtma rolü

AKE'deki koordinatörlere göre kurumun amacı Afrikalı kadınlarının yaratıcı çabalarını göstermek ve yaratıcı ürünler aracılığıyla genel olarak Afrika'yı ve Afrika kültürünü tanıtmaktır.

Bu Emine Erdoğan'ının bir projesidir. Afrika'daki bir seyahat sırasında bu el yapımı ürünleri görür ve aklına böyle bir proje gelir. Bu tabi ki birçok anlamda Afrika'nın tanıtılması noktasında, özellikle Türkiye'de Afrika'nın tanıtılması noktasında olumlu bir girişim diye düşünüyorum (CCEP11: 12/08/2016).

Emine Erdoğan Hanımefendi Afrika ziyaretinde diğer yabancı ülkelerin bu ürünleri ucuz fiyat alıp kendi ülkelerinde pahalıya sattığını görmüştür ve bu projenin Türkiye'de de gerçekleşmesini istemiştir (CCEP12, 23.11.2016).

Afrika'da günlük kullanım ve estetik ihtiyaç için yapılan Afrika yapımı kültürel ürünlerin tanıtım konusunda AKE'de önemli bir rol oynar. Kültürel ürünleri yapanların bilinmemesine rağmen bu ürünleri yapanlar yaratıcı ve çalışkan olarak değerlendirilirler.

Bu durumunda, AKE birden fazla yolla Afrika'nın yerel yaratıcılığını tanıtma rolü oynar. Bu yaratıcılık ve çalışkanlık mesajı kültürlerarası sergilerin her biçiminde iletilebilir sanat, el

sanatları ve eserler gibi kültürel ürün odaklıdır. Dikkatli bir şekilde incelenme fırsatı yaratan bu ürünler Afrika'daki insanların yaratıcılık potansiyellerini yansıtır.

Tabi ki şimdi İnsanlar buraya geldikten sonra... Afrikalılar bunları da yapıyor, böyle ürünler de yapabiliyormuş diyorlar. Yani işte biz de elimizden geldiği kadar bu ürünleri Afrikalıların yaptığını ve onların böyle bir becerisi olduğunu sergilemeye çalışıyoruz, insanlara göstermeye, tanıtmaya çalışıyoruz (CCEP12, 23.11.2016).

Önceden Afrikalıların bu kadar becerikli el-işçiliğiyle uğraştığını bilmiyordum. Yani Afrika gerçekten el işçiliği ile bir numara bir kıtayımış. Ben buraya başladıktan sonra Afrika'nın el işçiliğinin ne kadar iyi olduğunu, Afrikalıların ne kadar güzel ürünler ortaya çıkardığını gördüm (CCEP12, 23.11.2016).

Bu fikirler; Afrika'nın uzun zamandır tanıdığı sanat ve sanatçılık düşünceleri ve pratikleri ile bağlanır (Korasick, 2005:3). Korasick'in Amerika'daki eski Afrika sergi incelemelerine göre; ziyaretçilerin sergilenen objelerin primitif olması yerine objelerin estetik ve sanatçılık özelliklerine hayran olduklarını anlatmaktadır. İşte hem Amerika'da ve hem de Avrupa'da bu hayranlık ve popülerite objelerin merak edilen sergi özelliklerinden çok güzel sanat özelliklerine taşınmıştır (2005:3).

UOB'un da Afrika'nın yerel hayat biçimini, yaratıcılığını ve kalkınma dinamiklerini gösterme rolü vardır. Fiziksel kültürel ürünler ile beraber yerel potansiyeller ve kalkınma tarzlarını gösteren çok fazla poster ve fotoğraflar sunulmuştur.

Orda sizin kahvenizi toplayan insanlar vardır. Sonuçta onun tarımını yapıyorsunuz. Ama mesela daha önceden olsa, sadece toplayıcılık niteliğinde belki bu işler yapılıyordur. Doğal yetişmiş ağaçlar şekilde bir yargıyla yaklaşabilirdi. Bu şekilde anlatılıyordur. Ama siz bunun tarımını yapıyorsunuz. Yani ne şekilde olduğunu değil.

Yani moderni yapmayabilirsiniz, ama yapıyorsunuz. Sonuçta bir tarım yapılıyor. Çalışılıyor. Yani hazır beklenmiyor her şey. Bir şeyler üretiliyor (CCEP2, 07/05/2016).

Bu üretici kimlik Afrikalıların tembel ve tüketici gibi tanıtılmasına karşıt bir imaj restorasyonu potansiyeli taşımaktadır. Bununla ilgili ziyaretçilerin anlam çıkarımlarını incelemek faydalı olacaktır.

“Etiyopya sergisinde örneğin yeşillikler içinde iki kadın tarım yapıyor (CCEP8, 08/05/2016).”

“Şu an pek çok sıkıntı çektiklerini biliyoruz. Pek çok şey ile mücadele ediyorlar (CCEP8, 08/05/2016).”

Kültürlerarası etkileşim rolü

Her zaman göstericiler ve ziyaretçiler arasında büyük bir iletişim söz konusudur. Yukarda bahsedilen kültürel objelerin iletişim etkisi ile beraber katılımcılar arasındaki kültürlerarası iletişim sergilerin büyük fonksiyonlarından biridir.

Program koordinatörlerine göre Afrika-Türkiye katılımcıları arasındaki etkileşim çok faydalıdır. Bu durumda, Türkiyeli ziyaretçilerin çoğu belki hayatında ilk defa bir Afrikalı ile karşı karşıya gelmektedirler.

Çok iyi bence. Çünkü kültürleri tanımana yardımcı oluyor. Kültürleri tanıdıkça önyargılardan uzaklaşıyorsun. Bırakıyorsun. Aslında bu konuda eşyaların yansırı buradaki Afrikalı insanlar da önemli. O insanları gördükçe onlara hangi dili konuştuklarını soruyorum. Yerel dilleri var mı? Dininiz ne? Etiyopya kahvesini merak ediyorum aslında. O yüzden etkileşim ve iletişimi çok önemli buluyorum. Yoksa bunun gibi etkinlikler her yerde var. En azından fotoğrafları görüyorsun. Gidilebilecek bir ülke diyorsun mesela (CCEP27, 07/05/2017).

Bu etkilerle beraber aslında uluslararası öğrenciler ile kendi milletimizi kaynaştırmaya çalışıyoruz. Bir Afrikalı sokakta gezerken çok farklı tepki görebiliyordu. Ben kendi çocuğumun bir Afrikalıyla tokalaştığı zaman ellerine baktığını gördüm. Kaynaşma aslında buradan başlıyor. Bize bazı şeyler derste anlatılıyor ama pratikte görmediğimiz için uluslararası sergiler bizim için pratik oluyor.... Ülkelerin kahve kültürlerini tanıtıyor mesela. Aramızda bir muhabbet oluşuyor (CCEP15, 04/03/2017).

Sormak, cevaplamak, anlatmak, eleştirmek, gülmek gibi etkileşimlerin katılımcılar arasında tekrarlanması söz konusudur. Bu da katılımcıların kültürel şoku atlatması ve kültürlerarası kaynaşma yeteneklerinin geliştirmesi için faydalı olmaktadır.

İnsanlar şimdi buraya geliyor. Buradaki ürünlere bakıyorlar. Ürünler hoşuna gidiyor. Sonra birbirlerinin kültürlerini alıyorlar. Bir Afrikalı bir Türk ile karşılıklı oturup sohbet edebiliyor ve satın aldığı ürünlerin nasıl yapıldığıyla ilgili fikir edinebiliyor. Karşılıklı bir etkileşim içinde gerçekleşiyor bu süreçler. Ben bilmeyen biri olarak Afrikalı birine sorabiliyorum ve birinci ağızdan öğreniyorum çünkü karşında cevap veren kişi doğrudan kökeni bilen biri oluyor. Bu çok büyük bir avantajdır (CCEP12, 23.11.2016).

Bu etkinliklerde bütün dünyadan gelen öğrenci temsilcileri bir araya gelme fırsatı buluyor birbirleriyle etkileşiyor (CCEP18, 08/05/2016).

Afrikalılar sık sık geliyor. Sık sık uğruyorlar buraya (CCEP12, 23.11.2016).

Kültürel objeler üzerindeki kültürlerarası etkileşim objeleri daha başka uluslararası sergilere de götürülmektedir.

Mesela ben şuradan (fuarlara) ürün götürdüğüm zaman Afrika'nın kültürünü oradaki insanlar görmüş oluyor. Afrika'ya özgü çok ürünlerimiz var, eşyalarımız var. Bunları ben götürdüğüm zaman oradaki insanlar Afrika'nın kültürünü görmüş oluyor. Daha

sonra başka Afrika ülkelerinden gelip kendi kültürlerini tanıtan insanlar var. Kendi objelerini, kendi kahvelerini, kendi kültürlerini, kendi yöresel kıyafetlerini orda tanıtan inanalar var. Bunun faydası iste insanlar Afrika'yı biraz daha tanınmış oluyor. Bütün fuarlarda bir araya geliyor. Tanıdıktan sonra onların kültürünü öğrenmiş oluyoruz. Afrikalıların aslında bir şeyler yapabildiğini görmüş oluyoruz. Afrika'nın daha gelişmiş olduğunu görüyoruz. Bu son yıllarda kendini çok üst düzeylere taşınmak için elinden geleni yaptığını görüyoruz (CCEP12, 23.11.2016).

İndirgenmiş Afrika imajına müdahale konusunda kültürlerarası iletişim büyük bir avantaj olacaktır. Her iki taraftan da katılımcılara ilk defa karşı karşıya gelme fırsatı sağlamaktadır ki hem de uzun sohbetler eşliğinde. Bu, konuların ziyaretçiler tarafından “birinci ağızlardan” duymalarına olanak sağlar.

Hatıranın korunma (preservasyon) rolü

İletişim teknolojilerinin gelişiminin tam ortasında bulunmaktayız. Yeni medya, özellikle de sosyal medyalar, enformasyonun etkili dağıtımının göstergesidir. Herhangi bir enformasyon/bilgi saniyeler içinde dağıtılır ve ulaşacağı yere varır. İşte bu iletişim olanağının kültürlerarası sergiler sırasındaki ana-akım medya yer ve düzenleyicilerin internet kullanımı ve ziyaretçilerin fotoğraf ve video paylaşımı ile artık kültürlerarası sergilerin başka bir rolü ortaya çıkıyor: çoğaltma ve hatıra / anının korunması rolü.

a) Medyada yer alma

AKE büyük devlet temsilcilerinin bulunduğu oldukça fazla sayıda uluslararası sergiye eşlik etmektedir. Merkez koordinatörlerine göre; İstanbul'da bir uluslararası sergi sırasında Emine Erdoğan'ın Afrika kültür evindeki standı ziyaret etmesi, hükûmet politikasında AKE'in ve

Afrika'nın büyük yer aldığını gösterir. En önemlisi de bu durum birçok medya kuruluşunun da dikkatini çekmektedir.

...sadece bu ay iki tane fuara katıldık, Ekonomi Bakanlığının Afrika zirvesinde Sayın Cumhurbaşkanımız katıldı. İkinci fuarımız da MUSİAD'ın fuarıydı. MUSİAD 2016 EXPO fuarına katıldık. Oraya da sayın Cumhurbaşkanımız katıldı ve sadece Afrika el sanatları ve kültür evini ziyaret etti. Emine hanımefendiyle beraber oturdular. Kültür evinde ve tüm basın oradaydı ve Türkiye'deki tüm basın bunu yayınladı. Fuar 9-13 Kasım'da gerçekleştirildi. İstanbul'da başka bir fuarımız daha vardı. Biz Afrika el sanatları ve kültür evini temsil ettik, tanıttık. MUSİAD 2016 EXPO fuarına çok çeşitli grupların yanında Afrika ile iş yapanlar ve sivil toplum kuruluşları katıldı (CCEP12, 23.11.2016).

Aslında, medyada böyle yer almak Afrika'nın imajını doğrudan ve dolaylı şekilde tanıtmasına katkı sağlamıştır. *First lady'nin* ziyaret etmesi Türkiye'nin Afrika'ya önem vermesi konusunda doğrudan, medyanın içerik üretmesi de dolaylı bir imaj güçlendirme aracıdır. “Dolayısıyla bu gibi projelerin Afrika'nın tanıtılması konusunda olumlu işler olduğunu düşünüyorum” (CCEP11: 12/08/2016).

b) Fotoğraf ve video paylaşımı

Diğer modern sergiler gibi fazlaca fotoğraf çekme durumu söz konusudur. Ziyaretçiler hem sergilenen ürünler ile hem de göstericiler ile beraber fotoğraf çekmektedirler. İşte bu Afrika'nın kültürel değerlerinin dağıtılmasına başka bir açıdan katkıda bulunmaktadır. Fotoğrafların ve videoların kalıcı olması da Afrika ve Afrikalıların olumlu bir şekilde hatırlanması için faydalı olmaktadır.

Mesela bazı ülkelerin yöresel kıyafetlerini getirmişler ve deneme seçeneği sunuyorlar.

Bu ilgi çekici bence. İnsanlar resim çektirilebiliyor. Bu statlara çok fazla insan geliyor.

Bu da çok daha fazla iletişim demek oluyor (CCEP8, 08/05/2016).

Şekil 4.5: UOB’da Ziyaretçilerin geziler sırasında fotoğraf çekim anları (Mayıs 2016, Mayıs 2017).

Afrika’yı Afrika tarafından tanıtma rolü

Afrika’nın yanlış tanıtılmasının en önemli sebebi çoğunlukla “Afrika’yı Afrikalı olmayanların” tanıtmasıdır. Tabi ki basitçe, durumlara ve etkilere bakmadan normal bir şekilde göstericiden bahsetmemek gerekir. Çünkü gösterici olmadan da iyi bir tanıtım mümkündür. Ev sahibi ülkelerin özel çıkarları ve bilgi kontrolleri ile ilgili bölümde daha eleştirtici ve geniş tartışmalara değinilmiştir. Burada özellikle vurgulanan UOB’da Afrikalı katılımcıların Afrika’yı tanıtması avantajıdır. Yani o kültürün bir parçası olmayan aktörler de objektif hareket ettiklerinde tanıtıcı olabilirler fakat kültürü en samimi ve objektif şekilde kültürü taşıyanlar tanıtılabilmektedir.

Bu çalışmanın araştırmacısı olarak UOB'ya tekrar tekrar defalarca katıldım ve gözlediğim kadarıyla bu program daha önce alışılmadığı gibi hem ziyaretçi hem de gösterici olarak çok fazla Afrikalı öğrenci barındırmakta. Daha önceki uluslararası sergilerdeki Afrika gösterimlerinde, bu kadar fazla Afrikalı yüzü görmek mümkün değildir fakat UOB'da Afrika kültürünü tanıtanların neredeyse tamamı Afrikalı öğrencilerdir. Bununla beraber böyle etkinliklerin daha fazla “alternatif rolü” olduğunu görmekteyiz.

UDEF temsilcilerinden birine göre; UOB'un amaçlarından biri öğrencilerin kendi ülke kültürlerini tanıtmalarıdır.

Uluslararası öğrencilerin kendi kültürel aktivitelerini, kültürel özelliklerini, kendi ülkelerinde yaşadıklarını; kendi ülkelerinde güzel ve iyi olan şeyleri burada birbirilerine aktarmalarını sağlar (CCEP15, 04/03/2017).

Afrikalıların katılımı konusunda her iki sergide farklı durumlar olduğu gözlemlenmiştir. UOB'da Afrikalı öğrencilerin kendi ülkelerinin standının başında olup ülkelerini kendilerinin tanıtmalarının büyük faydaları olmuştur. Buna karşın AKE, Afrikalıları koordinatör veya gösterici olarak kapsamaz. Tabi AKE başka uluslararası sergilere katıldığı zaman Afrikalı göstericilerin katılması söz konusudur.

Şekil 4.6: Afrikalı öğrenciler kendi ülke kültürlerini tanıtırken (Mayıs, 2014, 2016, 2017)

Afrikalı öğrencilerin fazla olması Türkiye devletinin verdiği burs imkanlar artması ile bağlıdır. Hatta bazı öğrencilere göre buradaki sergi etkinlikleri Afrikalı öğrencilere Türkiye'ye teşekkür etme fırsatı sunmaktadır. Etkinlikler aynı zamanda Afrika ile Türkiye arasında ortak duygu ve kültürel uyumunun oluşabilmesine de katkı sağlamaktadır.

Afrika'nı Afrika'yı buluşturma rolü

Afrika'nın kanser denilen bu indirgenmiş imajından kurtulabilmesi için Afrikalıların ortak çabası gerekmektedir. Bu durumda, Afrika dışında yaşamakta olan Afrikalıların bir araya gelmesi ve etkileşim kurması Afrika imaj promosyonunun planlanması ve sürdürülmesi adına önemli olacaktır. Her iki kültürlerarası serginin farklı Afrika ülkelerinden gelen Afrikalıları buluşturma rolü etkileyicidir.

AKE, Afrikalıların ortak kültürel kimlikleri arama sırasında bulunduğu bir yer olmuştur. Başka buluşma durumları ise diplomatların hem açılış programlarında hem de düzenli ziyaretler sırasında olmaktadır. Mayıs 2016'daki AKE açılış programı Afrikalı first ladyler, bakanların, büyükelçilerin ve öğrencilerin buluşmasını sağlamıştır.

Şekil 4.7: AKE'in Açılış Töreninde Afrikalıların Bir Araya Gelmesi (25 Mayıs, 2016)

UOB; barındırdığı öğrenci sayısıyla AKE'den daha fazla Afrikalının buluşma yeri olmuştur. Fazla öğrenci bulunması Afrikalıların farklı Afrika ülkelerinden gelen öğrencileri ile buluşmasını sağlamaktadır. Katılımcıların çoğunun öğrenci olması, aralarında hem tanışma hem de geniş sohbet oluşmasına ve gelecek odaklı bağlantı kurmalarına katkı yapar.

UDEF'in koordinatörlerinden birinin vurguladığı gibi; UOB programının amacı öğrenciler arasında bir ağ kurulmasıdır (CCEP15, 04/03/2017). Buradaki en önemli nokta, Afrikalıların birbirleri ile buluşarak Afrika'nın imajı ile ilgili önemli fikirler ve planlar ortaya koyabilmeleridir. Bu da ya direkt Afrika imaj tanıtım projeleri oluşturarak ya da Afrika ile ilgili çeşitli çalışmalara katılarak olabilmektedir.

Ticaret ve yatırımları hızlandırma rolü

Kültürlerarası sergiler katılımcı gruplar arasında ticari yatırım hızlandırma avantajı yaratır. Aslında, yalnızca ticari sergiler ya da fuarlar değil, etnografi sergiler de yabancı yatırımcılara kaynaklarla ilgili ve yerel insanların ihtiyaçlarıyla ilgili bilgi verir. Ayrıca, yatırımcılar yerel hammaddeler, insan gücü, vergi ve benzeri faydalı durumlardan haberdar olurlar. Çin ve Hindistan ile beraber Türkiye de Afrika'da en çok dış yatırım yapan ülkelerdendir (Özkan, 2010).

O halde, kültürlerarası sergilerin iş imkânlarına katkısı sadece ticaretle ilgili değildir. Ticaretin yanı sıra dış yatırım ile ilgili bilgiler de pazarlanabilmektedir. Bilindiği gibi dış yatırım Afrika'nın ekonomik değişimine büyük katkılar sağlamaktadır.

Kalıcı bir bilgi merkezi olarak AKE'nin; ziyaretçi Türklerle Afrika'daki ticaret olasılıklarıyla ilgili bilgi paylaşma rolü çok büyüktür.

Şekil 4.8: AKE'de Ticaret ve Yatırım Çekebilen Afrika Ürünleri (Mayıs 2016)

Araştırılan kültürlerarası etkinliklerde birçok Afrika ülkesinin yerel ticari ürünleri sunulmuştur, Etiyopya kahvesi ve sudanın susamı en iyi örneklerdir.

Şekil 4.9: UOB'da Sergilenen ABÜ'in Yerel Ürünleri (Mayıs, 2016 ve 2017)

Türkiye'de susam çok kullanılan bir bitkidir. Simit için ve her şekilde ve şey 'de kullanıyorlar. Susam konusunda, sudan çok zengin bir ülkedir. Türkler susamı

sudandan getiriyorlar. Burada bazı iş adamları geziyorlar. Biz de Sudan'ın susamının çok kaliteli olduğunu onlara gösteriyoruz (CCEP6, 08/05/2016).

UOB'da; hem sergi ürünlerinin tadına bakmak hem de ticari yatırım ile ilgili bilgi edinmek için gelen çok fazla ziyaretçi vardır.

“...bu program bir işletme fırsatıdır. Bu sahnelerde ülkenin ürünleri ve kaynakları tanıtılabiliyorlar. Buna bakarak ziyaretçiler ülkenin ürünlerine ilgi gösterip ülkeye ticari amaçla gelebilirler. Buraya sadece öğrenceler değil, iş adamları da geliyor. Hatta bazı ziyaretçiler tanıtılan kahveleri beğeniyorlar ve nasıl bulabileceklerini soruyorlar. Yemekler ve kıyafetler de aynı şekilde. Bu büyük bir ekonomik avantajdır. Bu programa bir Pazar gibi de bakılabilir. Sadece kültürleri değil, hammaddeleri de göstererek yatırımcıları çektirecek bir fırsattır (CCEP3, 07/05/2016).”

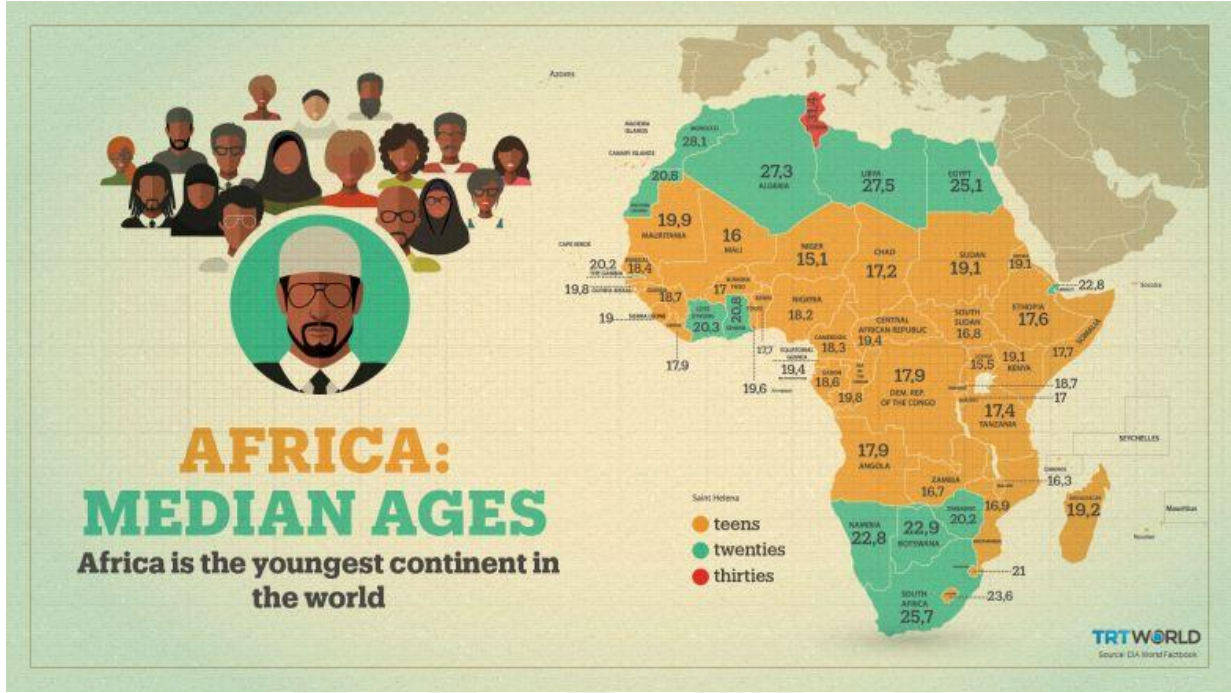
Afrikalı öğrenci katılımcılar da bu etkinliklerin yatırım promosyonu üzerindeki etki ve katkılarına inanırlar.

“Turizm ve yatırım fırsatı açısından önemlidir. Yatırım bilgilerinden başlar. Bir yatırımcının bir ülkede yatırım yapması için öncelikle o ülke hakkında bilgili olması gerekir. Bu açıdan bu program yatırımcılara büyük bir yardım ve fırsat sunar. Biz de bütün bunları yaparak ülkemize potansiyel yatırımcılar kazandırmış oluyoruz. Özellikle hammaddelerimizi tanıtmamız önemli oluyor (CCEP3, 07/05/2016).”

Eğer ben bir yatırımcı olsaydım, yatırım yapabilecek alanları araştırmak için statları gezerdim ve faydalarını görürdüm (CCEP5, 07/05/2016).

Buna bağlı olarak, Afrika'nın nüfus dinamiklerinin de Afrika'ya fazlaca dış yatırım imkânı çekebildiğini görmekteyiz.

Şekil 4.10: Afrika Yaş Ortalaması: Afrika Dünyanın En Genç Kıtasıdır (TRT World, Şubat 24, 2016)

Nüfus olarak Afrika dünyanın ikinci kalabalık kıtası ve yaş olarak en genç kıtasıdır. Afrika’da 200 milyondan fazla 15-24 yaş arası genç nüfus vardır. 15.1 yaş ortalaması olan Nijer dünyanın en genç ülkesidir. Buna karşı olarak Avrupa’daki ülkelerin nüfus ortalaması 29 yaşından fazladır. Afrika nüfusunun 2050’de 2,4 milyar olacağı Birleşmiş Milletlerin raporunda açıklanmıştır (TRT World, 24/02/2016).’

Ticari ve yatırım imkanları ve olasılıklarının göstergesi olarak UOB’da çok fazla ve çeşitli kültürel ürün sunulduğu görülmüştür (kişisel gözlem, Mayıs 2016, Gençlik Parkı Ankara). Sergilenen ürünlerin ve gösterilen pratiklerin çeşitli el sanatları ve ev eşyaları; kıyafetler ve ziynet eşyaları, müzik ve danslar; oyunlar ve dramalar, hikâyeler ve masallar; geleneksel yemekler ve yemek yapma gösterimleri, milli bayraklar ve logolar; yerel diller, alfabeler ve çeşitli posterler ve fotoğraflar bulunmaktadır.

Şekil 4.11: UOB’da sergilenen ABÜ’lerin kültürel ürünleri (Mayıs, 2014, 2016, 2017)

Bu yolla veya başka yollardan bu kadar fazla ve çeşitli ürünün sunulması direkt ve dolaylı yatırım çekilmesinde etkili olur. İzleyiciler pasif gözlemciler değildir. Kültürel objelerin neler ile yapıldığını merak edip ilgilenirler. Bunu belki de ilerde benzer ve buna bağlı ürünler üzerinde ticari ilişki kurmak için soruyorlardır. Çünkü hiç kimse amaçsız gelmemektedir.

Herhangi bir ürünü eline alıp, “bu nasıl yapılıyor, bu nedir ya da bunun anlamı” ne gibi sorular soruyorlar bize. Buraya gelen insanlar merak ediyorlar. Çünkü dikkat çekici ürünler var Afrika’da (CCEP12, 23.11.2016).

Dolayısıyla, yalnızca direkt ticari ürünler değil, el sanatları gibi kültürel ürünler de Afrika’nın ekonomik güçlenmesine katkıda bulunan büyük ticari çekici roller oynamaktadır.

Kültürlerarası sergilerin; hükümetlere bağlı çok büyük yatırımlar ve ekonomik kampanyalar gibi büyük ölçekli projeleri çekme potansiyelleri vardır. Türkiye’nin Afrika ekonomisine giriş yöntemi Çin ve Hindistan ile karşılaştırılır (Özkan, 2010). Tabi ki, Türkiye’nin Afrika ile işlerini öbür yabancı ülkelerden daha etik ve ikili kazanç üzerine oluşturduğunu görmekteyiz.

Bazı Afrikalı öğrenci-katılımcılara göre; bu ahlaki temeller Türkiye'nin Afrikalıların kalbini kazanmasında ve başarılı olmasında en büyük sebeptir.

Ekonomik ahlak açısından Türkiye çok seçkindir. Mesela Çin'in Afrika'daki ekonomik bağlantısı incelendiğinde; tek yönlü ve tamamen kendi çıkarı üzerine kurulu bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Ama Türkiye'nin hem ekonomik hem de diplomatik yönden (iyi bir) ilişkisi vardır. Bu ilişki, sosyal bağlantı ve insani işlerden çok etkilenir. Çinli firmaların hiçbir insani faaliyetine rastlanmamıştır. Türklerin fazlasıyla insani işleri mevcuttur. Bundan dolayı Türkiye Afrika için büyük bir fırsattır. Özellikle Türkiye'ye kapıları tamamen açan Somali ve Cibuti gibi ülkeler için büyük bir fırsattır ve iyi bir bağlantı yaratılması mecburidir, diye düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016).

Kültürel sergiler; Türkiye'nin Afrika üzerindeki yumuşak gücüyle kazan-kazan ekonomik ilişki kullanımını sürdürebilmesi için bir fırsat niteliğindedir.

Tecrübe paylaşım rolü

Türkiye'deki Afrika-bağlı kültürlerarası sergilerin Afrika için iki yönlü tecrübe paylaşımı rolü vardır. Bir yönü; Türkiyeli vatandaşlar ile devlet ve NGO kurumlar ile uzun etkileşim yaparak Türkiye'ye çeşitli gelişme yöntemleri sağlamasıdır.

AKE ile UOB'u karşılaştırıldığında az da olsa kalıcı bir merkezi olmasından ve farklı uluslararası fuarlara da katılmasından dolayı Afrikalıların Türk ziyaretçilerle sohbet edip farklı yaşam ders alabilmeleri açısından AKE avantajlıdır. Afrikalı katılımcılar ile Türkiye'deki katılımcılar ve üst kademe devlet memurları arasında etkileşim oluşmaktadır.

Şekil 4.12: Kültürlerarası Sergiler ortamında Kültürlerarası Etkileşim

“... en çok biz yararlanabiliriz. Onların her şeyi var. Bizim çoğu şeylerimiz eksik. Bizim onlardan ders alabilmemiz daha önemlidir. Onlar ekonomik krizi geçtiler. Artık büyük Avrupa ekonomik güçlerinden biri oldular. Bizim onlardan teknolojik olsun, hükümet düzeni, sosyal sistemlerinden olsun önemli dersler almamız gerekir (CCEP7, 08/05/2016).”

İkinci yönü de diğer yabancı ülkelerin katılımcıları ve sergileriyle fikir ve duygu paylaşım imkanıdır. Bu konuda, UOB yaklaşık 200 ülkeden gelen on binlerce öğrenciyi bir araya getirir. Dolayısıyla bu etkinlik Afrika için hem uygulama hem de tecrübe alanı oluşturur.

AKE ile karşılaştırıldığında, UOB Afrikalılara Türkiye’deki ziyaretçilerden çok diğer yabancı ülke vatandaşlar ile etkileşim fırsatları yaratır. AKE’nin rolü ise; Türkiyeli ziyaretçilerin kültürel sergiler ile etkileşim kurmasına iyi bir temel oluşturmaktır. Aslında, birçok Afrikalının AKE’ye gelmesi ve ziyaretçiler ile etkileşim yapması söz konusudur.

İnsanlar şimdi buraya geliyor ve ürünleri inceliyorlar. Ürünler hoşuna gidiyor. Sonra birbirlerinin kültürlerini alıyorlar. Mesela buraya bir zenci arkadaşımız geliyor, normal bir Afrikalı. Normal Türkler ile muhabbet edip ürünlerin oluşum sürecini sorup konuşarak bilgi ediniyor. Bu bilgi edinim sohbetleri bizzat yüz yüze gerçekleşiyor. Bilmediğim konuları soruyorum ve kökeni oradan olan birinden süreci öğreniyorum (CCEP12, 23.11.2016).

Türkiye'nin ekonomik gelişiminin hikâyesi 20-30 yıllık bir sürece dayanmaktadır. Öbür Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi fazla petrol ya da yeraltı madenleri olmadan gerçekleşen Türkiye'nin bu gelişimi bir Afrika ülkeler için örnek olarak incelenmelidir.

Diplomasi / temsilci rolü

Kültürlerarası sergilerde çok ve farklı kültürün ve ülkenin bir araya gelmesi söz konusudur. Burada, kültürlerarası sergilerin ülkelerarasındaki ilişki kurma imkanlarını incelemek faydalı olacaktır.

AKE; Afrika kıtasını insani aktiviteler ve kültürlerin temsil merkezi yapmaya çalışmaktadır. Ayrıca, Afrika'nın kültürü farklı ülkelerden resmi ziyarete gelen memurlarla resmi olarak bağ kurma rolü oynar.

UOB'da Afrika kültür gösterici öğrenciler tam bir büyük-elçi gibi ülkelere temsilcilik yaptıkları gibi hissettikleri söylemektedir.

Bir görevli olarak bu programa katılmak, normal bir ziyaretçi olarak katılmaktan çok daha farklıdır. Sonuçta ülkemizi tanıtabilecek fırsat resmi olarak bana verilmiş oluyor. Kendimi büyükelçi gibi hissettim. Büyük bir dış-ilişki işlem ve rolüm olduğunu hissettim. Farklı dünyadan gelenlere ülkemizi ve kültürümüzü tanıtmaktan çok mutluyum. Vatandaşlık görevimi ve sorumluluğumu yerine getirmiş gibi hissediyorum (CCEP3, 07/05/2016).

Tabi ki sergilerin rolü sadece öğrenci ve öbür sıradan katılımcılarla sınırlı değildir. Diplomatlar, büyükelçiler ve ailelerinin katılması söz konusudur. Bu resmi katılımcılar ve ziyaretçiler; resmi Türk katılımcılar ve ziyaretçiler ile karşı karşıya geleceklerdir. Bu da diplomasi konusunda daha güçlü etkiler olmasını ve resmi ilişkilerin güçlendirilmesini sağlayacaktır.

Öncelikle bu tür programlar düzenlediğimiz zaman ülkelerin büyükelçilerle direkt iletişimi oluyor. Mesela bazı kültürel ürünler büyükelçiler tarafından getirilir. Bazı fikirler onlar tarafından ortaya atılır. Hatta bazı ülkelerin büyükelçi temsilcileri burada bulunabilir. Bu bir fırsattır. Ülkelerin yüz yüze görüşebilecekleri bir masadır (CCEP3, 07/05/2016).

Dolayısıyla, Afrikalı katılımcıların bahsettiği gibi sergilerin etkisi sadece mikro derecede değil, makro derecedir. ‘...bütün bunlar kişisel bağlantı kurmaktan daha çok ülkelerarasındaki bağlantıların güçlendirilmesinde büyük önem taşır (CCEP3, 07/05/2016).’

Türkiye’nin yeni Afrika politikası ve Afrika üzerinde çalışmakta olan farklı kurumlarının olması Afrika-Türkiye kalıcı bağlarını kuvvetlendirmektedir.

İşte bu tür çalışmalarla insanların zihinlerinin içine girdimiz zaman insanları düzeltmeye başlıyoruz. 1990’larda Türkiye’de bir Afrikalı görünce bu nasıl gelmiş denilerken; şu an 2017’de, devletin Afrika politikaları ve STK’nın Afrika çalışmaları sayesinde ülkemizde insanların yüzde 70’i Afrika’yı tanıyor, Afrika’yı biliyor (CCEP15, 04/03/2017).

Bu tür durumlar uzun zamandır önyargıyla bakılan Afrika kültürüne hem “görünme” hem de önyargılara karşı durma fırsatı sağlar. Etkinlikler Afrika’nın önyargılara karşı durabilmesinin yöntemlerinden biri olabileceği konusunda uyarıcı bir işlev görmektedir. Gray’a (2005:2) göre önyargılara karşı mücadele arasında medya aktiviteleri ve kültür eleştirileri bulunur. Afrikalı-Amerikalıların Afrika’nın “görülmesi” için çaba harcamaları önemlidir. Temsili pratikleri görünür kılınması, yanlış temsil durumlarını asgariye indirebilecek bir faktör olarak işlev görür.

Genel olarak; daha önceki Afrika'nın yanlış inşa çabalarından farklı bir şekilde, Türkiye'deki Afrika-bağlı kültürlerarası sergiler; Afrika'nın iyimser yüzünü göstermek ve genel olarak kültürel imajını güçlendirmek için fazla ve farklı imkanlar yaratmaya çalışır. Düzenleyicilerin, "sessiz Afrika kültürlerine" bir "kültürel ses" olduğu görülmektedir.

2. Kültürlerarası Sergi Düzenleyicilerinin İlgi ve İstekleri: Resmi Konuşma, Broşür ve Slogan Analizi

Bu çalışmanın bu kısımdaki amacı, sergileyici kurumların pozisyonu ve onların imaj-inşa üzerindeki etkilerini incelemektir. Bunu anlamak üzere, AKE açılış programındaki resmi konuşma (açılış konuşma), tanıtım ve bilgi amacıyla AKE tarafından hazırlanan broşür ve yine AKE'nin sosyal medya sayfasında kullandığı çekici sloganlar üzerinden bir inceleme yapılmıştır. İncelenen açılış konuşması MUSİAD genel direktörü olan Nail Olpark'ın yaptığı konuşmadır. Hemen aşağıdaki kısımda konuşma üzerinden tartışma değerlendirilmiştir.

Açılış/Kuruluş Konuşma Değerlendirmesi

Açılıшта yüksek dereceli diplomat ve bürokratların bulunması: AKE'nin açılış programında Türkiye siyasetinden yüksek dereceli bürokratlar bulunmuştur. Bu da Türkiye'nin Afrika'ya verdiği kurumsal desteğin bir göstergesi olarak okunabilir.

"Afrika El-Sanatları Pazarı ve Kültür Evi Açılışı 24-26 Mayıs, Ankara. Saygıdeğer Hanımefendi (Emine Erdoğan), Saygıdeğer Semiha Yıldırım Hanımefendi, Sayın Bakanlarım, MV'llerim, 7 Afrika Ülkesinden teşrif eden Değerli Hanımefendiler, Altındağ Belediye Başkanım (Veysel Tiryaki), TİKA, ASHOM, AFAD ve YTB Başkanlarım, Değerli Basın Mensupları, Değerli Misafirler... '.

Projenin büyük kurumlar tarafından sponsorluğu yapılması: konuşma projeyi destekleyen ana kurumlar ve firmalar açıklanarak ve onaylanarak devam eder. "25 Mayıs

Afrika Gününde, Saygıdeğer Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayesi, Dışışleri Bakanlığı'mızın, TİKA'nın, Altındağ Belediyemizin, THY'nin ve MÜSİAD'ın destekleriyle hayata geçirdiğimiz projemizin, yağmurun getirdiği bereketle güzelliğe vesile olmasını diliyor, sizleri saygıyla selamlıyorum.”

Afrika'nın Türkiye'de önemli bir yeri olduğunun vurgulanması: konuşma eski Türkiye başbakanının, şimdiki cumhurbaşkanının, Afrika'ya vermiş olduğu önceliği ve fedakârlığı anlatır. “Sn. Cumhurbaşkanı'mızın yurtdışı seyahatlerinde Afrika özel bir yer tutuyor. Bu yolculuklarda, biz iş adamları da kendilerine refakat ediyoruz. Mart ayında, Fildişi Sahili, Gana, Nijerya ve Gine'de birlikteydik. Önümüzdeki hafta, Kenya ve Uganda'ya birlikte gideceğiz.”

Proje fikrinin Türkiye first ladysi tarafından ortaya atıldığı: konuşmada proje first lady Emine Erdoğan'ının bir Afrika ziyareti sırasında aklına geldiği şekilde ifade edilir. “Bugün, Türkiye-Afrika ilişkilerini her bakımdan geliştiren ziyaretlerin bereketiyle ortaya çıkan bir fikri hayata geçiriyoruz”.

Köprü rolü vurgulanması: konuşmanın vurgulandığı gibi proje Afrika-Türkiye arasında bir köprü rolü olacaktır. “Programın adı, Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi Açılışı ama ben bunun, Ankara'dan Afrika'ya uzanan bir Gönül Köprüsünün açılışı olduğunu düşünüyorum”.

Konuşmada; Afrika Türkiye'nin o kadar büyük bir ekonomik destek olmayacağı ve Türkiye'nin amacının endüstriden ziyade daha insani bir ilişkide temellenen bağlantı kurmak olduğu vurgulanır.

“Sayın Cumhurbaşkanımızın her fırsatta ifade ettikleri gibi, biz, ekonomiyi sadece homo-economicus kavramıyla yorumlayan bir gelenekten gelmiyoruz. Biz, insanı bir Kaynak olarak gören anlayıştan da gelmiyoruz. Bize göre, her İnsan bir Kıymet'tir. Dünyayı daha yaşanılabilir bir yere dönüştürmek için yapmamız gereken, dostluğu ve kardeşliği geliştirmektir. Bilim, sanayi ya da teknolojiye hiçbir gelişme, dünyayı kardeşliğin yapabileceği kadar yaşanılabilir yapamaz. Afrika Kültür Evi de bir Kardeşlik Projesidir”.

İnsan-temelli ilişki vurgulaması: Türkiye'nin Afrika'da insan temelli bir ilişki inşa etmeye odaklandığından bahsediliyor. “İnsanın fikri neyse zikri de odur demiş, atalarımız. ‘Afrika, Türkiye’nin hep hatırlıydı. Afrika Kültür Evi, geleceğin dünyasını inşa edeceğine inandığımız dostluğun anıtı olacak. Bir Afrika atasözü diyor ki, “iyi mısır, hasat zamanı belli olur (Nail Olpark, 25/05/2016)”.

Fark edildiği gibi AKE bir ana kimlik olarak Afrikalı kadınlara bağlanır, özellikle de onların yaratıcılıklarını teşvik etmek konusunda kadının yanındadır. “Bu ve benzeri projelerin, kadınların “hayal gücü, sanatsal yaklaşım, tasarım zekâsı” gibi yeteneklerini takdir etmemize vesile olacak bir anlayış kazandıracağını inanıyorum”.

Broşür Değerlendirmesi

Broşürler bir kurumun iletişim konusundaki önemli araçlarından birisidir. Herhangi bir iletişim metni gibi broşürler de amaç, içerik, okuyucu ve etki konusunda incelenebilir. Burada da AKE'nin hazırlandığı kurumsal broşürün; Afrika'nın kültürel imajını temsil etmek üzere, metin ve görsel içerik değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu tartışma sırasında önemli ifadelerin tespit ve analiz edilmek amacıyla altı çizilmiştir.

İnsan temeli ilişkisinin vurgulanması:

Türkiye'nin Afrika politikası, siyasi, ekonomik, kültürel boyutları yanında “insani” bir bakış açısıyla tarihsel bir temel üzerine inşa edilmiştir. Kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve insanı yardım örgütlerinin faaliyetlerini kapsayan bütüncül bir anlayışın ürünüdür.

Ortak ticari işlerin gelişmesi vurgusu:

Türkiye ile Afrika arasındaki ticaret hacmi, 2003 yılından 2015 yılına kadar üç kat artmıştır.

Şekil 4.13: AKE'nin Bilgi ve Promosyon Broşürü (2016, Kasım)

Afrika'nın geleceğin dünya gücü olması vurgusu:

21.yy'ın ikinci yarısından itibaren uluslararası sistem içinde daha etkin rol olması beklenen Afrika, 30 milyon kilometrekarelik yüzölçümü, zengin doğal kaynakları ve genç nüfusuyla, dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır.

Afrika sorunlarına 'Afrika çözümü' vurgusu:

Türkiye devleti toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini, sahip olduğu imkân ve kaynaklar doğrultusunda, “Afrika sorunlarına Afrika çözümleri” çerçevesinde Afrika yönetimleri ve halklarıyla paylaşmaya devam edecektir.

Dostluk ve kardeşlik vurgusu:

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayip Erdoğan’ın dost ve kardeş Afrika ülkelerine yaptığı ziyaretler, Türkiye-Afrika ilişkilerini çok yönlü olarak geliştirmiştir.

Kadın ve çocukların güçlendirilmesi vurgusu:

Bu ziyaretler sırasında kendilerine refakat eden sayın Emine Erdoğan hanımefendi de, Afrikalı kadınların ve çocukların sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir, bu alanda çalışan kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmiştir.

Bu kapsamda, sayın hanımefendi, Afrikalı kadınların el emeği ürünlerinin, kar amacı gütmeksizin Türkiye’de hak ettiği değerlerde pazarlanması ve gelirinin Afrikalı kadınlara dönmesi amacıyla bir sosyal sorumluluk projesi başlamıştır.

Proje kapsamını büyütleme vurgusu:

Çeşitli Afrika ülkelerinden getirilen el sanatları ürünlerinin sergileneceği ve satışa sunulacağı bu mekân, aynı zamanda ülkemizdeki Afrikalılar ve Afrikalı öğrencilerle kültür alışverişinde bulunulabileceği bir “kültüre evi” olarak dizayn edilmiştir. Zaman içinde bir Afrika kitaplığı kurulması ve Afrika odaklı sosyal ve kültürel çalışmalarının yapılması planlanmaktadır.

Dışışleri bakanlığımızın koordinatörlüğünde, MUSİAD, TİKA, THY gibi kurumların katkılarıyla, Ankara'nın Altındağ ilçesinde “*Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi*” açılmıştır.

Çekici-ifadeler ve sloganlar

AKE'nin Afrika'ya yönelik ilişki odağı kullanılan etkili kelimeler ile anlaşılır. Analiz için beş adet slogan seçilmiştir: *Afrika Evi, Afrika Artık Çok Yakın, Eline-sağlık-Afrika, Afrika İle Kalplerimiz Her Zaman Bir ve Beraberdır, İnaniyorum ki 21. Yüzyıl Afrika'nın Yüzyılı Olacaktır, 25 Mayıs Afrika Günü.*

a) “*Afrika Evi*”

Şekil 4.14: 'Afrika Evi' AKE'n diğer bir adı olarak kullanılması

Kaynak: Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi (2016, May 25).

<https://www.facebook.com/afrikaevi/photos/>.

Bu kültür merkezinin “Afrika Evi” diye adlandırılmasının büyük bir avantajı vardır. Türkiye’de bir Afrika Evi olduğu ve olması gerektiği vurgulanmaktadır: ‘Türkiye’nin Afrikası’ işte budur.

b) “Afrika Artık Çok Yakın”

Şekil 4.15: AKE'in bir sloganı olarak 'Afrika artık çok yakın'

Kaynak: Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi (2016, May 25).

<https://www.facebook.com/afrikaevi/photos/>.

Bu cümle Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikasının kararlılığını göstermektedir. “Artık” ve “çok yakın” ifadelerinin büyük önemi vardır. Türkçede “artık” sıradan bir gelecek zaman ifadesi değildir. Daha vurgusu “hiç geç kalmadan” vurgusu yapar. Türkçede “yakın” kısa mesafeyi ifade eder. “Çok yakın” ifadesi bunun iki katını kapsar. İşte bu da bu çalışmanın girişinde bahsedilen Afrika'nın haritalar üzerinde yani coğrafyada uzaklaştırılmasına karşıt bir müdahaledir.

c) “Eline sağlık Afrika”

Şekil 4.16: AKE'in bir trendword olarak '#ElinesağlıkAfrika'

Kaynak: Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi (2016, May 25).

<https://www.facebook.com/afrikaevi/photos/>.

Türkçede afiyet olsun, kolay gelsin, ağızını sağlık, yüreğine sağlık, sıhhatler olsun, başın sağ olsun, analı-babalı büyütsün, hayırlı olsun, Allah kabul etsin, maşallah, inşallah gibi sosyal ifadeler bir yabancının dikkati çeker. “Eline sağlık” da birilerinin emek harcadığı bir şey, ya da verdiği bir hizmete karşı söylemiş olduğumuz iyi niyetli bir ifadedir. Bu deyiş; birilerinin yapmış olduğu yemek ya da yazmış olduğu bir metin ya da kitaba karşı olarak bir teşekkür gibidir. AKE'deki “eline sağlık” kelimesinin odağı bütün bu Afrika kültür ürünlerini yaratmış

olan Afrikalılara, daha doğrusu Afrika kadınlarına teşekkür etmeye yöneliktir. Bu onlara karşı büyük bir hayranlık ve teşekkürdür.

d) “21. Yüzyıl Afrika Yüzyılı Olacaktır”

Şekil 4.17: AKE’in bir sloganı olarak 21. Yüzyıl Afrika Yüzyılı Olacaktır

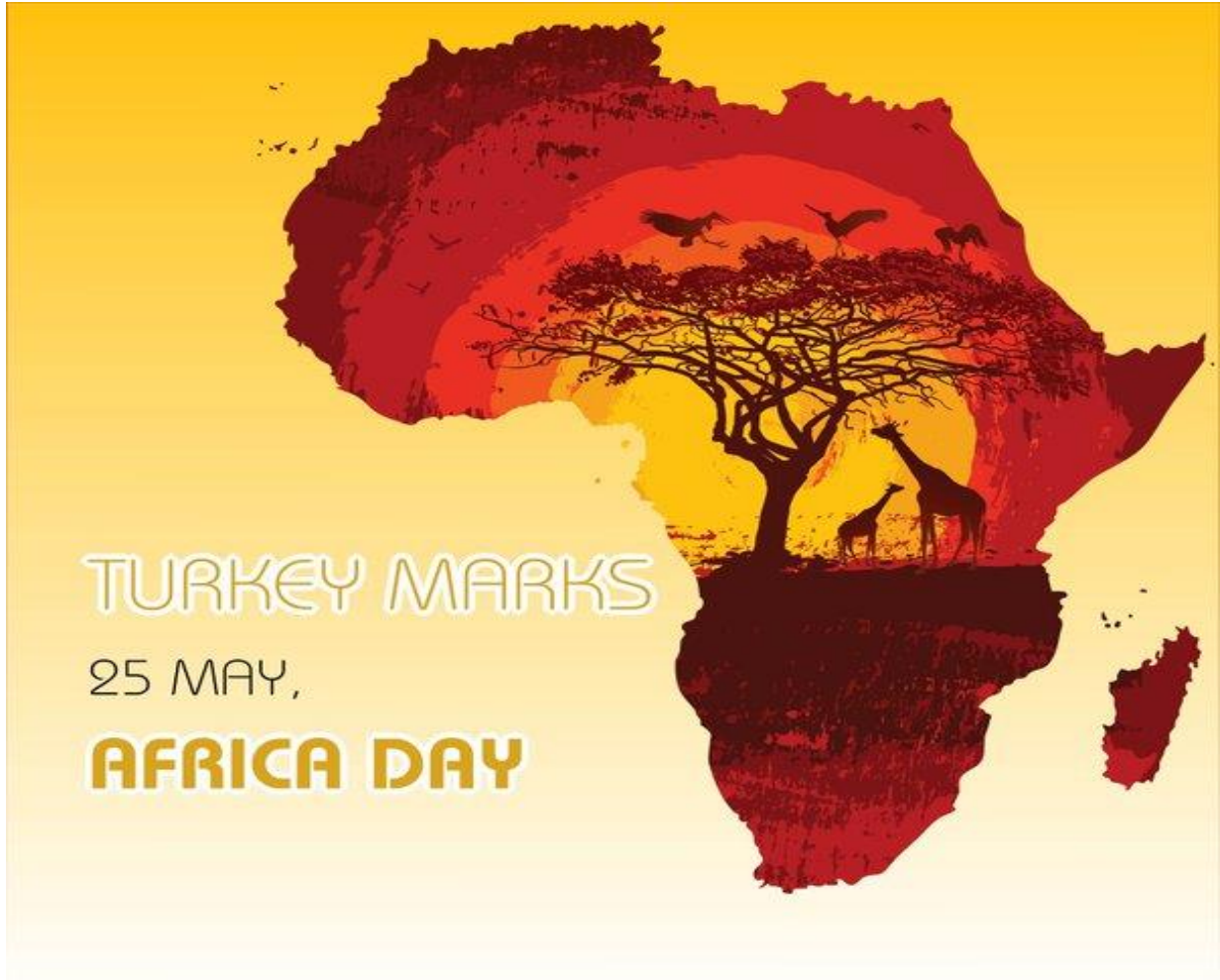
Kaynak: Afrika Evi twitter sayfası (2016, 25 Mayıs). <https://twitter.com/AfrikaEvi>. 11/23/2016 tarihinde ulaşıldı.

Bu cümle de Afrika’nın gelişimine ve imajını güçlendirmesine büyük bir inanç vardır ve bu inanç önemlidir. Yazarın/kullanıcının maksimum iyimserliğinin göstergesidir. Buna yanı

sıra, milyonlarca genç Afrikalıya umut verici ifadedir, özellikle de burada bulunan Türkçeyi bilen Afrikalılara.

e) *Türkiye 25 Mayıs Afrika Gününü kutluyor*

Şekil 4.18: Türkiye'nin 25 Mayıs Afrika Günü kutlamasını gösteren Afrika haritası

Kaynak: Afrika Evi twitter sayfası (2016, 25 Mayıs). <https://twitter.com/AfrikaEvi>. 11/23/2016 tarihinde ulaşıldı.

Yukarıda Afrika haritası çekici içeriklerinden dolayı buradaki tartışmaya eklenmiştir. Üzerindeki en dikkat çekici nokta Afrika'nın sabah güneşi renklerinde, güzel ağaçlar ve zürafalar ile sunulmasıdır. İşte bu da daha önce bahsedilen Afrika'ya yönelik iyi temennilerin beraberinde, iyimserlik bir söylemin ifadesidir. Fakat bu Afrika'nın temsilinin başka bir önyargının ortaya çıkma ihtimali açısından eleştirilebilir. Bu, Afrika'nın meşhur ve mevcut değerleri veya varlıkları sadece güzel ormanlar ve safariymiş gibi bir algının ortaya çıkmasına neden olabilir. Afrika'yı Afrika yapan kültürü ve insanlık gibi diğer değerler ile bağ kurulabilmesi gerekir.

Sergileyici kurumun Afrika'ya ilgili olması ve iyimserliği geliştirmekte olan Afrika-Türkiye dostluğuna dair olumlu bir göstergedir. Zaman zaman Türkiye'nin Afrika ile işbirliği kurmak için çabaladığı görülmüştür. Türkiye'nin medya kuruluşlarında Afrika'yı dünyaya göstermek üzerine bazı çabalar mevcuttur. Buna; TRT Dünya'nın Afrika'nın yanlış temsiline ilişkin sunmuş olduğu yazı bir örnektir (*TRT World*, 24/02/2016).'

3. Kültürel Sergi ve Kültürel İmaj: “Emik Analiz”

Kültürel Analiz için “Emik-Etik” Yaklaşımı

“Emik-Etik” Yaklaşım; kaynağını antropoloji çalışmalarından alıp öbür kültürel alan çalışmalarına kadar yayılan bir analiz yöntemidir. “Emik ve Etik” ya ikisi ayrı ayrı ya da beraber uygulanır. Dilbilimindeki sesbilim (phonemics) ve *fonetik* (phonetics'ten) kavramlarıyla temellenen bu yaklaşımın Kenneth Lee Pike'le başladığı söylenmektedir (Headland, 2004: 289). Pike de antropoloji alanında emik-etik yaklaşım ile bilinen bir isim olmuştur (Chang, 2013: 68).

Emik-etik terimleri ilk olarak Pike tarafından ortaya koyulmuş, sonrasında günümüzdeki antropologlar tarafından en çok bilinen kelimelerden olmuştur. “Öteki kültür”ü

anlamak/araştırmak konusunda emik-etik yaklaşımın katkısı giderek artmaktadır (Headland, 2004: 292-293).

Buna göre emik analiz; öteki kültürü iç perspektiften yaklaşarak çalışmak ve anlamak uğraşısıdır. İçerdekilerin kendi kültürlerine bakış açısıdır (*insiders' perspective of their culture*). Etik ise yabancıların bir öteki kültür ile ilgili bakış açılarıdır. Yani dışarıdakilerin bir yabancı kültür ile ilgili anlam çıkarımı ve perspektifidir. Tabi ki çalışma uygulama durumunda bu kadar basitçe ele alınmamıştır. Bu çalışmada, bir kültürü bilen/yaşayanlar tarafından değerlendirme söz konusudur.

Bir “Emik ünite” olarak Kültürel Objeler

Eco (1979)’nun bakış açısını inceleyen Chang’ın (2013: 70) vurguladığı gibi; herhangi bir kültürel obje yaratıldığı ve kullanıldığı toplumun düşünce ve duygu dünyasını ilettiği kadarıyla o kültürel bir ünite. Tabi ki yeni bir kültürel ünite yaratmak ve yeni kültürel kodlar tanımlamak için kültürler yeniden biçimlendirilir ve kategorize edilir.

Dildeki sesler gibi objeler de dünyadan ayrı olan iletişim kodları tutar ve aktarır. Farklı kültürel grupların objelerinin mesajları benzerlik taşıyabilir. Mesela, Avrupa’daki ve Çin’deki çizgilerde renk kullanımı farklı olabilir fakat benzer mesajlar iletebilirler (Chang, 2013: 70) ya da renk kullanımı aynı olsa da diğer yapılar, çizilen maddeler ve perspektif kuralları farklı olabilir. Dolayısıyla, bütün bu seçenekler ve aralarındaki bağlantıları anlamak üzere “emik” analiz yerinde ve açıklayıcı olacaktır (Chang, 2013: 70).

Chang (2013: 70), objelerdeki anlamlar da bir sistem içine dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. “Sesbilim sistem” gibi “obje sistemi” de bilinçsiz zihinde oluşturulur. Bir grup

kültür objeleri içinde ana düşünceler tekrarlanıyorsa, orada görünebilir fenomenler görünmeyen yasalara göre çalışıyor demektir; dilbiliminde de olduğu gibi (Levi-Strauss, 1986:112, Chang, 2013: 70 içinde).

“Etik” olarak iki durum farklılık gösterir çünkü belli bir ölçü ile ele alınır (Chang, 2013: 71). Emik olarak durumlar çeşitlilik gösterir çünkü kültürün içinde bulunanların tepkisi veya anlayışı farklıdır. Mesela, etik bakış açısına göre bir peninin resmi estetik amaçlı bir sanattır fakat aynı resme Çin’in emik perspektif ile bakıldığında varlığın ve yüksek pozisyonun sembolü olur (Chang, 2013: 71).

Pike (1971:37-9) tartışmayı özetleyen Berry’nin (1980:11-12) etik-emik yaklaşımını tanıtarak ikisi arasındaki yöntemsel ayrıntıları açıklamıştır (Chang, 2013: 70 içinde).

Tablo 4.1: Pike’nin Etik ve Emik Anlatımı (Chang, 2013: 70)

<i>Emik</i>	<i>Etic</i>
Davranışların sisteminin içinden anlamak	Davranışların sistemin dış pozisyonunda olarak anlamak
Tek bir kültüre incelemek	Fazla kültürleri incelemek ve karşılaştırmak
Yapı analize eden tarafından bulunur	Yapı analize eden tarafından yaratılır
Kriterler de iç özelliklere göre koyulur	Kriterler de bir sonsuz ve evrensel gibi sanılır

Etik yaklaşımda veri analiz ’den önce alınır fakat emik yöntemdeki bilgi herhangi önemli unsurların araştırılması için bütün sistemi tanımaya ve yaşamaya önem verir (Chang, 2013: 71).

Çalışmanın bu kısmındaki amacı; çeşitli özellikler ile kültürlerarası sergilerde sunulan Afrika kültürel objeler ve posterlerin Afrika'nın yanlış imajlarına karşı kanıt olması ve Afrika'nın hakiki kültürel imajını nasıl destekleyebileceğini incelemektir. Bunun için de Afrika Boyunuzu ülkelerinden kültürel sergiler üzerinde ve imaj restorasyon potansiyellerine bağlı olarak bir emik analiz veya değerlendirme yapılmıştır. Daha doğrusu bölgedeki tarihi, kültürel ve doğal değerler içeriden anlamaya ve anlatılmaya çalışılmıştır (Headland, 2004 ve Chang, 2013). Analizi için; kültürel objeler ve kategorileri, tutmuş oldukları simge-araç türü (*sign vehicle*) içinde tutmuş ve iletmış oldukları temel hayat değerleri, geniş kültürel kategoriler ve değer bağlantıları üzerine kapsamlı tartışmalar yapılmıştır.

Şekil 4.19: Ankara Gençlik Parkı'nda ABÜ'nün kültürel sergileri: Kenya, Somali ve Sudan (11/05/2014)

Yukarıdaki sergi resimler; bir başlangıç illüstrasyonu amacıyla Ankara Gençlik Parkı'nda Mayıs 2016'da UOB sırasında araştırmacı tarafından çekilmiştir. Ülkelerin genel sergi durumlarını göstermek amacıyla toplu olarak ve uzaktan çekilen fotoğraflardır. Bu sergiler ülkelerin temsili niteliğindedir.

Bu sergilerden hareketle; bu kısımda her ülkenin sergilenen objeler ile desteklenmiş bir şekilde tarih, kültür, ekonomi, çevre, kalkınma, çalışma ve sağlık ile ilgili var olan Afrika önyargıları karşı anlatım ile tartışılmıştır.

Afrika'nın tarihi yokmuş ve "hiçbir yerden gelmemiş" gibi tanıtılması

Bu kısımda daha önce Afrika'nın tarihi ile ilgili söylenen önyargılarına karşı olarak ve batı kontrolünde gerçekleştirilen "tarih yazılarına" karşı olarak sunulan kültürel sergilerin her ülkenin bağımsız tarihine ilişkin mesajlar tartışılacaktır. Fakat inşa yolu ile "tarih yazımı" tarih "verir veya alır" ya da biçimlendirir. Türkiye'deki Afrika kültür sergileri Afrika ülkelerinin tarihi varlığını anlatan ürünler sunmaktadır. Bu ürünlerin Afrika tarihi üzerindeki yanlış imaj oluşturma potansiyellerini değerlendirmek faydalı olacaktır. UOB'da Etiyopya, Sudan, Somali ve Kenya kendi tarihi varlıklarını göstermek üzere ve kendi tarihini tanıtmak üzere farklı ürünler sunmaktadırlar.

Şekil 4.20: UOB'da Afrika boyunca ülkelerin tarihi gösteren posterleri: 08/05/2016, gençlik park/Ankara.

Bu alanda, genel olarak daha önce Afrika'nın tarihi yokmuş ya da çok az bir tarihe sahipmiş gibi tanıtılmıştır ki Afrika en eski kara parçalarından biridir. Tabi bunun hem dış sebepleri hem de iç sebepleri vardır. Dış sebepler tarihi temsili pratiklerde Afrika'yı yanlış

tanıtma çıkarlarıdır. İç sebep ise Afrika'nın kendisini göstermek için kurumsal gücünün olmamasıdır. Bu bağlamda kültürlerarası sergiler yanlış tanıtılan Afrika tarihini yeniden tanıtmak adına fırsat olmuştur.

Afrika'nın kendi kurumsal güçsüzlüğüne bağlı olarak Afrika'nın tarihini göstermek hiç kolay olmamıştır. Afrika'nın dünya medeniyetlerinin başlangıç noktası olması ile ilgili tarihini korumak, yeniden üretmek ve uluslararası kamuoyuna göstermek için kurumsal güç gerekmektedir. Ancak kendi kapasite eksikliği Afrika'yı uluslararası sahnede yanlış bilinmekten alıkoyamamıştır. İnsanlığın başlangıç tarihini sağlayan kıta olmasına rağmen indirgenmiş imajına bağlı olarak Afrika; sanki hiç tarihi olmayan bir yer gibi tanıtılmıştır. O halde yanlış tanıtılan Afrika imajı diyor ki: "Afrika hiçbir yerden gelmemiştir."

Ne ki, uluslararası arenada var olduklarını gösterecek imkânı olmayan grupların 'tarihi yokmuş' hatta o insanlar "yokmuş" gibi bilinmektedir. Buradan anlaşılan daha açık bir ifade vardır ki daha acımasız bir gerçektir: var olduğunu gösterene kadar yoksun. Varlığını göstermemek yok olmaktır. Kısacası imkânın varsa tarihin olur, imkânın yoksa tarihin olmaz. Burada kast edilen para ile tarih almak değildir, tarihinin ihmal edilmemesi veya bir sosyal egemenlik kazanması için para ile büyötmek demektir. Tarihini büyötmek imkânın varsa, kültürel iktidar kontrolü sağlar. Yani tarihin seni bir iktidara götürür veya iktidarın bir tarihe götürür.

Bir milletin, bir kültürel bölgenin ya da kültürel grubun tarihi olduğunu iddia etmesi için binlerce kitap ve belgesel üretmesi lazım; ayrıca binlerce tarihi film ve musikiler yaratması, binlerce müze ve kütüphaneler kurması ve onlarca üniversitede kendi kültürünü araştırarak

yüzlerce tarih bölümü açması gerekmektedir. Bütün bunlar ortak bir kamu söylemini biçimlendirmeli ve yönlendirmelidir.

Bu anlamda, tarihi kaynak ve üretimleri kontrol edip söylemleri yönlendirebilen tek toplum batı toplumdur. Bir yandan da batının bu kontrolü insanların zihninde sanki “sadece batı tarihi varmış”, “öbürlerinin” “tarihi yokmuş veya çok az tarihi varmış” gibi bir “yanlış bilinç” ve “normalleşme” yaratmaktadır. Bugünkü modern toplulukların tarihten bu yana aynı yerde olduklarını veya hiçbir yerden gelmediklerini düşünmek yersiz ve mantıksız bir bakış açısıdır. Yani modern toplumların ataları vardır ve dolayısıyla tarihleri vardır.

Bahsettiğimiz gibi, Afrika tarih konusunda hem batının yanlış temsili hem de Afrika’nın kendini göstermek konusundaki eksikleri tarih konusunda da indirgenmiş bir imaj oluşmasına sebep olmuştur. Kültürlerarası sergilerin tarihi bilgileri ortaya çıkararak tarih ile ilgili olumlu imaj oluşturma potansiyeli olacağı düşünülerek, kültürel sergiler değerlendirilir.

Etiyopya; eski tarihlerin göstergesi olarak Aksum, Nejaşi, Lalibela ve Harar gibilerin posterlerini sunmuştur. Aksum imparatoru üçüncü yüzyıl civarlarında var olan ve toprakları Nubya ve Yemen’e kadar uzanan eski Habeş imparatorudur. Nejaşi, Etiyopya’dan ilk hicret edilen ülke olarak bilinir. “Jegol” de en eski tarihe sahip olan Etiyopya şehirlerinden birisi olan Harar medeniyetinin göstergesidir. Sudan, Somali ve Kenya da kendi tarihi miraslarını gösteren ürünler veya yazılar sunmuşlardır. Bütün bunları gördükten sonra, ziyaretçilerin Afrika’nın tarihi değerleri ile ilgili hem bilgileri artmış hem de zihinlerindeki Afrika imajı canlanmıştır. Genel olarak, düzenlenen sergilerde; Afrika’nın insan medeniyetinin kaynağı olması dahil Afrika’nın bütün çeşitli tarihi gerçekleri gösterilmeye çalışılmaktadır. İşte bu Afrika’nın

uluslararası toplumun zihniyetini kazanmak ve Afrika'yı kabul edip saygınlık sağlamak için olarak tanımaktadır.

“Kendi yaşam tarzı olmayan” gibi tanıtılmasına karşı

a) Afrika'nın geleneksel kültürü

Bu kısımda Afrika'nın hem dış sebepler hem de iç sebeplere bağlı olarak tarihi ve kültürü olmayan hep tüketici bir toplum gibi yansıtılması ele alınmıştır. Afrika'nın kalıcı kültürel tüketici olmasını isteyen batı medeniyeti Afrika'nın kültürünü yanlış temsil ederek etkili dış sebebi oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi iç sebep de Afrika'nın kültürel varlığını göstermesi için kurumsal gücünün olmamasıdır. Afrika imajının yanlış inşasına karşı olarak esas kültürel değerlerini göstererek kültürlerarası sergilerin Afrika kültürünün var olması için doğru imajına katkı sağladığına inanılmaktadır.

Afrika'nın kültürel önyargılara temel arka plan ve dış sebepler birinci bölümde bakmış olduğumuz tarihi ve küresel pratikler olmaktadır: dünya fuarları ve sömürge sergileri, misyoner koleksiyonları, oryantalizm ve Avrupa merkezci anlatılar, kölelik dönemindeki egzotik inşalar, dünya enformasyon ve iletişim düzensizlik, önyargılı harita inşası ve önyargılı kalkınma ve insani müdahale pratikleri. Bahsettiğim gibi batının Afrika'yı bütün bunlar sırasında yanlış, eksik ve düşürücü bir şekilde inşa etmesinin sebebi sömüren-sömürülen ilişkisini devam ettirme isteği ve Afrika nüfusunun batı kültürü için hep aktif tüketici olarak bırakılması gayelerindendir.

Dolayısıyla, uzun zamandır Afrika'nın kültürü tüketici gibi gösterilerek Afrika'dan hep batı kültürünü ithal etmesi ve onu yeniden üretmesi istenmiştir. İşte bu iyi niyetli olmayan

gayeler; Afrika'nın kültürünün zedelenmesine ve her zaman üretici değil tüketici gibi bir imaj oluşmasına sebep olmuştur. Afrika'nın kendi kültürel bağımsızlığının ihmal edilmesi ve stratejik amaçlarla yanlış gösterilmesi düşürücü imajda büyük bir dış sebeptir. Batı bunu kendi kültürel varlığını üretmek ve öbür bölgelere kültürünü dağıtmak ve bu bölgelerin de batı kültürünü tüketmesini ve yeniden üretmesini sağlamak amacıyla yapmış; kendi iktidar ve egemenliğini bu biçimde kurmuştur.

Yine anlaşıyor ki; bir milletin ve kültürel gurubun kendi kültürü olması için onu göstermesi mecburidir. Batının tam tersi olarak, Afrika'nın kendi kültürünü gösterecek kurumsal gücü olmamıştır. Kendi kültürel değerlerini koruyup yeniden üretmesi için yeterli medya ve kültürel araçlara sahip değildir. Yeterli düzeyde haber, program, film, müzik ve belgesel üretememiştir. Yeterli kitapları kütüphaneler, etnografya ve sanat müzeleri de olmamıştır.

Batı egemenliğinin stratejik amaçları ve Afrika'nın kendi eksikleri ile beraber etkenler birleşmiş ve yabancı toplum içinde Afrika'nın az bilinmesine; yanlış bilinmesine sebep olmuştur. Bütün bunların toplamı olarak Afrika'ya etkisi uzun zaman sürecektir indirgeyici bir imaj oluşturmuştur. Dolayısıyla, kültürlerarası sergiler benzer etkinlikler ile Afrika'nın indirgenmiş imaj inşasına karşı müdahaleler zaruri bir gerekliliktir.

Bu kültürlerarası sergilerde kendi kültürel değerlerini tanıtmak üzere ve kültürel imajları etkileyecek bir şekilde, Afrika boyunca ülkeler çok fazla kültürel ürün sergilemişlerdir. Etiyopya, kendi alfabesi dahil olmak üzere farklı kültürel değerleri sunmuştur. Etiyopya'nın alfabesi Afrika'da tek alfabe olarak bilinir. Bu hem Afrika'ya hem Etiyopya için çoğu batı ülkesinde olmadığı kadar orijinal bir kültürel değer sahipliği demektir. Hem Afrika'da hem

dünyada binlerce dil olup, sadece birkaç alfabe bulunur. Bu sebeple kaynağı eski zamanlara dayanan bir alfabe dünya insanlık tarihi için de büyük değer taşımaktadır. Etiyopya gibi Kenya, Sudan ve Somali de kendi geleneksel kültürel değerlerini göstermek üzere yüzlerce kültürel ürün sunmuşlardır.

Şekil 4.21: ABÜ'nün yaşam tarz ve genel kültürünü gösteren UOB'daki sergiler

Bütün bu kültürel sergiler Afrika'daki insan hayatını ortaya koymuştur. Güvenilirlik, misafirperverlik, saygı, sosyal özgüven, zihinsel uygunluk ve mutluluk gibi kendi kültürel ve ahlak kodlarını iletmişlerdir. Bunlar da uluslararası halkın zihninde Afrika'nın olumlu imajını oluşturmaya katkı sağlamıştır. Afrika'nın geleneksel hayatına yeni bir göz ile bakılması konusunda önemli bir gelişmedir.

b) Afrika'nın Sanat Kültürü

Bahsettiğimiz gibi tarihi sahnelerde Afrika hiç kültürü yokmuş gibi ya da çok az kültüre sahipmiş gibi tanıtılmıştır. Daha doğrusu, Afrika'nın hiç sanat kültürü olmadığı, çok az tarihi olduğu veya “zararlı kültürü” olduğu şeklinde tanıtılmıştır. Eski çağlardan beri var olan dahası şu an karşılaşılmayan özgün alışkanlıklar barındıran bir insan grubunun hiç kültürünün olmaması gibi mantıksız bir algı nasıl kabul gördü bilinmez. Afrika'nın az bir kültürü olduğu söylemi de o kültürün faydasızlığını vurgular ve kabul edilemez bir yargıdır. Bu başlıkta, kültürün iletişim perspektifi ile tanıtılan “sanat” konusu değerlendirilmiştir (Hall, 1980). Kültür hem antropoloji hem de sanat perspektifi olarak ikiye ayrılır.

Eski Antropolojik yaklaşımların vurguladığı gibi kültürün en yaygın anlamı “yaşam tarzı” olarak bilinendir fakat bu antropolojik bakış açısından farklı olarak başka bir bakış açısı ortaya çıkmıştır. O da kültürün “sanat” perspektifidir (Hall, 1980). Dolayısıyla, daha çeşitli ve kapsayıcı bir perspektif olarak, kültür insanların iletişim tarzıdır. Kültürün düşünce ve ifade perspektifi geliştirmekte olan kültürel çalışmalarda kültür kavramının tanıtımıdır. Kültürün kültürel çalışmadaki perspektifi Birmingham ve Frankfurt Okulu tarafından geliştirilmiştir. Şimdi hata antropolojik perspektifi yürütenler de bile kültür kavramının kültürel çalışmalarda yeri onaylamaktadır. Bu çalışmanın kültür bakışı kültürel çalışmalarda anlayışa daha yakındır ve antropoloji perspektifi da vardır.

Afrika'nın kültürünü araştırmak ve kabul ettirmek için eskiden beri antropolojik çabalar bulunmaktadır fakat bu çabalar “sanat” perspektifine değinmemiştir. Yakın zamana kadar Afrika kültürü ile ilgili batıda var olan kaynaklar sadece bazı Avrupa ve Amerika kütüphanelerinde saklanan birkaç kitap; birkaç batı müzesinde sergilenen Afrika el sanatları gibi oradaki bazı kültürlerarası etkinliklerde Afrika kültürünü dahil etme çabalarıdır.

Afrika'nın sanatı farklı nedenlerden dolayı gelişmiş değildir. Batıda Afrika'nın müziği, sineması ve tiyatrolarına önemli bir yer verilmemiştir. Batı toplumlarının sabit eğilimli bir tavrı vardır: “Batılaşmış değilse” batı izleyicisinin kalbini kazanamaz. Afrika sanatının batı toplumlarında ve dünya genelinde çok tanındığı söylenemez. Genel olarak Afrika'nın sanatı Afrika kültürüne yönelik kötü imajlardan dolayı ve Afrika'nın kendi kültürel varlığını ve değerini üretecek, tanıtacak ve satacak kapasitesi olmadığı için batı kitlelerinin zihninde Afrika kötü bir imaja sahiptir.

Afrika'nın derin bir kültürel temeli olmasına rağmen, yıllarca kendisini gösterme sıkıntısı yaşamıştır. Bunun ana sebebi de batının küresel sanat ve kültür egemenliğini kendi kontrolü altında tutması ve batının kültüre endüstrisi tarafından yeniden üretilmesidir. Afrika kültürünün yok sayılışı Afrika'nın kendi sanat varlığını anlatacak kanıt olmadığı için değildir. “Sunulmuş kültürel obje” ve “sanat eserlerinin” arasındaki farklı anlamlandırmalardandır.

Afrika maddi kültürü Avrupa müzelerinde medeniyetin değişikliğini anlatmak üzere sergilendiğinde; sunulan kültürel objelerin de sanat eseri statüsü kazanması sağlanmıştır. Bu objelerin bir sanat eseri olarak sunulması müze patronlarını bile ikna etmiştir. Maddi kültürün müzelerde sunulması o objeye bir sanat niteliği kazandırır (Korasick, 2005: 31).

Bu durumda, Türkiye'deki Afrika kültürlerarası sergiler Afrika'nın sanatını ve sanat tarihini sunmasına yardım etmektedir. Sergilerde sanat eserleri tanıtılarak ziyaretçilerin algıları doğru sekliyle değiştirilmeye çalışılmaktadır.

Şekil 4.22: UOB' da sergilenen ABÜ'in sanat eserleri, 08/05/2016, Gençlik Park/Ankara

İlk görselde; Etiyopya köylerinden bir çocuğun “washint” adlı Etiyopya müzik enstrümanı ile oynarken deri üzerine çizilen bir sanat eseri yer almaktadır. Yine deri ile yapılan Kenya bavulu, Sudan ve Somali’nin geleneksel müzik enstrümanlarını görmektediriz.

Çalışma kapsamında bu tür görsellerin sunulması ve tartışılmasının amacı, Afrika sanatının Afrika imaj inşasındaki etkileri ve katkılarıdır. Dolayısıyla, resim ve çizimler, müzik ve müzik enstrümanlarının sunulması ziyaretçilerin Afrika kültürü ile ilgili olumlu bir imaj geliştirebilmelerine olanak sağlamıştır. Bu da Afrika’nın sosyal ve ekonomik gelişmesine büyük katkıda bulunmaktadır.

c) Afrika’nın dini değerleri

Din konusunda Afrika hep kâfir (*heathen*) insanların yaşadığı kıta olarak tanınmıştır. Hiçbir değerli ve etkili inancı olmayanlar olarak yansıtılmıştır (Corbey 1993; Korasick, 2005; & Brooks, 2013). Başlangıçta bunu vurgulayan tabi ki sömürge misyonerlerinin pratikleridir. Afrikalılara, kendilerinde bulunan asaleti ve medeniyeti paylaşmak istedikleri bahanesi ile yaklaşmışlardır ve sonunda stratejik amaç ile Afrika’yı din konusunda imajsız bırakmışlardır.

Kendi inançlarını dünyaya iletme hırsı yüzünden Afrika'nın inanış kapasitesini yok etmişlerdir. Sömürgeciler tarafından yapılan birkaç kilise dışında Afrika'nın dini değerlerini gösterecek kütüphaneler, müzeler inşa edilmemiştir. Tabi ki sömürgecilerin dinleri dışındaki dinler de fazlasıyla dışlanmıştır.

Bu tür ihmaller ve kurumsal eksiklik dış dünyanın Afrika'nın dini inanışlarına yönelik bakışını kâfir, vahşi, muhafazakâr ve putperest olarak yanlış imaj oluşturulmasına sebep olmuştur. Dinlerin; çok basitçe ve bilinçsizce ailelerden alındığı düşünülmektedir. Bu tutum dünyanın genelinde kendini gösterir. Bunun Afrika'ya yansıması ise; kötü hayatlardan korunmak ve uzak durmak için duygusal olarak dine yönelmek şeklinde olmuştur.

Dolayısıyla, tarih, kültür ve sanat alanlarında olduğu gibi Afrika'nın kendi dini değerleri ve dini mirasını gösterebilmesi için alternatif alanlara ihtiyacı vardır. Bu alternatif alanlar arasında da tabi ki festivaller, gösteriler ve sergiler bulunmaktadır. Buralarda sergilenen dini ürünler az olsa da söz konusu olan Afrika'nın inanışlarını sergilemek veya ortaya çıkarmak olduğu için birkaç örnek de yeterlidir.

Örnek olarak incelenen kültürlerarası sergilerde birkaç Afrika Boyunuzun ülkesi; izleyicinin düşüncesini etkilemek üzere kendi dini değerlerini gösteren ürünler, metinler ve musikiler sunmuştur. Etiyopya Lalibela, Necaşi ve Bayram namaz kutlama gibi dini mirasları sunmuştur. Çok eski tarihi olan Lalibela kaya kiliseleri ilginç mimari uygulamalar ile bilinir. Necaşi yalnızca Etiyopya veya Afrika için değil dünya için de önemli bir dini katkıya sahiptir. Yedinci yüzyılda peygamber Muhammed Mekke'de Kureyşlilerin sahabelere yönelik şiddet ve saldırısı altındayken Muhammed sahabelere; Habeşistan'da “adil” ve “dürüst” bir kral olduğunu söylemiş ve oraya gitmelerini emretmiştir. Gidiş sırasında Kureyşliler sahabeleri

takip etmişler ve varışta da Kureyşliler kralın önüne kadar gitmişlerdir. Bu durum karşısında Kral sahabelerden temel inançlarını anlatmasını istemiştir. Sabırla dinledikten sonra “her iki din arasında büyük bir fark yok” diyerek onları saygıyla kabul ettiklerini belirtmiş ve Kureyşliler de ülkelerine doğru yol almışlardır. Son yıllarda Etiyopya’daki bayram (Eid) kutlamaları oldukça dikkat çeken dini etkinlikler arasındadır. Yüz binlerce katılımcıyla bayram namazları her şehirde kılınmaktadır. Başkent Addis Ababa’daki kutlamalar; milyonlarca Müslümanı bir araya getiren kutlamalardır.

Şekil 4.23: UOB’da ABÜ’in dini değerlerine ilişkin sergilenen posterler (Mayıs, 2016 ve 2017)

Bu sergilerde; Afrika’nın İslam ve Hristiyanlığı en erken benimseyen kıta olduğu; Afrika toplumunun da inançlı bir toplum olduğu; yazılar, resimler, posterler, çeşitli objeler ve müzikli gösteriler ile anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çabaların uluslararası sergi katılımcılarının; Afrika toplumundaki inanışlara yönelik önyargılarını onardığı düşünülmektedir.

“Riskler ve krizlerin yeri” olarak tanıtılmasına karşı

Afrika'nın tarım gibi alanlarda başarılı olduğuna inanılmaktadır. Afrika'nın toprağı kahve, kakao ve çiçek gibi çok fazla tarımsal ürüne uygundur. Her yıl bitkilerin ihtiyaç hissettiğı yeterli ve dengeli yağmur ve güneşi sağlayan bir kıtadır. Gecesi ve gündüzünün dengeli bir yapıya sahip oluşu tarım ürünlerinin yetişmesinde gerekli iklimsel koşulları sağladığını gösterir. Genel olarak dünyanın en uygun ve orta-seviye iklimine sahiptir. Dolayısıyla, Afrika verici bir toprak, üretici bir kıtadır. Bir Türk vatandaşının bahsettiğı gibi Somali'deki toprak dünyanın en verimli topraklarından biridir: *‘Somali’de bir domates diktiğinizde 15 günde yetiştğini görebilirsiniz (CCEP15, 04/03/2017).*

Bu sergilerin ilk katkısı; Türkiye'deki ziyaretçilerin Afrika'nın verici ve bereketli bir kıta olduğunu keşfetmeleri sonrasında Afrika- Türkiye ticaret ilişkisinin artmasıdır.

Afrika'nın coğrafi uygunluk ve çevre zenginliğine karşı bir risk ve kriz alanı olduğu söylenir. Bunun; batı ülkelerinin Afrika'yı doğal felaketler ve açlığa karşı insani ve kalkınma destek adına yaklaşma ve yönetme stratejisi olduğu konusunda köklü düşünceler vardır. Bu stratejik yaklaşımlar Afrika'nın indirgenmiş imajında dış sebeplerdir ancak Afrika imajının bu durumunu yalnızca bu sebeple ilişkilendirmek rasyonel bir bakış açısı değildir. Afrika'nın kendi iletişim kurumlarının yeteri kadar güçlü olamaması uluslararası arenada kendini yeterince tanıtamayıp turist ve sermaye çekememesine sebep olmuştur.

Bu tür ihmaller ve yetersiz kapasitelerden dolayı Afrika fazla sıcak, uzak, felaket dolu ve açıklar kıtası olarak tanınmıştır. Bu duruma karşı tepki olarak kültürlerarası sergiler, Afrika'nın çevre zenginliği ve yerel çevre koruma yöntemlerini sunmaktadır. ABÜ de kendi doğal varlığı göstererek turist çekmeye çalışmaktadır.

Şekil 4.24: ABÜ'lerin jeo-ekonomik kaynakları: (Mayıs 2016, 2017)

Etiyopya'nın doğası ile ilgili sunumların fazla oluşu hem ülke olarak kendisi adına hem de Afrika'nın imajının olumlu bir biçimde gelişebilmesi adına önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bunun içinde Etiyopya'nın sunduğu şeyler arasında; yerel toprak durumlarını gösteren harita, yağış sistemi, orman ve yabani doğa, Konso'nun geleneksel çevre koruma yöntemleri, kahve ve susam gibi yerel ürünler bulunmaktadır. İşte bütün bunlar Afrika'nın kültürel-ekonomik yüzünü tanıtarak Türkiye'deki sergi ziyaretçilerin turist, yatırımcı ve iş adamı olarak Afrika'ya gelmesini sağlamaktadır.

“Olsa olsa doğal şeyler” gibi tanıtılmasına karşı

Yurtdışındaki insanların Afrika ile ilgili bildiği birkaç özellikten biri Afrika'nın bio-çeşitliliğidir. Afrika'daki doğal çeşitliliğe sahip çok az bölge olduğu bilinmektedir. Bu denli bir imkâna rağmen bunları tanıtacak kapasitenin olmayışı Afrika'ya yeterli turist çekememiştir.

Şekil 4.25: UOB’da ABÜ’lerin Ekolojisi tanıtan sergi posterleri (Mayıs, 2016 ve 2017)

Türkiye’deki Afrika’ya ilişkin kültürlerarası sergilerde Afrika boyunuzu ülkeleri kendilerini ve Afrika’nın doğasını tanıtmak üzere yüzlerce ürün sergilemişlerdir. Etiyopya, kendi kültürel değerlerini gösterecek el sanatları, ev yapımı eşyalar ve posterler gibi ürünler sunmuştur. Orada yaygın bulunan *Waliya* ve zürafa gibi hayvanlar el sanat olarak göstermiştir. Yine posterler de yaban inekler ve *Waliya* gösterildi. Sudan da Sudanlılar için büyük bir kültürel değer taşıyan deve ve at gibi alışılmış hayvanlar, yabani orman hayvanlarıyla beraber gösterilmiştir. Kenya, Somali ve Cibuti de büyük turistik alanları ve parkları tanıtan farklı posterler sunmuştur. Bütün bu veriler ziyaretçi algılarında yeni bir bilgi olup hem de ilerde Afrika’yla herhangi bir sebeple bağ kurmalarını sağlayacaktır. Dolayısıyla, Afrika’ya doğru olumlu imaj ve ilgi oluşturdudan sonra Afrika’nın değişimi oldukça mümkündür.

“Hastalıkların yeri” gibi tanıtılmasına karşı

Afrika'daki sağlık koşulları fazlasıyla tekrarlandığı gibi kötü beslenme, Ebola, AIDS, malarya gibi hastalıklar ile bağlanır. Bunlar tabi ki Afrika'nın sıkıntılardır fakat birinci kısımda açıklandığı gibi bu sıkıntıların gelişmesinin ve sıkıntılar ile ilgili önyargılı bilinç oluşmasının aslı sebebi tarihi ve küresel sistemlerdir. Bir ülkenin sıkıntıları, problemleri mümkündür ancak çok büyük bir kıtayı yalnızca hastalıkla bağdaştırarak algılamak rasyonel bir bakış ağısı değildir. Bu tür söylemler düşürücü psikolojik umutsuzluk, endişe yaratarak Afrika'ya yapılacak dış yatırımları, gelecek turistleri ve iş ve sosyal gezileri engelleyici niteliktedir.

İmaj açısından zararlı olabilecek bu tür söylemlere karşı olarak Afrika iyi yüzlerini göstermelidir ve bunun için de Afrika bağlı yurtdışındaki kültürlerarası sergilerin rolü büyüktür. Genel kültürel ve ekonomik gelişmeler vurgulandığında Afrika'nın sağlık ile ilgili durumunu iyileştirmekte olduğu görülür. Yerel temizlik kültürü, organik beslenme imkanları, temiz çevre, yerel kalkınma çabaları hepsi sağlıkla ilgili geliştirici unsurlardır.

şekil 4.26: UOB'da ABÜ'in organik gıda ve yemeklerini gösteren sergi posterleri

Afrika'nın 7/24 organik niteliğinde yemeklere sahip olduğu, çevre potansiyelleri ve yerel kalkınmaları UOB'da fark edilmiştir. Etiyopya'nın geleneksel yemeği olan “beyaynet” yemeği Türkçede “her türlü” veya “hepsi bir arada” gibi anlamlara gelir. Bu yemek giderek milli yemek derecesine ulaşan yaygınlıkta ve hazırlanışı da baharatlar ile beraber ondan fazla besinden oluşan meşhur bir yemektir.

“Fırsatçı ve bağımlı bir toplum” gibi tanıtılmasına karşı

Afrika'nın hep “pasif” bir kıta olduğu, insanların da düşük motivasyona sahip olduğu yansıtılmaktadır. Afrika insanları tembel, uykucu, sorumsuz, dikkatsiz, fırsatçı, sürekli yardım bekleyen ve kadınları da üremek için var olan canlılar gibi yansıtılmaktadır. En önemlisi Afrika'nın kendi kalkınma biçimi yokmuş gibi tanıtılmasıdır. Bütün bunların başlangıcı batının kendi çıkarına bağlı olarak Afrika'yı tanıtmak istemesidir.

Yansıtılanın aksine Afrika'nın kendine has kalkınma yöntemleri vardır. Kalkınma önyargılarından bahsettikten sonra, Afrika'nın yerel kalkınma yöntemlerinin potansiyel ve kabullülerini de değerlendirmek gerekir.

Uzun zamandır Afrika'nın yerli kalkınma yöntemine sahip olmayacağı ve dolayısıyla batının kalkınma yöntemlerini taklit etmesi gerektiği söylenmektedir. Eski kalkınma iletişiminin

merkez düşüncesi yeniliklerin yaygınlaştırılmasıdır (Servaes, 2002; Servaes 2007; Chandra, 2004; Tomaseilli, 2007). Batı tipi kalkınmanın gerçek bir kalkınmanın örneği olduğu, onun her yerde yaygınlaştırılması gerektiği söylenmektedir. Bu tarz düşünceler üçüncü dünyanın “Batılaştırılma”sıdır.

Bu tarz batının kalkınma perspektif eleştiriler ‘bağımlılık paradigmasının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Chandra, 2004). Bu kalkınma iletişim paradigması; sömürge sonrası bir hareket olarak gelişmemiş ülkelerin gelişmemesinin sebebinin gelişmiş batı ülkeleri olduğunu iddia eder. Bu düşünce kaynağını Latin Amerika’daki özgürlüğünü yeni kazanan ülkelerden almaktadır.

Hem modernleşme hem de bağımlılık paradigmalarına karşı olarak, katılımcı veya çoğulculuk paradigması ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, yerel kültürün o ülkenin kalkınması için kullanılmasını vurgular.

Buna göre, henüz başarılı olmasa da Afrika ülkelerinin kalkınma iletişimlerini kendi kültürleri ile bağlama çabaları vardır. Katılımcı kalkınma iletişiminin ana anlamı; yerel kültürü kalkınma sırasında kullanıma katmaktır (Servaes, 2002 & 2007 ve Chandra, 2004). Tarım, sağlık ve çevre koruma gibi pratiklerde etkin şekilde kullanılmasıdır.

Afrika’nın yerel kalkınma yöntemleri hem Afrika’da etkin uygulamak hem de uluslararası topluma tanıtmak için çok çaba gerekmektedir. Bu amaç için daha fazla ve çeşitli imkanlar gerekmektedir. Afrika bağlı kültürlerarası sergilerin bu alandaki potansiyelini ve etkilerini değerlendirmek faydalı olacaktır.

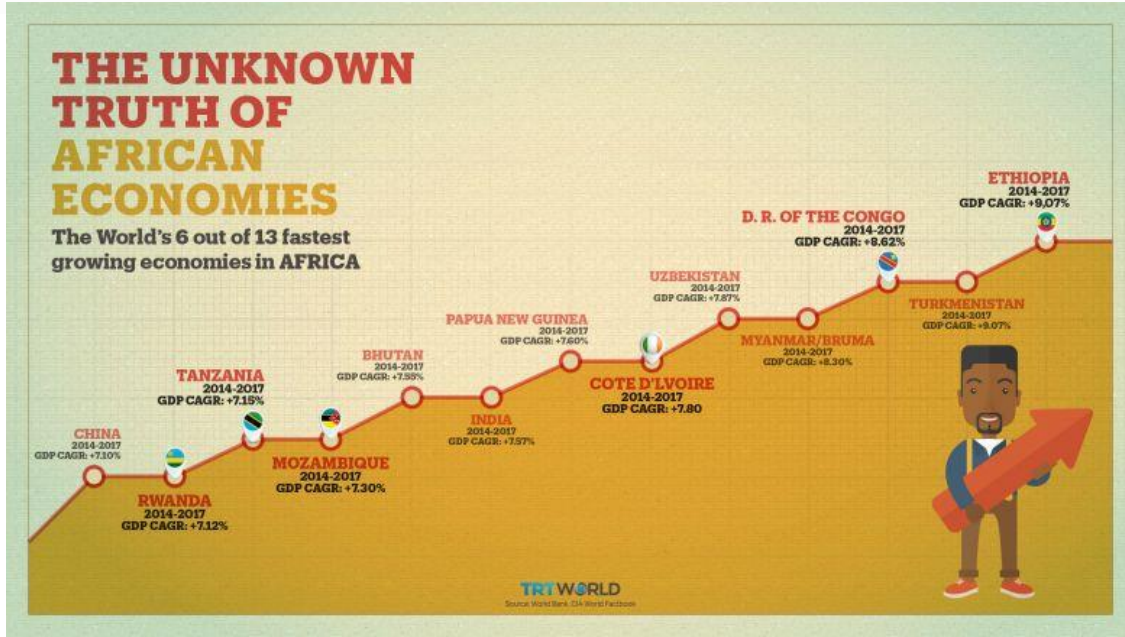
Türkiye’deki Afrika bağıli kùltürlerarası sergiler ziyaretçilere Afrikalıların yaratıcılık yetenek ve potansiyellerini göstermeye çalışmıştır.

Şekil 4.27: Afrika’nın yerel çabalarını ve kalkınma dinamiklerini gösteren eserler ve posterler (Mayıs, 2016 ve 2017)

Türkiye’deki Afrika’ya ilişkin kùltürlerarası sergilerde Afrika Boyunuzu ÷lkeleri kendi yerel kalkınma yöntemleri yansıtan ürünleri de eklemişlerdir. Etiyopya sergilerindeki kahve çiftçiliğı ve çalışan kadınlar, Sudanın çekici el sanatları ve yerel yemekleri, Kenya’daki güzel el sanatları ve uzun binalar, Somali ve Cibuti’nin sanatsal eserleri Afrikalıların yaratıcılık konusundaki güçlü yanlarını göstermektedir. Tüm bunlar sergi izleyicilerinin Afrika ve kalkınma potansiyelleri ile ilgili var olan fikirlerini en azından yeniden düşünmeye zorlar.

Afrika'daki ekonomik gelişmeler en çok da uluslararası medyada işlenmemektedir. Afrika ekonomisi hiç beklenmediği kadar hızlı gelişmektedir. Gelişme oranı kıyasladığında; Afrika öbür kıtalardan veya güçlü ülkelerden daha hızlı bir gelişme göstermektedir. Aşağıdaki görsel TRT Dünya programında yer verilmeyen Afrika kalkınma derecelerini ortaya koyar.

Şekil 4.28: Afrika'nın ekonomisi ile ilgili bilinmeyen gerçekler (TRT Dünya, Şubat 24 2016).'

Dünya bankasının 2015 küresel ekonomik durum raporuna göre en hızlı gelişen 13 dünya ülkesinden 6 tanesi Afrika ülkesidir. 2014-2017 arasında Etiyopya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Fil Dışı Sahili, Mozambik, Tanzanya ve Ruanda'nın gelişim oranları; Birleşik Amerika, Avrupa ve Çin'in gelişim oranından daha ilerde olduğu vurgulanmıştır. 2020'de Afrika'nın gayri safi yurt içi hasılasının 2,6 milyon dolar olacağı söylenmektedir (TRT World, 24 Şubat 2016).

Kesinlikle, Afrika'nın eski bir medeniyet oluşu, yerel kalkınma yöntemlerine dair potansiyelleri, günlük mücadeleleri, devamlı yüksek motivasyonlarını çeşitli yollarla gösterme isteği Afrika ve Afrikalılar ile ilgili önyargılı düşüncelere anti bir müdahale olmaktadır.

“Çözülmeyen çatışmaların ve düşük demokrasinin yeri” gibi tanıtılmasına karşı

Afrika hep çatışma ve savaşın olduğu bir kıta gibi tanıtılmıştır. Bazı çatışmaların olduğu bir gerçektir fakat Afrika'nın çatışmalarla ilgili durumu çok abartılmıştır. Bu konuda önemli nokta Afrika'da var olan ve olabilecek çatışmaların kimler tarafından ve nasıl çözüleceğidir. Çözümleri dışardan temin etmeyi yani yabancı çözüm yöntemlerini önerenler mevcuttur. Buna karşı olarak çözümlerin yerel kültürden çıkması gerektiğini söyleyenlerin sesi yükselmeye başlamıştır. Yerel özellikleri ortaya koyan çözümün daha etkili olabileceği inandırıcı bulunmuştur. Tabi bu konu daha önce tartışıldığı gibi Afrika'nın genel kalkınma ve kalkınma iletişimi yöntemlerine bağlıdır.

Afrika'nın çatışmaları çözmek için kendi çözüm yöntemleri vardır. Tabi ki bunların uluslararası siyasette tanıtılması gerekir. Çünkü bunların tanıtılması Afrika'nın bağımsız ve kendine yeten bir kıta olduğunu düşündürür ve imajına katkısı olur.

Türkiye'deki Afrika bağlı kültürlerarası sergilerde Afrika ülkeleri kendi barış sistemlerini ve yöntemlerini anlatmışlardır. Etiyopya yerel toplumunun ne kadar çeşitli olduğunu göstererek; aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için yasalarla beraber yerel kültürel yöntemlerin kullanmakta olduğu anlatılmaya çalışmıştır. Yani oradaki etnik grupların barışla yüzyıllarca yaşaması dışardaki çözüm yöntemleri ile ya da dış yasa ve mahkemelerle değil kendi özgün çözümleriyle mümkündür. Bu kültürel çeşitliliği göstermek adına Etiyopya'nın sunduğu posterde 15 farklı etnik ve dini gruptan bir araya gelen çocuklar kendi kıyafetleri, kendi saç stilleri ve yerel bayrakları ile beraber tanıtılmıştır.

Kültürel çeşitlilik, yerel adalet sistemleri, yerel siyasi sistemler ve bayraklar gibi sosyal ve siyasal kültürler uluslararası toplumda; Afrika'nın kendi sorunlarını çözmesi için kendi bağımsız yöntemlerinin bulunduğu etkisini yaratmıştır.

Bununla ilgili demokrasi ve insan hakları konusunda kötü durumda olan Afrika ülkeleri olsa bile Afrika ülkelerinin kazandığı sosyal ve demokratik başarılar da vardır. Kadın temsili bu konuda iyi örneklerden biridir.

Şekil 4.29: Afrika'da kadın temsili (www.trtworld.com, Şubat 24, 2016).

Afrika ülkelerinde demokrasi kurumsallaşmış olmamasına rağmen, kadınların temsili birçok kurumda iyileştirilmiştir. BM'nin bilgilerine göre 10 Afrika ülkesinden 4 tanesinde parlamenter kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır. 63.5 oranı olan Uganda dünyada birinci sırada yer alırken 19.5 oranla birleşik Amerika ise dünyanın 75'inci sırasındadır. Bu konuda Seyşel, Senegal ve Güney Afrika ve Ruanda'yı yakından takip etmektedir (www.trtworld.com, Şubat 24, 2016).'

Dünya medyalarının Afrika kadınlarını muhtaç ve fakir gibi göstermesine karşın kadınların yaşama katılımı konusunda Afrika dünyanın ilk sıralardandır. TRT Dünya'nın özetlediği dünya bankasının raporu da bu iddiayı desteklemektedir. İş dünyası katılımcılarının %54'ü kadın olan Ruanda bu listenin ilk sırada yer alırken, Mozambik'te oran 53,1; Burundi ve Malawi'ise 51,4 olarak hesaplanmıştır (*TRT World, Şubat 24, 2016*). '.

Genel olarak; bu sergiler Afrika'yı dünya medeniyetin başlangıcı olarak tanıtmaktadır. Afrika'nın insanını ve kültürel değerlerini tanıtmaktadır. Din konusunda da bugüne kadar ki yanlış temsillerin aksine Afrika'yı asıl ve üst düzey anlatmıştır. Afrika'nın sanat kültürünü detaylı isleyen sergiler; yerel kalkınma ve çözüm yöntemlerini de tanıtmaya çalışmaktadır.

Harita ve posterlerle Afrika'nın coğrafi, kalkınma ve siyasal durumu tanıtılmıştır. Coğrafi özellikleri, orman ve yaban hayatı, yerel çevre koruma yöntemleri, yerel tarım ürünleri, medeniyet, günlük mücadeleleri ve devamlı motivasyonu ve yerel barışı ve çözüm yöntemleri tanıtılmıştır.

Bu unsurlar incelenirken Hall'un vurguladığı üç kültürel önyargı karşı stratejisi ve müdahale perspektifinden yararlanılmıştır. Hall'un karşı stratejileri katılım, kültürel çeşitlilik ve temsil eşleştirmeleridir (1997: 270-277).

V. Beşinci Bölüm: KÜLTÜRLERARASI SERGİLERDE DÜZENLEYİCİ ÇIKARI VE İMAJ İNŞASI

Bir önceki bölümde kültürlerarası sergilerin Afrika'nın kültürel değerlerini göstermede yapmış olduğu katkı incelenmiştir. Bu bağlamda doğrudan veya dolaylı bir şekilde düzenleyicilerin düzenleme çıkarının da araştırılması önemlidir. Bu, çalışmanın bir vurgusu olduğu gibi öteki kültürlerin temsilini araştırırken temsil içinde veya sırasında olabilecek çeşitli düzenleyici çıkarları, onun bilgi üretimi ve bilgi kontrolü içindeki etkisini araştırmak temel gerekliliktir (Foucault, 1972; Hooper-Greenhill, 1992; Culler, 1976). Bu kapsamda çeşitli çıkarlar ve çıkar göstergeleri tespit edilmiştir.

Öteki kültürü sergilemek üzere kültürel sergiler düzenlendiğinde; düzenleyici çıkarının olması kaçınılmazdır fakat tabi ki derecesi ve niyeti önemlidir. Türkiye'de Afrika bağlı kültürlerarası sergi etkinliklerini düzenleyen ve destekleyen kurumların özelliklerini, amaç ve bağlantılarını değerlendirmek temsil edilecek kültürün üzerinde nasıl bir etki yarattığını anlamak için faydalı olacaktır. Bu çalışmada stratejik çıkar kategorisi olarak siyasal, ekonomik, kültürel ve insani müdahaleler üzerinde incelemeler yapılmıştır. Çıkar gösterildiği sergileme durum olarak ta düzenleyici kurumların özeliği, genel sergileme bağlamları ve sergilerdeki göstergeler baz alınmıştır. Her çıkar tartışmasından sonra bütün bu çıkarların imaj inşası üzerinde oluşturabileceği etkiler gösterilmiştir.

1. Düzenleyici Çıkarları ve İmaj İnşasındaki Olası Etkileri

Birinci bölümde yabancı ülkelerin Afrika üzerindeki çıkarları incelenmiştir. Diğer ülkelerin niyetlerinden çok uzak olsa bile Türkiye'nin de Afrika'ya gidişinde stratejik bir amacı olması tabidir. Bu konuda Afrika'nın temsilinde nasıl yansımalar gösterdiğinin incelenmesi gerekmektedir. Farklı sergileme pratikleri incelendiğinde pratikler içinde sergileyici ve

sergilenen arasında nasıl bir iktidar ve güç ilişkisi bulunduğu ve bu unsurların genel temsil içinde olabilecek etkilerinin araştırılması gerekmektedir. Her bir sergileme pratiği içinde çıkar iktidarı ve rolü araştırılabilmektedir. Bir Afrikalı katılımcının Türkiye-Afrika ilişkisi şeklinde bir terimi kullanması bile eleştirilmiştir (CCEP16, 07/05/2016). Yani Afrika bir kıtadır; Türkiye ise bir ülke olup her ikisini eşdeğer anlatmak bile bir önyargı olduğunun göstergesidir fakat bu ifade yalnızca Afrika-Türkiye için değil yabancı ülkelerin Afrika ile ilişkilerinde de kullanılır. Mesela, Amerika'nın Afrika politikası gibi kullanımlar vardır.

Şekil 5.1: Türkiye (Ay Yıldız) forması giyen Somalili çocuk (insamer.com, 17, 01, 2017)

i. Olası Siyasal-Stratejik Çıkarlar ve Etkileri

Genelde sergiler stratejik çıkarlardan bağımsız değildir ancak “öteki” kültürün imaj inşası durumunda olabildiğince bağımsız olması gerekmektedir. Düzenleyici kurumların, sergileme bağlamın ve sergiler üzerinde yapılan değerlendirmelerde birkaç sergileyicinin siyasal çıkar amaçları tespit edilip bunların Afrika'nın imaj inşası üzerinde olabilecek etkileri tartışılmıştır.

Sergi düzenleyici kurumlar açısından

Sergi düzenleyicilerinin olabildiğince bağımsız olması gerektiğine değinilmiştir. Ötekilerin kültür gösteriminde; tam ana akım medyadaki etik konusu gereği kadar bir denge ve adalet gerektirir. Bu konuda Türkiye'deki Afrika kültürel temsil pratiklerinin diğer benzer yabancı pratiklerden oldukça farklı ve seçkin olduğu söylenebilir. Buna rağmen hala sergileyici kurumların bazı siyasi bağlantıları olabileceğini gösteren işaretlere rastlanmıştır.

Dış politika stratejinin parçası olması ve Türkiye first lady'nin katkısı: AKE'deki Afrika temsil pratikleri, siyasal, diplomatik ve insani amaçlarına göre incelenmiştir. Bunun en önemli göstergeleri; kuruluş sırasında Cumhurbaşkanlığının, Dışişleri Bakanlığının ve Emine Erdoğan'ın katkılarıdır. Daha önce vurgulandığımız gibi AKE Emine Erdoğan tarafından başlatılmış olan bir projesidir. Projenin siyasi-stratejik bir çıkara sahip olduğu söylenilebilir. Türkiye'nin Afrika'yı sergilemesi Türkiye'nin bölgesel güç olma niyetler ile bağlanan da bulunmaktadır.

Türkiye'nin siyasal kararlar yansıtmak adına rolü vardır. Özellikle dış politikalar konusunda etkindir. Günümüzde küresel siyasette yarışmalar olduğu görülmektedir. İmaj inşası ve diplomatik ilişki içinde etkili olmak üzere yarışlar da küresel rekabetin bir parçasıdır. Bu programı da bunun bir araç olarak alabiliriz (CCEP3, 07/05/2016).

Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra yeniden süper güç olmak istiyor. Bununla bağlantılı olarak kendi vatandaşlarını diğer ülkelerin insanları, kültürleri ile kaynaştırmayı amaçlıyor. Özellikle diğer ülkelerin onlar hakkında var olan his ve düşüncelerini önemsiyor (CCEP7, 08.05.2016).

Kurumsal-stratejik amaçlar: sergileme pratikleri sadece dış politika kapsamında değil doğrudan bunu işleten kurumların kurumsal stratejik çıkarlarını da kapsamaktadır. Yani

STK'ların kendi stratejik çıkarları etkinliklerin temel faktörlerinden biridir. Çoğu STK'nın devlet desteğiyle çalışmakta olması dolaylı bir şekilde devletin çıkarları ile paralellik gösterdiğine işaret eder. UOB'da hem ana düzenleyici kurumun hem de bazı temel temsilcilerin devlet bürokratları olduğu gözlenmiştir.

'Bu programı düzenleyenlerin pek tabi amaçları vardır ve bu programın amaçlarına ulaşabilecek şekilde düzenlemesini istiyorlar. Düzenleyiciler arasında mesela UDEF ve ASMA Köprü gibi dernekler var. Bunlar uluslararası öğrencileri desteklemek amacıyla kurulan dernekler olmasından dolayı belli fon vericileri vardır. Vericilerden fon kazanması için öğrenciler üzerinde yaptıklarını göstermek isterler. Bu program da onların fon vericilere rapor sunmak ve inandırmak adına bir fırsat gibidir. O yüzden bu program o raporu olması gerektiği gibi düzenleyecektir (CCEP3, 07/05/2016).'

Düzenleyiciler fon kaynaklarına ikna etmek istediği kadarını gösteriyor. Ama etkinliklerin tamamen bağımsız bir rol olmadığı söylenemez. Ülkelerin özgürce tanıtılacak bir ortamı da bulunmaktadır (CCEP3, 07/05/2016).

Bir de çoğu reklamlarda öğrencilerin desteklendiğini, yardım etmekte olduklarını yansıtıyorlar. O yüzden yardım edilene yardım edilen fakirdir gibi bir rol, bir imajı oluşuyor ve senden fakirliğini göstermen isteniyor (CCEP3, 07/05/2016).

Mesela bazen senin ülkenin imajı açısından zararlı olabilecek resimler göstermek istiyorlar. Onların iddiası ve isteği yardım etmek olmasından dolayı senin "yardım edilen" bir rolün ve imajının bu olmasını istiyorlar (CCEP3, 07/05/2016).

Bu durumunda öyle ki, Afrikalı öğrencilerin etkinliklerde mesela takım elbiseyle gitmesi bazı düzenleyici STK'ları rahatsızlık kılabiliyor. Bu imaj, fon toplamak açısından uygunsuz bir durum olarak algılatılabilmektedir.

Sergi bağlam açısından

Sergi durumları ifadesinin kapsamı; sergi öncesi, sergi sırasında ve sergi sonrasında oluşan durumları ve söylemleri oluşturmaktadır. Bunlar serginin birer parçası olarak genel amaçları ve yaratılan etkileri anlamamıza yardımcı olur.

Bu konuda, UOB'un benzer yabancı sergilerden daha katkı sağlayıcı olduğu açıktır. Daha önce açıklandığı gibi bunlar Afrika'nın kültürü için bir "alternatif kültürel ses" rolü oynamaktadırlar. Ancak, serginin tam bağımsızlığına etki eden bazı durumlar tespit edilmiştir.

Açılış- kapanış konuşmaları ve sponsorlu: Genelde UOB büyük devlet adamları tarafından açılıp kapanır. Bir de genelde gençlik bakanı ve YTB gibi devlet kurumları tarafından desteklenir.

Milli bayraklar ve kurumsal posterlerle dekorasyon: Sergi alanları genelde düzenleyici ve destekleyici kurumların pankartlarıyla dekore edilir. Sergi alanı yüzden fazla ülkenin bayraklarıyla süslenir. Düzenleyici kurumların mottoları ve isimleri sergilenen ülkelerin ürünleri ile yan yana koyulur. UDEF'in ismi ve mottosu her Afrika posterinin altında basılmış bulunmaktadır. İşte bunlara benzer sergileme durumları bağımsız imaj inşasını etkileyebilmektedir.

Şekil 5:2: UOB'daki sergi alanların kurumsal ve milli bayraklar ile dekore edilmesi (Mayıs, 2016 ve 2017)

Türkiye devlet burslu öğrenciler: Türkiye'nin dünyanın dört bir yanından gelen onbinlerce öğrenciyi bir araya getiren ülke olması ve bunların çoğunun Türkiye devlet burslu öğrenciler olması değinilmesi gereken diğer bir noktadır. En önemlisi de bu sergilerde gösterici ve izleyici olarak rol alan öğrencilerden çoğu Türkiye devlet burslu öğrencilerdir.

Türkiye'deki Afrikalı öğrencilerin çoğu yüksek lisans ve doktora öğrencisidir ve ülkesine gidince büyük pozisyonlarda olacaklardır. O insanlara siyasal düşünceni doldurup göndermek bir lobi grubu organize edip göndermek gibidir. O yüzden bu sergilerin Türkiye siyasetine, özellikle de uluslararası ilişkisine etkisi hiç küçük değildir. O yüzden de sergilerin önemle üzerinde durulmaktadır. Hatta kapanış programı İstanbul'da gerçekleşmekte ve ülkenin cumhurbaşkanı eşlik etmektedir (CCEP3, 07/05/2016).

Bu bir dış politika organizasyonu olarak uluslararası öğrencilerin bir lobi grubu olarak güçlendirme pratikleri ile bağlanabilir.

Burslu öğrencilerin bu şekilde sisteme dahil olması sergilenen ve sergileyici ülkelerin ilişkisinin iyi durumda olmasıyla bağlantısını daha da artırır. Özellikle Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlantısı olan ülkeler ile kurmakta olduğu başarılı ilişkileri hızlandırmasına katkısı olur.

Tarihsel bir bağlantı vardır. Etiyopya, Cibuti, Somali, Eritre gibi ülkelerin Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki pozitif ilişkileri vardı (CCEP3, 07/05/2016). Şimdiki Türkiye'nin küresel siyaset politikası da o bölgedeki ülkelere yer veren bir politikadır. Özellikle uluslararası diplomatik sahnede, Türkiye mağdur ülkelerle dayanışma gösteren bir ülkedir. Türkiye bu ülkelere bir sestir, bir fırsattır (CCEP3, 07/05/2016).

Sergilenen ürünler açısından

Sergilenen ürünler ziyaretçilerin ilgisini çeksın diye sunulmaktadır. Sergi ürünlerine el sanatları, posterler ve kıyafetler dahildir ve bunların sergileme sırasında önemli bir rolleri bulunur (Corbay, 1993). Sergi ürünleri bir yazılı veya sözlü ürünü gibi etkili söylemlerdir ve imaj inşa ile ilgilidir. Bu durumdan açıktır ki Afrika sergilerinin yurt dışında Afrika imajının oluşması üzerinde çok önemli bir rollü vardır.

Çift bayraklar: Türkiye'deki Afrika kültürlerarası sergilerde diplomatik ilişkileri vurgulama amacı bulunmaktadır. Neredeyse bütün statlarda Türkiye ve Afrika ülkelerinin milli bayrakları yan yana sergilenmektedir.

Şekil 5.3: UOB'da ABÜ'in bayrağının Türkiye'nin bayrağı ile birlikte koyulması (07/05/2016)

Diplomatik Ziyaret Fotoğrafları: Bazı statlarda devlet adamlarının bazı Afrika ülkelerini ziyaretleri sırasında çekilen fotoğrafları sergilenmektedir.

Serginin kaynak kültür üzerinde duygusal ve rol etkisi ihtimali: bahsedilen siyasi stratejik özellikler, bu tarz Afrika-Türkiye siyasi ilişkilerinden memnun olmayan kaynak kültür’deki insanlar üzerinde bir “rahatsızlık” ve “düşürücü rol algısı” veya en azından *rol kaybı* yaratmış olabilir.

Çıkarların imaj inşasında olası etkileri: en mikro düzenleyici siyasal etki bile gösterilen kültürün gösterilme biçimini etkiler. Sergi etkinliklerinin genel akışı, gösterilen kültürün *siyasal bağımlılık* dolayımı ve *egemenliğe yönelik* bir imaj ile birlikte sunulduğu tespit edilmiştir.

ii. Olası Ekonomik-Stratejik Çıkarlar ve Etkileri

Tarihi incelerken; Eski batıdaki Afrika toplumu ve sergileme pratikleri üzerine çalışan Korasick'e göre; koleksiyonlar sadece eğitim, estetik ve eğlence amaçlarıyla sınırlanmış değildir. En önemlisi de koleksiyonların arkasında propaganda vardır. *'Toplayıcıya bağlı olarak koleksiyonlar; ekonomik fırsatları, Afrika'nın potansiyelini ve Afrika'nın barbarlığını vurgulamıştır (2005:2)'*.

Geniş anlamda, siyasi ve ekonomik çıkarı birbirinden ayrı düşünmek ve ele almak zordur. Bu kısımda ekonomik yönü ağırlıklı olan konular değerlendirilmiştir. Ekonomik çıkarlar adaletli ve dengeli imaj temsilini etkiler. Yine bu çıkarlar sergileyici kurumları, sergileme durumları ve sergilenen objelerin incelenmesiyle bulunur.

Sergileyici kurumlar açısından

Sergileyici kurumların ekonomik ilgileri ve özellikleri Afrika'nın temsilini etkiler. Yurtdışındaki Afrika'nın temsil pratikleri mümkün olduğu kadar bağımsız olmalıdır. Ancak, maalesef yatırımcıların ticari çıkarları ile bağdaşması yurtdışındaki Afrika temsil pratiklerine ve Afrika'nın imajına yönelik düşürücü bir etki yaratmaktadır.

Afrika'yı bir tüketici gibi inşa etmek: UOB Afrika'nın ticari ekonomik ürünlerini Türkiye'deki izleyicilere tanıtarak Afrika'nın doğru temsiline büyük katkı sağlamıştır. Bu tür etkinliklerde Afrika'nın turizm ekonomisine katkısı olacak şekilde, Afrika'nın tarihi ve kültürel mirasları tanıtılmaktadır. Vurgu en çok ekonomiye yapıldığında; bütün ilişkiler o açıdan değerlendirilecek ve Afrika'nın imajı etkilenmiş olacaktır.

Sergi bağlam açısından

Sergilerin genel görünümü incelendiğinde ekonomik bağlantılar kolayca dikkatleri çeker. Bu bağlamda, “Afrika potansiyel bir market”, “genç nüfuslu ucuz işgücüne sahip bir kıta” olarak tanıtılmaktadır.

Afrika ülkeleri dosttur, ancak potansiyel bir tüketici olarak: Afrika’yı Türkiye’nin potansiyel ticari partneri olarak tanıtıma durumları vardır fakat en çok Türkiye’nin ticari ürünlerini tüketen olarak bir partnerliktir bu. Ticari birlikler, iş adamları ve benzer bağlı kurumlar Türkiye’deki ticari ürünleri Afrika’ya satacak fırsatlar aradıkları açıktır.

Ucuz emek gücü cenneti olarak Afrika: Afrika’nın fazla ve hızlı gelişmekte olan nüfusuna bağlı olarak, Afrika potansiyel ve ucuz yatırım kıtası olarak görülmektedir. Bu durumda, Türkiye’nin Afrika’da yapmakta olduğu yatırımlar Afrika için faydası çok büyüktür. Afrika’da aynı amaçla bulunan yabancı ülkelerden daha faydalı olduğu da söylenmektedir. Faydalı birlikteliğe rağmen kurulan ilişkinin daha “kazan kazan” stili üzerinde inşa edilmesi gerekmektedir. Bugünkü ilişki şekli Afrika’yı üretici olarak değil hep tüketici bir rol ile bağlayarak bir bağımlılık özeliği vermektedir.

Sergilenen ürünler açısından

Alışveriş alanı olan ticari sergiler ve fuarlarda ekonomik çıkar kolayca fark edilir. Ticari sergilerde amaç zaten ekonomik gelir elde etmektir ve ürünler bu sebeple promosyon, indirim gibi araçlarla pazarlanarak da satılabilir. Bu konuda esas vurgulanmak istenen kültürel ürünlerin satılamadığı sergilerde kurumsal pozisyon ve genel sergileme durumları ile beraber ekonomik çıkarların olması bir göstergedir.

UOB’de fazla ve çeşitli Afrika ticari ürünlerinin gösterildiği açıklanmıştır. İhracat ve ithalat gibi bir ülkenin üst düzey ekonomik pratiklerini gösteren posterlerin sunulduğu da yine çalışma kapsamında incelenmiştir.

Önemli ihracat ve ithalat ürünlerinin sergilenmesi: UOB’da, örneğin, Etiyopya kahvesi ve Sudan’ının gıda ürünler hem fiziki hem de poster olarak sergilenmiştir.

Olası hissiyat ve rol algılama etkisi: ekonomik ilgilerin tanıtılması her iki kültürün de bağlantısı için çok faydalı olmaktadır fakat bu Afrika-Türkiye ekonomik ilişkilerinden memnun olmayan insanlar üzerinde bazı rahatsızlıklar yaratmış durumdadır. Afrika’nın bu ilişkide kazanan değil kaybeden taraf olduğu düşünülmektedir.

Olası imaj etkisi: genel ekonomik söylemler ziyaretçiler üzerinde Afrika’nın geliştirmekte olmadığı şeklinde bir algı üretebilmektedir. Bu, etkinliklerdeki Afrikalı katılımcıların düşüncesinde ekonomik bağımlılık algısı yaratabilmektedir.

iii. Olası kültürel-egemen çıkarları ve etkileri

Sergi düzenleyicilerinin kültürel bağlantıları da sergilenen “öteki” kültürün inşasına büyük bir etki eder. Bazı düzenleyici kurumların dini ilgileri olabilir. Sergi ortamında yaygın olan dil ve dilin kullanım biçimlerinin de egemenlik olasılıkları incelenebilir. Sergi ortamlarında çalınan müziklerin, sergilenen posterlerin ve pankartların içerdiği mesajlara bakmak faydalı olacaktır.

Türkiye’nin Osmanlı kültürünü koruma merakı:

Batı ülkeleri oraya sömürge olarak yaklaştılar. Bizse Müslümanlığı, biliyorsun Türk milleti İslamiyetçi kurucudur bu noktada, biraz dinimizi yaymak adına yaklaştık. Oradaki insanlara bir şey, bir hizmet verebilmek, kültürümüzü oralarda bırakabilmek adına Afrika topraklarına kadar gittik. Sonuçta biz Afrika'dan bir şeyler beklemekten ziyade oradaki insanlarla kaynaşmak için oradaydık. Osmanlı imparatorlu döneminde amaç iletişimdir.

Daha önceki sergilerde öncü bir slogan olarak kullanılan “*Biz Bir Milletiz*” sözünde Türkiye'nin güncel dış politikasında eski tarihi ilişkilerinin bulunduğu coğrafyaya daha da yaklaşmak istediği söylenebilir. Bu istek ve bağlantı sadece Türkiye'den değil, bahsettiğimiz eski Türkiye ile bağlantısı olan Afrika ülkelerinden gelen insanlar tarafından da yansıtılmaktadır Birçok Afrikalının kendini memnuniyetle “*Osmanlı Torunu*” olarak tanıtmaya dair örnekler artmaktadır.

Ancak bahsedebilen bu dini ilişki konular Türkiye'deki bazı Afrika sergileme ortamında doğrudan bir odak noktası olmayabilir. Meselen AKE'deki koordinatörün söylediği gibi dini objeler sunulmamaktadır.

Dini ürünler gelmiyor. Çünkü dini ürünler toplum içinde yanlış anlaşılabilir (CCEP12, 23.11.2016).

Ahlak açısından batının alternatifi olarak Türkiye'nin bir ‘Afrika koruyucu’ olma isteği:

Ama tabi iki teknolojinin gelişmesiyle ve işte bir takım sanayi ürünlerinin hammaddelerinin Afrika'da da mevcut olmasıyla batılı ülkeleri oradaki rezervleri kullanmak adına Osmanlı imparatorluğuna darbe vurup onların hâkimiyetlerindeki bölgeleri alarak kendileri için sömürge olarak kullanmak için oradaydılar. Yani bir batı ülkesinin orda bulunma maksadıyla bizim oralardaki geçmişteki yüz yüz yirmi

yıl öncesi, sonuçta iki kuşak öncesi üç kuşak öncesi, çok güzel bir tarih değildi. Batı ülkelerin orda bulunma amacı farklıydı. Bizim orda bulunma amacımız farklıydı. Biz oradaki insanlardan sömürge olarak faydalanmak adına değil, insan köprüleri kurmak için, insan ilişkileri geliştirmek için oradaydık (CCEP2, 05/07/2016).

...Afrika'ya belki biz batıdan önce girdik. Yani, sonuçta Afrika'da Osmanlı imparatorluğunun izleri ve etkileri vardır. Ama biz çıktıktan sonra çok ağır bir savaş geçirdik ve ülkem adına konuşuyorum. Yani, insanlık adına değil ve kendimizi toparlamakla meşgulken batı oraları artık birinci dünya savaşı sonunda Afrika da Osmanlının varlığında silerek kendi varlığını ve sömürgelerini oluşturmaya başladı (CCEP2, 07.05.2016).

Sergi bağlam açısından

Sergi etkinliklerinde katılımcı ülkelerin çoğunun müslüman ülkelerden oluşması: Türkiye'deki UOB sergilerinde fazlasıyla İslami motiflerin olması doğal bir durumdur. Tabi bazı katılımcıların bahsettiği gibi Türkiye'de okumakta olan çoğu uluslararası öğrencinin Müslüman olan Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelmesi de bu durumu etkilemektedir. Dolayısıyla, sergilerde İslami durumların olması bir tesadüf sonucu değildir.

İlahiler ve İslami oyunlar: UOB'da Arapça ve Türkçe ilahiler kullanılmaktadır. Müslüman ülkelerden de bazı ünlü şarkıcılar -özellikle kapanışta- çağırılmaktadır. 2015'teki kapanış programına Müslüman dünyasının yakından tanıdığı Mahir Zain gelmiştir.

Türkçe: Sergilerde etkin dil olarak Türkçe'nin egemen olduğu görülmüştür. Gösterici Afrika öğrencilerinin de gösteri ve sunumlarını Türkçe yapması zorunludur. Afrikalıların kendi dilini konuşacak çok fırsatları olmamaktadır. Tabi ki Afrikalılar birbirileri ile kendi dillerini konuşmaktadırlar.

Şekil 5.4: UOB’da ABÜ’in isimleri Türkçe olarak (08/05/2016)

Öteki kültürlerin sergilenmesinde seçilecek veya seçilmeyecek kültürel ürünlerin kararı çok önemlidir. Tabi ki hiçbir yabancı serginin Afrika’yı tam anlamıyla sergilemesi mümkün değildir. Ancak sergileme ahlakı ve çıkar kapsamı hep karşılaştırmalı olup denge kurmaya çalıştığı yönüyle değerlendirilebilir.

İslam kültür sergisi: Türkiye’deki Afrika sergilerinde Afrika’yı İslamiyet ile bağdaştırarak gösterme eğilimi ağır basmaktadır. Sergilenen ürünlerin ağırlığı İslami ürünlerden oluşmaktadır. İslami olmayan ürünler daha azdır.

Türkiye asıllı el sanatları: bazı sergilerde Türkiye kültürünü içeren veya Türkiye’nin dini tarihini yansıtan ürünler bulunmaktadır.

Muhtemel duygu ve rol algısı etkileri: sergileme ürünlerini seçme sırasında meydana gelebilecek herhangi bir dengesizlikte dahil edilmeyen ürünlerin ürün sahibi insanlar üzerinde rahatsızlık yaratması kaçınılmazdır. Kültür, din ve dil kapsamında bir şekilde temsil edilemeyen ülkelerin veya bir ülke içindeki bölgelerin daha “yabancı hissetmesi” mümkündür.

Genel durumda, sergi pratiklerinin ev sahibi kurumların kültür, din ve diline bağlı olarak gerçekleştirilmesi, sergilenen kültürün insanları üzerinde bir “egemenliği olmayan”, “zayıf” ve “geride kalmış” duygusu yaratabilmektedir.

iv. İnsani-Sosyal Müdahalelerin Olası Etkisi

Üçüncü dünyada yapılmakta olan uluslararası insani yardım organizasyonlarının desteklenen topluma büyük katkısı olacağı kadar bilgi üretimi ve imaj konusundaki etkileri da büyüktür. Bates’e (2012: 9) göre yardımseverlik bakışı (*charity lens*), veya benzer kalkınma modelleri kullanılarak, “iyisini batı bilir” (*west knows best*) tarzındaki düşüncelerle yerel kültürlerle karşı istismarların gerçekleştiği bilinen bir olgudur. Bilgi kontrolü kültürel egemenlik açısından batı dünyasının uzun zamandır kültürel çeşitliliğe karşı üçüncü denilen dünyanın üzerine empoze etmeye çalıştığı manevi biriciklik (*moral monism*) ile alakalıdır (Parekh, 2000:16-49). Bu çalışma bağlamında da etkinlik düzenleyici kurumlara, sergi ve sergilenen ürünler bağlamında olası çıkarlar ve bunların Afrika’nın imajı üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

Düzenleyici kurumlar açısından

Çoğu düzenleyici STK’nın öğrenci “destekleyici”liği adına kurulması: daha önce bahsettiğimiz gibi Türkiye’deki Afrika kültürel etkinlikleri düzenleyicilerinin amaçlarına bağlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Düzenleyicilerin çoğunun yabancı öğrencileri desteklemek amacıyla kurulan kuruluşlardır. Bu yüzden bu kurumlar fon sağlayıcılar olarak yaptıklarını göstermeyi istemektedirler.

Düzenleyici, etkinlik destekleyici ve katılımcı kurumların çoğu destek amacıyla kurulan kurumlardır. Türkiye’de uluslararası yabancı öğrenciler ile ilgili faaliyet yürüten sivil toplum

kuruluşlarının çoğu öğrencileri desteklemek üzerine kurulur veya en azından öğrenci destek projeleri ve programları mevcuttur.

YTB gibi ana destekleyici ve ortak düzenleyicilerin burs veren kurum olması: Bahsedilen kurumların çoğu aynı zaman da Türkiye devlet burslu öğrenciler ile çalışırlar.

Sergi bağlamlar açısından

Kültürlerarası sergilere farklı insanların katıldığı açıktır. Özellikle, uluslararası öğrencilere odaklanan programlar farklı ülkelerden ve kültürel gruplardan gelen öğrencileri kapsar. Aynı şekilde, Türkiye’deki UOB programlarına farklı ülkelerden gelen burslu öğrenciler katılır. Burslu öğrencilerin insani veya sosyal kategoride “destek alıcı” olması mecburidir.

Bir de çoğu reklamda öğrencilerin desteklendiğini, yardım etmekte olduklarını yansıtıyorlar. O yüzden yardım edilene çizilen tablo yardım edilen fakirdir gibi bir rol, bir imaj vardır ve senin fakirliğini göstermen istenir (CCEP3, 07/05/2016).

Düzenleyicileri; fon verdiklerini göstermek istiyorlar. İkna etmek istedikleri kadarıyla ürünlerini gösteriyorlar (CCEP3, 07/05/2016).

Türkiye’nin verici toplum olarak tanıtılmasında STK’lar ve devlet kurumları ön saflarda bulunmaktadır. Fakat amacı yanlış kullanarak Afrika’yı yanlış tanıtmaktadırlar.

Bak Türkler çok iyi insanlar. Gerçekten çok iyi insanlar. Yardım etmeyi çok seviyorlar. Bazı insanlar bu güzel duyguyu kullanarak Türk arkadaşlara Afrika’yı kötü halde gösteriyorlar. Yani senin bir Türk arkadaşın Afrika’dan gelen arkadaşları dinliyor; bu insan Afrika’ya gitmediği için sen Afrika’yı ona burada televizyonda tanıtıyorsun.

İnsanlar Afrika'da açlıktan ölüyor diyorlar, öyle anlatıyorlar ki dinleyen bunu zihninde var ediyor. Türklerin bu yardımsever özelliklerini kullanıyorlar yani, gerçekten. Bazı vakıflar, bazı kurumlar bu güzel Türk arkadaşlarımızın duyguları kullanarak bunu bilerek yapıyorlar bize. Yani Afrika'da çok güzel yerler var. Mesela; Etiyopya, Afrika'nın en güzel başkentidir, en güzel şeyler orada. Hartum da aynı şekildedir. Nil'in bulunduğu yerdir. Dünyada Hartum'a benzeyen başka bir yer daha olduğunu düşünmüyorum. Nil nehri de güzeldir ve etrafında da çok güzel yerler vardır. İşte bu sebepten kötü anlatılan imajlar yanlıştır ve bizim için iyi değildir. Yani mesela bir Türk şu an Afrika'ya gidip gezmek istiyorsa, gidemez. Çünkü zaten Afrika'da savaş var, açlık var, yani güvensizlik var. Yani neden gitsin. Ama sen de dersin ki Afrika güzel, güvenli, güzel yerler var. Türkler Etiyopya'ya gelecekler, Sudan'a gelecekler ve bu bizim ekonomimiz için güzel olacak. Biz turistik olarak bir şey kazanabiliriz. Ama gelmiyorlar maalesef. Niye çünkü burada Afrika'yı kötü bir şekilde gösteriyorlar (CCEP6, 08/05/2016).

Sergilenen ürünler açısından

Sergilenen veya sergi alanında kullanılan posterler sivil toplum kurumlarının Afrika ülkelerinde yapılan insani projeleri tanıtmaktadır. Afrika ülkelerinde yapılan kurban destek fotoğrafları buna örnektir.

Sergi posterlerinde gösterilen fotoğrafların seçimi de çok önemlidir. Etiyopyalı katılımcı öğrenciler ve düzenleyici Asma Köprü Derneği arasında yaşanan anlaşmazlıklar bir örnektir.

Mesela bazen sen göstermek istemediklerini, ülke imajı açısından zararlı olabilecek fotoğrafları, onlar göstermek istiyorlar. Onların iddiası ve isteği yardım etmek. Senin “yardım edilen” bir rolünün ve imajının olmasını istiyorlar (CCEP3, 07/05/2016).

Katılımcı Afrikalıların duygular ve rolü algılama üzerindeki olası etkisi: kültürlerarası sergiler kültürü sergilemenin yanı sıra insani destek organizasyonlarının tanıtım alanı da olmaktadır. İnsani yardım adına Afrika’yı yanlış tanıtmaya pratikler bazı Afrikalı etkinlik katılımcı öğrenciler veya genel Afrikalılar üzerinde her zaman desteklenen ve hiç destekleyici olmayan gibi bir rahatsızlık ve algı yaratabilmektedir.

Olası imaj etkisi: en azından Afrika’ya destek veren Türkiye’nin Afrika gibi olmadığı düşüncesi söz konusudur. Afrika’nın bir “destek alıcı” konumunda (*aid reciever*) algılanması söz konusudur. Bunun Afrika’nın “bağımlı” olduğu düşüncesinin şekillenmesinde etkisi bulunmaktadır.

Kültürlerarası sergi düzenleyicilerinin çıkarlarının Afrika’nın imajı üzerindeki olası etkileri bağlantılı bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Tabi bu anlamda Afrika’nın temsili konusunun Afrika ile Türkiye arasındaki dış ilişkilerin durumuna oldukça bağlı olduğunun altı çizilmelidir.

VI. Altıncı Bölüm: GENEL OLARAK TÜRKİYE’DE AFRIKA İMAJI

“Öteki” bir grup hakkında kusursuz bilgi, tam olumlu veya olumsuz algı sahibi olan hiçbir millet veya grup bulunamaz. Milletlerin diğer milletlerle ilgili fikirleri hep bilmek veya bilmemek, olumlu veya olumsuz, iyimser veya kötümser, dahili veya harici, görmek veya gözardı etmek gibi zıtlıklarla karışıktır. Hall’un (1997) bahsettiği “son ve bitmiş bir anlamın olmaması” ve Shohat ve Stam’n (1994: 179) “perspektifli gerçek” kavramları bu konuyu detaylıca açıklamaktadır.

Hall’a göre anlam hiçbir zaman “bitmez” (1997: 270). Anlamın sonu olacaksa zaten bizim karşı stratejilere ihtiyacımız olmayacaktır. Tabi ki anlamın sınırları belirlenir ve bu işte önyargı kırmak; karşı stratejilerin yapmaya çalıştığı ve kısmen başardığı bir şeydir. Ancak, sonuç olarak; anlam kayar, kaydırılır, tıkanır, eğilim göstermeye başlar ve yeni bir yöne akar. Eskiler yerine yeni anlamlar aşılanır. Kelimeler ve imajlar hiç kimsenin kontrolü altında olmayan yan anlamlar taşır. Shohat ve Stem’e (1994:179) göre, mutlak gerçek olmasa bile hala toplumun yarattığı ani, nitelikli ve “*perspektifli gerçek*” vardır.

Bu bölümün birinci kısmında Türkiye’deki Afrika algısı konusu üzerine değerlendirme yapılmıştır. Bölüm kapsamında Türkiye’de Afrika’yı bilme konusunda genel dinamikler, iyimserlik, önyargılar ve olasılık sebepleri üzerinde odaklanılmıştır.

İkinci kısımda ise Türkiye’nin Afrika’daki bazı spesifik yanlarıyla ilgili var olan imajları değerlendirilmemeye çalışılmıştır. Bu kısımdaki imaj konuları; Afrika’nın kültür ve tarih, coğrafya ve ekonomi, yerel kalkınma ve sosyal-siyasal faktörler temelinde ele alınmıştır.

İzleyicilerin kültürel sergilerdeki anlam çıkarma ve ilgilerine odaklanan üçüncü kısım ise; Türkiye’deki Afrika bakış açısını inceler. Dolayısıyla, çalışma sırasında bulunmuş olan

kültürel hassaslık, kültürel bağıntılılık ve çeşitlilik, ortak kültür ve ortak hedef, akreditasyon ve umutlu, iş ve insani ve sempati perspektifleri üzerinden tartışılır. Düzenleyici çıkarlarının ve etkilerinin yarattığı eksikleri izleyicinin anlam oluşturmaya üzerindeki etkisi en son kısmında ele alınır.

İzleyicilerin zihniyetine yani “*kavramsal haritalara*” odaklanması bu kısmın özel kimliğidir. Hall’a göre her bir bireyin kafasında oluşturduğu kavramsal harita başkalarından tamamen farklıdır. Demek ki hepimiz dünyayı farklı bir şekilde algılarız ve anlam çıkarırız. Belki de hepimiz dünyayı ve hayatı bize ait özel ve farklı bir şekilde anlarız ve anlam çıkarırız (1997: 29).

1. Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Bilgi ve Algı Dinamikleri

i. Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Yaygın Bilgi Kaynakları

Bilgi kaynakları üzerinde genel bir değerlendirme yapmak Türkiye’de Afrika ile ilgili var olan algıların durumunu ve sebeplerini anlamamıza yardım eder. Bunun dışında Afrika ile ilgili yaygın ve potansiyel bilgi yollarını araştırmak ve önermek için de faydalı olmaktadır. Ziyaretçi yanıtlarından anlaşıldığı kadarıyla Türkiye’de Afrika ile ilgili çok çeşitli bilgi kaynakları bulunmaktadır. Bunlar arasında basın ve yayın gibi geleneksel medya, yeni medyalar, belgeseller, üniversitelerdeki kültürlerarası etkileşimler, iş bağlantıları, konferanslar, seminerler, kitaplar, sergi ve fuarlar, üniversite dersleri çeşitli projeler ve spor aktiviteleri bulunur.

Geleneksel medya: hem basın hem de yayın olarak geleneksel medya Türkiye’deki Afrika ile ilgili bilgilere başlangıç rol oynar. Bu bağlamda; aynı anda, çoğu Afrika imajının yanlış temsilindeki endişelere de başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Televizyon belgeselleri: Türkiye’de Afrika hakkında en yaygın bilgi kaynaklarından biri belgesellerdir. Bu konuda en büyük rolü oynayan belgesel programı olan “Ayna”dır.

Ayna programı Afrika’yı da gezdi ve hatırlıyorum gayet tanıtıcı şekilde şehirler, yemekler ve kültürler hakkında bilgi verdi. Hatta birkaç sahnede çok güzel poz vardı ve acaba gitsek nasıl olur diye düşünmüştüm (CCEP2, 07/05/2016).

Bu ayna program Afrika’da her yeri geziyor. Onu izliyorum. Takip ediyorum (CCEP4, 07/05/2016).

Bu program Afrika ile ilgili bilgiler içeren en yaygın program olmuştur fakat bu programda sunulan Afrika ile ilgili bilgilerin doğru ve dengeli olmadığı konusunda eleştiriler bulunmaktadır. Afrika’daki kötü yaşıntıyı özellikle seçip sunarak Afrika’nın diğer yanlarını ihmal etmesi en büyük eleştiri konusudur.

Türkiye'deki Afrika kaynaklarının çoğu sınırlıdır. Genellikle televizyon öncül bilgi kaynağıdır ve var olan olumsuz düşünceler de televizyonlardan alınmaktadır. Ayna programı da televizyon kaynaklı bilgi araçlarındandır. Program genellikle Afrika ile ilgili kötü yanları gösterir. Çoğu insanın sıkıntı içinde olduğu eksik bir bilgidir. İnsanlara gidip bakmadan sadece bu programın olumsuz bilgileriyle imaj oluşturulmamalıdır (CCEP15, 04/03/2017).

Yeni medya: yeni medyanın gelişmekte olan “alternatif rolü” sorgulanamaz. Afrika ile ilgili haber yapmak üzere kurumsal ve kişisel web sitelerindeki bilgiler kullanılmaya devam etmektedir. En faydalı gelişim de bunların hem geleneksel medya hem de sosyal medya ile bağlanabilmesidir. Bu, normal insanların Afrika ile ilgili düzenli ve düzensiz bilgi paylaşabilmesi için büyük bir katkı aracıdır.

Bu, sayısal uçurum (*digital divide*) bakımından tartışılabilir çünkü aralık gittikçe genişlemekte ve dolayısıyla Afrika'yı küresel değişimden uzaklaştırmakta, dahası marjinalleşme sürecini yavaşlatmaktadır. Afrika'daki bilgi teknoloji sorunu sadece teknolojik değil, teknoloji okur-yazarlığı sorunudur. Teknoloji okur-yazarlığı da genel eğitimdeki okur-yazarlık ile bağlantılıdır. İnternet üzerinden Afrikalılar tarafından üretilen Afrika ile ilgili bilgiler yurt dışında tüketilmeye devam edilmektedir. Bir UOB izleyicisi (CCEP2) sosyal medyanın Afrika hakkında daha doğru haber alabilmek için faydalı olacağından bahsetmektedir:

Ben en çok internetten haber alıyorum. Yani, sosyal medyadan. Artık biliyorsun, bilgisayardan insan Afrika'dakine ve dünyadaki birçok şeye ulaşıyor. Amerika'dakine de ulaşıyor. Asya'ya da ulaşıyor. Bir şekilde sosyal medyadan daha sağlıklı bilgiler almaya başladık. Eskiden bu kadar teknoloji ilerlememişti ve haber ajansları, Afrika'dan haber verecekti de biz de haberdar olacaktık ya da işte bir dergi de Afrika'yla ilgili bir makale çıkacak onu okuyacağız, haberimiz olacak şekillindeydi. Ama şimdi öyle değil. İnsanlar Afrika kıtası yazdığı zaman, yâ da işte Etiyopya yazdığı zaman, Nijerya yazdığı zaman, karşısına internette canlı canlı sıcak bilgi kaynakları çıkıyor (CCEP2, 07.05.2016).

Türkiye'deki insanların Afrika ile ilgili bilgileri sosyal medya üzerinden aldığı da bir gerçektir fakat buradaki önemli nokta ne kadar bilgi edildiği değil, bu bilgilerin kimin tarafından ve neden üretildiğidir.

Üniversite ve diğer akademik kaynaklar: çoğu öğrenci üniversitede Afrika ile ilgili detaylı veya genel bilgiler alır. Afrika ile ilgili içerikler, akademik projeler, programlar ve enstitüler artmaktadır. Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi

buna kurumsallaşmış anlamda iyi bir örnektir. Bunun yanı sıra (CCEP4, 07/05/2016) okulda Afrika ile ilgili tartışmalar ve sohbetler yoluyla Afrika bilgisi gelişmektedir.

Konferanslar: eğitim, diplomasi ve iş ilişkilerin yansira devlet kurumları, STK'lar, üniversiteler ve ticari birlikler Afrika ilişkin uluslararası konferanslara katılırlar. Bu şekilde konferanslar da Türkiye'de Afrika konusunda giderek artan bilgi havuzu olmaktadır.

...birkaç konferansa katılmışım. Afrika'yla ilgili bilgi veren bu konferanslar hem eğitim şeklinde hem de ekonomi manasında konferanslardır. Afrika'yı onlardan biraz biliyorum (CCEP5, 07/05/2016).

Türkiye'de Afrika odaklı akademik söylemler artmaktadır. Afrika çalışmalarını yürüten merkezler de artmaktadır. Üniversitelerde AÇAUM gibi akademik merkezler ve programlar açılmaktadır. Üniversitelerde, sivil toplum kuruluşlarında ve devlet kurumlarında Afrika'ya ilişkin etkinliklere katılım da artmaktadır. Afrika günü kutlamaları iyi bir örnektir. Dışişleri Bakanlığı, TBMM, MÜSİAD, Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi gibi kurumlarda farklı şekillerde Afrika etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.

Genel kitaplar: bugün yerini internete bırakana kadar, kitaplar Türklerin Afrika ile ilgili bilgi edinmelerindeki en önemli araçlardan biriydi. Akademik kitaplardan ziyade bu konuda odağımız akademik olmayan genel hikâye, anlatı, tarih, siyaset, coğrafya, psikoloji ve benzer kitaplardır. AKE'n koordinatörlerinden biri AEK'de çalışmaya başladıktan sonra Afrika ile ilgili kitapları okuyarak bilgilerinin fazlasıyla geliştirdiğini ifade etmektedir.

Ama okuduğum kitaplar Afrika ile ilgili özellikle son zamanlarda baya olumlu bir imaj geliştirmemi sağladı (CCEP11: 12.08.2016).

Buraya geldikten sonra dediğim gibi bana en çok katkısı olan okuduğumuz romanlar oldu. Okuduğum kitaplar oldu. Onların dünyaya bakış açılarını biraz daha tanıma fırsatım oldu (CCEP11, 12/08/2016).

Kültürlerarası etkileşim: Türkiye’de Afrika ile ilgili yaygın bilgi kaynakları arasında kültürlerarası etkileşim bulunmaktadır. Okullardaki Afrika öğrencileri ile etkileşim bunlardan biridir. Kültürlerarası etkileşim daha önce bu denli yaygın değildi. Fakat son yıllarda hızlı gelişmektedir.

Okuldaki yabancı öğrencilerle genelde iletişim halindeyim. Okulda bazı programlar da oluyor. Ülke tanıtım programları gibi. Onlar da dahil olduğumda ve sınıfta Afrikalı arkadaşlardan genelde bir şeyler öğreniyorum (CCEP5, 07/05/2016).

Eğitim, ticaret, iş, spor, Avrupa’ya geçiş, diplomatik ve konferans gibi amaçlarla Afrika’dan Türkiye’ye gelen insanların yoğunluğu zaman zaman artmaktadır. Özellikle, eğitim ve ticari amaçlı ziyaretler fazladır. İşte bu; Türkiye’deki insanların Afrikalılar ile uzun temas, etkileşim ve ilişki kurmalarına yardım etmektedir. Diğer yönden, turistik amaçla Türkiye’den Afrika’ya gidenlerin sayısı fazla değildir. Uzakdoğu, Avrupa, Amerika ve Avustralya’dan Afrika’ya giden yüz binlerce turistle kıyaslandığında Türkiye çok geridedir.

Kariyer: Türkiye’de Afrika’ya ilişkin kurumlar veya konular üzerinde çalışarak Afrika ile ilgili bilgiler geliştiren oldukça insan bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda gelişmekte olan Afrika Türkiye ilişkilerinden dolayı ticaret, eğitim, diplomasi ve sosyal alanlardaki paylaşım fazlasıyla gelişmektedir (Özkan, 2010).

TİKA’nın Afrika’yla ilgili birçok projesinde yer aldım. Daha sonra Cumhurbaşkanıyla beraber Afrika ile ilgili bir projeye birlikte girdik. Benim Afrika’yı öğrendiğim zaman

bu projeye başladığım ve bu kültür evine başladığım zamandır. O zaman Afrika'yı daha çok öğrendim (CCEP12, 23.11.2016).

İHH ile 10 yıllık çalışmalarım vasıtasıyla, Afrika'dan 10 yıl içinde ülkemize gelen öğrenci ve mülteciler ile ilgileniyoruz (CCEP15, 04/03/2017).

Türkiye'de Afrika çok bilinmeye başladı. Yaptığımız işlerde bunu görebiliyoruz. Mesela sergilere gittiğimizde Afrika ile iş yapan birçok iş adamı birçok bürokrat birçok fabrika sahibiyle karşılaşıyoruz ve Afrika'yı herkes iyi tanıyor. Afrika artık Dünya'da tanınan bir yer olmaya başladı (CCEP12, 23.11.2016).

İnsani etkileşimlerin yanı sıra araştırmalar, raporlar, kitaplar, fotoğraflar, video ve benzer kaynaklar hızla artmaktadır. Bütün bunların Türkiye'deki Afrika yönelik bilgi birikimi üzerinde büyük bir katkısı vardır.

Fuarlar ve sergiler: Türkiye'de Afrika'ya bağlı olan farklı fuarlar, ekspozisyonlar ve festivaller konusunda da büyük gelişmeler vardır.

Ben aslında İzmir'de enternasyonal fuarına katılmışım. O etkinlik de benzer şekildeydi. Ama daha farklıydı. Orada ürünler satılıyordu burada satılmıyor. Sadece tanıtım amacıyla sergileniyor (CCEP4, 07/05/2016).

Afrika ile ilgili bir müzeye gitmedim. Türkiye'de Afrika sergisi olup olmadığını çok bilmiyorum (CCEP11: 12.08.2016).

Fuarlar ve sergilerin sayısı hala sınırlıdır. Devamlılıkları ve kurumsallaşmaları konusunda eksiklikler vardır.

Ünlü sporcular: Afrikalı futbolcularının Türkiye ile ilişkisi ve tarihi de Türkiye'de Afrika ile ilgili bilgi gelişimine katkı sağlamaktadır. Türkiye'deki kulüplerde oynayan ünlü Afrikalı futbolcular arasında; Okocha, Yatara, Eto, Drogba, Sow, Demba Ba ve Zokora

bulunmaktadır. Bu oyuncuların başarıları ve Türkiye’deki hayatları pek çok Türk vatandaşının ilgisini çekmekte ve olumlu algıların oluşmasına katkı sunmaktadır.

2014’teki Soma faciasında Drogba’nın yapmış olduğunu söylenen bir milyon dolarlık destek, onun ve öbür Afrikalı oyuncuların imajını etkilemiştir. İbrahim Yatara’nın ‘Survivor’ adlı televizyon programında uzun zaman yarışması ve kendisine tekrar tekrar “Karadenizliyim” demesi de benzer bir noktadır. Musa Sow’un da Fenerbahçe’den ayrıldıktan sonra büyük bir istek ve ısrarla tekrar “eve” dönüşü ve ondan sonra dikkat çekici gollere devam etmesi Fenerbahçelilerin sempatisini kazanmıştır. Musa Sow “makas vuruşundan” tanınmaktadır. Özellikle 03 Kasım 2016 ‘da Kadıköy’de Manchester United’a karşı atığı ve Fenerbahçe’ye maçı kazandıran gol ile her Fenerbahçeli Musa Sow’u hatırlamaktadır.

Görüldüğü gibi Türkiye’de Afrika ile ilgili bilgi kaynaklarından öne çıkanlar alanlar, ana-akım medya, yeni medya, kültürlerarası etkileşim, kariyer/iş bağlantıları, üniversite etkileşimleri, aktüel bağlantılar, geziler ve kitaplar olmaktadır. Diğer yönden Afrika ile ilgili bilgi kaynakları artmakta olsa bile bu kaynakların düzenliliği, devamlılığı ve dengeli temsilde sorunsuz olmaları konusunda eksiklikler vardır. Bu kaynakların farklı ve sınırlı durum ve amaçlar dolayısıyla bilgi üretiminde Afrika’yı tam olarak temsil etmeleri beklenemez fakat en azından insanların bilgilerini artırır, üzerinde konuşulur, kalıcı kaynak olarak ortaya koyulur ve ilerde devamlı bir tanışma ve tartışma zemini yaratılmış olunur. Bütün bunlardan dolayı, Afrika taraflı (*Turkish Africanists*) Türk vatandaşlarının sayısı artmaktadır.

Afrika'yla ilişki sağlayan pek çok aktör vardır fakat hala Afrika hakkında bilgi edinme konusunda Türkiye’de herkesin aynı düzeyde olmadığını göz ardı etmemek gerekir. Belki ki, Afrika yönelik hem ilgisi hem de bilgisi olan Türkiye vatandaşların sayısı artmaktadır. Fakat, farklı nedenlerden dolayı Afrika ile ilgili önemli bir bilgi ve ilgileri olmayanlar da

bulunmaktadır. Genel olarak Türkiye’de insanların Afrika’yı tanıma veya bilme konusunda oldukça yetersiz oldukları söylenebilir.

Türkiye’de Afrika’nın ‘Bilinmesi’ Konusundaki Değişiklikler

Türkiye’de Afrika’ya yönelik bilgi ve ilginin artmakta oluğu açıklanmıştır fakat bu bilgiler Afrika ile ilgili var olan bitmez gerçekler ile ve iç perspektiften öğrenilmesi gereken bilgi miktarı ile karşılaştırıldığında çok az ve dışa yöneliktir (etik perspektif). Genel olarak Türkiye’de Afrika’nın bilinmesi ve doğru bir biçimde algılanması konusu yetersizliğini koruyor olsa da gelişmektedir.

... derinlemesine bir bilgisi olan çok fazla kişi yok. Merak eden çok fazla kişi yok sanırım maalesef (CCEP11, 12/08/2016).

Az. Yani, Ayna program da gördüğüm kadarıyla. Belgesellerden (CCEP4, 07/05/2016)

Bilgilerim sadece burası ile sınırlı. Hiç seyahat etmedim (Melika, 08/05/2016).

Öncelikle Türk halkının geneli bir hayli kapalıydı. Özellikle dışarıdaki dünyayı çok bilen olmamasından dolayı bu programda Afrika’yı Türklere tanıtmak bir fırsat oluyor (CCEP3, 07/05/2016).

Türkiye’de Afrika’ya yönelik bilgi düzeylerinin iyi olduğunu fakat bilgilerin çoğunun olumlu bilgiler olmadığını veya önyargılı olduğunu vurgulayanlar da vardır.

Afrika’nın tarihi ile ilgili çok bir şey bilmiyorum ama çokça sömürülen bir coğrafya olduğunu herkes biliyor. Onun dışında dediğim gibi çok bir şey bilmiyorum. Yani o bölgedeki yerler sömürülmüş şimdi de hala sömürülmeye devam ediliyor çünkü çok bereketli bir coğrafya. Onun dışında dediğim gibi çok bir bilğim yok maalesef (CCEP11: 12/08/2016).

Türkiye’de Afrika ile ilgili bilgilerin artması için medyanın rolü büyük olsa da medya kuruluşlarının Afrika’ya çok az yer verdiği görülmektedir.

Geçen sene Etiyopya’yı dinledikten sonra Etiyopya ile ilgili haberleri takip etmeye başladım. Etiyopya içinde Hristiyanların etkisini, o bölgelerdeki bazı ayrımlarla alakalı bir şeyler araştırabilmişim. O bölge ile ilgili genel olarak bilgilerim var ama güncel bilgilerim yok. Tek tek olay söyleyemem ama genel olarak durumu biliyorum (CCEP5, 08/05/2016).

Kesinlikle, Afrika'ya yönelik imaj, Afrika'ya yönelik bilgi oluşum dinamikleri ile bağlıdır. Az bilgi ve ilgiye sahip olmak insanların Afrika'ya yönelik daha az ilgi ve bilgi oluşturmalarına sebep olabilmektedir. Bu durum insanların Afrika'ya ilişkin bilgi edinme fırsatlarını geciktirdiği kadar, Afrika'ya yönelik imajların oluşum sürecini de etkiler.

Bahsettiğimiz gibi Türkiye’de Afrika'ya yönelik öğrenme isteği ve ilgisizlik karışıktır. Çok meraklı olanlar olsa bile meraklı olmayanlar da vardır. Türkiye’de Afrika ile ilgili paylaşılan ve ortaya çıkan çeşitli ve farklı sosyal davranışlar, dil kullanışları ve sosyal pratikler vardır. Bir mutlak yarar ve zarar olmadığı için bütün bunlar yararlıdır veya zararlıdır diye kategorize edilemez fakat bu çalışmanın bir odağı olarak bütün bu bilgiler, algılar, davranışlar, dil kullanışları ve genel pratikler optimistlik ve önyargılı olarak ve Afrika imajı üzerinde potansiyel katkısı ile bağlı bir şekilde geniş bir kategori içinde tartışılmıştır.

ii. Türkiye’de Afrika’ya ilişkin pozitif bilgi ve algılar

Türkiye’de Afrika'ya yönelik iyimser pratikler arasında Afrika ile ilgili optimistlik ifadeler, değer biçen, öven, tanıtan pratikler de bulunmaktadır. Ziyaretçi görüşmelerinden ve

araştırmacının kendi tecrübesinden özetlenen aşağıdaki bakış açıları Türkiye’ye başka şekilde yansımaktadır.

Güvenilirlik anlatıları: Türkiye’de Afrikalıların kültürel temeline bağlı olarak bir “güvenilir” toplum düşüncesi ve bu anlamda genel bir inşa söz konusudur. Türkiye’de çoğu zaman Afrikalılar ile ilgili yorumlarda “onlar temiz insanlar’ ve “onlar dürüst insanlar” gibi ifadeler duymak mümkündür.

Sosyallik anlatıları: Türkiye’de Afrikalıların sosyal bir toplum olduğu çoğu zaman ifade edilir. Afrikalıların sosyal değerlerinden ve yardımseverliğinden bahsedilir.

Yani bir noktada olsun ya da diğer insanlarla ilişkileri olsun, okuduğum kitaplarda Afrikalı insanlar birazcık daha modern dünyadan farklı olarak, birbirine dayanan, birbirleriyle olan ilişkileri daha sağlam olan yardım sever insanlar olarak karşımıza çıkıyor (CCEP11, 12/08/2016).

Afrika olumlu fakat sadece Afrika’ya dışarıdan gidenler olumsuz etki yansıtabilir.

Afrika’nın kendisi olumlu. Afrika kendi içinde çok zengin, kültürel dokusu çok zengin ve insanları sıcak kanlı. Kendi içinde bir toplum ama bu toplumun içine dışarıdan birileri girdiği için bu toplum dünya farklı görünüyor. Oradaki zenginlikleri

Afrikalılar kendileri kullanamıyor mesela. O yüzden Afrika kendini dünyaya temsil edemiyor. Afrika yansıtılan değil yani. Afrika daha iyisini yapabilir (CCEP12, 23.11.2016).

Kültürel zenginlik ve özgünlüğe ilişkin anlatılar: Afrika’yı kendi kültürel zenginlik ve özgünlük ile bağlama çabaları vardır. Bu söylemler hem Afrika’nın kültürel özgünlük ve kültürel çeşitliliği söz konusu olduğunda hem de Afrika’nın modern olma konusundaki gecikmişliği söz konusu olduğunda etkisini gösterir.

Afrika kültürel anlamda zengin bir yer gibi geliyor bana. Dediğim gibi okuduğum şeyler ile ilgili bunu söyleyebilirim. Bir de burada sergilenen ürünlere bakarak bunu söyleyebiliriz. Çok farklı ve renkli bir kültür gerçekten. Türkiye'nin kültüründen de farklı (CCEP11: 12/08/2016).

Mücadele anlatıları: iş ve üretim konusunda Afrika “pasif” bir kıta olarak tanınmıştır fakat Türkiye’deki Afrikalılar; devamlı mücadele eden çalışkan fakat hala başarılı olamamış algısı ile bağlanır.

“Bu insanlar çalışkan, mücadele ediyorlar, Suriyelilere bak İstanbul’da hep... (Kasap amca, 15/09/2016)”

“Pek çok şey ile mücadele ediyorlar” (CCEP8, 08.05.2016)

...halkla ilgili olarak Türkler genellikle olumlu bir imaja sahip aslında. En azından ben öyleyim. Afrikalı insanları çalışkan, dürüst insanlar olarak biliyorum (CCEP11: 12/08/2016).

Afrikalıların kendi evlerinde kendi normal yaşantılarında kullandıkları ürünler de vardır. Onlara baktığımız zaman hala orda biraz daha her şey el işçiliği, biraz daha emek, hazır üzerine kurulu değil. Her şeyi kendin üretiyorsun kendin pişiriyorsun. Yani her şeyi sıfırdan yapıyorsun. Günlük yaşantısında Afrikalıların gidip hazır alma gibi ihtimali yok. Yani buradaki ürünleri gördüğüm zaman benim düşüncem bu şekilde oluyor (CCEP12, 23.11.2016).

Afrikalıların çalışma ve mücadele ile algılanması konusunda herkesin bakış açısının aynı olmadığı da vurgulanmalıdır. Afrikalıları tembellik durumu ile bağlayanlar da vardır.

Çevre zenginliği ve orijinallik: Afrika'nın ilginç bir çevreye sahip olduğu yönünde anlatımlar ve algılar mevcuttur. Tabi ki bunun da farklı hikayeleri vardır. Yani Afrika'nın çevre güzelliği insani güzelliğiyle bağlanmış bir şekildedir fakat Afrika'nın doğal ve çevre yapısı var olan tek güzelliği gibi yansıtılmaktadır.

Çok sıcak olduğunu biliyorum. Vahşi doğanın orda hala sırlı bir hayvan çeşitliliği barındırdığını düşünüyorum (CCEP11: 12/08/2016).

Genelde televizyonlardan Afrika'yla ilgili verileri, Afrika kültürlerini seyrediyoruz ve tanıyoruz. Genelde safari içeriklerinde Afrika izlenir. Genelde hayvanlar alemini izliyoruz tabi (CCEP1, 07/05/2016).

O bölgedeki yerler sömürülmüş şimdi de hala sömürülmeye devam ediliyor çünkü çok bereketli bir coğrafya. Onun dışında dediğim gibi çok bir bilğim yok maalesef (CCEP11: 12/08/2016).

Somali de dünyanın en verimli topraklarından biri. Somali'de bir domates diktiğinizde 15 günde yetişmiş bir domates alabilirsiniz. Ama insanlara üretmemeyi yapmamayı yaptırmamayı öğretmişler (CCEP15, 04/03/2017).

Afrika'ya yönelik iyimserliğin sebep ve sonuçlarının Türkiye'deki sosyal temelleri

Dayanışma: Optimistlik bakışlara hem sebep hem de sonuç olarak, Türkiye'de Afrika'ya yönelik dayanışma duygusu vardır. Bazı durumlarda yol soran bir Afrikalıya işyerini kapatıp yardımcı olan insanlar bulunmaktadır. Bu Türkiye'deki toplumsal iyimserliğin hem göstergesi hem de sonucudur.

Meraklı olmak: Afrika ve Afrikalılar konusunda çok meraklı olmak söz konusudur. İnsanlar bir Afrikalı ile karşılaştığında soru sormak gibi etkileşimlere girmektedirler.

İnsanlar çok meraklı, ülkeniz nasıl, yemekleriniz, kıyafetleriniz nasıl diye soruyorlar (CCEP25, 07/05/2017).

İlk soru nerelisin oluyor. Cibuti dediğimde bazıları bilmiyor. Cibuti nerede diye soruyorlar. Ben de Somali, Etiyopya, Kenya, Sudan gibi komşularından bahsediyorum ve anlıyorlar. Ondan sonra Müslüman mısın diye soruyorlar. Yemekleriniz nasıl, kıyafetleriniz var mı, açlık, su, elbise, ayakkabı var mı diye soruyorlar. Medyada ne gösterildiyse onu biliyorlar (CCEP25, 07/05/2017).

Saygı: Türkiye’de Afrikalılara fazlasıyla saygılı davranılır. Benim ve Etiyopyalı arkadaşlarımızın Türkiye’deki ikinci günüm olan 05 Ekim 2012 tarihinde, Ankara metrosundaki tecrübelerim etkiliydi. Biz misafir olarak çantalarımız ile metroya bindiğimizde bizden çok yaşlı insanlar bile oturmamız için yer verdiler.

Sevgi: Türkiye’de Afrika sevgisi olan fazlaca insan vardır.

Aslında Afrika’yı seviyorlar, Afrika insanlarını seviyorlar, karşımızda iyi bir şekilde davranıyorlar (CCEP25, 07/05/2017).

Vericilik: Türkiye’deki toplumu destek ve katkı ile açıklamak mümkündür. Bağışlarını çoğu dini, insani ve her iki amaç içinden olmaktadır. Dini yardım olarak insanların varlığından belli bir yüzde sınırı hesaplanmış şekilde yardım edilir. Buna İslami “zekât sistemi” adı verilir. Bu destek Diyanet tarafından sistematik bir şekilde toplanır ve organize edilir. Çoğu zaman da üçüncü Dünya ülkelerine ve Ortadoğu ülkelerine Kurban bayramı ve Ramazan bayramı zamanlarında yardım gönderilir.

Türkiye dünyanın en destekleyici ülkelerinden birisidir. Bazı raporlara göre Türkiye dünyanın en çok destek veren üçüncü ülkesidir. Türkiye'nin dış politikasında “desteğin” büyük bir katkısı olduğundan bahsetmiştik (Özkan, 2010: 98). Destek Türkiye'nin yumuşak gücünün bir parçası olduğu da incelenmiştir. Özkan (2010: 98) Türkiye'yi tecrübesini paylaşmaya hazır olan “yeni ortaya çıkmakta olan bir bağışçı ülkesi” olarak ifade eder. Fakat hala bazı yorumlara göre Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardımlaşma hareketi birçok Avrupa ülkesi kadar olmadığı söylenmektedir (NA, Türkiye'de Afrika ilişkin STK koordinatörü).

Umut: Afrika ile ilgili gelişmekte olan umutlu düşünceler ve algılar vardır. Bunlar hükümet politikaları ile iyice desteklenmiştir. Türkiye de devlet burslu öğrenci olan Ugandalı Cemil'in yorumu tek başına bunu anlatır:

“Biz küçük yaşlarda İngilizceyi öğrendik ve bize bu dilde Afrikalıların ve Afrika'nın fakir olduğunu öğrettiler. Şimdiyse Afrika'nın aslında zengin bir yer olduğunu öğrendim ve bunu Türkçede öğrendim” (Ugandalı Cemil'in hikayesi adlı, YTB tarafından 11 Haziran 2015 Youtub'a yüklenen kısa video).

“Afrikanistler”: Afrikanist olan Türk vatandaşlarının sayısı artmaktadır. Bu insanlar, Afrika'nın hem güzelliğiyle hem de gelişmeme sebepleriyle özel bir duygusal bağlantı kuranlardır. Afrika'ya yönelik kalkınma ve insani çalışmalarda gönüllü olarak yer alanlar da bu topluluk arasındadır.

Ankara üniversitesinde “*Rastafarian*” grup olduğunu duymuştum. Rastafarian; 1930'larda Jamaika da yayılan sonrasında orta Amerika bölgesindeki öbür adalara yayılan dini bir harekettir. İdeolojinin takipçileri; eski Etiyopya kralı olan Hailesillase, en yaygın adıyla

Ras Teferi Mekonnen'ın düşünce ve katkısından etkilenen bir gruptur. Ras Tafari Etiyopya'yı sömürgeci koruması, bütün Afrika ülkelerinin özgürlük savaşlarına katkısı ile tanınır. Bundan dolayı birçok Afrika ülkesinin bayrağı kısmen Etiyopya bayrağının renklerinden birini almış durumdadır. Reggae müziğinin meşhur olmasından ve Bob Marley'in uluslararası başarısına bağlı olarak 1970'lerde Rastafarianism uluslararası ortamda tanınmış ve daha da yayılmıştır.

Bütün bu optimistlik ve ilgiler çerçevesinde Türkiye'de Afrika'ya yönelik olumsuz bakış olmadığı söylenir.

Türkiye'de Afrika'ya biraz daha iyimser bakıyorlar artık. Tabi Afrika artık yoksulluk konusunda daha iyimser, dünya çapında kendini göstermeye başladı (CCEP12, 23.11.2016)'.

Yani ben de Afrika ile ilgili olumsuz şeyler sonuç olarak çokça duydum ama onun dışında Afrikalı insanlar farklı bir kültür oluşturuyor, dünyaya katkısı olacak şeyleri olduğunu düşünüyorum (CCEP11, 12/08/2016).

Bizlerde hiçbir zaman negatif bir algı olmadığı için, beğenerek dolaştım (CCEP8, 08/05/2016). ... Bakış açım zaten olumluydu, sergi de güzel (CCEP8, 08/05/2016)

Bu sergi sizin Afrika ile ilgili genel algılarınız nasıl etkiledi? Değişmedi, çünkü zaten bizde Afrika ile ilgili algı olumluydu (CCEP8, 08/05/2016).

Batı ülkeleri belki biraz daha olumsuz algı taşıyabilirler. Ama burada olumsuz bir algı yok (CCEP8, 08/05/2016).

Yine de, Türkiye'de bu konuda herkesin bakış açısı aynı değildir ve birçok batı ülkesiyle ölçüştürüldüğünde Afrika'ya yönelik indirgenmiş imajlara bağlı olarak Afrika'nın henüz doğru bir biçimde tanındığı söylenemez ve Türkiye'de hala Afrika'ya yönelik birçok önyargı bulunmaktadır.

iii. Türkiye’de Afrika’ya Yönelik Önyargılar

Bütün bu olumlu imajlara rağmen, Türkiye’de birçok insanın Afrika’ya ilişkin düşünceleri birbirine benzememektedir. Birçok durumda Türkiye’de Afrika’ya yönelik önyargılı bakış açıları bulunmaktadır. Bu anlamda ortaya çıkan önyargılar arasında Afrika’nın çok geri kalmış, su, yemek, kıyafet ve evi olmayan ve herkes fakirmiş gibi düşünceler bulunmaktadır. Çevre, hastalıklar ve çatışma konusunda da ciddi önyargılar vardır. Yanı sıra bütün Afrika ve Afrikalıların bir ve aynı olduğu düşünülmektedir. Bu bağırmda, “Afrikalı”, “siyahi” ve “zenci” adlandırmalarının bakmak gerekmektedir. Bir sürü Afrikalıların Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçmesinden dolayı Afrikalıları, kaçak, göçmen olarak algılayanlar da vardır.

Burada tespit edilen tutumlar önyargılı düşüncelerdir, ırkçılık gibi bir kapsama sahip oldukları söylenemez Eski tarihinde, Sahra-altı Afrika bölgesi Türkiye toplumuna bağlanmamış olmasından dolayı o bölge uzak, sıkıntılı, açlık, hastalık ve iç savaşların olduğu yer gibi tanılamıştı Özkan (2010:95). Özkan’a göre bu tür tarihi uzaklaştırmalar ve önyargılar akademi ve politikada yer almamıştır. Burada Türkiye’de Afrika’ya yönelik bulunan önyargıların kültürlerarası etkinlik ortamında buluştuğumuz ziyaretçilerin düşünceleri yoluyla değerlendirilmiştir.

Geri kalmış ve primitif: Türkiye’de Afrika kıtasını fazlasıyla geri kalmış ve primitif algılayanlar da vardır.

Kendi bakış açımdan Türklerin çok fazla bu konuda bilgisi olmadığını söyleyebilirim önce..... maalesef Afrika Türkler’in gözünde de diğer dünyadan çok geri olduğu gibi, çok olumlu bir imaja sahip değil. Daha çok geri kalmış. Ondan sonra eğitim seviyesi

düşük. Doğal kaynakları sömürülmüş ve dolayısıyla açlık çok büyük bir oranda yaygın gibi görülüyor (CCEP11, 12/08/2016).

Maalesef, insanlar Afrika'daki sorunların asıl sebeplerini düşünmemektedir. Sadece günümüzdeki kötü durumuna bakılmaktadır. Bütün sebepler irdelenmeden ortaya çıkan önyargılar Afrika'nın ve Afrikalıların gelecek yarışmasına engel olmaktadır.

Fakirlik, açlık ve insani yardımlar: Türkiye'de bir "yardım kültürü" olduğundan bahsedilmişti. Türkiye Afrika'yı farklı şekilde desteklemeye devam etmektedir. Bütün bu destek pratiklerine bağlı olarak Afrika "fazlasıyla fakir" ve "felaket"lerin yaşandığı ve sürekli bir kriz halinde olan kıta olarak tanınıp yardıma muhtaç olduğu düşünülmektedir.

Tabi her şeyden önce çok yoksul bir kıta olduğunu biliyoruz. Yani açlığın olduğu bir kıta olduğunu biliyoruz (CCEP14, 07/03/2017).

Başta Afrika'nın kendine özgü kültürü var, onun haricinde bir yokluk var orda, bunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Afrika deyince yokluk aklıma geliyor. Onun haricinde Afrika deyince çocuklar ve yardıma ihtiyacı olan insanlar geliyor aklıma genelde (CCEP12, 23.11.2016).

Açlık olduğunu biliyorum. O yüzden insanların mutsuz olduğunu düşünüyorum. Bir de teknolojiden geri kalmış. O şekilde aklımda bir düşünce var (CCEP4, 07/05/2016).

Bu bağlamda, kalkınma ve insani yardımlaşma kurumlarının Afrika ile ilgili gösterdiği fotoğrafların ve videoların çoğunun etkisi olduğu da eklenmelidir.

Çok eski zamanlarda kuraklıktan ölen insanların fotoğrafları gösterilerek öğretilen bilgilerin şu an zararı var; 30 ya da 40 yıl önceki fotolar bunlar (CCEP15, 04/03/2017).

Bu Afrika'nın kültürlerarası etkileşim ve doğru bir biçimde anlaşılmasını olumsuz etkiler. Tabi ki bazı Afrikalıların da yabancı yardımını kullanması üzerine Afrika'nın imajı

yanlış gelişmiştir fakat ne olursa olsun indirgenmiş imajın etkisi Afrika'nın geleceğine çok olumsuz yansımaktadır.

“*Su yok*”: Afrika'nın bazı bölgelerinde temiz su eksikliği söz konusudur. Bunun için de birçok ulusal ve uluslararası müdahale çalışmaları devam etmektedir. Ancak, Türkiye'de Afrika'nın her yerinde temiz su eksikliği varmış gibi, su yokmuş gibi algılar bulunmaktadır. Ankara'da Afrikalı bir kız öğrenci, STK koordinatörünün Afrika'daki su eksikliği ile ilgili Türkiye'deki okul çocuklarına bahsettiği şeyler karşısında çok şaşırdığını ifade etmiştir:

Afrikalılar suyun rengini bilmiyorlar diye sundu. Suyu gördeklerinde neymiş diye soruyorlar dedi. ... bizim arkadaşların katıldığı programdaydı... (bir arkadaşımız) çok sinirliydi. Beni (o programa) gelmediğim için tebrik ettiler. Kahve hazırlayacaktık bırakıp gittiler. Yani gösterirken suyun rengi bilmiyorlar diye bunu çocuk öğrencilere gösteriyor. Sunum okuldaydı (CCEP15, 04/03/2017).

“*Yemek yok*”: İnsani yardım çalışmalarının temel söylemlerinden birisi Afrika'da yiyecek yemeğin olmadığıdır.

“*Kıyafet yok*”: Afrikalıları dikkatsiz bir giyim tarzına sahip olduğu ve hatta kıyafetsiz oldukları algısı söz konusudur. Bunun oradaki insanların kültürel esnekliği ile veya iklim şartları ile bağlantılı olduğu düşünülememektedir. Bu noktada bazı Afrika ülkelerinde bazı toplumların kültürel değerleri uyarınca giydikleri kıyafetlerin yanlış olduğu algısı oluşabilmektedir. Zararlı olmayan kültürel kıyafetlere müdahale edilemez. Hem sağlık hem de insani etik konusunda zararlı olabilecek giyim tarzlarına müdahale etmek gerekmektedir. Bu konuda birçok Afrika ülkesi eleştirilir ve suçlanır.

Bir milli coğrafya programı var. İşte o Afrika'ya gidiyor. Bazı gelişmemiş ve avcılık hayatını sürdüren kabileleri ve tüm vücudu kaplayan kıyafeti olamayan kişileri seçerek çekiyor, ormanlarda yaşıyor diye izletiyor. İşte buradaki insanların kafasında tam bu

kalıyor. Dersteyken yemeğiniz var mı, kıyafet var mı, kıyafet giymeye ne zaman başladınız gibi sorular sorarak bizi zorlayan arkadaşlarımız oluyor (CCEP24, 07/05/2017).

Etiyopya'daki az kıyafetli giyim tarzı Hammer ve Surma topluluklarına aittir ve bu fakirlikten ziyade kültürel bir nedendir. Fakat bu toplumların giyim tarzının sağlıklı ve etik olmadığını hükûmet yetkililerinin bilmesine rağmen turist çekmek amacıyla müdahale edilmemektedir. Bu insanların, Afrika'nın geleceği ve imajına yönelik sorumsuzluk içinde oldukları açıktır. Maalesef, Google görsele Etiyopya yazıldığında bu yarı çıplak insanların resimleri öne çıkar. Fakat doğu Etiyopya'da bulunan Dire Dawa'daki hafif giyim tarzı tam olarak sıcak iklim ile ilgilidir. Dolayısıyla Afrika'nın giyim tarzı kolay kolay ve hiçbir her zaman fakirlik ile bağdaştırılmaz.

“Ev yok” veya orman hayatı: Afrika'da oturacak düzgün evlerin olmadığı ve sanki bazı insanların ormanda yaşadığı algısı mevcuttur.

Evleriniz nasıl. Sanki ev yokmuş gibi; yani öyle gösteriyorlar. Yani böyle ev çadır tarzı gibi bir yer de mi yaşıyormuşsunuz. Öyle bir algı var bende. Mesela elektrik var mı? Vardır herhalde (CCEP4, 07/05/2016).

Birisi ‘Sokakta aslanlar ile karşılaşılıyor musunuz diye sordu bana. Böyle sorulardan o kadar sıkıldım ki evet evde birkaç tane aslan besleniyorum kedi niyetine diye şaka yaptığım zamanlar oluyor (CCEP24, 07/05/2017).

Afrika'da hiçbir gelişmiş ülkede olmayan zenginliklerin olduğunu insanlar algılayamamaktadır. Tabi ki bu ekonomik kaynak imkânları, paylaşımı ve adaleti ile ilgili bir konudur aynı zamanda. Afrika'da zenginlik ve yoksulluk, her ikisi en üst seviyededir. Bir

Afrikan kız öğrenci Afrika ile ilgili sunumu sırasında Türkiye’deki katılımcılara Gana’daki lüks evleri göstermiş fakat katılımcılar buna inanmamıştır.

Gana’da çok zengininden çok fakirine kadar insanlar olduğunu gösterdi. Ve zenginlerin evlerini gösterdiğinde insanlar çok şaşırdılar; nasıl olur böyle bir ev orda diye çok tartıştılar birbirleriyle. Evimiz olduğunu bile kabul etmiyorlar. Eski Somali evleri gibi sanıyorlar hepimizin evlerini (CCEP15, 04/03/2017).

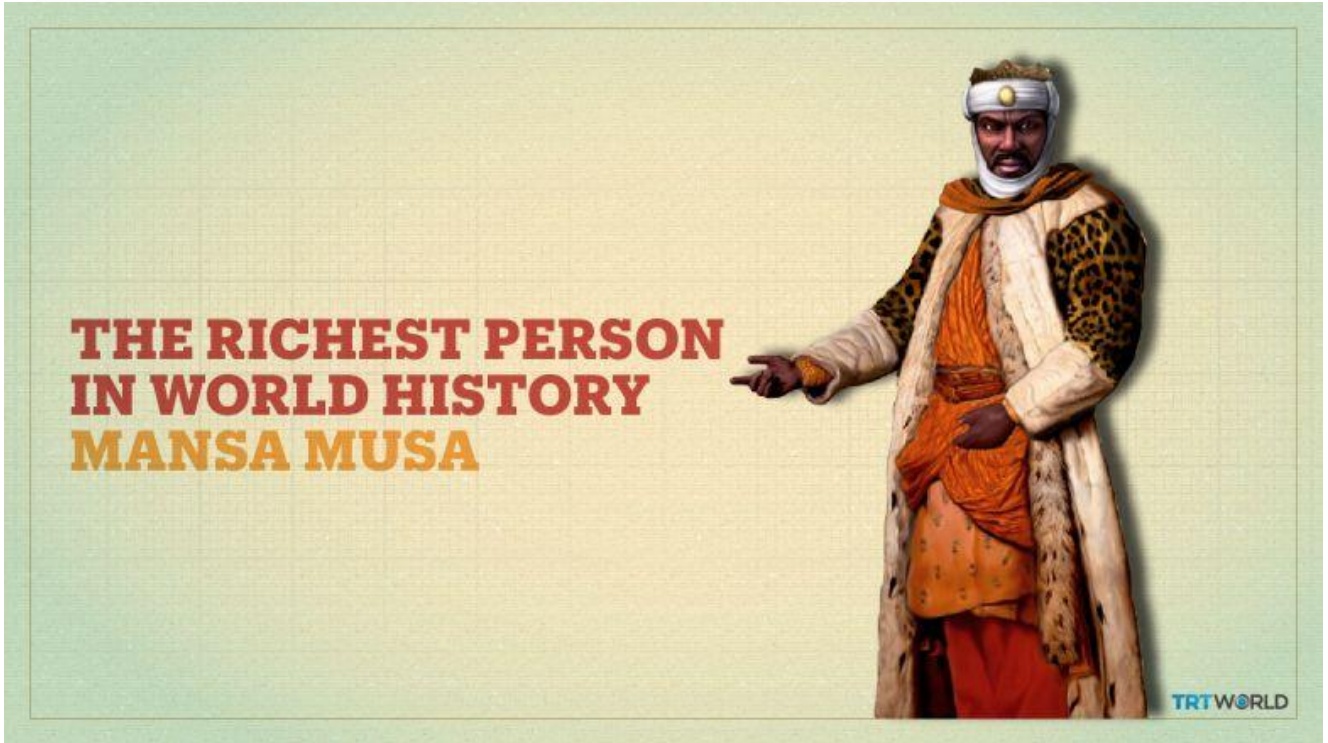
Tabi yalnızca ev konusunda değil, genel olarak altyapı konusunda da insanlar Afrika’da fazlasıyla eksikler olduğunu düşünüyorlar. Yani orada bir şeyler yetersizlik ile bağlanmamaktadır.

Okul var mı orda diye soranlar da var. Tabi ki o zaman ben nerede okuyup geldim diye soruyorum (CCEP15, 04/03/2017).

Zenginlerin olmadığı sadece fakirlerin olduğu algısı: Afrika dışındaki Afrika ile ilgili önyargılardan biri ‘homojenleştirmedir’. Az önce bahsedildiği gibi varlık konusunda Afrika’daki çeşitlilik oldukça geniştir. Fakirlerin fakirliğinin konuşulduğu kadar zenginlerin zenginliği konuşulmamaktadır. Dünya tarihindeki en zengin adamın Ganalı Mansa Musa olduğu bilinmektedir. TRT Dünya’nın bir röportajında Mensa Musa ilgili detaylar bulunmaktadır:

Şekil 5.5: Dünya tarihindeki en zengin adam Ganalı Mansa Musa.

Kaynak: www.trtworld.com (Şubat 24, 2016).

Röportajın “dünyadaki en zengin adam kimdir” sorusuna cevabi Bill Gates veya Tom Ford olmamıştır. Sorunun cevabı Mensa Musa’dır. Dönemine göre dünyadaki en varlıklı insanlardan biri olan Musa 1312-1337 arasında geniş batı Afrika bölgesindeki Mali imparatorluğunun kralıdır. Musa’nın devamlı Mekke ziyaretleri Mansa Musa’yı Ortadoğu ve Doğu Avrupa’da meşhur ettiğine inanılır. Bu ziyaretleri sırasında 60 binden fazla insan ve altının taşındığı yüzlerce deveden söz edilir. Musa’nın, yollarda gördüğü fakirlere altın vermesinin Mısırda ciddi bir döviz krizi yarattığı söylenir (TRT World, Şubat 24 2016).

Çevre sorunlar: Türkiye’de Afrika’daki iklim konusunda da yanlış algılar vardır. İnsanlar Afrika’nın fazlasıyla sıcak ve sadece çöl olduğunu düşündükleri için gelişen yanlış bir algıdır bu. İnsanlar Afrika’nın Sahra bölgesindeki sıcaklığın bütün Afrika coğrafyasında olduğunu sanmaktadırlar. Ekvator’un bu bölgeye yakın olması Afrika’nın her yerinin aynı sıcaklıkta olduğu yanılgısını yaratmış olabilir. Afrika ile kıyaslandığında Türkiye’nin iklimi

yaz ve kış arasındaki farklılığın fazla olduğu bir iklimdir. Yani kışın çok soğuk yazın da çok sıcak olması benim gibi Sahra-altı Afrika'sından gelen biri için alışması zor bir durumdur. Benim ilk kar ile tanışmam Türkiye'de olmuştur. Tabi ki, Türkiye'de bahar ve sonbahar havası mükemmeldir.

Hastalık, kötü sağlık: Sağlık Afrika'nın ana sorunlardan biridir fakat Afrika kıtasının tamamının kötü sağlık koşullarında yaşadığını düşünmek rasyonel bir algı değildir. Özellikle bütün Afrika'yı AIDS, Malarya ve Ebola gibi tehlikeli hastalıklarla ilişkilendirmek tamimiyle akıl dışıdır. Fakat diğer yandan bu hastalıkların nedenleri üzerine düşünülmemektedir.

Fazla hastalıklar olduğunu düşünüyorlar. AIDS, Ebola, Malarya gibi hastalıklardan bahsediyorlar (CCEP15, 04/03/2017).

Çatışma ve kabilecilik: Türkiye'deki Afrika algılamaları içinde çatışma önemli yer alır. Tabi hem eski hem yakın zamandaki bazı Afrika ülkelerindeki çatışmalar bilinmemektedir fakat yabancı medyalarda Afrika'daki çatışmalar oldukça abartılmıştır ve bu çatışmaların ana sebeplerinden hiç bahsedilmemiştir. Aslında Afrika'daki çatışmaların asli sebebi; Avrupa sömürge anlayışının “böl ve yönet” (*divide & rule*) yönteminden dolayıdır. Sömürgeciler Afrika'ya gelmeden önce Afrika çatışmasız normal kıtaydı. Sömürgeciliğin Afrika'da kalıcı bir çatışma bırakma niyetine rağmen Afrika kıtasındaki çatışmalar zaman zaman azaltmaktadır. Maalesef Afrika'daki çatışmalarla ilgili vurgulanması gereken önemli noktaların birçoğundan akademik ve politik odaklar söz etmemektedirler. Sadece eski hikâyeler üzerinden anlatılan bilgiler ile yanlış imajın temsili söz konusudur.

... Açlığın yanı sıra Afrika'da yerel etnik guruplar arasındaki çatışmalar sürekli yansıyor. Ve bu çatışmalar sanki orda sürekli savaş ortamının var olduğunu düşündürüyor ve açıkçası şunu söylemek isterim: ben Afrika'yı ziyaret etmek istiyorum,

uygun bir zamanım olduğunda ama bir tedirginlik var. Yani, nasıl bir ortamla karşılaşacağımı bilmiyorum. Çünkü açlıktan bahsediliyor, çatışmalardan bahsediliyor. Ve biliyorsun üçüncü dünya ülkesi diye bahsediliyor sürekli. Afrika'yı geri kalmış üçüncü dünya ülkesi olarak anlatıyorlar (CCEP2, 07.05.2016).

Farklı hatta tam tersi bakış açıları olarak Afrika'yı bir barış ve güven ortamı gibi algılayanlar da vardır. Bir Afrika öğrencisinin bahsettiği gibi insanlar sadece yakın zamanlardaki çatışmalarından bahsetmektedirler.

Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye'deki insanlar Afrika'yı barış ile bağdaştırabiliyorlar. Afrika'yı savaşlarla bağlayacak bir şey görmüyorum. Bazıları son zamanlar Nijerya'daki Boko-Haram ile ilgili bu şekilde düşünüyorlar (CCEP15, 04/03/2017)

Mutsuzluk ve Kaygı: bütün bu önyargılı düşüncelere bağlı olarak Afrika'nın insanları fazlasıyla mutsuz gibi algılar vardır. İnsanların acınası hayat şartlarında yaşadıkları gibi yanlış algılamalar söz konusudur.

Ben de genel kanılar gibi düşünüyordum. Açlık olduğunu biliyorum. O yüzden insanların mutsuz olduğunu düşünüyorum. Bir de teknolojiden geri kalmış. O şekilde aklımda bir düşünce var (CCEP4, 07/05/2016).

Bütün bu önyargıların kolektif etkisi yabancıların Afrika'ya seyahat etmeyi düşünmemeleridir. Buna bağlı olarak Afrika'ya yönelik tamamen olumsuz düşünceler geliştiren bazı insanlar da vardır.

Bir kadınla otobüste karşılaştık. Kocasını büyükelçi olduğu için fazlaca ülke gezmiş. Ama Afrika'ya gitmek istemedik dedi, çünkü Afrika çok kötü çok sıcak ve çok problemler

var, dedi. Bundan dolayı Afrika'dan nefret ediyorum dedi açıkça. Görmeden sadece duyarak bu denli kötü bir fikre sahipti (CCEP15, 04/03/2017).

'Bir ülke ve hepsi aynı' algısı: Afrika bir ülke gibi algılanmaktadır. Bunun Afrika'yı birleştirme konusunda avantajı olabilir, fakat 54 millet ve en az 1500 dil çeşitliliğiyle farklı ülkelerin beraber yaşadığı bir kıtayı, Afrika'yı tek bir ülke gibi ele almak son derece yanlıştır. Afrika bir ülke kadar küçük olamayacak büyük bir kıtadır.

Aklında Afrika sanki bir ülkeymiş gibi bir anlamlandırma var. Parçalı şehirden oluşan bir ülke gibi geliyor (CCEP4, 07/05/2016).

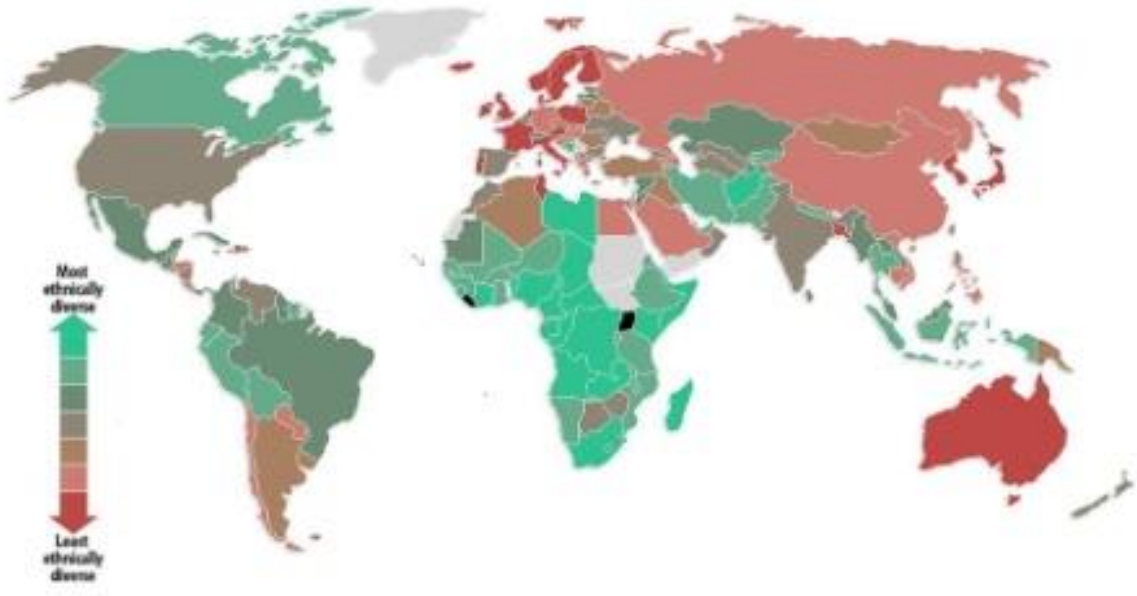
Afrika'yı bir ülke gibi sayan birçok Türk vatandaşı ile karşılaştım (CCEP24, 07/05/2017).

Türk arkadaşlarımızın kafasında önyargı var. Yani Afrika hakkında. Afrika maalesef Türkiye'de fakirlik, açılık, savaş ile tanınmış bir kıta Afrika da çok güzel yerler var. Çok zengin ülkeler var... ama Afrika yalnızca savaş, fakirlik ve açlık ile tanıtılıyor ve bu bizi gerçekten üzüyor (CCEP6, 08.05.2016).

"Afrikalı", "siyahi", "zenci" adlandırmaları: Türkiye'de bu kelimeler Afrika'dan gelen birisi için kullanılmaktadır. Bu kelimelerin içinde önyargılar bulunur fakat bütün Afrikalılara uygun olabilecek başka bir adlandırma da kolay kolay bulunamamaktadır.

Afrikalı: 54 ülkeyi bir sepette koyarak herkesi bir "Afrikalı" diye kategorize etmek tam bir önyargıdır. Bu Afrika'nın en azından etnik konuda dünyanın en çeşitli kıta olmasına tam karşıt bir inşadır.

Şekil 5.6: Dünyadaki etnik çeşitlilik dağılımını gösteren harita (Blake, 2013, May 12)

Bu harita The Daily Mail'in (17/05/2013) *"Worlds apart: Uganda tops list of most ethnically diverse countries on Earth while South Korea comes bottom"* başlığı altında yayınlandığı makaleden alınmıştır. Bu harita Harvard üniversitesinin akademisyenleri tarafından 190 ülkedeki 650 etnik grup üzerinde 11 senelik yoğun bir çalışma sonrasında ortaya çıkmıştır. Avrupa en homojen kıta olarak bilinir fakat dünyanın en çeşitli ülkeleri sıralamasında listenin ilk 20'sini Afrika ülkeleri oluşturmaktadır.

Türkiye'de Avrupa'dan gelen insanlara "Avrupalı" gibi bir adlandırma söz konusu değildir. Hata Avrupa Birliği'nin Avrupa'yı bir ülke gibi tanıtmaya başladığı zamanlar içerisinde olmamıza rağmen böyle bir kategorizasyon söz konusu değildir. Asya'dan gelenlere de "Asyalı" diye bir adlandırma yoktur fakat Afrikalılara "Afrikalı" adı yapıştırılmıştır. Üstelik "Afrikalı" ismi sadece "siyah deriye" sahip olanlar için kullanılır. Çünkü Kuzey Afrika'daki ülkelere "Mısırlı", "Cezayirli", "Faslı" veya genel olarak "Araplar" denilir.

"Siyahi": siyahi ifadesinin de bazı günlük konuşmalarda ve medya kullanıldığını görüyoruz. "Siyahi Adam, siyahi arkadaşlarımız, siyahi oyuncular" gibi kullanım biçimleri

yaygındır. Açıkçası bunun yerine kullanılabilecek başka bir ifade bilinmemektedir fakat bu tür ifadelerin içinde bir “farklılaştırma” (*differentiation*) söz konusudur (Hall, 1997: 265).

Burada, ten rengine göre (*skin colour*) bir farklılık vurgulaması söz konusudur ve rahatsız edici olan, insanın rengine göre bir adlandırmalara maruz kalmasıdır fakat, derin düşünce ve dilbilim felsefesi temelinde, hiçbir ten renginin olmadığını veya rengin sadece siyah ve beyaz olmadığını söylemek, bu tür önyargılı adlandırmalara karşı yeterlidir. Ben de Ankara üniversitesinde bir akademisyenin inandığı gibi (ES, 2016 bahar dönem dersinde) rengin olmadığına inanmaktayım. Yani renk fiziksel bir gerçek olmak yerine *siyasal bir söylemdir*. İnsan tenine renk veren sosyal, siyasal, ekonomik çıkarlar ve ideolojilerdir.

Başka bir nokta da, “siyah” kelimesi ve “siyah” denilen renk arasında hiçbir kalıcı ilişkinin olmamasıdır. Bu konu; Saussure’ün ve Pierce’in dilin sadece üzerinde anlaşılmış kavramlar ortamı olduğu iddiaları ile açıklanabilir (Culler, 1976). Fiziksel bir “masa” ile “masa” kelimesi ve onun imgeleyen olan “masa” sesi arasında hiçbir bağlantı yoktur.

İnşacı yaklaşım dilin kamusal ve sosyal özelliklerini onaylar. Buna göre nesneler (*things*) dil kullanıcılarını dili belirleyicisi kılmaz. Yani nesneler bir şey söylemez; insanlar farklı temsili sistemler, yani kavramlar ve göstergeler ile, anlam inşa ederler (Hall, 1997:37).

Anlamı aktaran fiziksel dünya değildir. Anlamı aktaran dil sistemidir veya kavramları temsil etmek için kullanılan herhangi bir sistemdir. Hall’a göre anlam üretmek, dünyayı anlamlı yapmak ve başkalarına dünyayı anlamlı bir şekilde iletmek için sosyal aktörler, kültürlerin kavramsal sistemlerini ve dilbilimsel ve herhangi temsili sistemleri kullanır (1997:37).

Saussure göstergeyi ikiye ayırır: asıl kelime, görüntü, resim veya obje olan “*biçim*” ilki ve bu biçimin bağlandığı kafamızdaki “düşünce veya kavram” ikincisidir (Hall, 1997: 42). Saussure birincisini “imgeleyen” ikincisini de “*imgelenen*” olarak adlandırır (Culler, 1976: 19).

Bu anlamda imgelenen ve imgeleyen arasında kaçınılmaz bir bağlantı yoktur (*no inevitable link*). Yani göstergeler bir veya esas anlamı tutamaz. Saussure’e göre “Kırmızı”yı veya “kırmızılığı” belirleyen “kırmızı” veya “kırmızılık değeri” değildir; kırmızı ve yeşil arasındaki farktır (Hall, 1997: 42). Bu kavramlaşma da anlam üretimin en basit yolu ikili karşıtlık (*binary opposition*) yoluyla bir farklılık vurgulamaktır. Bu durumda bir kavramın veya kelimenin anlamı onun tam tersine bağlı olarak ifade edilir. Saussure’ün ikili karşıtlık iddiasına göre dilin bir anlam üretmek için mutlaka imgeleyenlerin bir “farklılıklar sistemi” üzerinden organize edilmesi gerektir (Hall, 1997: 42).

Bu durumda, rengin renk olduğu üzerinde anlaşsak bile rengin sadece bir veya iki olduğunu söylemek gibi/kadar anlamsız olur. Renk sadece siyah ve beyaz değildir, renk on, yüz, bin ve sayılamayacak kadar çoğuldur. Yani, insanın rengi yoktur (*human color doesn't exist*).

Daha önceki kısımlarda siyah ve beyaz arasındaki farkın yanı sıra birçok rengi bulunduğunu anlatmaya çalışmıştım. Yani siyah ve beyaz arasında ‘siyah ve siyah gri, karanlık gri, gri krem ve kırmızısı-beyaz, açık beyaz ve parlak beyaz; Tam gece, şafak, gün ışığı, öğleden sonra, alacakaranlık’ ve benzerleri bulunmaktadır (Hall, 1997: 42).

“Zenci”: Türkiye’de Afrikalıları adlandırılmasında başka ifade de “zencidir”. Arapça “zunuc” kelimesinden gelmiş olan bu ifadeyi Türkiye’de en çok gençler ve çocuklar kullanmaktadır. Bu ifade birçok Afrikalı-Amerikalının rahatsız olduğu söylenen “*negro*” kelimesinin muadilidir. Türkiye’de bu kelimenin yetişkinler arasında kullanılma oranının

azalması “sivil haklar hareketleri” sonrası Amerika’da “*negro*” kelimesinin kullanımının azalması ile arasında bir ilişki söz konusudur.

Bütün dünyada Afrikalıların farklılığının vurgulanması insanların bunu bir estetik duyguya bağlayarak Afrikalılar ile tekrar tekrar hatıra fotoğrafı çektirmesi söz konusudur. Tabi bunun fazlasıyla tekrarlandığı durumlarda bazı Afrikalıların rahatsızlık duyması normaldir fakat belki de bütün bu farklılık sorunların çözümlerinden biri de olabilir. Yani yaklaşmak ve etkileşmek açısından önyargıların yumuşaması da söz konusu olabilir. Bu fotoğraf çekirme konusunda benim de Ankara’da yaşadığım ve daha önce başka bir akademisyenin akademik araştırmasında anlattığım bir anıyı paylaşmak isterim.

Çoğu zaman çocuklar ve gençler olmak üzere insanlar bizimle fotoğraf çektirmek isterler. Böyle bir rica normal bir şeydir fakat iki nokta rahatsızlık yaratabiliyor. Birincisi tanımadığımız ya da otuz saniye gibi çok kısa süre önce gördüğünüz birisiyle böyle bir şey yaşamış olmak hoş olmasa gerek. Bu durumda içlerinde bir şüphe hissediyor olabilirler. Çünkü onlarla çekilen fotoğraf sosyal medya’ya paylaşılacaktır, nereye gideceğini, nasıl bir montaja kurban olacağını ve üzerinde neler konuşulacağını bilmek mümkün değildir. Çünkü o insan ile tanışmıyoruz ama iyice tanıdığımız tanıştığımız birisiyle beraber fotoğraf çekilmek normaldir. Ben isterim zaten. İkinci sıkıntı fotoğraf çekmek isteyen kişiler zamanla çoğalabilmektedir. Çok tekrarlayınca isteğimi azaltıyor benim, mesela.

İki hafta önce, Afrika-kökenli bir arkadaşım ile beraber Ankaray metroya bindik, Kızılay-Dikimevi hattı üzerindeyiz. Biz köşede ayakta duruyoruz. Ben uzaktan birlikte oturan dört kız öğrencinin hareketlerine bakıyordum çünkü tavırları biraz farklıydı. Ortaokul öğrencisi gibi gözüküyorlardı. Onlardan ikisi kalktı bizim arkamıza doğru geldi. Biz de yanaştık. Biz kendi sohbetimizdeydik. Sonra üçüncü

kız hızlıca bize doğru gelince bir şey fark ettim ben. Çocuklar bizden izin almadan hem de metroda, bizim ile beraber fotoğraf çekimi yapıyorlardı. Ben fark ettim arkama döndüm. Arkadaşım hiç fark etmediği için benim ne yaptığımı merak etti. Sonra da anlatım ona. Metrodan çıktığımızda çocukların yaptıkları şeyler bizi de güldürdü ama hala ufak bir rahatsızlığımız vardı, neden izin almıyorlar diye. Bu bana da biraz garip geldi ama çocuklar işte sonuçta, zamane çocukları (kişisel gözlem, 30/10/2016).

“Çorumlu”: Türkiye’de genelde Afrikalılara yönelik kullanılan olan “komik” bir ifadedir. Bu çalışma kapsamında, bu ifadenin temel nedeni henüz tam olarak bilinmemektedir fakat birçok etkisi vardır ve Afrikalıların buna karşı tepkileri de farklıdır. Bazıları basitçe bu söylemin içine katılır. Fazlasıyla tanımakta olduğu Çorumlu Amir’in durumu bir örnek olabilir. Birçok kişi bu adlandırmaya karşı ya pasif ya da biraz şüpheli ya da hatta agresif davranabilir ve/ya küskünlük yaşayabilir (*offend*). Tabi ki bu adlandırma sadece Afrika’ya ve Afrikalılara önyargıdan çıkışını almıyor. Anadolu’nun bir ili olan Çorum’a yönelik de bir önyargılı küçümseme olabilmektedir.

Türkiye’deki Afrikalıların algılanışına yönelik önyargılar söz konusu olduğunda bütün toplumu eleştirmeye çalışmaktan “farklılık körlüğü” (*difference blind*) tehlikesi baş gösterebilir. Türkiye’de eğitim, genel hayat tecrübesi ve yetişkinlik çağındaki insanlar arasında büyük farklılıklar vardır. Bu durumda bütün yukarıdaki önyargılara Türkiye’deki bütün insanların sahip olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Yukarıdaki önyargılı denilen adlandırmalar farklı derecelerde ve farklı ortamlarda çocuklar, gençler, yaşlılar, eğitimi olmayanlar, az tecrübesi olanların yansıttığı özellikler olabilir. Aşağıda Afrika’yı tek bir ülke veya insanların hepsini aynı olduğuna yönelik bir sergi ziyaretçisinin vurgusu bulunmaktadır:

Genç ülkelerin, umut vadeden ülkeler olduğunu düşünüyorum. Yani, bir kere Afrika ile ilgili önyargılardan bahsederken şunu da söylemek lazım; Afrika'nın genel anlamda değil. Afrika kıtası anlamında değil. Afrika'nın içinde bazı ülkeler var ki ülkeniz de bunlardan bir tanesi, Etiyopya, birlikteliği sağlamış ve artık kendini geliştirmeye başlamış ülke ve bunu da görebiliyoruz (CCEP2, 07.05.2016).

Genel olarak, Türkiye'de Afrika'ya yönelik olan bakışların en büyük kısmı ırkçılık değil, kültürel önyargılardır. Bütün bu kültürel önyargıların, kültürlerarası iletişim açısından gelecekte kurulabilecek olan ilişkilere olumsuz etkiler oluşturacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Buna bağlı olarak, Afrika'daki bazı pasif ve gereksiz durumlara karşı eleştiriyi önyargı olarak almanın 'homojenleştirme' tehlikesi vardır. Yolsuzluk, demokrasi ve insan hakları konuları Afrika'nın en büyük 'kanseri'dir'. Buna karşı yalnızca yerel değil, farklı şekilde ve derecede yurt-dışı müdahaleler de gereklidir. Dolayısıyla yurt dışından Afrika'ya yönelik eleştiriler bu sorunlara karşı yapılabilecek katkıların küçük versiyonudur. Bununla ilgili bir sivil toplum kuruluşunun yöneticisinin bahsettiği Afrikalıların zaman algısı sorunu kısmen gerçeklik barındırır:

Zamanlama ile ilgili hassasiyetleri henüz gelişmemiş. Afrika'da bu çok sıkıntılı... Bir öğrenciye altıda program var diyoruz yedide geliyor. Yani bu hafife alınacak bir durum değil. Zamanında buluşmak ve bir işi zamanında bitirmek konusunda Orta Asya ve Orta Doğuda ve Afrika'da sıkıntılar görüyoruz...Bu yanlış bir şey (CCEP15, 04/03/2017).

Afrika'daki ülkelerin gelişimine ve sosyo-kültürel gruplarına göre Afrikalıların zamanı algılama, yönetme ve zamana saygı (randevular) oryantasyonları farklılıklar taşır. Bu konuda zaman zaman büyük gelişmeler ve değişimler söz konusu olsa da henüz istendiği derecede gelişmiş değildir.

iv. Önyargıların Olası Sebep ve Kaynakları

Türkiye'deki Afrika'ya yönelik bilginin yetersiz olduğuna fakat hızla gelişmekte olduğuna yukarıda değinilmiştir. Diğer yandan bakış açısı olarak da önyargıdan iyimserliğe doğru değişmekte olan bir sürecin de yaşandığı ortaya konmuştur. Yanı sıra bahsedilen bütün önyargıların ve bazı pesimistlik yaklaşımların muhtemel sebep ve kaynaklarının araştırılması faydalı olacaktır.

Afrika ile ilgili az ve sorgulanmamış bilgi sahipliği

Genel olarak, Türkiye'de insanların Afrika ile ilgili bildikleri sınırlıdır, bilgilerin çoğu Afrika'yı yaşamış olan birincil kaynaklardan değil, ikinci veya üçüncü kişilerden alınan bilgiler olmaktadır ve dolayısıyla bu bilgilerin büyük kısmı varsayımsal veya düpedüz yanlıştır. Doğrulama kaynaklarının bağımsız olması ve bilgiler üzerindeki düşünme ve/ya yeniden düşünme, ne yazık ki birçok toplumun özellikleri arasında bulunmamaktadır.

Sömürgeci, misyoner, oryantal ve Avrupa-merkezli temsil pratiklerinin mirası

İnsanların Afrika ile ilgili bilgileri doğrudan veya dolaylı bir şekilde sömürgecilik, misyonerlik veya oryantal Avrupa-merkezlik düşünceler tarafından şekillenmiş olabilmektedir. Bu sergiler, kitaplar, fotoğraflar, videolar vb. üretilmiş bilgiler dolayısıyla vücut bulmaktadır.

Dünya Enformasyon ve İletişim Akışındaki Düzensizlik ve Batı Medya Pratikleri

Daha önce tartıştığımız gibi dünya enformasyon ve iletişim akışındaki düzensizlikten dolayı batı medyalarının kapsamında Afrika'yı göz önünde bulundurmamak, seçmeli yaklaşmak ve bozmak söz konusudur. Bundan başka, Afrika'nın kendi perspektifli gerçeğini (Shohat & Stam, 1994: 179) oluşturacak kapasiteye sahip olmaması da Afrika'nın kendi kendisini temsil edememesinin sonucudur. Bütün bunlar Afrika'nın dünya ekonomik düzeni içindeki yeri ile ilgilidir.

Çoğu batı medyasındaki Afrika ile ilgili odak, AIDS gibi hastalıklar, açlık ve iç savaşlardır (Rudincova 2014: 209). Türkiye'deki kültürlerarası sergi ziyaretçilerinin fikrine göre, Türkiye'deki Afrika ile ilgili var olan yanlış bilgiler ve önyargılar insanlardaki batı merkezli medyaların etkisi ile ilgilidir.

Aslında tam bir isim veremem. Ara sıra, düzenli bir şekilde olmadan televizyonda izlediklerimden gördüğüm kadarıyla biliyorum. Belgesel ve filmlerin birçoğu batı ülkeleri tarafından yapılıyor. Bu yüzden bilgi kaynağı daha çok bu şekilindedir (CCEP8, 08/05/2016).

Eski tarihlerde olsa bile batı medyasının Afrika'yı hep kuraklık ile bağdaştırarak inşa etmesi Türkiye'deki insanların zihninde de aynı etkiyi yaratmıştır. Türkiye'deki ziyaretçiler batı medyalarının Afrika ile ilgili dengeli bilgi vermemesini eleştirmekte ve yanlış bilgilerin zihinde nasıl kaldığına değinmektedirler:

Bu televizyonlardan; mesela ben 1992 civarında Somali'deki kuraklık ve oradaki sıkıntıları hatırlıyorum şu an. Bu adamlar kömür içinde nasıl yaşıyorlar diye düşünüyordum. Şimdi hala bu gösterilir. Ben bilinçli bir insanım. Televizyonların neyi neden gösterdiğini biliyorum (CCEP15, 04/03/2017).

Angelina Jolie falan geldi. Onlar medyada yer buluyor. Böyle başlıklar böyle zayıf insanlar gösteriyor. Bir tane fotoğraf vardı. Akbaba vardı. Çocuğu yemek üzereyken. O fotoğraf ben de baya bir etkiler yaratmıştı böyle küçükten beri. Aklımda hep savunmasız bir yer gibi geliyor yani. Öyle değil herhalde. Nasıl bilmiyorum (CCEP4, 07/05/2016).

Fotoğraflar böyle çocuklar oturuyor. Hepsi aç ve kemikleri sayılıyor. Resimler. Tabii ki medyanın çok etkisi vardır. Filimler de (CCEP27, 07/05/2017).

Türkiye’de var olan yanlış bilgiler ve önyargılarda batı medyalarının etkisinin büyük olduğu bir gerçektir.

Bu önyargıları batı ülkeleri oluşturdu. Sonuçta kendi sömürgeleri kendileri nasıl tanıtmak istiyorsa o şekilde tanıtılar. Ve bu bence onların ideolojik ve siyasi politikalarından kaynaklıyor (CCEP2, 07.05.2016).

Amerika’yı göstermek için New York’un caddelerini gösteriyorlar. Amerika’nın nasıl rezil sokakları olduğunu oradan anlıyorsunuz. Afrika’da Addis Ababa’daki çok güzel caddeler, insanlar çok vakit geçirdiği turizmin canlı olduğu yerleri ile daha çok açlık insanları ve hayvanları olmuş olan kısımlarını; üzerinde elbise olmayan insanları gösterilmesinden dolayı insanlar ’in zihinlere hep Afrika ilgili güvensizlikler oluşturdunuz (CCEP15, 04/03/2017).

Afrika’yı yakında tanıma şansım olmadı, Dediğim gibi. Medya aracılığıyla tanımış oluyoruz Afrika’yı. Bu tarza etkinlikler de çok fazla yapılmıyor, yani, son 10 yılda gerçekleşen etkinlikler ve burada daha yakında tanıma imkânlarımız oluyor. Bizzat Etiyopyalı biriyle böyle oturup diyalog kurabiliyoruz. Gerek Türkiye’deki meydanın gerekse de yurtdışındaki meydanın. Afrika’yı yansıttığı şekilde tanıyoruz. Bu da nasıl yansıyor... Batı ülkelerinde ya da Avrupa’da ya da diğer kıtalardaki ülkelerde Afrika deyince insanların aklına ilk gelen kuraklık ve açlık.

Medya en çok yapılan vurgu çatışma, açlıktır. Bunlar da insanların Afrika’ya gitme ilgilerini azaltabilen bir faktör olabilmektedir. Daha önce belirlettiğimiz gibi batı medyalarında Afrika’da açlığın yanı sıra yerel etnik guruplar arasındaki çatışmalar sürekli işlenmiştir. Orada sürekli bir savaş ortamının olduğu gibi inanışlar hakimdir

ve Afrika'ya gitmek isteyen insanların orada nasıl bir ortamla karşılaşacaklarını bilmemelerine neden olmaktadır. Hep "açlıktan ve çatışmalardan bahsediliyor, ... üçüncü dünya ülkesi diye bahsediliyor sürekli" (CCEP2, 07.05.2016).

Türkiye'de Afrika'ya yönelik kalkınma ve insani destek raporları

Afrika'nın imaj kaygısının kaynaklardan biri Afrika'ya yapılmış olan insani ve kalkınma destek raporlarıdır. Dışardan gerçekleştirilen Afrika'ya insani destek pratiklerinin on binlerce, yüz binlerce Afrikalının hayatını kurtardığı bir gerçektir. Fakat Avrupa'daki insanlara Afrika'daki hayatın anlatım biçimi çok acımasızdır. Genellemelerle dolu anlatılar Afrika'nın imajına telafisi oldukça güç zararlar vermektedir. Bates (2012: 9) "Üçüncü Dünya"ya yapılan yardım ve kalkınma projeleri ya yanlış modelleri kullanmıştır veya doğru modeller yanlış uygulamıştır. Türkiye'de Afrika'ya destek veren kurumların başarılı işler yapıyor olmalarına karşın, Afrika'ya ilişkin anlatım biçimleri oldukça sorunludur. Türkiye'deki topluma Afrika'yı başka bir dünya gibi anlatmaktadırlar.

Afrika'yı tanımadılar. Normal şehirler, okullar, olduğunu sanmıyorlar. Bu algıda birinci sebep belgesellerdir. Başka bir sebep ise Afrika'ya gidip geldiğinde sadece kötü fotoğrafları gösterenler. Yani bazı evsiz veya dilencilik yapan insanların fotoğraflarını seçerek çekiyor ve burada gösteriyorlar. Bir belgesel izlemiştim, sanırım Ayna'ydı, Etiyopya'nın yalnızca kötü yanlarını gösterdikten sonra şimdi ben çadır kuracağım ve orada yatacağım diyordu. Sanki hiç otel yokmuş gibi. Addis Ababa'da çok sayıda ve nitelikli otel bulabilirsin. En azından her iki yönünü de göstermeliler (CCEP24, 07/05/2017).

Buna bağlı olarak aşağıdaki konferans notum da Afrika'yı önyargılı yansıtan bir başka örnektir:

Sunucu: MEB Müşaviri (Nijer’de bir Türk okulu yönetti, 15 senedir orada kaldı).

Konu: NEDEN AFRIKA’DA VARIZ?

Tarih: 19/05/2017, 19:00

Yer: Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM).

Sunucu Sömürge devletlerinin Afrika’ya vermiş olduğu zarardan bahsetmiştir. Avrupalıların öncedekinden daha yoğun ama aynı zamanda daha zararlı bir şekilde Afrika’da bulunmakta olduğunu hatırlatmıştır. Avrupa ülkelerinin farklı sebeplerle Afrika’da toprak almakta olduğu anlatılmıştır. Avrupa büyükelçilerinin Afrika’daki başkentlerde geniş alanları kontrol ettiği söylenmiştir. Konuşmada Nijer’deki Fransa büyükelçiliği içinde yaklaşık 14 bin Fransız askerinin bulunmakta olduğu iddia edilmiştir. Avrupa Afrika’yı bırakırsa ölecektir. Nijer’de, özellikle de eğitim alanında Fransız misyonerlerinin pratiklerinin büyük etkisi olduğu söylenmiştir. Okul derslerinin arasında İslam’a ilişkin derslerin yasaklandığını, buna karşın felsefe dersi olarak Hristiyan-Yahudi düşüncelerinin anlatıldığı Franco-Arap diye bir dersin verilmekte olduğu anlatılanlar arasındaydı.

Türkiye devleti ve ona bağlı sivil toplum kuruluşları ve ticari kuruluşlar Nijer’de eğitim alanında destek vermektedir. Yanı sıra bayramda kurban eti dağıtımı ve benzer destekler yapılanlar arasındadır. Fakat tüm bu işlerin katılımcılara anlatılma yöntemi, kullanılan dil ve seçilen fotoğraflar fazlasıyla olumsuzdur. Anlatma ve gösterme tarzının içinde seçme ve genellemeler bol bol bulunur ve bunların Afrika’nın imajını daha da zarar verdiği açıktır.

Bu sunumda projektörle duvara yansıtılan ilk görüntüler bir okulun içinde üç öğrencinin taşlı ve sert bir alanda dizüstü durduğu fotoğraflar olmuştur. Öğrenciler ellerini göğsüne koyup güneşe doğru durmaktadırlar. Bunun okul binasının girişinde öğrenmenin öğrencilere vermekte olduğu bir ceza anı olduğu söylendi. Sunucu fotoğraftaki durumu Türkiye’deki demokrasi ile

kıyaslayarak Afrika'nın oldukça kötü bir durumda olduğunu ve söz konusu fotoğraftaki gelişmemiş cezayı insan haklarıyla bağdaştırarak anlattı.

Gösterilen ikinci fotoğraf, başörtülü birkaç kız öğrencinin olduğu bir fotoğraftı. Bu öğrencilerin daha önce hiçbir kıyafetlerinin olmadığı hatta çıplak oldukları anlatıldı. Oradaki Türk okullarına getirdikten sonra kıyafet verildiğinden bahsedilmiştir.

Diğer fotoğraf bir köydeki küçük bir gölü gösteren bir fotoğraftı. Herkesin bu gölde yıkandığını, erkeklerin ayrı bir yerde, kadınların ayrı bir yerde yıkandıkları anlatıldı fakat fotoğraf bunu anlatan bir fotoğraf değildi. Bunun yanı sıra oradaki insanların tuvaletlerinin olmadığını ve herkesin tarla ve ormanlara tuvaletini yaptığı söylendi.

Bu bölgedeki insanların da buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi teknolojik aletleri hiç görmediği anlatıldı. Birilerinin buzdolabı gördüğünde çok şaşırdığı da eklendi anlatıma. Bütün bunların sebebi de elektriğin bulunmamasına bağlandı. Tam bu anda, heyecanla izlemekte olan bir genç dayanamaz ve “*Hocam peki siz gittiğinizde elektriksiz falan nasıl yaptınız?*” diyerek doğal bir soru sorar. Sunucu da “*Benim kaldığım yerde elektrik vardı*” cevabı verir. Sunucu Ankara'nın en iyi semtinin nerede olduğunu sorar ve öğrenci Çankaya cevabını verir. Sunucu Nijer'in Çankaya'sında kaldığını belirtir.

Orada yapılan kurban bağışlarının fotoğrafları gösterilmeye başlandı. Kesilmiş birçok ineğin fotoğrafları sergilendi. İnsanların sanki sadece bu kurban etleri ile beslendikleri gibi bir algı yaratıldı. Nijerlerin bayram namazlarının toplu bir şekilde kıldığını söyledikten sonra, kurban eti isteyenlerin namazın arka sıralarında saf tuttuğunu ve biter bitmez et dağıtım merkezine koştuklarını anlattı.

Ardından zayıf Afrika evlerini gösterip bu evlerin ev gibi olmadığını içinde hiçbir eşya bulunmadığı anlatıldı. Bu evlerin oradaki insanlar için ev değil birer lüks konut sayıldığı söylendi. Bu anlatım yalnızca birkaç evin örnek gösterilmesiyle yapılmıştır. Söyledikleri ve

yaptıkları arasında belki de en tutarsız ve yanlış nokta burasıdır. Yapılan, sınırlı örnek algısıdır. Afrika’da evler zayıftır. Fakat kültürel ve mimari açıdan Afrika’daki evlerin Batı ülkelerindeki evleri gibi olması beklenebilir mi? Bir kültürel mirası yansıtan evin şeklinin, görüntüsünün fakirliğe bağlanması sadece anti rasyonel bir tutumdur. Aşağıdaki fotoğrafta görünen Afrika’daki geleneksel evlerinden biridir.

Şekil 5.7: Bir Afrika Evi Olarak Etiyopya’nın Gurage evi

Kaynak: facebook.com (12 Mayıs, 2017) <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1706878539615213&set=pcb.1706878659615201&type=3&theater>

Devamında sokak fotoğrafları arasında Galatasaray forması giyen bir çocuk gösterilir. Katılımcılar ise orada bir Galatasaraylı olmasına şaşırılmışlardır. Sunucu açıklar: “Bu forma Galatasaraylı olduğu için giyilmiş değildir. Avrupa’nın bütün eski kıyafetleri Afrika’ya

verilmiştir ve işte bu yüzden bu forma normal bir kıyafet olarak bu çocuğun üstündedir”. İşte burada da her gün Avrupa’dan, Asya’dan, Amerika’dan ve Türkiye’den yüzlerce ticari geminin yeni kıyafetler taşıyarak Afrika’ya getirmesinden bahsedilmemesi başka bir önyargılı davranış olmaktadır.

Afrika’daki alt-yapı sıkıntılarının anlatımında en kötü yollar gösterildi. Sunucu Nijer’in bir köyünde bir törene katılmak için gittiğini fakat dönüşte yolun kötülüğünden dolayı arabanın ilerleyemediğini ve arabayı oradakilere satıp gittiklerini anlattı. Bu çok abartılmış hatta belki yalan barındıran bir açıklamadır. Birilerinin yolda arabası bozulduğu için arabasını dakikalar veya saatler içerisinde satmayı düşünmesi ve alıcının da kısa bir zaman içerisinde bulunması olasılığı pek yüksek olmayana bir durumdur.

Bu tür sunumlar Türkiye devletinin Afrika’ya yönelik politikalarının tam ters bir seyir izlemektedir. Son zamanlarda Türkiye’nin Afrika’ya yönelik önyargılı bakışının kaldırılması gerektiği vurgulanmakta ve bu doğrultuda çaba gösterilmektedir (TRT Dünya raporu, Şubat 2016). Birçok yerde var olan etikler de bu politikanın amacına örnek teşkil edebilmektedir. Türkiye’de bulunan bazı Afrikalılar da Afrika’nın iyi yüzünü Türkiye’ye geldikten sonra hem de Türkçe dilinde öğrendiklerini söylüyorlar (bakınız: Ugandalı Cemil).

Genel olarak yabancıya yönelik “ötekileşme”

Afrika sadece batı-kuzey tarafından yanlış gösterilmemiştir. Daha doğrusu uluslararası ortamda Afrika genel olarak “yabancı” algısıyla bağdaştırılmış ve bu yaftanın kurbanı olmuştur. Afrika dışındaki pek çok ülkede Afrika’yla ilgili az bilgi oluşu ve bu ülkelerin de batı medyasındaki Afrika bilgi kaynaklarından beslenmesi Afrika’nın genel uluslararası platformda “ötekileştirmesine” sebep olmuştur. Bazı ülkelerde Afrika’ya karşı zenofobik düşünceler ve “evine git” (*go home*) gibi rencide edici hareketler artmaktadır.

Türkiye’deki medya kuruluşlarının Afrika’yı eksik temsili

Türkiye’deki medya kuruluşlarının Afrika’ya yönelik gerçek ve yeterli bilgiler vermiş değildir. Eski medyalar Afrika’nın sadece kölelik ve sömürgecilikten ibaret olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bu tür yansılar Afrika’ya yönelik oldukça indirgemeci ve duygudaşlık temeline dayanan bir imajı algısının oluşmasına sebep olmuştur.

Biz Afrika ’yı televizyonlarda Amerika ’ya Avrupa ’ya köle olarak satılan insanlar olarak tanıtmışlardır. Bunları izlerken Afrikalıların normal kölelikten artık modern köleliğe geçmeye başladığını görmeye başladık (CCEP15, 04/03/2017).

Yakın zamana kadar, Türkiye’deki medya kuruluşları Afrika’ya hiç yer vermemişlerdir. Afrika sadece Türkiye’ye bağlı bir bilgi oluşum süreci içindedir. Medyanın az yer vermesi insanların yeterince bilgi edinmeden Afrika ile ilgili önyargılı, bilgisiz düşünceler oluşturmalarına sebep olmuştur.

Çok az fikir sahibi olanlar, sadece birkaç filmde birkaç belgeselde gördüğüyle genel bir algı oluşturanlar Afrika'nın yansıtıldığı gibi bir yer olduğunu düşünebilirler (CCEP8, 08.05.2016).

Medyada bir derece daha iyi yer verildiği durumlarda da medya araçları insanların Afrika ile ilgili nasıl düşünmesi gerektiğini yönlendirir.

Yani insanlar tabi iki medya aracılığıyla bir şeyler öğreniyorlar Afrika ile ilgili. Medya bunu nasıl yansıtırsa birazcık o geliyor düşüncelerimizde. Afrika ile ilgili maalesef genellikle kötü haberler duyuyoruz. Dolayısıyla algı o yönde gelişmiş durumda (CCEP11: 12/08/2016).

Genel olarak Afrika'yı açlığın bulunduğu bir kıta gibi düşünüyorlar. Susuzluk, kuraklık yok gibi düşünemiyorlar. Çünkü medya böyle gösteriyor onlara. Bu yüzden öyle

düşüncmeleri de doğal aslında...Şimdi ben burada ülkemi tanıtırken ziyaretçiler şaşıyor. Yani böyle mı Afrika diye soruyorlar. Demek ki böyleymiş. Bize medya kuruluşları yanlış gösteriyorlarmış, diyenler var (CCEP25, 07/05/2017).

Son yıllarda hızlı gelişen Afrika Türkiye ilişkilerden dolayı Afrika'nın medyadaki yeri değişmeye başlamıştır (Özkan, 2010, Eksi, 2016) fakat medyada Afrika'nın yeri Türkiye'nin Afrika'daki işleri ilgili olmaktadır (Odiley, 2010).

Son birkaç yılda bu olumsuz algılar bir nebze olsun kırılmaya başladı. Şöyle ki Türkiye'nin son yıllarda Afrika'yla ticari ilişkileri arttı ve gelen öğrenciler, buradan oraya giden ziyaretçiler ya da iş adamları farklı çalışmalar yaptılar. Ve burada Afrika'yı üçüncü şahıstan değil, daha doğrudan Türk halkına tanıtmaya başladılar (CCEP2, 07/05/2016).

Genelde cumhurbaşkanları ya da başbakanlar ziyaret ettiği zaman haberimiz oluyor ama onun haricinde bir televizyon ya da gazete olarak net bir kaynak yok açıkçası (CCEP5, 07/05/2016).

Hatırladığım kadarıyla dediğim gibi, öncelikle Türk medyaları bizim iş adamlarımız orda ortak işler yapmaya başladıktan sonra haberlere çıkmaya başladı Afrika'daki başarı öyküleri. Türk iş adamlarının Afrika'daki başarı öyküleri gibi veya işte siyasi liderlerimizin Afrika'ya yaptığı ziyaretlerden dolayı (CCEP2, 07/05/2016).

“Türkiye'deki gazetelerin Afrika inşası olumsuzdur; insani destek, ticaret ve ekonomik destek ile ilgili olunca pozitif haberler dahil edilir. Bunlar da Türkiye'nin Afrika'ya yapmış olduğu iyilik olarak geçer. Araştırma sonuca göre Türkiye'de Afrika ile ilgili haberlerde çatışma ve şiddet en çok yer alan konudur” (Odiley, 2010:91). İçerik olarak Türkiye'de İngilizce gazeteler aktif olmaya başlamasına rağmen, Afrika ile ilgili haberler için yine batı haber ajanslarına bağlanılır (Odiley, 2010:91).

Afrika'nın kendisini anlatmak için kapasiteye sahip olmaması

Afrika'nın yanlış temsil edilmesinin sebebi sadece dışa yönelik (*external*) değildir. Afrika'nın kendi iletişim sektörlerinin gelişmemesi de Afrika'nın kötü imajında içe yönelik (*internal*) sebeptir.

Bu Afrikalı insanların da kendilerini temsil etme noktasında biraz daha çaba gerektiren bir şey. Çünkü kendilerini onlar tanıtmadıkça biz onları başka ikinci üçüncü ağızlardan gelen yanlış haberler duyarak tanıyıp ve öyle bir bakış açısına sahip oluyoruz. Ama tabi ki diğer taraftan Afrika ile ilgili olumlu imajlar kazanabileceğimiz kaynaklar da var (CCEP11: 12/08/2016).

Yani şimdi bu önyargıyı silebilmekte biz Afrikalılar olarak sorumluyuz. Türkler bunu bize yapamazlar. Biz yapacağız. Madem buraya geldi, Türkçeyi öğrendik. Sizin gibi böyle makale yazabilecek olanlar yazsın. Türk arkadaşlara Afrika'nın güzel olduğunu anlatsınlar. Bu hepimizin borcudur (CCEP6, 08/05/2016).

Bizim elimizden gelen her şeyi yapmamız lazım. Bu imajı bu önyargıyı çözmemiz lazım (CCEP6, 08/05/2016).

Afrika'nın gelişmesi ve medyaların da güçlü olması Afrika'nın imajına katkısı büyük olmalı. Tabi bu durumda bir paradoks ile karşı karşıya geliriz. Yani, Afrika'nın gelişmesi için zaten gelişmiş medya mı olmalıdır yoksa Afrika medyasının gelişmesi için gelişmiş bir Afrika mı gerekir? Bu “paradoks” bağlamında dışa yönelik sebeplerin içe yönelik sebeplerle (ya da tersi) ortaya çıktığını görüyoruz. Yani Afrika gelişmiş olsaydı kendi medyasını yaratmış olabilecekti. Ya da Afrika'nın medyası gelişmiş olsaydı, Afrika gelişmiş bir yer olacaktı.

Ekonomik adalet için mücadelenin yanı sıra Afrika'nın iyi yönünü tanıtmak Afrika'nın sorumluluğu ve görevidir.

Yabancı medyaların Afrika'yı tam olarak tanıtması beklenemez. Bu medyalar gerçeği istedikleri gibi inşa ederek istedikleri şeyi/şeyleri gösterirler. Fakat yanlış göstermelerin karşı alternatif göstermeleri olmalı. Türkiye'deki uluslararası sergi ziyaretçileri de Afrika'nın kendilerine doğru bir içimde gösterilmesi için alternatif fikirler sundular. Afrika'nın kendi medyasını geliştirmesi gerektiği ile ilgili fikirler önerdiler. Bir de Televizyonlar yerine Afrika'yı gidip ziyaret etmenin daha iyi olduğunu söyleyenler da oldu.

Daha önce okullarımızda bahsedilen ile sonra pratik hayatta öğrendiklerimiz arasında tabi farklılıklar var (CCEP15, 04/03/2017).

Yıl 2012 Kenya'ya ziyaretimden sonra Afrika ile düşüncelerim Afrika'daki hayatım aslında bize anlatılmak istenen ya da televizyonlardan bize empoze ettirilmeye çalıştıran şeylerle çok farklı şeyler olduğunu görmeye başladım (CCEP15, 04/03/2017).

Bence Afrika'yı televizyondan öğrenmek yerine gidip ziyaret etmek lazım. Çünkü televizyonlar de genelde bize göstermek istediklerini gösterirler. Yani, ya hayvanlar âlemini gösterirler- zebraları, vb. izleriz. Ya da açlıktan susuzlukları ölen insanları. Çünkü haberler genelde ondan rahat kazanmak isterler. Ama orayı tanımak istiyorsak veya ilişki kurmak istiyorsak orayı görmek zorunda olduğumu düşünüyorum. Yani gidip ziyaret etmek lazım. Ya da ülkelerarası bir şekilde, politik bir şekilde etkileşim olması gerekir. Mesela yurtdışı çıkış izinleri belki kolaylaşırdıysa ülkeler birbirini daha rahat tanırırlar daha rahat da ekonomik ilişkiler geliştirirler.

Afrika'ya gitmek herkes için ve her zaman uygun olamaz. İşte bu durumda Afrika ile ilgili yurt dışı sergileri önemlidir. Bütün kültürel ürünler ve pratikler ile beraber bu sergilerin

insanların evine kadar gelmesi çok faydalıdır. Bazı ziyaretçiler ise Afrika'yı tanıtmada sosyal medyanın büyük katkısının olabileceğini söylemektedir.

2. Afrika'nın Değişik Haline Yönelik Bakışlar

Afrika ülkelerine yönelik imajlar arasında benzerlikler var. İşte o yüzden genel olarak klasik bir “Afrika imajı” söylemi söz konusudur. Afrika'nın imajına genelleyici bir şekilde yaklaşmak doğru bir bakış açısı değildir. Çalışmanın bu kısmında Afrika'nın imajını genel olarak ele almak yerine tarih, kültür, çevre, sağlık, kalkınma ve şiddet gibi ayrı ayrı konular üzerinden incelenmiştir.

Afrika tarihine yönelik bakış açıları: Afrika'nın “tarihsiz” bir yer olarak tanıtılması talihsizliktir. Bunun sebebi de Afrika'yı hep başkalarının tanıtması ve kendisinin sessiz kalmasıdır. Afrika'nın tarih önceki insan medeniyetlerinin başlangıcı olmasına rağmen, kendi tarihini üretip koruyacak ve uluslararası topluma dağıtacak gücü olmamıştır. Fakat bu tür yetersizlikler uluslararası toplumun yanlış anlamamasına sebep olamamaktadır. İşte bundan dolayı Afrika'nın sanki “hiçbir yerden gelmemiş kıta” gibi inşa edilmesinden kurtarmak gerekmektedir.

Türk vatandaşlarının küresel bilgi pazarına girmekte olması Afrika ile ilgili bilgilerin de gelişmesini sağlamıştır. Afrika tarihi içinde Afrika'nın medeniyetin başlangıç noktalarından biri olması giderek kabul gören bir gerçekliktir. AKE'deki küratörün tepkisi de bunu onaylıyor: “Zaten medeniyetin Afrika'da doğması söz konusu değil mi? (CCEP11: 12/08/2016)”.

Bir dilin çeşitli olmasından o bölgede farklı kültürlerin olduğunu anlayabilirim. Bu da demek ki o bölgede yüzyıllar boyunca sadece tek bir ırk ya da tek bir anlayış yaşamamış.

Çok insan gelip gitmiş ki farklı diller, farklı kelimeler, farklı anlayışlar ortaya çıkmış diye düşünüyorum (CCEP5, 07/05/2016).

Afrika'yı "tarihsiz" gibi gösteren eski inşa türlerini sürdürenler de olabilir. Yine bunlar da mevcut medyanın ilettikleri bilgiler ile bağlantılıdır. Bilgiye ulaşmak anlam çıkarma yaklaşımından etkilenir. Bundan dolayı, Batının "Batıyı kabul et, diğerini reddet" yaklaşımı birçok yerde işletilmektedir.

Benzer bir şekilde Türkiye'deki derslerin çoğunun dünya tarihi ile ilgili kaynakları batıdan olması insanların sadece 'Batı-Kuzey dünya tarihi' öğrenmesine ve Afrika gibi öbür bölgelerin tarihini önemsememesine sebep olmuştur. Tabi ki Türkiye'nin tarih müfredatında Afrika'ya yer vermemesi de bir başka sebeptir. Öğrenciler, UOB'daki gibi Afrika tanıtım derslerinin olması gerektiğini önermişlerdir.

Bunun okullara kadar indirgenmesini düşünüyorum. Bizim milli eğitimin yayın organlarında çalışmaları gerekiyor yani. Çünkü çocuklara çok küçük yaşlarda farklı bir Afrika anlatılıyor. Büyüdükçe farklı Afrika'yı düşünüyorlar. Bizim ülkemizde en büyük sıkıntılardan biri. (CCEP15, 04/03/2017).

Etiyopya'daki tarih derslerinin yapısı Etiyopya, Afrika ve dünya tarihi olarak üçe ayrılır. Lisedeki dünya tarih konularından biri Türkiye ve özellikle de modern Türkiye'nin kurucu önderi Mustafa Kemal Atatürk hakkındadır.

Birilerinin tarihine yönelik imajı onların genel imajını fazlasıyla etkiler. İşte buna bağlı olarak bugünkü dünyamızda tarihi büyütme (*magnification*) rekabetlerine sıkça rastlanır. Bu bir tür, bilinme, onaylanma ve imaj yarışıdır.

Afrika kültürüne yönelik bakış açıları: tarih ve kültürel kimlik arasında büyük bir bağlantı vardır. Bunu Confino'nın (1997: 1386) tartışmalarından iyice anlarız. Kolektif kültürel hafızanın korunması (*memory preservation*) ve gündelik yaşantıda bunun tekrarlanması tarih inşasının en önemli noktalarından birisidir. Tarihsel hafıza (*historical memory*) insanların geçmişleriyle ilgili var olan hafızadır. Bu kavram özellikle bellek çalışmalarında yaygın kullanılan bir kavramdır. Kültürel hafıza (*cultural memory*) ise iletişimin katkısıyla, insanların günlük hayatlarındaki toparlanmış hatıralarıdır. İşte bundan dolayı buna iletişim hafızası da (*communicative memory*) denir.

Afrika'nın hümanist ve iyimser değerleri olmadığına inanan insanlar az değildir. Fakat böyle düşünenlerin isteği Afrika'nın Batının “modern” kültürünü almasıdır. Afrika bu kültürü almadığı için sürekli eleştirilir. Genelde Afrika'nın geleneksel kültürüne basit, faydasız ve ilkel (primitif) olarak bakılır. Benzer bir şekilde Afrika'nın dini değerlerine de aynı bakılır. Afrika'nın dini değerlerine fazlasıyla indirgemeci yaklaşılmaktadır. İslam ve Hristiyanlık gibi Afrika'daki yaygın dinleri Afrika'ya dışarıdan basitçe yüklenen, hiç yerel temeli olmayan bir durum olarak bakılır. Küçük inançların ise Afrika'nın ilkel (primitif) olmasından dolayı ortaya çıktığı düşünülür. Afrika'da sanat, müzik, sinema ve edebiyat etkinliklerinin uluslararası düzeyde itibar kazanmamış olması bunda büyük etmendir.

Türkiye'de Afrika'nın kültürel zenginliğine ve çeşitliliğine inananlar vardır. Afrika'nın güçlü bir inanç temelinin olduğunu ve sanatının kaynağının buradan geldiğini söyleyenler de vardır.

Afrika kültürel anlamında zengin bir yer gibi geliyor bana. Dediğim gibi yani okuduğum şeyler ile ilgili bunu söyleyebilirim. Bir de burada sergilenen ürünlere bakarak da bunu

söyleyebiliriz. Çok farklı ve renkli bir kültür gerçekten. Türkiye'nin kültüründen de farklı (CCEP11: 12/08/2016).

Görsel medyadan da izliyoruz ama böyle gelip bütün şeyleri gezdikçe çok daha değişik fikirler oluyor. Ne biliyim işte inançlarını yansıtabiliyorlar, eski geleneklerini devam ettirebiliyorlar. Bize değişik gelen kültür olduğu için ilgimizi çekiyor (CCEP14, 07/03/2017).

Buna göre Türkiye'de Afrika kültürünün imajı değişkendir. Afrika'nın ve Afrikalıların Afrika'nın kültürel değerleriyle temellenen bir şekilde yasal izinlerinin olması (*legitimacy*) gerektiğini onaylayanlar vardır. Bu, kültürel çeşitlilik düşüncesi ile bağlantılı bir olgudur.

Afrikalıların dinlerini sanki hiç araştırmadan ailelerinden almış oldukları veya kendi dinlerini dikkatli seçmiş olmadıklarını düşünenler de vardır. Tabi bu din seçme ile ilgili geniş bir konudur.

Afrikalıların Hristiyanlık için Batıdan ve İslamiyet için Ortadoğu'dan baskı gördüğü düşünülür. Siyah Afrikalıların beyaz Arapların dinini kabul etmeye zorlanmış olduğu düşüncesi yaygındır. Afrika'nın sanat ve kültür ile ilgili derin bir tarihinin olmadığını düşünenler de mevcuttur. Bütün bunların ve bu tür gerçeklerin Afrika için doğru olmadığını söylemek gerekir.

Bu sadece Afrika ile ilgili bir durum değil. Bu dünyanın birçok yerindeki insanlar için geçerli bir algı yani. Müslüman olsun Hristiyan olsun çok düşünmeden mensup oldukları dini iyi kötü yaşanmaya çalışan insanlar var. Bu birazcık eğitimle alakalı sanırım. Afrika'da da yani eğitilmiş olanlar bu konuda muhtemelen daha derinlemesine araştırmalar yapıp kendi dinlerinin seçiyor. Yani dine ile olan bağlantıları böyle derin

bir ilişki olabilir. Ama dediğim gibi. Bu tek Afrika'ya özgü bir durum değil. Başka ülkelerde de insanlar çok düşünmeden böyle şey yapabiliyorlar (CCEP11: 12/08/2016).

Afrikalıların gerçekten inançlı olduklarını dini bağlantılar ile açıklayanlar da vardır.

İnançla ilgili iyi bir bakışları var. Afrikalıların güçlü inanç sahipleri olduğunu düşünüyorlar. Hristiyan olsun Müslüman olsun fark etmiyor. Özellikle Müslümanlara iyi bakışları vardır. Güven ile ilgili hiç şüpheleri yok (CCEP15, 04/03/2017).

Bununla ilgili Türkiye'deki insanlar Afrika'yı ilk hicret ile bağlarlar. Yani özellikle İslam tarihinde büyük bir yeri olan ilk hicretten bahsederler. Daha önceki kısımlarda bahsetmeye çalıştığım gibi İslam tarihinde ilk hicret peygamber Muhammed döneminde Küreyişlerin şiddetten kaçarak Habeşistan'a yolculukları ile başlar. Yolculuğun sonu olan o zamandaki kralın adı alan şimdiki Etiyopya'daki Necaşi'dir. Necaşi'nin dünya düzleminde dine önemli katkıları vardır.

Olumlu bağlamalar olduğu kadar önyargılı bağlamalar da vardır. Afrikalıların kendi davranış ve hareket temelleri olmadığı gibi düşünenler de vardır. Veya batı davranışı bir marka veya gelişmiş bir davranış gibi ele alarak Afrikalıların insani ahlak, davranışlar ve hareketler önemsememe ve doğrulamama gibi zorluklar bulunmaktadır. Yani Afrikalıların davranış ve hareketlerinde batıdan etkilendiği söylenir. Bazı Afrikalılar batı stili pantolonlar, şapkalar giydikleri görülmektedir. Bunlar en çok bazı batı Afrika ülkelerin gençleridir. Afrikalı kadın ve genç kızların fahişe (*prostitute*) olarak Türkiye'ye getirilmesi de Türkiye'de Afrika ile ilgili önyargıların oluşmasına başka bir sebeptir. Afrika en çok şiddet dolayımıyla gösterildiği için bu şekilde oldukları da düşünülmektedir. Afrikalıları bağımlı, ahlaksız, sorumsuz, bilgisiz ve fırsatçı olduğunu düşünen insanlar az değildir.

Afrika'nın çevre ve ekonomisine yönelik bakışlar: Türkiye'deki insanların Afrika ile ilgili ortak kanılardan birisi Afrika'nın ekolojik çeşitliliğidir. Afrika'nın safari hayranları vardır.

Bu, Afrika kıtasının doğal zenginliği ile açıklanır. Diğer yönden Afrika'nın küresel iklim krizinden etkilendiği, fakat yine de doğal habitatını koruduğuna inanılır.

Vakti zamanında çok yeşil olan ama sonradan işte bazı sebepler ile çölleştirilen bir yer olarak biliyorum. Çok sıcak olduğunu biliyorum. Ondan sonra vahşi doğanın kendini koruduğunu orda sırlı hayvan türlerin olduğunu biliyorum (CCEP11: 12/08/2016).

Genelde biz televizyonlardan bu Afrika'yla ilgili, kültürleri, onları, seyrediyoruz yani. Genelde de safari şeyler de falan izlenir. Bu safari çekimleri yapılıyor ya. Genelde onları izliyoruz tabi. Hayvanlar âleminde (CCEP1, 07/05/2016).

Buradaki sıkıntı Afrika'nın yalnızca doğal güzellik ile darlaştırılmasıdır. Yani insanların hayat değerleri olan kültürleri göz ardı edilmektedir. Tabi ki Afrika'yı korkunç iklim özellikleri ve doğal felaketler ile bağlayanlar da vardır. Afrika iyi bir turist bölgesidir fakat sadece orman ve hayvan güzellikleriyle değil. Afrika'nın etkili kültürel ve tarihi temellerinin olduğunun anlatılabilmesi için doğru iletişim projelerine ihtiyaç vardır.

Afrika'nın bitki ve hayvan üretimi için var olan avantajları anlatılmıştır. Buna karşın Afrika'nın üretime uygun olmadığı ve Afrikalıların de üretmeye hazır olmadığı gibi inanışlar bulunmaktadır. Bu maalesef Afrika'nın gelişmesine değil gelişmemesine neden olmaktadır.

Afrika'nın hep insani yardım alıcı gibi algılanması: Afrika'da bir kriz olduğunda uluslararası insani yardım kuruluşları devreye girer. Fakat bunlar geçici olmak dışında Afrikalıların gerçek sorunları için çözüm oluşturmazlar.

Afrika'da uluslararası insani yardım kurumlarının yüzbinlerce hayatı kurtardığı bir gerçektir. Fakat Afrikalıların sanki sadece bu kurumların yardımı ile ayakta durabildiğine

ilişkin bir inanç vardır. Bu Afrika'nın imajına zararlı olmaktadır. Aşırı derece fakirlik ve açlık içinde yaşandığı vurgulanarak Afrika hep dünyanın en çok yardım edilen ve yardım edilmesi gereken kıtası olarak gösterilmektedir. Bu Afrika ilgili en yaygın, en akılda kalan yön oldu.

Aynı şekilde Türkiye'de de benzer anlayışlar bulunmaktadır. Türkiye'deki insanların Afrika konusunda fazlasıyla empati kurmalarının sebebi Afrika'nın hep fakir ve dolayısıyla yardım edilmesi gereken bir toplum olarak görülmesinden dolayıdır. Fakat bütün bunlar Afrika'nın imajına, Afrikalıların gelecekteki kuracağı kültürlerarası ilişkilere zarar vermektedir.

Afrikalı katılımcıların bahsettiği gibi sergi ortamında bazı Afrikalıların imaj açısından zararlı olduğunu düşündüğü ve göstermek istemedikleri fotoğraf, poster vb, materyalleri düzenleyiciler göstermek istemektedirler. Afrikalıların “yardım-edilen” bir konumda olduğu ve fakirliğini göstermesi gerektiği düşünülmektedir (CCEP3, 07/05/2016).

Kültürel sergilere bakarak Afrikalıların yaratıcı oldukları düşünebilir (ziyaretçi). Bazı el sanatlarına bakarken çok şaşıyorlar. Bazı sofistike ürünlere bakarak Afrikalıların başarıyla üretebileceklerini görüyorlar. Kendi özgün kültürümüzün var olduğunu da anlıyorlar (CCEP15, 04/03/2017).

Yok, sadece yardım değil. Yardım tamam. Afrika'ya yardım gidiyor. Ama Afrikalıları sadece bu yardımlarla geçinmiyorlar. Afrikalıları çalışmaya çalışıyorlar. Kendilerini bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Onlar sadece imkanları yok. Kendileri için bir şeyler üretebiliyorlar. Ve bu yolla da para kazanabiliyorlar (CCEP12, 23.11.2016).

Afrika'nın yerel kalkınma potansiyelleri ile ilgili bakışlar: Afrika'nın yerel kalkınma yöntemlerinden bahsetmiştik. Afrika'da tarımın, sağlığın ve çevrenin gelişmesine ve çatışmaların sonlandırılabilmesine ilişkin kendi kültürel dinamikleri vardır. Kendi iç iletişimine sahiptir. Afrika'nın yerel kalkınma yöntemleri ile ilgili gittikçe artan tartışmalar vardır. Afrikalıların hiç pasif olmadıkları ve değişmeye hep hazır oldukları anlatılır. Bunun için de Afrika'nın kendi kültürel temellerinin yeterli olduğu bir gerçektir.

Afrika'da başka ülkelerden tabi iki teknoloji anlamında ya da endüstri anlamında farklı alanlarda bilgi alış-verisine bulunabilir. Ama elbette bu Afrika'nın kendi kültürünün ya da kendine has birtakım özelliklerinin bir kenara bırakması gerekli anlamında gelmiyor. Afrika'da da sonuçta bir gelenek var, bir kültüre, bir algı, bir bilgi birikim var (CCEP11: 12/08/2016).

Afrika'nın kalkınması ve kendi ayakları üzerinde durabilmesi noktasında, bunu yapamayacak olduğunu düşünenler vardır. Bunlar verimlilik (*productivity*) ve yasallık (*legitimacy*) ile ilgili konuları oldukları için bizim şimdiki kapsamımızda değildir. Fakat konumuz olan Afrika'nın yerel kültürlerine yönelik yabancı imajının, konuyla doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Bu açıdan, teknolojik eksiklik, tecrübesizlikler ve insanların sabırsızlık gibi engellerinden dolayı Afrika'nın gelişme yöntemlerini dışarıdan alması gerektiğine inananların olması Afrika'nın kendi yöntemleri ile gelişmesini onaylamayıp bağımlılık niteliğinin sürmesini ister. Bu da imajına olumsuz etki ettiği kadar, Afrika'nın bağımsızlaşmasını da engeller.

Afrika'ya sağlık sorunu ile ilgili bakışlar: Afrika ile ilgili önyargılardan bir diğeri ise sağlık konusudur. Sağlık konusu en fazla yoksulluk, kötü çevre ve şiddet ile ilgilidir.

Fazla hastalıkları olduğunu düşünüyorlar. AIDS, Ebola, Malarya gibi hastalıklardan bahsediyorlar (CCEP15, 04/03/2017).

Afrika'nın siyaset kültürüne yönelik imajı: Afrika'nın hep şiddetin, iç savaşların ve etnik çatışmaların ortamı gibi düşünüldüğünden bahsetmiştim. Bu konuyu üç boyut ile bakılabilir. Afrika'daki şiddet ortamlarının her zaman ve her yerdeki gibi abartılması söz konusudur. Bu tür abartmalar ve tek yönlü anlatımlar Afrika'nın imajını bozmaktadır. Bunun Afrika üzerinde kalıcı zararları vardır. Afrika'daki küçük anlaşmazlıklar bile büyük şiddet olayları gibi yansıtılmaktadır. Afrika'daki şiddetin tarihi kaynaklarından bahsedilmemektedir. Afrika'da şiddet olabilir fakat şiddetin başlangıcı sömürgecilerin yaygın anlayışı olan “böl ve yönet” yönteminin mirasıdır. Sömürgeci yönetim Afrika ülkeler arasında ve ülkeler içinde çatışmalı ayrılımlar yapılmıştır. Birçok Afrikalıya göre sömürgeciler Afrika'ya gelmeden önce Afrika'da “düşman” kelimesi de bile yoktur. “Onlar geldi, bizi ayırdılar, birbirimize düşman ettiler. Düşmanlık nedir bize onlar öğretti”.

Afrika'da bir adam Avrupalılara dedi ki: “siz gelmeden önce biz çatışma ve savaşın ne olduğunu hiç bilmiyorduk; siz geldiniz bize çatışmayı öğrettiniz, bizi birbirimizden ayırdınız, birbirimizle savaştırdınız, birbirimize düşman ettiniz ve uzun zaman iç savaşlara sebep oldunuz; şimdi siz kalkıp ‘Afrikalıları kabileci; kabileler yaygın, kabileliler birbirlerine düşman ve bu yüzden de hep iç savaş var’ diyorsunuz” demiş. İşte kaynak burada; asli problemlerin sebebi burada (Kitapçı M, Cebeci, 29/07/2016).

Bu kişinin söylemeye çalıştığı aynı zamanda şöyle: sömürgecilerin tehlikeli yöntemlerine rağmen şimdiki Afrika sakin. Özellikle yoğun çatışmaların yaşandığı dünyanın diğer bölgeleri ile karşılaştırdığımız zaman. Afrika'daki çatışma konularına yönelik aceleci genellemeler de bulunmak gerekir.

Afrika'daki şiddeti eleştirirken problemlerin sadece şimdiden kaynaklanmadığını, sorunların tarihsel, siyasal ve ekonomik nedenlerden çıkış aldığını unutmamak gerekir. Tabi söz konusu şiddetin sömürgecilerin Afrika'ya istikrar getirmek adına başladığını da. Afrika'nın zaten istikrarlı olduğunu, sömürgecilerin Afrika'ya geliş sebeplerinin farklı olduğunu bilen Afrikalıların sayısı da az değildir. Bir doğu Afrika lideri “Siz geldiğinizde elinizde İncil vardı, bizim elimizde toprağımız vardı; birkaç yıl sonra sizin kitabınız bizim elimizde kaldı, bizim toprağımız sizin elinizde kaldı” demiştir.

Çatışmaların sebepleri ve abartılmasına ilgili bu kadar değindikten sonra çatışmalara ilişkin çözüm yollarından da bahsetmek gerekir. Her yerde olduğu gibi Afrika'da da şiddet vardır. Çözümün hep dışardan gelmesi sorunu çözmek yerine daha da büyötmektedir. Afrika'nın dışardan öğrenmesi gereken şeyler elbette ki vardır ve öğrenmelidir, fakat şiddetin çözüm yöntemlerini kendi yerel kültürüne (*indeginous culture*) dayanarak geliştirmesi gerekmektedir. Bu durumda Afrika'nın kendi kültürü temelinde devreye sokacağı yöntemler oldukça önemlidir.

Türkiye'de Afrika'daki şiddetle ilgili bakış açıları karışıktır. Afrika'da sadece şiddet ortamının olduğu düşünöenler kadar tersini düşünöenler de vardır. Var olan şiddetin sebebinin sömürgeciliğin mirası olduğunu düşünöenler de vardır. “Afrika'nın soruları için Afrika çözümleri” gibi sloganların tekrarlanması da buna kanıttır. Bu slogan, Afrika kültürünün meşruiyet kazanmasına ve kendi kültürünü kendi gelişimi için kullanmasına olanak sağlar.

Genel olarak, Türkiye'de Afrika ile ilgili ilgilenilen konular farklılıklar göstermektedir. Bazı Afrika'yla ilgili aceleci genellemeler yapıldığı kadar, tek tek ve farklı konular ile ilgili farklı düşönceler de belirtilmektedir.

3. Ziyaretçilerin Afrika'ya Bakışı: İlgi ve Anlam Çıkarmaları

Temsil kavramı bir bilgi üretimi sırasında ve oradaki duruma bağılı bir pratiktir. Fakat temsil sadece üretim durumuna bağılı bir şey değıl, tüketim durumuna bağılı olarak da

gerçekleşir. (Siapera, 2010: 111). Siapera'nın vurguladığı gibi temsili pratiği söz konusu olduğunda bu görene, duyana, algılanana, anlam çıkarana ve tüketip başka bir durum uygulanana kadar temsil gerçekleşmiş olamaz (2010: 111). Kültürel tüketim ise kültürel katılımı ilgilidir. Geniş kültürel sunumlar çerçevesinde Morrone (2006: 6) üç tane kültürel katılım türler vurgulamaktadır: katılmak/almak, performans/amatör üretim ve etkileşim. Dolayısıyla, kültürel etkinlikte ziyaretçiler aktif bir tüketici olarak bir kültürel katılımcı olmaktadır.

Türkiye'deki Afrika'ya yönelik genel bilgi ve algılara bir önceki kısımda yer verilmişti. Bu kısımda kültürlerarası sergi ziyaretçilerinin Afrika sergilerine yönelik ilgileri, beklentileri ve anlam çıkarmaları değerlendirilmiştir. Buradaki tartışmalar için ziyaretçilerin genel durumu beşe ayrılmıştır:

i. Kültürel hassaslık bakış

“Bir lisan bir insan”

“Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır”

“Hayvanlar koklaşarak, insanlar konuşarak anlaşır”

Kültürel hassaslık farklı insanları tanıma, kültürleri bilme ve kültürlerarası bir diyalog kurma biçimdir. Kültürel hassaslık insanların farklılığa değer vermek üzerine var olan açıklıklarındır. Sergi ziyaretçilerin farklı olan Afrika kültürlerine yönelik ilgileri yüksek olmuştur. Ziyaretçiler Afrika sergilerini ziyaret etmek zorunda değildir. Başka şeyler yapabilecek on binlerce ziyaretçinin sergilere gelmesi onların kültürel çeşitliliğe yönelik ilgilerinden kaynaklanmaktadır. Ziyaretçiler de farklı kültürleri tanımak ve etkileşmek için geldiğini söylemektedir. *“Yani, farklı ülkeleri, farklı halkları daha yakından tanımak, onlarla*

iletişim kurmak, onların kültürler hakkında fikir sahibi olmak (CCEP2, 07/05/2016)'. Bu noktada ziyaretçilerin sergilere gelişi birkaç amaca ayrılabilir.

a) Bilgiye ve etkileşime değer vermek

Kimsenin yalnız yaşamayacağı bu dünyada hem etkileşim hem de etkileşimli mutabakat gerekmektedir (Parekh, 2000: 265-267). Türkiye'deki AKS'deki birçok ziyaretçilerin etkileşime ilgi göstermiş olduğun görüldü.

... ilk defa (Afrikalı birisiyle) karşı karşıya geliyorum yani. Bizim meşhur atasözümüz vardır. "Hayvanlar koklaşarak, insanlar konuşarak anlaşır." (CCEP14, 07/03/2017).

Bizim kültürümüzde şöyle bir laf vardır. "Bir lisan bir insan" gibisinden. Yani bir dil bilmek bir insan kazanmak gibi bir anlamlar. Ama bunun haricinde şimdi kötü m oldu seninle mesela arkadaş olduk. Değil mi? Yani. Bir bağ kurduk. Bir sohbet ettik. Biz de derler ki "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır". Ben şimdi sizde kahve içtim. Kırk yıl ne ülkenizi unuturum ne seni unuturum ne de sizleri unuturum, bir gün yolumuz düşerse ben de bir kahve ikram ederim. Bu Türk milletin bir karakteridir. Millet olarak ve etnik erk olarak karakteridir. Tamam mı? Biz insanlarla tanışmayı, kaynaşmayı, farklı kültürlerle iletişim kurmayı çok severiz. Dostluğu çok severiz. Sadece bunu dini anlamda demiyorum. Dediğim gibi millet olarak bu karakterimizdir o yüzden buradaki farklı milletleri, farklı kültürleri daha yakında tanımış oluyorum (CCEP2, 07.05.2016).

Değişik kültürler hakkında bir şeyler öğrenmek güzel. Afrika kültürü de bence çok değişik (CCEP8, 08.05.2016).

lkelere ait...eşyaları sergileniyor, bazıları hiç görmediğimiz şeyler. Bize değişik geliyor (CCEP8, 08.05.2016).

Ben daha önce katılmadım. Buraya da görünce tanımak adına sizlere, ya da sizin gibi farklı ülkeleri, ülkelerin halklarını tanımak adına, dolaşmak için bulunuyorum burada (CCEP2, 07/05/2016).

Tanımak. Daha yakından tanımak kültürleri. Tesadüfen geldim. Ama hoşuma gitti (CCEP4, 07/05/2016).

Çünkü yeni kültürleri tanımayı seviyorum (CCEP5, 07/05/2016).

Buna kültürlerarası empati perspektifinden de bakılabilir. *Kültürlerarası empati* öteki kültüre yönelik ilgi ve sempati yansıtmaktır. İşte bu tür ilgiler ve sempati Afrika'nın kültürel sergilerini izleyen birçok izleyiciye yansımıştır.

b) Merak

İnsanların farklılık ve farklılığın sebebini bilme merakına bakıldığında meselenin sadece “merak”tan daha farklı bir şey olduğu anlaşılabılır. Takip ettiğimiz bir genç ziyaretçinin insanların aynı kaynaktan gelmesine rağmen görmüş olduğu farklılıklara ilişkin şaşkınlığı konuyu açıklamaktadır:

Şu an şeyi düşünüyorum. Mesela biz Müslümanız. Ama tek bir iki insandan, yani Hazreti Havva ve Âdemden. Bu kadar farklılaşmış ya. O biraz garip geliyor yani. Çok farklıyız (CCEP4, 07/05/2016).

Onun şaşkınlığı insanların farklı renkleri, etnik kimlikleri veya doğal (*nature*) ortamları değildir, çevre ve kültürel farklılıklardan da (*nurture*) etkilenmiştir.

Gidersek oralara. Şu an gözümde canlandırmaya çalışıyorum. Peki, sizin mesela yaşam şekliniz nasıl yani? Ailelerle mi yaşıyorsunuz? Anne baba çocuk? (CCEP4, 07/05/2016).

Buradaki ürünlerden hepsini merak ediyorum. Hepsi ilgimi çekiyor yani. Her şeyin kendine özgü ifadesi var. Mesela şöyle bir şey almıştım. Çok hoşuma gitti (Afrika'yı temsil eden siyah ve estetik bir el sanatı, Afrika'yı yansıtıyor. Her şeyin apayrı bir yeri var. Bu (davul) oradaki müzik aleti (CCEP14, 07/03/2017).

AKE'deki ziyaretçilerin ziyaret sırasında aşağıdaki davranışları ve duyguları izlediği tespit edilmiştir: Kültürel Merak (bakışı, alışı), devamlılık (sergilere ara sıra gelmesi ve alması), kültürel hayranlık (ifadeleri), kültürel bağıntılılık (kendine özgü, yapay) ve ilk teması heyecanı “Hayvanlar koklaşarak insanlar konuşarak anlaşıyor” (CCEP14, 07/03/2017). Bir Etiyopyalı öğrencinin ifadesine göre insanlar Afrika kültürüne özel bir ilgi duymaktadır.

Bazen büyükelçiliklerimizde düzenlenen programlara katılıyorum. Türklerin bilgileri daha çok yerel bilgilerdir. Bu yüzden dışarıdaki bilgilere açık kafayla yaklaşım merak ediyorlar. Batı ülkeleri gibi kötü imaj algıları yok. Yatırımcılar hükümetin politika ve stratejilerini anlatmamızdan çok mutlu oluyorlar. Onlar da zaten bazı bilgileriyle geliyorlar. İki ülkenin birbirleriyle ilişkilerinden memnun oldukları için, pozitif ayrılıyorlar buradan. Onların Etiyopya'ya ilişkin kötü imaj algıları yok (CCEP7, 08.05.2016).

c) Meslek temellenen ilgiler

Mesleksel bağlantıları veya profesyonel alan bağlantılarından dolayı meraklı olan ziyaretçiler de bulunmaktadır.

...bölümüm siyaset bilimi ve uluslararası ilişki olduğu için de ülkelerin diğer ülkelerle olan ilişkilerini öğrenmek istiyorum. Güncel meselelerden haberdar olmak istiyorum (CCEP5, 07/05/2016).

ii. Kültürel bağıntılılık ve çeşitlilik bakış

Dünyada farklı toplumlar arasında kültürel bağıntılılık ve çeşitliliğe yönelik pozitif anlayış ve yaklaşımlar giderek artmaktadır. Fakat herkesin bulunduğu bağlamda farklılığının ortaya koyulabilmesi ve kendini tanıtabilmesi kolay değildir ve bu daha kapsamlı davranmayı gerektirir. Buna bağlı şekilde, Parekh (2000: 265-267) henüz yeterli bir tanınmışlık ve dayanışma kazanmayan kültürler ve kültürel değerlerle dayanışma kazandırmak üzere içerisinde bulunduğu sorunların giderilmesi için, evrensel manevi değerlerin, ortak değerlerin, zarar vermeme ve diyalog kurma veya etkileşimli mutabakat ahlakı prensiplerinin ortaya koyulması gerektiğini anlanmaktadır. Bu yüzden Türkiye’deki Afrika kültürel sergilerini ziyaret eden Türk vatandaşlarının farklı kültürlerle karşı bakışlarını değerlendirmek önemlidir.

Bak biz de insanız, senin gibiyiz ve biz de bu şekilde yaşıyoruz (CCEP2, 07/05/2016)

“Bir değişimin, yeniliğin ve yaratıcılığın kaynak olmak üzere, kültürel çeşitliliği insana mücbir olmaktadır. Doğada, bio-çeşitlilikte olduğu gibi. Bu bakışla, kültürel çeşitlilik insanlığın ortak mirasıdır. Hem şimdi hem de gelecek açısından kabul edilmeli ve onaylamalıdır (*Madde 1, Kültürel Çeşitliliği Üzerindeki Evrensel Beyanname, 2002*)”. Ama maalesef dünyanın birçok yerinde çeşitlilik ve farklılıklar problemler yaratmaktadır ve bu çatışmaların, ciddi gerilim ve ayrılıkların sebebi olmaktadır (Siapera, 2010: 2).

Uygulama açısından kültürel çeşitliliğin tanınması ile ilgili konular anayasal sözler veya taslak politik belgeler kâğıt üzerindeki cümlelerde kalmıştır (Siapera, 2010: 2). Bunun yanı sıra birçok yerde festivaller ve sergiler şeklinde organize edilen kültürel çeşitliliği sunma pratikleri de bulunmaktadır. Fiziksel bir şekilde kültürel çeşitliği sunmak elektronik medyada sunmaktan daha samimi ve hümanisttir.

Bu çalışma hem, kültürel çeşitliliğin rasyonel bir şekilde temsil edilebilmesini savunmakta, hem kültürel kimliklerin kendini ortaya koyması gerektiğine inanmaktadır

(UNESCO, 2013: 11), Ev sahibi kültür ile bir kültürlerarası diyalog yaratmaktır (Shweder, 2002: 385). Shweder'in bahsettiği gibi karşılıklı konaklama modeline (*mutual accomodation*) göre kültürel farklılığa değer vermek kültürel çeşitliliğe değer vermek için önemli bir adımdır.

a) *Kültürel bağıntılılık bakışı*

Kültürel bağıntılılık: öteki kültürün bağımsız olarak doğru olduğunu kabul etmektir. Afrika'nın kültürel sergilerinde anlam çıkarma sırasında ziyaretçilerin kültürel *bağıntılılık* bakışlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Afrika kültürüne bakış sırasında birçok ziyaretçinin Afrika'nın kültürünün kendisine özgü, bağımsız ve orijinal olduğunu söylemişlerdir:

...Hem de baya orijinal ve farklı bir kültür olduğunu düşünüyorum. ... çok bayılan insanlar oluyor. Çok seven farklı bulan insanlar oluyor gerçekten (CCEP11: 12/08/2016).

Afrika deyince değişik bir kültüre. Böyle (kültürel ürünleri bakarak) şeyler hoşumuza gidiyor. Oranın kültürünü yansıtan her şey hoşumuza gidiyor. Yani Afrika apayrı bir yapı ve kültüre tabi (CCEP14, 07/03/2017).

Tabi ki kültürel çeşitliliğe fazlasıyla hayran kalan Türkiye'deki sergi ziyaretçileri de vardır. Küresel düzeyde kültürel çeşitliliğin yansıtılmasının gelecek jenerasyona büyük bir hediye olduğunu da düşünmektedirler:

Ya dünyamız çok güzel. Farklı renklerimiz de güzel. Bu renkler uyum içerisinde olmalı. Birbirimizin güzelliklerinden etkilenmeli. Kötülüklerimizde birbirimize engel olmalıyız. Sonuçta bu dünya bizlerin değil gelecek nesillerin bize emaneti. O yüzden onlara güzel bir dünya bırakmak için, güzel bir kardeşlik bırakmak için birlik olmalıyız (CCEP2, 07.05.2016).

Değişik bir giyim tarzı. Dünyada ilk insanda çıplaktı. Bölgenin işte hava koşulları sıcakta insanların kat kat giyinmesi çok zor bir şey'. O da dünyanın apayrı bir rengi yani. Tabi dünya bir mozaiktir yani. Herkesin aynı giyinmesi diye bir şey yok (CCEP14, 07/03/2017).

b) Kültürel çeşitlilik bakışı

Kültürel çeşitlilik terimi bugünkü dünyada fazla ve farklı kültürlerin mevcudiyetini ifade eder (UNESCO, 2013: 11). Kültürel çeşitlilik ve çok-kültürlülük konularının ortaya çıkışı son birkaç yılda akademik ve siyasi dünyada hızlı büyümekte olan çeşitli grupların kendi kimlik arayışlarına bağlıdır (Parekh, 2000:1). Kültürel çeşitlilik öncelikle birisinin kendi kültürünü anlamasını, kendi kültürünün birçok kültür içinde sadece birisi olduğunu kabul etmesini gerektirir. Kendi kültürel değerleri hakkında bilgileri başkalarına iletebileceğini bilmesidir. Dolayısıyla, kültür; kültürel grup üyeleri arasındaki sabit bir anlaşmanın sonucudur; iletişim de bu anlaşmanın taşıyıcısıdır (UNESCO, 2013: 11). Kültürlerarası diyaloglar kültürel grup üyeleriyle yapılan anlaşmadır (Parekh, 2000: 265-267), ve kültürlerarası iletişim ise bu anlaşmaların taşıyıcısıdır (UNESCO, 2013). İşte bundan dolayı kültürel çeşitliği anlamak ve kabul etmek insanların başkalar yönelik gerçek ve doğru kültürel imajlar oluşturmalarına yardım eder.

Bazı insanlar sanki sadece biz varız burada gibi. Yani diğer insanların da olduğunu unutabiliyoruz. Yani dünyada yalnız olmadığımızı falan hissedebiliyoruz, yani önemle (CCEP4, 07/05/2016).

UOB çeşitlilik ortaya çıkarma konusunda büyük bir rol oynamaktadır.

Sonuçta farklı bir kıtadan farklı bir ülkeden belki hayatım boyunca hiçbir zaman gidemeyeceğim bir yerden birileri kendi kültürlerini getirmiş ve burada bana

gösteriyor. Bak biz de insanız, senin gibiyiz ve biz de bu şekilde yaşıyoruz (CCEP2, 07/05/2016).

Kültürel çeşitlilik kavramından; insanların, *aynı ihtiyaçları karşılamak için farklı yolları kullanmakta olduğu* anlaşılır.

Dünyanın hangi noktasında olursa olsun. Bu eşyalar. Bu giyişler. Bu alfabe. Bu insanların kendi ihtiyaçlarını karşılamak, kendilerini ifade etmek adına ürettiği şeyler. Biz farklı üretiyoruz, farklı ifade ediyoruz; siz farklı üretiyorsunuz farklı ifade ediyorsunuz. Ama bir şekilde ihtiyaçlarımızı karşılaşıyoruz yani. Bir şekilde giyiniyoruz mesela, bir şekilde konuşuyoruz, var olmamızı dile getiriyoruz (CCEP2, 07/05/2016).

İşte çeşitliliği kabul etmek sadece bir empati değil, gelecekteki ortak toplumsal başarıların kaderini belirleyen bir konudur.

Şöyle söyleyeyim, biraz düşünce olarak hümanistim. Yani şimdi önyargıları olmayan insanları tanımak gerektiği kanaatimdeyim. Yani herkesin içinde bulunduğu koşullar farklı, şartlar farklı ve insanlık tarihi biliyorsun çok eski. Dolayısıyla, tabi ki birbirimizden ayrılmalar olacaktır farklı kültürler doğacaktır. Ama zaten şöyle doğaya da bak renkler bile farklı. Yeşil bile farklı. Hep farklı görüyoruz. Ama bu farklılık da güzel. Düşünsene sene yani sadece tek renk olduğunu. Ya da insanların hep aynı olduğunu.

Afrika kültürünün Türkiye'dekinden daha derin olduğunu düşünüyorum. Bunuda nerden düşünüyorum. Belgesellerde gördüklerimden düşünüyorum. İnsan olarak hepimiz aynıyız. Ama dünyada her yerde insanlar farklı farklı yaşıyorlar. İklim, toprak durumu, bunların hepsi insanların yaşantılarını etkiler, kültürlerin oluşumunda etkiler, coğrafik sebepler insanların kültürlerini şekillendirir. Bu nedenle de hayatları o şekilde oluşuyor ve gelişiyor (CCEP8, 08/05/2016).

Türkiye'nin coğrafyasıyla Afrika'nın coğrafyasıyla çok farklı. Olanakları değişik. Öyle olunca da tabi ki doğal olarak farklı hayat tarzlar gelişmiş (CCEP8, 08/05/2016).

Sonuçta bu dünyada yalnız yaşamıyoruz. O yüzden ve teknoloji ilerledikçe artık dünya çok küçüldü (CCEP2, 07/05/2016).

Kültürel çeşitliğin büyük bir etkisi ve sonucu da farklı kültürlerden gelen insanların arasındaki çatışma ihtimalini engellemesi, devam eden herhangi bir çatışmayı durdurması, kültürlerarası etkileşimi kolaylaştırması ve bütün farklı düzeydeki insanların ya da grupların arasındaki hümanistlik duygularını ve işbirliğinin gelişmesidir. Siopera (2010: 8); kültürel çeşitliliği anlamının insanın kendisini anlayabilmesi için çok önemli olduğunu söyler.

c) Kültürel hayranlık veya tanınma bakışı

İzleyicilerin estetik amaçla kültürel sergileri izlemeye gelmesi kültürel ürünleri almalarıyla sonuçlanabiliyor. El sanatlarına dikkatli bir şekilde inceleyerek sanatçıların yeteneği ve yaşam anlayışıyla ilgili bilgilerini geliştirirler:

Şimdi bir defa (Afrika toplumu) çok yaratıcı bir toplum. Bu gerçekten büyük bir sanat. Herkes bunu yapamaz. Bizim Türkiye'de de vardı. Öykünmecilik falan ama çok sayılıdır ve dediğim gibi Afrika'nın da kendine has kendine özgü bir kültürü var. Kendi kültürünü çok güzel yansıtıyor. Yani bir hayvan figürünü bile daha değişik algılıyorum (CCEP14, 07/03/2017).

Hepsi zaten buradaki ürünlerin el sanattır. İnsanların emekleriyle ortaya çıkmış ürünler ve bence her biri gerçekten özel ve güzel ürünler (CCEP11: 12/08/2016).

iii. Ortak kültür ve ortak hedef bakış

a) Ortak kültür bakışı

İnsanlar ortak veya benzer doğayı, yaşamı, zorlukları ve tecrübeleri paylaşmaktadır. Ancak insanların bu ortak paylaşımlara karşı vermiş oldukları tepkiler ve çözüm arayışları farklıdır. Bu demek oluyor ki, kimlikler insanların ortaklıkları ve farklılıklarının birleşmesiyle birlikte ortaya çıkarlar. Dünyada, insanların ortaklık arayışlarının sebepleri arasında, insanlar arasındaki benzerlikler ve ontolojik açıdan benzerliğin farklılık üzerindeki etkisinden kaynakladığı söylenebilir. Sosyal varoluş biçimleri açısından bu, insanların insaniliği bilmesi ve insanların iyi yaşama istekleri ile ilgilidir (Parekh, 2000: 124-125).

Ortak kültür bakışı ziyaretçilerin yabancı bir kültürü izledikleri sırada ortak kültürel kimliklerini tespit etme ve ortaya çıkarma ilgidir. Bundan dolayı ziyaretçiler Türkiye ile tarihi, dini benzerlikler ve iş ilişkileri olan kültürlerle daha çok ilgi göstermektedirler İzleyicilerin Afrikalı Müslümanların yaşamına meraklı olması ve sunulan eserlerin Osmanlı kültürünü yansıtip yansıtmadığına bakılması ortak kültür arayışı ile ilgilidir.

Daha soyut bir biçimde ziyaretçiler için kültürel benzerlik en önemli odak noktasıdır. Ziyaretçiler kendi kültürleri ile bağlantısı olan ve yakınlık hissettikleri kültürelere üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kültürünüzün bize yakın olduğunu anladım yani. Birlikte, ailece yaşıyoruz. Birlikte oturup cay içiyoruz. Sırayla oluyor dedin ya (kahve hazırlama ve daveti). Burada da öyle yani (CCEP4, 07/05/2016).

Bazı kültürel objeler hem Afrika'da hem Türkiye'de bulunduğu için daha çok dikkat çekmektedir.

Genelde kültürel nesne olarak benzer şeyler var. Mesela bu bağımsızlık hareketlerinden dolayı kullanılan savaş aletleri ya da benzer yiyecekler olduğu için benzer nesneler. Yemek pişirmek için kullanılan şeyler. Ya da takılar. Yani benzer kültürlerin

birbirilerinden etkileşimleri çok fazla var. Yani farklılar, ama hepsinin ortak bir noktası var (CCEP5, 07/05/2016).

Türkiye'deki gibi tahta oymacılığı, sepet örmesi el işleri çok güzel (CCEP8, 08/05/2016).

İslami kimlikler de ziyaretçilerin odak noktası olabilmektedir:

Müslümanlar kardeşler. Ve ben de kardeşlerimi tanımak istiyorum. Ve bütün dünya toprakları bizim için yani bölgelerin ayrılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bütün kültürlerin birbirlerini tanıması gerektiğini ve ilişkiler güçlenirse o kadar güçlü bir dünya belki hayal edebiliriz. Yani barış içerisinde bir dünya (CCEP5, 07/05/2016).

Afrika bizim için kardeş bir ülke. Orda bizim toprağımız var gibi bakıyoruz. Yani Habeşistan, Bilal Habeşistan, Müslüman kardeşlerimiz (CCEP26, 07/05/2017).

İlerde mezun olduğumda gidip gezmek isterim bu toprakları. Merak. Kardeşlerimize ziyaret... Biz onları kendimizden ayırmıyoruz. Bizim gibiler. Hiçbir fark yok yani. Kardeşlerimiz diyoruz. Ya insanız sonuçta yani. Dinimiz öyle diyor (CCEP26, 07/05/2017).

b) Ortak hedef bakışı

İki ülke de yani birinin başında bir şey geldiğinde yardım edebilir. Bütün olmak her zaman iyidir (CCEP4, 07/05/2016).

Ziyaretçilerin kültürlerarası etkinliklerin ilerde stratejik ilişkiler açısından yaratacağı etkilere dikkat ettikleri gözlenmiştir. İşte bu durumda ziyaretçilerin, Afrikalı genç öğrencilerin etkinliklerde yer almasından memnun olduğu gözlenmiştir. Ortak gelecek ve inanç bu şekilde ortaya çıkmış olmaktadır.

Buradaki organizasyona katılanların çoğu öğrenci. Ben de öğrenciyim, sen de öğrencisin... ve biz gelecek nesilleriz...Belki sen gelecekte ülkenin belli bir pozisyonunda olacak bir insansın. Ben de belki gelecekte farklı bir pozisyonunda olacak bir insanım. Sonuçta burada senin kendini bana tanıtman, benim seni tanımam, gelecek adına ülke projelerinde ya da işte insanlık adına atacağımız adımlarda, önemli olacaktır. Ve orda daha faydalı işler yapılabiliriz. Ve sizlerle daha farklı/faydalı ilişkiler kurulabiliriz. Onları da gördüm. Kültürleri de tanıdım şeklinde olabilir (CCEP2, 05/07/2016).

Türkiye'nin sadece doğu-güney veya batı-kuzey ile değil, dünyanın tüm ülkeleriyle dost olması gerektiğini ve Afrika'nın da çok önemli olduğunu vurgulayanlar da vardır.

Biz bir dünya devleti olmak istiyorsak. Herkesle ilişkilerimizin olmasını istiyoruz. Tabi ki batıyla olsun, tabi ki Afrika'yla da olsun. Asya'yla da olsun. Madem ki bir köprü ülke olmak istiyoruz. Herkes ile güzel ilişkilerimiz olsun, olmalı (CCEP8, 08/05/2016).

Afrika boyunca insanlarını burada tanıtarak yeniden bir ilişki geliştirme fırsatımız bulunmaktadır. Türk iş adamları, akademisyenler bu tür eylemlerden faydalananarak buraya gelen Afrika boyunca insanları, öğrencilerle ilişki kuruyorlar (CCEP10, 08/05/2016).

Kültürel kardeşlik doğdu... Gelecekte önemli işbirlikleri ortaya çıkabilir (CCEP21, 08/05/2016).

Ülkeler arasında siyasal ilişkileri canlandırmak. Tarihsel ve dinsel sebepler ile ilişki olmalı. (Yani) ülkelerin tarihleri anlatmak ve ilişkileri canlandırmaktır (CCEP22, 08/05/2016).

iv. İyimserlik ve Umutlu bakış

Afrika'nın şimdiki durumunun ve geleceğinin olumlu olacağını beklemek optimizmdir. İzleyiciler Afrika'nın gerekli gücü olduğuna inanarak Afrika'nın değişiminin kaçınılmaz bir şey olduğunu söylüyorlar. Ziyaretçiler iyi geleceğe, “genç” nüfusa, yeşil kıtaya, kültürel zenginliğe ve kültürel etkileşime inanmaktadır ve bu şekilde demeçler vermektedirler:

Kaynaklarını kendileri yönettikleri zaman bu ülkeler bunları gerçekleştirebilirler (CCEP8, 08/05/2016).

İnsanların kendi hayat yaşantıları öğrenmek çok önemli. Mesela ben bu standa geldiğimde, Etiyopya'yı öğrenmeye geldiğimde, sadece savaşlarını değil, kültürel değerlerini, alfabelerini, ya da içtikleri yedikleri şeyleri, günlük hayatta neler yaptıkları öğrenebiliyorum. Öyle olunca da daha fazla bağ da kurabiliyorum (CCEP5, 07.05.2016).

.... Aletiniz dikkatimi çekti. En çok kahve dikkatimi çekti. Tencere (agelgil), bayrağı. Neden bilmiyorum bayrağınız dikkatiniz çekti? Ben bayraklara bakarım yani. Genel olarak bayrak (CCEP4, 07/05/2016).

Ahşap oymacılığı gerçekten çok gelişmiş. Onun dışında dokumalar kendi yaptıkları şeyler, motifler. Bunlar hepsi gerçekten çok farklı. Türkiye'deki sanat anlayışından da farklı. Orijinal şeyler yani bizim bakış açımızdan (CCEP11, 12/08/2016).

Afrika'nın çok ziyaret edildiğini, yani yeşil alanlarının çok olduğunu, çoğu şehrinin geliştiğini ve ekonomik manada da dış yatırımlarının çok geliştiğini biliyorum. Hata üniversite okumak için Afrika'ya gitmeye arzu ediyordum (CCEP5, 07.05.2016).

Bence Afrika için umut var. Ama bu umudun bir şekilde gelişmesi için Afrika'nın birlik olup başkaldırması gerekiyor. Sonra Dünya'nın geri kalan kısmın da Afrika'ya el

uzatması gerekiyor. Ha, nasıl el uzatması gerekiyor. Onlara giyecek, yiyecek, işte yardım göndermek değil. Sonuçta Afrika yeraltı zenginlikleri olan bir ülke, bildiğim kadarıyla. Yani, sonuçta, Güney Afrika, mesela Dünya'nın en büyük elmas rezervlerin olduğu bölge. Sadece elmas açısından bakmayın (CCEP2, 07.05.2016).

Birçok ziyaretçi Afrika'ya bir bütün olarak bakmamaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi bu bakış eğitim ve olgunluğa bağlıdır.

Öyle olunca genç ülkeler, umut vadeden ülkeler olduğunu biliyorum. Yani, bir kere Afrika ile ilgili önyargıdan bahsederken şunu da söylemek lazım Afrika'nın genel anlamında değil. Afrika kıtası anlamında değil. Afrika'nın içinde bazı ülkeler var ki ülkeniz de bunlardan bir tanesi, Etiyopya, birlikteliği sağlamış ve artık kendini geliştirmeye başlamış bir ülke. Ve bunu da görebiliyoruz (CCEP2, 07.05.2016).

Şimdiye kadar sömürülmüş ama şu an bunun farkına varmış ve kendi başında gelişmeye çalışıyor (CCEP26, 07/05/2017).

v. İş ve işletme bakışı

Afrika'yı ticari ve yatırım gibi benzer fırsatların potansiyel ülkesi olarak gören ve araştırmak üzere ziyaret etmeye gelen işadamları olmaktadır. Buna göre birçok ziyaretçi Afrika'yı geleceğin muhtemel pazarı gibi algılamaktadırlar. AKE'den kültürel ürünler alırlar. Yani bu durumlarda onların Afrika ile ilgili algıları kendi ticari ve benzer ilgileriyle alakalıdır.

AKE'deki sergide ürünleri sadece sergilemek değil, satmak da kurumun bir amacıdır. Oradaki görevlilere göre sergilerde henüz çok sayıda ürün/eser olmadığı için sadece ellerindeki ürünlerin satışıyla ilgileniyorlar (CCEP11: 12.08.2016).

UOB'daki sergilerin de ticari veya pazar tanıtımı açısından büyük bir öneminin olduğunu katılımcılarda vurgulamıştır. Mesela Türkiye'nin Sudan'dan susam getirmekte

olduğunu ve bazı ziyaretçilerin sergide susam gibi ürünlere daha odaklı bilgi istedikleri görülmüştü.

Bütün bunlardan dolayı, ziyaretçilerin iş, ticaret ve/ya yatırım ile ilgili spesifik veya genel anlamda bilgi almak için geldiklerini görmek mümkündür.

vi. İnsani destek ve empati bakış

İnsani desteğe odaklanan bakış, Afrikalılara ve Afrika kültürüne çok yararlı olmayan bir bakıştır. Maruz kalmış, yardım edilmesi gereken, aciz bir hissiyatla yaklaşılmaktadır. Türkiye’deki Afrika ile ilgili kültürlerarası sergilerde izleyicilerin Afrikalıların fakirliklerinden dolayı desteklenmesi gerektiği gibi bir düşünceleri de vardır. Aslında ziyaretçilerin bu konuya farklı bakış açılarıyla yaklaştığı görülmektedir:

Hatta biz, devamlı, bunun üzüntüsünü de duyarız sonuçta. Sonuçta biliyorsun, Müslüman bir ümmetiz. Ve Müslümanlarda “Komşusu açtan yatarken kendisi tok yatan bizden değildir” diye peygamber efendimizin hadisi şerifi var. Dolayısıyla Afrika’nın bu durumuna üzüliyoruz (CCEP2).

Bazen geri kalmışlıklarından dolayı, üzüliyoruz buna haliyle (CCEP1, 07/05/2016).

Umutsuzluk kötü bir şey. Herkes mutlu yaşasın. Çocuklar aç yatmasın. Sonuçta bakıyoruz sokadaki hayvanlara bile, kedilere mama veriyoruz. Köpeklere mama veriyoruz (CCEP14, 07/03/2017).

4. Ziyaretçilerin imaj oluşumlarını etkilenebilecek sergi faktörleri

i. Düzenleyici Çıkarlarının Ziyaretçi Anlam Oluşumundaki Etkisi

Ziyaretçiler sadece kendi bilgi, duygu ve merakları dolayısıyla etkilenmiş değildir.

Düzenleyicilerin muhtemel çıkarları ve beklentilerden de etkilenirler. Düzenleyicilerin hedefleri ile ziyaretçilerin hedefleri birbirine benzemeyebilir. Bu konu ile ilgili sergilerin

oluşturabileceği muhtemel imaj(lar) ile ilgili geniş tartışmalar beşinci bölümde yapılmıştır. Ancak burada özellikle bu çıkarların ziyaretçilerin anlam oluşumu süreçleri üzerinde oluşturabilecek olası etkiler kısaca incelenmiştir.

Siyasal ve ekonomik çıkarların etkisi: Düzenleyici veya ev sahibi ülkenin dış politikalarında siyasal stratejik amaçları sergilerin oluşmasını etkileyen faktörler arasındadır. Bu sergilerde resmi görüşmelerin ve ziyaretler yapıldığı, sponsorluk gibi ortaklıkların oluşturulduğu durumlar gerçekleştirilmiştir.

Sergilerde ticari yatırım imkânlarını araştırmak gibi ekonomik ilişki ve ilgiler de ortaya çıkmıştır. Ziyaretçilerin kafasında Afrika'nın sadece bahsedilen potansiyellerine bağlı olarak gösterilmesi ve ona göre bir imaj oluşumu söz konusudur. Tabi buradaki çıkarlar sadece düzenleyici kurumlar ve devletler için değil, Afrika için de geçerlidir.

Ben ticareti seven bir insanım. Bu sektörden bakışımı söyleyeceğim. Afrika çok zengin bir kıta. Yani Afrika'da fakir bir ülke yok, özellikle madencilik konusunda, hayvancılık konusunda. Ne bileyim, insanları zengin ve kültürlü. Türkiye'ye bize ihtiyacı var. Bizim de ona ihtiyacımız var. Çünkü zaten insanlar birbirinden faydalaniyorlar. Yani şimdi Türkiye'de madencilik sektörü yok. Türkiye güzel bir ülke. Mesela turist konusunda onlar bizden daha gelişkinler. Onların büyük firmaları var. Mühendislik konusunda bizden daha iyiler. Bizim için artık sömürgecilik dönemi bitmiştir. Hiçbir yerde olamaz. Müsaade etmeyiz zaten. Ama biz beraber işbirliği yapabiliriz Türkiye'yle. Biz Türkleri severiz, saygı duyarız. Ama gelip bizimle işbirliği yapmak isterseniz bu çok güzel olacak. Afrika için Türkiye için Müslüman ülkeler için (CCEP6, 08/05/2016).

...Ama beraber işbirliği yapabiliriz, tamam mı? Bu konuda ekonomik olarak onlar bizim ihtiyacımız var. Bizim de onlara ihtiyacımız var (CCEP6, 08/05/2016).

Ülkeler arasındaki ilişkilerin başarılı olmaması için bir sebep yok. Sadece doğru hedefleri belirleyebilmek önemli. Ve anlaşılabilmek önemle. Türkiye atıyorum coğrafya olarak farklı bir coğrafya olup da sanki hiç mi bir şeyi ihtiyacı yok? Aslında Türkiye'nin de birçok şey ihtiyacı var. Bakarsanız bu ihtiyaçlarınızı karşılayacağınız kaynaklar Afrika'dır ve bunu karşılığında onların ihtiyaçlarını karşılayacağını kaynaklar da bizizdir. Dolayısıyla dış ticaret açısında ya da ülkelerarası ilişkiler arasında bir yakınlık doğmasına sebep olacaktır (CCEP2, 07/05/2016).

Daha çok ilerletelim. Daha çok ekonomi için bence iletişim sağlanmış olması gerekir. Yani ekonomik ilişkiler geliştirilmeli. Yatırımlar. Bu tür kültürel tanıtımların da çok olması gerekir (CCEP5, 07/05/2016).

Tarihi, kültürel, ekonomik ve insani yardımlarla temellen ve gelişmekte olan Afrika-Türkiye ilişkileri, her iki tarafın birbirileri üzerinde pozitif algı oluşturmalarına neden olmaktadır. Bunun ziyaretçilerin beklenti ve algıları için önceden belirlenmiş bir durum olduğu söylenebilir.

Kültürel ilgi: Ev sahibi ülke olarak Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlantılar dolayısıyla ilişki kurmaya çalışıyor olduğu daha önce açıklanmıştı. Bundan dolayı sergilerde İslami kültüre ve Türkiye'nin Türkçe konuşan ülkelere odaklı bir ilgisi vardır. Bu, ziyaretçilerin optimistlik düzeyde bir imaj oluşturmalarına ve yakınlık kurmalarına izin verir.

Dinin hassas olmasından ve dinler arasındaki yarışmadan dolayı sergilerde fırsatlar bulan insanlar, denge kurmak yerine, en çok kendi dinini tanıtmayı isterler. Burada da benzer bir dengesizlik var (CCEP3, 07/05/2016).

Mesela Türkler Müslüman olduğu için, Müslüman Afrikalılara kendi dinleri yansıtmayı isterler. Belki onlar tarafından doğrudur. Ama, etik olarak doğru değil. Etiyopya'ya

dengeli (eşit) bir şekilde göstermek lazımdı. Bir dengesizlik var. Ama bu sadece görevli veya katılımcı öğrencilerin problemi değildir. Bu programın kendisinin dinsel bir havası var, öyle oluşturuldu. Programın kendisi o çerçeveye girmeni zorluyor (CCEP3, 07/05/2016).

O eşitsizliğin var olduğu reddedilebilecek bir şey değil. Sahnedeki gösterilere bakarsan kültürel den daha çok dinsel içeriği olan şeyler gösterilmektedir. Bütün bunların Müslüman olmayanlara nasıl bir empresyon (bakış) yaratabileceği üzerine düşündüklerini sanmıyorum. Hiç olmasın demiyorum, ama derecesinin (eşitsizlik) fazla olduğunu düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016).

Çok amaçları olabilir. Öne çıkan amaç, kültürel tecrübeyi paylaşmaktır. En azından otuzdan fazla ülke kültürlerini tanıtıyor. Birbirlerindeki farklılık ve benzersizliklere bakıyorsun. Farklı kültürlere ve düşüncelere bakarsın. Bilgiler de paylaşıyorsun, ziyaret sırasında. O yüzden bu tecrübe paylaşım bir ilk amaç oluyor. Bundan başka da bir eğlence alanı gibi de bakılabilir. Özellikle bir Türk gençleri için böyle kültürel gösterileri izlemek, kültürel ürünlere bakmak iyi bir fırsattır (CCEP3, 07/05/2016).

İnsani müdahale çıkarları: Afrika bağlı kültürlerarası sergilerde Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yapmakta olduğu kalkınma ve insani desteklerle ilgili bilgilendirmelerin yaptığından bahsetmiştik. Bu tür söylemlerin ziyaretçilerin imaj oluşum sürecini etkilemesi mümkündür. Kaynak kültüre yönelik bir indirgenmiş imaj oluşmasına sebep olur.

Yani sen bir Türk arkadaş Afrika'dan gelen arkadaşları olacak. Bu adam Afrika' ya gitmediği için sen onu burada televizyonda gösteriyorsun. İnsanlar açıktan ölüyorlar. Adam var ediyor. Tamam, o zaman sen ondan istifa ediyorsun. Kullanıyorlar yani, gerçekten (CCEP6, 08/05/2016).

Bazı vakıflar, bazı organizasyonlar bu güzel Türk arkadaşlardaki duyguları kullanarak bize karşı bizi bilerek bozuyorlar, sorun çıkartıyorlar. Yani mesela bir Türk şu an Afrika'ya gidip gezmek istiyorsa, gidemez. Çünkü zaten Afrika'da savaş var, açlık var, yani güvensizlik var... Ama gelmiyorlar maalesef. Niye çünkü burada Afrika'yı kötü bir şekilde gösteriyorlar (CCEP6, 08/05/2016).

ii. Sergilerin eksiklerinin izleyicilerin anlam oluşturma sürecindeki etkisi

Sergi eksiklerinin ziyaretçilerin anlam oluşum sürecine olumsuz bir şekilde etki etmesi söz konusudur. UOB düzenleyici çıkarlarına ek olarak sergilerin kapsayıcı olmaması söz konusudur. Afrika'nın bütün ülkelerinin ya da gelmiş olan ülkelerin bütün kültürel veya etik gruplarının temsil edilmediği görülebilir.

Kültürlerarası sergilerde kültürel dışlanma ve eksikleri: Bir kültürel aktivitenin temsili konusu araştırıldığında ülkelerin, bölgelerin, kültürel grupların ve kültürel sergilerin dahil olma ve/ya dışlanma ile ilgili tartışmaların olması normaldir. Temsil konusunda temsil pratiklerinin veya ortamın kapasitesi ve biçimi önemlidir ve bunlardan bahsedilmelidir. Bu durumda ortaya koyulması gereken iki şey vardır. Birincisi çoğu Afrika ülkesi ile birçok ortak kültür ve ortak dillerinin olmasıdır. Birilerin temsil edilmesi öbür komşu ülkelerin de dahil edilmiş olduğu gibi bir izlenim doğabilmektedir:

“... doğu Afrika'daki kültürler birbiriyle çok benzer ve ortak dilleri olduğu için ve bir zamanlar bir ülke olarak beraber yaşadıkları için, burada olmayan güney Sudan ve Eritre de burada temsil edilmiş olabilir. Mesela Güney Sudan büyük Sudan'ın içinde temsil edilmiş olabilir. Güney Sudanlıların kültürünü Sudan içinde bulabiliriz. Eritre'nin kültürünü Etiyopya içinde buluruz. Eritre'nin etnik grupları, dili, yemek kültürü, Etiyopya'da vardır ve Etiyopya'ninkiler Eritre de bulunur. O yüzden bir ya da

başka bir şekilde bütün Afrika boyunca ülkelerinin hepsi burada bulunduğu için temsil edildiğini düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016). ”

“Afrika boyunca ülkelerin ortak paylaştığı şeyleri vardır. Tarihten başlarsak iyi bir jeopolitik bağlantıları vardır. Coğunun tarihi bağlantılıdır. Coğu Rift vadisi ticareti içinde olan vatandaşlardır (CCEP7, 08.05.2016). ”

Bu ülkelerin iklim ve jeoloji gibi ortak coğrafi özellikleri bulunuyor. İşte buda vatandaşlara bir benzerlik bir duygu vermektedir.

Ülkelerin, kültürel bölgeleri kültürlerini ve kültürel ürünlerini ihraç etmeleri konusunda da incelemeler yapılmalıdır. Bir ülkenin kendi kültürünü sergilemesi diğer ülkelerin de kültürünü sergilemiş olduğu anlamına gelmez, gelmemeli.

Bütün etnik grupların, bütün dinlerin geldiğini düşünmüyorum. Bu tür bütün kültürleri dâhil edecek bir sergi düzenlemenin realistik (mümkün) ve uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum. Bu yüzden ne olacak, bir tarih ve ülkeleri yöneten kültürleri var. Böyle bir sergilerde yansıtılan kültürler sadece bu kültürler oluyor. Somali, Sudan ve Etiyopya'ya bakabilirsiniz. Çeşitli kültürler, etnik gruplar ve diller var. Ama ortaya çıkan kültür yıllarca ülkeleri yöneten tarafın kültürüdür. Mesela Etiyopya'dakine bakarsanız, en çok bir kültürel gurubu yansıtmaktadır. Açıkçası bütün Etiyopya'yı temsil eden bir sergi değil bu (CCEP3, 07/05/2016).

Bazı fotoğraflar seçerek çekilmiş ve buraya getirilmiş olabilir. Bu açıda ne kadar temsilcidir? Yani ülkeler ya da biz, ülkemizi, duyulmasını istediğimiz kadarıyla temsil

ediyoruz. Ama, ÷lkedeki bütün gerçekleri yansıtıp yansıtmadığını sorarsak bu bir büyük sorudur. Bu açıdan ben bu sergilerin tam olarak temsilci olmadığını düşünüyorum (CCEP3, 07/05/2016).

Dolayısıyla, bütün kültürleri sergilemek hiç kolay değildir. Bu çalışma, Türkiye’deki Afrika bağı kültürel sergilerin Afrika kültürünü tam temsil ettiğini düşünmemektedir. Ancak sergilerin olabildiğı kadar kapsamını maksimum genişletmeyi hem Afrika’nın daha iyi tanıtılması için, hem de bu tezin gibi akademik çalışmaların daha kapsamlı olabilmesi için faydalı olacaktır. Bu açıdan Türkiye’deki Afrika bağı kültürlerarası sergileme pratiklerin Afrika’yı yeterince göstermemektedir. Bütün sergileme eksikleri imaj inşasını etkileyebilir. Yanı sıra sergilenen objelerin yeterli olmadığı da vurgulanmaktadır:

Ben aslında yemeklere bakmak istedim. Ama mümkün olmadı. Onun dışında kültürel, coğrafi, ekonomik açıdan istediğim bilgileri alabiliyorum. Onları öğrenebiliyorum. Bazı kültürel şeyler eksik olabilir. Gösteri olabilir (CCEP5, 07/05/2016).

Daha sık ve daha kapsamlı olursa daha çok katkı sağlanabilir. İnsanların farklı kültürleri tanıması olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (CCEP8, 08/05/2016).

Belki ÷lkelerin stantları daha büyük olup, biraz daha farklı olabilir. Büyük elcikleri de falan yardım etse de biraz daha fazla nesne gelse. Biraz daha böyle büyük görseller olsa. Mesela bazı ÷lkelerin yöresel kıyafetlerinin getirmişler. Denetiyorlar. İlgi çekiyor. Bazılarının kartondan yöresel kıyafetleri var. İnsanlar fotoğraf ektirilebiliyor. Bu da iyi. İlgi çekiyor. Bu statlara çok insan geliyor. Öyle daha iyi olabilirdi (CCEP8, 08/05/2016).

Çok görünmeyen şeyler ortaya çıkıyor. Ama daha çok yararlı olması için daha çok fotoğraf getirmek (sergilemek) lazım (CCEP20, 08/05/2016).

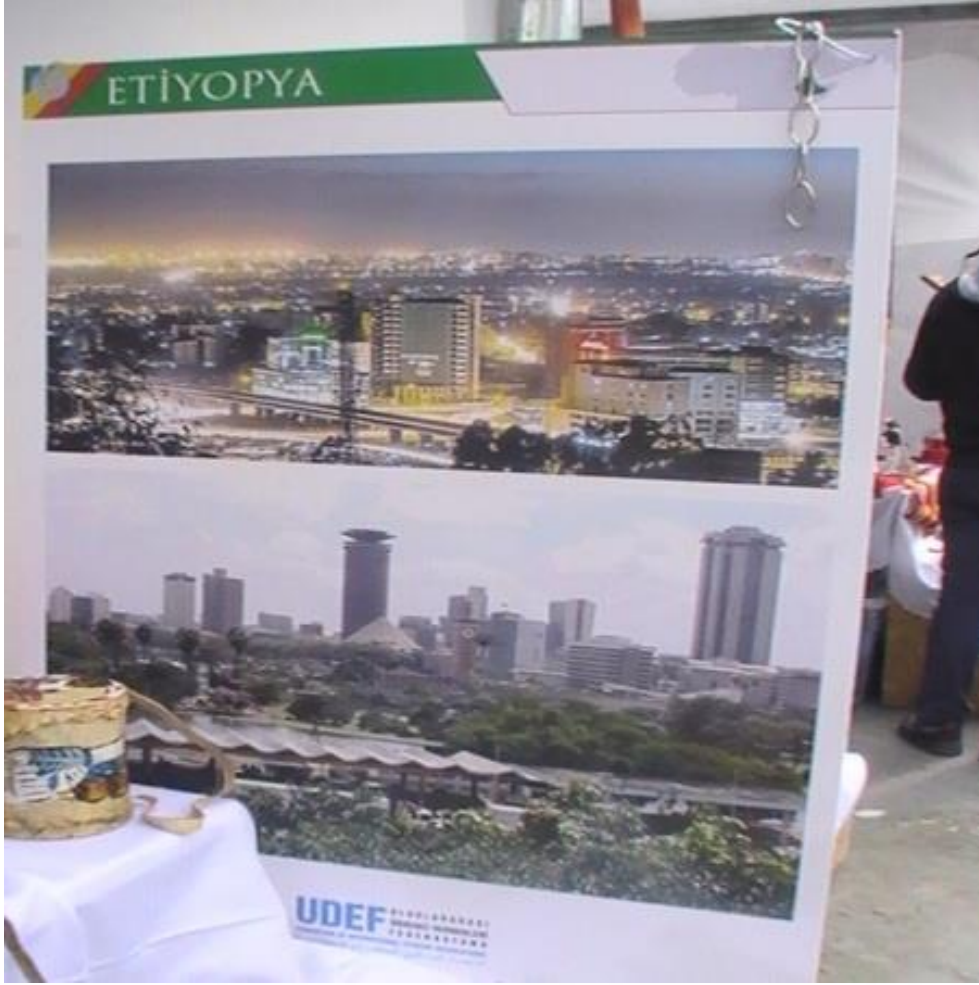
Bazı konularda Afrikalıların da Afrika'yı dikkatsizce sunduğu durumlar olabilmektedir. Afrika ile ilgili eski durumları anlatma hatasına düşülebilmektedir. Bazen empati kazanmak için yapılanlar daha da yanlış şeylere neden olabilmektedir.

O program (UOB) biraz geniş ve gerçek Afrika'yı tanıtmış olsaydı çok iyi olurdu. Bir de (dün) olduğu gibi Afrika tanıtım etkinlikleri (YTB Ankara ofisinde Afrika tanıtım sunumlar olmuştur, 01/02/2017). Ama bazen dikkat etmiyorlar. Bir Afrikalılar dün dedi ki, Afrika'da her şeyi yavaş yavaş yaparız bu yanlış bir imajın oluşmasına neden oldu. Saat 11'de başlayacağımız programa şu an saat 13'de başlayacağız. Afrikalıları çok dikkatsiz ve tembel gösteren kendimiz olabiliriz. Kime ne göstermeyeceğimiz konusunda dikkatli olmalıyız. Herhangi bir etkinlikte (CCEP15, 04/03/2017).

Öğrenci buluşmalarındaki sergiler daha geniş ve güçlü olmalı. Mesela resimler. Çoğu zaman Afrika diye sergilenen şeyler sadece böyle çadır gibi bir ört-kapaklı evler ('gojo bet') ve yoksulluğu gösteren şeylerdir. Bak bu durumda, bizim yardım istemek için kullandığımız fotoğrafları dikkatle seçmeliyiz. Bazen yardım toplamak için kullanılan fotoğraflar çok kötü oluyor (CCEP15, 04/03/2017).

Düzenleyicilerin Afrika ülkelerini sergileme sırasında da bazı dikkatsizlikler vardır. Bazı eski resimleri göstermek ve başka bir ülkenin posterinin başka ülkeye ait gibi gösterilmesi, örnekler arasında sayılabilir.

Şekil 5.8: Yanlışlıkla sunulan poster: Nairobi'de bulunan binaların Addis Ababa'da bulunduğu gibi sunulması (Mayıs 07, 2016).

Bu noktada kapsayıcı temsil olmamasına ek olarak izleyicilerin bu eksiklikler ve dikkatsizliklerden dolayı yanlış kanılar oluşturmaları mümkündür. Kesinlikle, böyle sınırlı ve eksik sergileme durumlarında oluşturulacak olan bir Afrika imajı yetersiz veya yanlış olacaktır.

Genel olarak, kültürel sergiler gezi ziyaretçilerinin ilgi ve anlam çıkarma noktaları ile beraber incelenmiştir. Ziyaretçilerin görüşmeler sonrasında kültürel perspektifleri, kültürel hassaslıkları, kültürel çeşitlilik algıları ve kültürel bağıntılılık, ortak kültüre yaklaşımlar ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Sergi pratiklerinin ziyaretçilerin imaj algıları üzerinde gelişebilecek etkileri incelenmiştir. Afrika'ya ilişkin imaj oluşum süreçlerini ve müdahale çabalarını izlemek, bütün bu vurgulanan noktaların ne denli kritik olduğunu bir kez daha göstermiştir.

5. Araştırma Bulguları

Kültürlerarası etkinliklerin Afrika'nın kültürel imajı güçlendirmesine katkısı olması

Türkiye'deki Afrika-bağlı kültürlerarası sergiler Afrika'nın kültürel değerleri için büyük bir alternatif platform olduğunu söylenebilir. Uzun zamandır, küresel düzlemde görülmeyen Afrika'nın kültürel değerleri, Türkiye'deki Afrika ile ilgili kültürel sergi etkinliklerinde görülmesine olanak sağlamıştır. Yanı sıra ziyaretçiler de Afrika'nın daha önce gösterilmemiş yeni yüzü ile tanışmışlardır. Tabi bu etkinlikler sadece Afrika'nın uluslararası ortamda ihmal edilen kültürel katılım ve bilgi üretimi için bir alternatif değil, Türkiye'de Afrika ile ilgili tarihi ve devam eden önyargıları düzeltebilmek için de bir alternatif sahne olmuştur.

Sergi etkinlikleri Afrika için bir “alternatif turistik alan” fonksiyonundadır. Özellikle maddiyat ve zaman yetersizliğinden dolayı Afrika'ya gidip ziyaret etme fırsatı bulmayan Türkiye'deki ziyaretçiler için bu sergiler tam bir Afrika müzesi olmuştur. Yanı sıra etkinliklerin hafta sonu ve tatil günlerinde yapılması ziyaretçiler için alternatif bir eğlence mekânı yaratmıştır.

Sergilerin ziyaretçilere görme, dokunma, duyma, koklama ve tatma fırsatı vermesi serginin Afrika için somut bir rolü olmuştur. Etkinliklerin ziyaretçilere kazandırmış olduğu çoklu etkileşim ortamı, son zamanlarda Afrika'nın göstermesi için iyi bir ortam olduğu söylenen sosyal medyalardan daha verimli olmuştur. Kültürel eserleri yaratan ve kullanan kültürel toplumların yaşam değerleri daha da görülür hale gelmiştir. Sergilenen eserler pasif bir ürün olmaktan çıkmış durumundadır. Dolayısıyla, kültürel sergilerin etkileşimli ortamı, zihni uyarması, kalıcı bir hafızanın oluşumu açısından önemi büyüktür. Sergilenen eserlerin somut olması iletişimin daha başarılı olmasındaki katkısı büyüktür.

Etkinliklerin “*turist çekme*” rolü de bulunmaktadır. Afrika’nın genel imajını tanıtmak için gerçek Afrika’daki kültürel değerlerin izlenmesi veya ziyaret edilmesi için Afrika’ya turist akışını yönlendirir.

Kültürel sergi etkinlikleri Afrika’nın yerli yaratıcılığı ve motivasyonu tanıtmak için de katkı sağlar. Ziyaretçilerin ürünleri yapanların yaratıcılığına ve çalışkanlığına hayran kalmaları bunun iyi bir örneğidir. Sergilerdeki motivasyonun ve kalkınmanın görsel bir şekilde sunması Afrikalıların tembel ve fırsatçı imajına karşı, karşı bir imaj restorasyonu olmuştur.

Sunucular ve ziyaretçiler arasında aktif ve uzun etkileşimler oluşmuştur. Sunucu-ziyaretçi etkileşimleri arasında soru sorma, yanıt verme, yorum yapma, açıklama, eleştirme ve karşılıklı duygulanma gibi sözlü ve sözlü-olmayan iletişim biçimleri gelişmiştir. Parekh’in (2000: 265-267)’n vurgulamaya çalıştığı gibi etkileşim kültürel çeşitliliğin kabulünde önemli bir adımdır. Daha önce bahsettiğimiz gibi kültürel objeleri görmek, dokunmak, dinlemek, koklamak ve tatmak gibi çeşitli etkileşimlerin gerçekleşmesi çok önemlidir. Ziyaretçiler açısından bakarsak birçoğu için Afrikalılar ile ilk temas bu sergilerde gerçekleşmiştir. Ziyaretçiler Afrika ile ilgili bilgileri doğrudan Afrikalılardan edinmişlerdir. Daha önce Afrika ile ilgili bilgileri yabancılar tarafından verilmesi Afrika’nın imajının ister istemez yanlış oluşmasına neden olmuştur.

Tanıtım yoluyla, kültürel sergi etkinlikleri Afrika’ya ilişkin kültürel *hafıza oluşturma olanağı* kazandırmıştır. Etkinlik fotoğraflarının ve videolarının sosyal medyada dolaşıma girmiş olması Afrika’nın kültürel değerlerinin tanınması ve kalıcı bir hafızanın oluşması açısından önemi büyük olmuştur. Afrika’nın doğru imaj inşası için çok faydalı olmuştur.

Türkiye’deki AKS daha önceki yabancı sergilerden farklı olarak “Afrika’yı-Afrika tarafından” tanıtmak olanağı sağlamıştır. Daha önceki birçok yabancı Afrika tanıtımları Afrikalı olmayanlar tarafından planlanıp organize edilmiştir. Türkiye devlet bursları sayesinde birçok

Afrikanın Türkiye’de bulunması bu konuya büyük bir katkı sağlamıştır. Dolayısıyla, bu etkinlikler daha önce olmadığı kadar Afrikalılara ‘bir alternatif rol’ veya katılım fırsatı vermiştir.

Türkiye’deki AKS Afrikalılar için kendi aralarında doğrudan iletişim imkanı sağlamıştır. Bu, Afrikalıları ve Afrika’yı birlikte tanıtmak için planlar yapmak, projeler ortaya koymak açısından bir araya getirmiştir.

Afrika hakkında bir bilgi merkezi olarak sergi etkinlikleri Afrika’ya doğru ticaret ve yatırım çekilmesine katkısı olmuştur. Sergi etkinlikleri potansiyel tüccarlar ve yatırımcılar için bir çekim merkezi olmuştur. Türkiye’deki ziyaretçiler sergilenen hammadde ürünleri görmüş, Afrika’daki insan gücü, vergi sistemi ve benzer konularda bilgi almıştır. Bu anlamda, Afrika ülkelerinin gıda gibi birçok yerel ürünleri de kültürel eserler görülerek ve yatırım fırsatları olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Sergiler, ziyaretçiler, devlet yöneticileri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerine karşılıklı etkileşim fırsatı vererek Afrika ve Afrikalılar için büyük bir “*tecrübe paylaşım alanı*” olmuştur. Bu anlamda, Afrikalıların hem uygulama hem de tecrübe paylaşma fırsatlarının artması söz konusu olmuştur.

Makro düzeyde de Türkiye’deki Afrika ile ilgili sergiler Afrika kültürünü Türkiye’deki ve öbür ülkelerdeki devlet temsilcilere tanıtarak resmi bağlantıların artmasına ve gelecekte ilişkilerin kurulabilmesine olanak sağlamıştır. Bu noktada sergilerin diplomatlar, büyükelçiler ve aileler tarafından izlenmesi diplomatik anlamda güçlü bir etki yaratmıştır.

Kültürlerarası etkinlik düzenleyicilerin ilgili olması

Genel olarak sergileri düzenleyen kurumların ortak ve pozitif istekleri bulunmaktadır. Bunu AKE’deki resmi açılış konuşmasında görmek mümkündür. Açılışa yüksek düzeyli devlet adamlarının katılması, projenin büyük kurumlar tarafından desteklenmesi, Türkiye’nin dış

politikasında Afrika'ya büyük bir yer verilmesinin ortaya koyulması, projenin Türkiye'nin First Lady'si tarafından başlatılmış olması, projenin "köprü rolü" olacağının vurgulanması ve Afrika ile insani temelli ilişkilerin kurulmasına ilişkin vurgular, ev sahibi ülkenin ve kurumların olumlu kabulünü görmektedir. Kurumsal düzeyde Türkiye'nin Afrika ile entegrasyon ve işbirliği kurmasının olumlu bir gelişme olduğu vurgulanmalıdır. Bunu tarih ile temellen ilişkilerin kurulmak istemesini, Afrika-Türkiye ticaretinin üç kat artması, "*Afrika sorunlarına Afrika çözümleri*", dostluk ve kardeşlik, kadınların ve çocukların güçlendirilmesi çeşitli projelerin geliştirilmesi vb. ilişkilerin artması gibi konuların vurgulanmasından anlamak mümkündür. Yanı sıra Afrika Evi'nin açılması "*Afrika artık çok yakın denilmesi*", Afrika'nın geleceğin dünya lideri olmasının temenni edilmesi ve Afrika günü olan 25 Mayıs'a değer verilmesi düzenleyici kurumların olumlu isteklerin göstergesidir.

Kültürel eserlerin imaj koruma potansiyelleri bulunması

Türkiye'deki Afrika kültürel sergi etkinlikleri geniş anlamda özgün Afrika perspektiflerinin sunulmasına ve tanıtılmasına yardımcı olmaktadır. Yanı sıra, Afrika'nın tarihi, kültürü, sanatı, dini değerleri, coğrafi-ekonomik özellikleri, çevre ve sağlık durumları, yerel kalkınma potansiyelleri, şiddet ve şiddet çözüm yöntemleri içeriden tanınmaya başlanmaktadır. Afrika'nın tarihi miraslarının ve değerli metinlerinin, resimli, sözlü, işitsel-görsel kültürünün bir anlatı ve bilgi olarak sunulmasına katkısı oldu. "Tarihsiz" veya "faydasız tarihi olan" bir kıta olarak tanıtılan Afrika'nın tarihi zenginliğini ve kültürel bağımsızlığını ortaya çıkartmak Afrika'nın imajına olumlu katkısı olmaktadır. Türkiye'deki Afrika kültürlerarası sergileri Afrika'nın geleneksel kültürü, sanat kültürü ve dini kültürlerinin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Bu anlamda sergiler Afrika'yı Batı tüketici ve bağımlı olarak tanıtılmasına karşı bir söylem de ortaya koymuştur. Afrika'nın kültürel değerlerinin Afrika perspektifi ile sunulması Afrika için önemlidir. Afrika'nın riskler, krizler ve felaketler bölgesi olarak yansıtılmasına karşı bu sergiler Afrika'nın coğrafi ve ekonomik özelliklerinin tanıtılmasına yardım etmektedir.

Afrikalıların “fırsatçı ve bağımlı” olduklarına ilişkin bu sergiler Afrika’nın yerel kalkınma çabalarını ortaya çıkartmıştır. Bunlar yanlış tanıtımlara karşı Afrika’nın en doğal refleksleridir. Sergi etkinlikleri Afrika’nın çatışmaların merkezi olduğu noktasındaki yanlış tanıtımların da önüne geçmiştir. Sosyal uyum, istikrar, çeşitlilik ve yerel çatışma çözme yöntemleri tanıtılarak Afrika’nın sosyal, kültürel ve doğal varlığı Afrika perspektif ile tanıtılmıştır. Afrika’nın dünya kültürüne ait bir mirası olduğu ve kültürel çeşitliliğinin görülebilmesi açısından bu sergilerin katkısı tartışılmazdır.

Kültürlerarası sergi ortamındaki imaj inşası düzenleyicilerin çıkarlarından etkilenmesi

Türkiye’deki Afrika’ya ilişkin kültürel etkinlikler düzenleyici kurumların ve ev sahibi ülkenin stratejik bir siyasal çıkarlarının da anlaşılmasını sağlamıştır. Dış ilişkilere ilişkin vurgular, Türkiye First Lady’sinin katkısı, kurumların stratejik hedeflerine ilişkin vurguları, çok sayıda Türkiye devlet burslu Afrikalı öğrencinin Türkiye’de eğitim görmesi, sergi alanlarının milli bayraklar ve kurumsal posterlerle dekore edilmesi ve siyasetçilerin sergileri ziyaret etmesi, tüm bunlar stratejik çıkarların anlaşılması için önemli verilerdir. Bütün bunlar Afrika’nın kültürünün, siyasi bağımlılığa götürebilecek indirgenmiş rol algılarının kırılmasına olanak yaratmaktadır

Türkiye’de Afrika’ya ilişkin bilgi ve algı durumunun karışık olması

Türkiye’de Afrika hakkındaki yaygın bilgi platformları ve kaynakları arasında geleneksel basın-yayın kuruluşları, Ayna program gibi televizyon yapımları, konferans ve araştırmalar gibi üniversite ve benzer akademik çalışma ve etkinlikler, çeşitli konularda Afrika ile ilgili yayınlanmış kitaplar, çoğu öğrenci olarak Afrikalılar ile kültürlerarası etkileşim ortamları, kurumsal, diplomatik ve turistik amaçlı Afrika ziyaretleri, Afrika futbolcuların medyatikleşmeleri ve daha sayılabilecek birçok etmen vardır. Türkiye’de Afrikalı insanlara yönelik bilgi ve algı konusunda büyük farklılıklar vardır. Bilgi konusunda insanların yaşı, eğitim derecesi, kariyerleri, genel tecrübeleri ve dini inanışları belirleyici olmaktadır. Algılama ve

önyargılar konusunda yüksek derece iyimserlikten daha olumsuz denilebilecek bakış açılarına değin büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Türkiye’de Afrika’yla ilgili fazlasıyla olumlu bakışları bulunmaktadır. İnsanların Afrika ve Afrikalılara yönelik güvenilir, sosyal, kültürel zenginliğe sahip, mücadele eden, çalışkan oldukları ile ilgili algıları yoğunluktadır. Türkiye’nin toplumsal yapısından dolayı insanların Afrika ve Afrikalılara yönelik meraklı, saygılı ve verici olmaları dolaylı bir şekilde bile olsa Afrika’ya karşı ciddi bir kötümserliğin (pesimizm) olmadığını gösterir.

Tabi ki birçok yerde olduğu gibi, Türkiye’de Afrika ve Afrikalılara yönelik birtakım önyargılar ve klişeler de bulunmaktadır. Özellikle de Batı dünyasında olduğu gibi Türkiye’de de bazı insanlar Afrika’yı önyargılı veya aşırı derecede abartılmış yönleriyle tanıdılar. Bunların arasında ilkelik ve geri kalmışlık, fakirlik, açlık ve kuraklık, kıtlık, su sorunu, giyinme tarzı, konut sorunu, tehlikeli hastalıklar, çevre krizleri, şiddet ve kabilecilik, Afrika’yı bir ülke gibi düşünmek, “siyahi” ve “zenci” gibi farklılığı vurgulayan önyargılı adlandırmalar, “Çorumlu” gibi komik özdeşleştirmeler bulunmaktadır.

Genel tarih ve bağlam değerlendirmelerinden de anlayabileceğimiz gibi Türkiye’de Afrika’ya yönelik önyargıların kaynakları ve sebepleri arasında Afrika ilgili az ve soruşturulmamış bilgilere sahip olması, sömürgecilik, misyonerlik, oryantalizm, Avrupa merkezci bakış açıları, kölelik zamanlarındaki yanlış temsilleri, küresel enformasyon ve iletişim düzensizlikten dolayı batı medyasının Afrika’yı dışlanması, az ve seçilmiş kapsam, yanlış temsil ve bozma gerçekleri; Afrika’nın kendi perspektifleri yayılmaması ve söylem üretmemesine sebep olan yerel ve kurumsallaşmış kapasite eksikliği ve Türkiye’deki medyanın Afrika dışlamalar, seçmeler, az ve yanlış temsiller bulunmaktadır.

Ziyaretçilerin Afrika’ya bakış açıları, ilgi düzeyleri ve algıları pozitif olması

Türkiye’deki Afrika’ya ilişkin kültürel etkinlikler ortamında ziyaretçilerin genel beklentileri, ilgileri ve anlam çıkarmaları, kültürel hassaslık, kültürel bağıntılılık ve çeşitlilik, ortak kültüre ve ortak amaç, iyimserlik, tanınma ve mutluluk, iş ve işletme, ilişki ilgileri, insani yardım ve sempatik özellikler ile bağlanmadır. Ortaya çıkan özellikler arasında birtakım benzerlikler olmasına rağmen farklılıklar da vardır.

Ziyaretçilerin kültürel hassaslıklarının kanıtı yabancı kültürü öğrenme, “bir lisan bir insan” gibi değerlerin varlığı, sergilerde kalıcı hatıralar alması, farklılığın merak edilmesi ve kurulan sıcak ilişkiler anılabilir. Buradaki hassaslık odağı bilgidir. Ziyaretçilerin kültürel bağıntılılık ve dolayısıyla kültürel çeşitliliği yansıtmalarının kanıtlarından birisi “öteki” kültürün kabul edilmesi ile ilgili vurgular, aynı ihtiyaçlar için farklı çözüm yollarının olduğuna ilişkin farkındalıklardır. Buradaki bağıntılılık ve çeşitliliğin odağı tanınmadır. Ortak kültürel değerleri ve ortak hedefleri araştırma ve ilgi söz konusudur. Ziyaretçilerin kendileri ile bağlantılı olduğunu düşündükleri kültür ve dinsel değerlere yaklaşımları daha rahat ve olumlu olabilmektedir. Ziyaretçilerin ileriye doğru stratejik dostlukların oluşturulması gerektiğine dair vurguları olmuştur. Ziyaretçilerin Afrika’nın genç öğrencilerine yönelik heyecanı ve Türkiye’nin dış ilişkileri açısından “küresel baraj ülkesi” olma istekleri de bunu yansıtmaktadır. Türkiye sadece toplumsal yapısı gereği değil, coğrafik özelliklerden dolayı da ırkçı bir ülke olamaz. Türkiye doğu ve güney dünyayı, batı ve kuzey dünyaya bağlayan bir “baraj ülkesidir”. Tarih boyunca dünyadaki farklı insanlar Türkiye’de yaşamışlardır ve/ya Türkiye’den geçmişlerdir. Ziyaretçiler Afrika’ya yönelik fazlasıyla iyimser ve umutlu duygular yansıtmışlardır. Afrika’nın doğal kaynakları, çevre uygunluğu, genç nüfusu, kültürel zenginliği, insani değerleri ve moral düzeyleri, Afrika’nın geleceğine yönelik olumlu temenniler zikredilmesinde belirleyici olmuştur. Afrika için daha çok kalkınma ve yardımlaşma gerekliliğini vurgulamışlardır.

Düzenleyicilerin siyasi, ekonomi, kültürel ve insani destek açısında olası çıkarlarının sergi ortamındaki bilgi oluşumunu etkilediği gözlenmiştir. Gelişmekte olan Afrika-Türkiye dış ilişkileri, ziyaretçilerin Afrika'ya yönelik önceden belirlenmiş bir ilgi ve beklentiyle gelmelerine sebep olmuştur. Özellikle, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik birinci söylemi genel olarak insan destektir. Afrika'nın zaten önyargılı bir şekilde tanındığı kalıcı fakirlik, devamlı bir doğal afet ve tehlikeli hastalıkların yeri olduğu hep destek alması gereken aciz bir bölge imajının yeniden oluşturulmasına sebep olur. Bu, kültürlerarası sergilerin eksikleri temelinde ziyaretçilerin algı oluşumunu doğrudan belirler.

Ülkelerin kültürel sergileri tam bir temsili sağlayabilecek kadar yeterli değildir. Dolayısıyla olabileceği kadar maksimum ülkeler, kültürel gruplar ve kültürel ürünler dahil edilmeden ziyaretçilerin yeterli ve dengeli bir "Afrika imajı" oluşturmaları beklenemez. Bu bağında, bu çalışmanın asıl hedefi olaylara nesnel bir şekilde yaklaşp çözüm önerilerinde bulunma isteği olmuştur.

VI. SONUÇ

Afrika kıtasına yönelik yaygın olan indirgenmiş imajlar nedeniyle yeni Afrika kuşaklarının uluslararası sahnelerde düşük bir benlik ve rol algısı ile var olmaları riski oldukça fazladır. Düşük imaj algısının yarattığı kaygı ve pasif tutum, Afrika ve Afrikalıların küresel siyaset, ekonomi ve kültürel paylaşım ortamlarından dışlamasına sebep olabilecek önemli bir faktördür. Bu bağlamda, Afrika kıtasına yönelik imaj endişelerinin oluşmasına katkısı olan tarihi ve küresel fenomenler arasında eski sömürge sergileri, misyoner koleksiyonları, oryantal ve Avrupa-merkezli anlatılar, dünya enformasyon ve iletişim düzensizliği, uygun olmayan kalkınma ve insani müdahale pratikler bulunmaktadır.

Türkiye'deki Afrika'ya ilişkin kültürlerarası sergiler Afrika'nın indirgenmiş imajına karşı bir karşı-müdahale geliştirebilme fırsatı sunmaktadır. Etkinlikler Afrika'ya turistleri çekme yönleriyle, Afrika'nın kültürel değerlerini insanlara gösterebilme olanağı yaratmaktadır.

Birçok sergileme pratiğinde olduğu gibi bura sözünü ettiğimiz sergi pratikleri de kendi siyasi, ekonomik, kültürel amaçlarına sahiptir. Daha önce Batıdaki Afrika sergilerindeki kadar olmasa da sergilenen Afrika'yı ekonomik açıdan bağımlı, kültürel açıdan aşağı ve gelişmemiş olduğu yönündeki depderin algıların devam etmesinin önüne geçilmelidir. Bu tür indirgenmiş imajların devam etmesi durumunda Afrika'nın küresel düzeyde oynayabileceği rolün de kısıtlanacağı unutulmamalıdır.

Türkiye'de Afrika'ya yönelik bilgi kaynaklarının sayısı ve çeşitliliği artmaktadır. Fakat Türkiye'deki Afrika algısı karışık bir durumdadır. Türkiye'de Afrika'ya yönelik ilgi birçok yabancı ülkede olduğundan daha canlı ve hareketlidir. Diğer taraftan dünyada Afrika'ya ilişkin imaj algısı sözünü ettiğimiz olumsuz noktalar üzerinden devam etmektedir. İnsanların bilgisinde Afrika'ya yönelik bilgi homojenleşmiş haldedir. Afrika'daki bölgeler arasındaki farklıklar bile algılanmamaktadır.

Kendi mevcut gündelik bilgileriyle ve Afrika-Türkiye dış politika bağlamı üzerinden temellenerek oluşan Türkiye'deki sergi ziyaretçilerinin algısı kültürel farklılığı kabul eden, ortak kimlik ve stratejik ortak hedef ve ilişki arayış ve insani destek anlamında yardımlaşmaya önem veren bir düzlemedir. Elbette ki, sergi ziyaretçileri düzenleyicilerin çıkarlarından ve sergideki eksiklerden etkilenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de Afrika'nın sıkça sergilenmeye ve görünmeye başlaması, Türkiye'nin toplumsal yapısında Afrika'ya karşı derin bir kötümserlik bulunmamasını da dikkate alarak birlikte, ilerde daha derin ilişkilerin gelişmesine yardımcı olacağı açıktır.

Genel olarak; kültürlerarası sergilerin Türkiye'de, Afrika imajını yansıtmada alternatif bir platform oluştursa da yansıtılan imajın ve politik amaçların etkisinde şekillenmekte oluğu, doğru ve gerçek bir imaj aktarımının olmadığı vurgulanmalıdır. Öyle ki kurumsal çıkarlar doğrultusunda aktarılanlar endişe vericidir. Sergi katılımcıları kendilerine yüklenen çoğu doğru olmayan bilgilere karşı şekilde, tarihsel bilgi birikimleri negatif algıya temel yaratacak ön yargılarla beslenmesine rağmen, Afrika kültüre yönelik optimistlik bakış açıları edinmişler. Esasen Afrika ile ilgili negatif bakış açılarının temelini yerleşik olumsuz algılar diğer bir deyişle ön yargılar oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin kültürleri tanımaya ilgili oldukları ve kültürel farklılıkların normal olduğunu kabul ettikleri tespit edilmiştir. Ancak, sergilerin genel durumu ve kültürel objelerin yetersizliği doğru imaj inşasını kısıtlamaktadır.

Afrika'nın Afrika-dışındaki önyargılara karşı müdahale pratiklerinden biri Afrika'nın kültürel değerlerinin görülmesini temin etmektir. Dolayısıyla, Türkiye'deki Afrika bağlı kültürlerarası sergiler teşvik edilmelidir fakat sergilenen ürün sayısı ve çeşidi arttırılmalıdır ve diğer Afrika ülkelerinin katılımı yükseltilerek, bir Afrika etnografi müzesi gibi kurumsallaşacak bir proje gerçekleştirilmelidir. Afrika'nın bizzat kendisinin organize edeceği daha geniş sergiler ile Afrika ülkelerinin katılımı sağlanmalıdır. Kültürel sergilerin yansıra kölelik ve sömürge zamanlarındaki katliamlar, cinayetler ve haksızlıklar ortaya koyulmalı o dönemlerin gerçeğini

yansıtan anıt eserler yapılmalıdır (Bell, 2006: 1-32). Afrika-dışındaki Afrika'nın kültürel imajı ile ilgili etkinliklerde Afrika'ya yönelik önyargılı imaj algılarının sebepleri ele almalıdır. Etkinlik düzenleyiciler veya ev-sahip ülke tarafından yeterli bir derecede politika güven ve kısıtlı bir çıkar olmalı. Politikler ve çıkarlar bu şekilde anlaşılmadığı durumunda, Afrika-dışındaki Afrika ilişkin etkinliklerin Afrika'ya yönelik imaj endişeleri yeniden üretilmesine sebep olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Amare, A. (2007). *Student Research Practices in AAU: Reflections on MA thesis Writing and Defense*. Paper Presented at the National Conference on Teaching and Learning in Ethiopian Higher Education Institutions to Meet the Challenges of Quality and Relevance, Organized by NPRC, IER/AAU, 21- 22 December 2007. Addis Ababa, Ethiopia.
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3): 385-405. DOI: 10.1177/146879410100100307.
- Babbie, E. & Mouton, J. (2001). *The Practice of Social Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Banda, F. (2007). An Appraisal of the Applicability of Development Journalism in the Context of Public Service Broadcasting (PSB). *Comunicatio*, 33 (2): 154-170.
- Başkarada, S. (2014). Qualitative Case Study Guidelines. *The Qualitative Report*, 19(40), 1-18. Retrieved from <http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol19/iss40/3>.
- Bates R. (2012, November 20). History of Africa through western eyes: From the dark continent to the emerging one, crude generalizations say more about the viewer than the viewed. *Guardian News and Media Limited*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2012/nov/01/africa-history-western-eyes>.
- Bell, D. (Ed.). (2006). *Memory, trauma and world politics: Reflections on the relationship between past and present*. New York: Palgrave Macmillan.
- Beller, M. & Leerssen, J. (2007). *Imagology-The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: A Critical Survey*. *Studia imagological*, 13, pp 18-32. Amsterdam: Rodopi.
- Berger, J. (1972). *Ways of Seeing*: Based on the BBC Television Series. London: British Broadcasting Corporation and Penguin Books.
- Besenyo J. & Olah P. (2012). One of the new competitors in Africa: Turkey. *AARMS*. 11 (1): 135-148. Retrieved from <http://www.zmne.hu/aarms/docs/Volume11/Issue1/pdf/12.pdf>.

- Blake, M. (2013, May 12). Worlds apart: Uganda tops list of most ethnically diverse countries on Earth while South Korea comes bottom. Daily Mail Online. Retrieved from <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2326136>.
- Bloor, M. & Wood, F. (2006). *Keywords in Qualitative Methods: A Vocabulary of Research Concepts*. London: Sage Publications.
- Brady, M. J. (2007). *Discourse, Cultural Policy, and Other Mechanisms of Power: The Smithsonian Institution's National Museum of the American Indian*. Unpublished PhD Dissertation. Pennsylvania State University, Graduate School College of Communications. Retrieved from https://etda.libraries.psu.edu/files/final_submissions/4128.
- Brooks, M. D. (2013). Civilizing the metropole: The role of the 1889 Parisian universal exposition's colonial exhibits in creating greater France. *The University of Central Florida undergraduate Research Journal*, 6(2), pp. 71-81.
- Burridge, N. & Chodkiewicz, A. (2008). *Representations of Cultural Diversity in School and Community Settings*. University of Technology, Sydney. UTS Printing Services. ISBN: 978-0-646-50815-3. Retrieved from https://www.uts.edu.au/sites/default/files/rcd_reportfinal0708.pdf.
- CIA World Factbook (2017). Africa: Ethiopia. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>.
- Chandler, D. (2007). *Semiotics: The Basics*. Second Edition. New York: Routledge 270 Madison Ave.
- Chandra, R. (2004). *Communication Media and Social Change*. Delhi: Isha Books.
- Chang, H.Y. (2013). *To View Two Views: A Case Study of Cross-Cultural Communication in Museum Exhibitions*. UMI dissertation publication. New York: ProQuest LLC.

- Cleary, S. (2004). *The Communication Handbook. Student Guide to Effective Communication*. Maitland: Juta Academic.
- Confino, A. (1997). Collective memory and cultural history: Problems of method. *The American Historical Review*, 102 (5), pp. 1386-1403.
- Corbey, R. (1993). Ethnographic showcases, 1870-1930. American Anthropological Association, *Cultural Anthropology*, 8(3), pp. 338-369.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches*. 3rd Edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Culler, J. D. (1976). *Saussure*. Glasgow: Fontana/Collins.
- Czajka, A. (2005). The African Orient: Edward Said's Orientalism and 'Western' Constructions of Africa. *Discourse of Sociological Practice*, 7(1/2):117. Retrieved from <http://omega.cc.umb.edu/~sociology/journal/Vol71&2PDFS/Czajka%20-%20Fa%20%2705.pdf>.
- Daily Sabah (2014, July 10). Turkey aims to boost popularity for international students. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/education/2014/07/10/turkey-aims-to-boost-popularity-for-international-students>.
- Debalke, T. (2016, February 02). Corporate council on Africa or corruption council for African authoritarian regimes? Retrieved from <http://ecadforum.com/2016/02/02/corporate-council-on-africa-or-corruption-council>.
- Dukiç, D. (2009). The Concept of the Cultural Imagery: Imagology with and not against the early Völkerpsychologie. In Coutinho E.F. (Eds), *Discontinuities and Displacements: Studies in Comparative Literature* (71-80). Rio de Janeiro: Aeroplano Editora.

- Eksi M. (2016). *The Rise and Fall of Soft Power in Turkish Foreign Policy during the JDP: The Rise and Fall of the 'Turkish Model' in the Muslim World*. Deutschland: Lap Lambert Academic Publishing.
- Eline Sağlık Afrika (25 May). <https://www.facebook.com/afrikaevi/photos/a.245413575817612.1073741828.237984103227226/245412805817689/?type=3&theater>.
- European youth portal (n.d.). 14 kilometers - the shortest distance between North Africa and Europe. https://europa.eu/youth/volunteering/organisation/941310117_en.
- Fanon, F. (1967). *Black skin, white masks*. Translated by Charles Lam Markmann. London: Pluto Press.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language*. Translated from the French by A. M. Sheridan Smith. New York: Tavistock Publications Limited. Pantheon Books.
- Gillham, B. (2000) *Case Study Research Methods*. Real World Research. London: Continuum.
- Gilman, S. L. (1985). Black bodies, white bodies: Towards an iconography of female sexuality in late nineteenth-century arts, medicine, and literature. Chicago Journals, *Critical Inquiry*, 12 (1): 204-242.
- Golden-Biddle & Locke (2007). *Composing Qualitative Research*. Second Edition. California: Sage Publications.
- Gray, H.S. (2005). *Cultural Moves: African Americans and the Politics of Representation*. London: University of California Press.
- Habiyaremye A. & Oğuzlu T. (2014). Engagement with Africa: Making Sense of Turkey's Approach in the Context of Growing East-West Rivalry. *Uluslararası İlişkiler*, 11 (41): 65-85.
- Hall, S. (1980). Cultural Studies: Two Paradigms. *Media, Culture & Society*, Jan, 2(1) :57-72.

- Hall, S. (1994). Reflections upon the encoding/decoding model: An interview with Stuart Hall. In Jon Cruz and Justin Lewis *Viewing, reading, listening: Audiences and cultural reception*, 253-274. Boulder: Westview Press.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Harry, I. (2015). Towards a global democratization of free speech: A critical appraisal of constitutional landmines on the trajectory of press freedom in Nigeria. *International Journal of International Relations. Media and Mass Communication Studies*, 1(2), 25-36.
- Headland, T. N. (2004). Kenneth Lee Pike. *Biographical Memoirs*, 84, 287.
- Hinton & Hjorth (2013). *Understanding Social Media*. Sage.
- Hooper-Greenhill, E. (1992). *Museums and the Shaping of Knowledge*. London: Routledge.
- Hyett, N., Kenny, A., & Dickson-Swift, V. (2014). Methodology or method? A critical review of qualitative case study reports. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 9(1), 23606.
- Jensen, K. B.(Ed.). (2002). *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and quantitative methodologies*. London: Routledge.
- Keat, R., & Urry, J. (1975). *Social Theory as Science*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Keesing, R.M. (1974). Theories of culture. *Annual review of anthropology*, 3(1), 73-97.
- Korasick, J. E. (2005). *Collecting Africa: African material culture displays and the American image of Africa, 1885-1930*. Published PhD Dissertation. New York: ProQuest.
- Lindfors, B. (2001, February). Hottentot, bushman, Kaffir: The making of racist stereotypes in 19th century Britain. In *Encounter images in the meetings between*

- Africa and Europe (pp. 54-75). Borås: Centraltryckeriet Åke Svenson AB. Nordic Africa Inst.
- Lucas, J. (2013). Orientalism and Imperialism in French West Africa: Considerations on travel literature, colonial tourism, and the desert as a “commodity” in Mauritania. In *Tourism in the global south: landscapes, identities and development*. Centre for Geographical Studies, Lisbon, 2013: 25-43.
- Mackenzie, N., & Knipe, S. (2006). Research dilemmas: Paradigms, methods and methodology. *Issues in educational research*, 16(2), 193-205.
- Marx, K. (1976). *Capital: A critique of political economy: Volume one*. London: Hazell, Watson & Viney Ltd.
- McCombs, M.E. & Shaw, D. L. (1979). The Agenda-setting function of mass media. *The Public Opinion Quarterly*, 36 (2), 176-187. Oxford: Oxford University Press.
- Melissen, J. (2005). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mezzana, D. (2005). A cancerous image: The causes of Africa’s negative and reductive image. *African Societies*, (4). Retrieved from <http://cyber.law.harvard.edu/digitaldemocracy>.
- Miller, R.L. & Brewer J.D. (2003). *The A-Z of Social Research: A Dictionary of Key Social Science Research Concepts*. London: Sage Publications.
- Morrone, A. (2006). Guidelines for Measuring Cultural Participation. UNESCO Institute for Statistics.
- Mullen, L. (2008). Cave Art and the Origins of Typography. *Visual Communication Quarterly*, 15(1-2), 6-16.

- Negussie, T. (2008). *Communication for Social Development: An Overview and the Ethiopian Experience*. Addis Ababa: Population Media Center.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.
- Odiley, F. O. (2010). A Comparative Analysis of News Coverage of Africa: A Case Study of two English Language Newspapers in Turkey. Unpublished Masters Thesis. Communication & Media Studies. Eastern Mediterranean University Gazimağusa, North Cyprus.
- Özkan, M. (2010). Turkey's Rising Role in Africa. *Turkish Policy Quarterly*, 9 (4), 93-105.
- Özkan, M. (2016). Turkey's African Experience: From Venture to Normalisation. *IAI Working Papers*, 16(20). ISSN 2280-4331/ISBN 978-88-9368-000-4. Retrieved from <https://works.bepress.com/mehmetozkan/255/>.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Macmillan Press Limited: London.
- Pickering, M. (Ed.), (2008). *Research Methods for Cultural Studies*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Pitchford, S. (2008). *Identity tourism: Imaging and imagining the nation (Vol.10)*. West Yorkshire: Emerald Group Publishing.
- Punch, K. F. (1998). *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. London: Sage Publications.
- Raube-Wilson, S. (1986). The New World Information and Communication Order and International Human Rights Law. *BC Int'l & Comp. L. Rev.*, 9, 107. Chicago. Retrieved from <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol9/iss1/5>.

- Rudincová, K. (2014). New player on the scene: Turkish engagement in Africa. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 25(25), 197-213.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. New York: Vintage Books, A Division of Random House.
- Sanchez-Gómez L. (2009). Imperial faith and catholic missions in the grand exhibitions of the Estado Novo. *Análise Social*, 44(193), pp. 671-692.
- Schiffman, R. (2013, September 13). Hunger, food security, and the African land grab. Retrieved from <http://voiceseducation.org/node/7873>.
- Schiffrin, vd. (Eds.), (2001). *The Handbook of Discourse Analysis*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Sebeok T., A. (2001). *Signs: An Introduction to Semiotics*. Second Edition. Toronto: University of Toronto Press.
- Selwyn-Holmes, A. (2009, August 12). Vulture stalking a child. Retrieved from <https://iconicphotos.org/2009/08/12/>.
- Servaes, J. (2002). *Communication for development: One world, multiple cultures*. New Jersey: Hampton Press.
- Servaes, J. (2007). *Harnessing the UN system into a common approach on communication for development*. Los Angeles: Sage Publications.
- Shohat, E. & Stam, R. (1994). *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*. London: Routledge.
- Shweder, R., Minow, M., Markus, H., R. (Eds.), (2002). *Engaging cultural differences: The multicultural challenge in liberal democracies*. New York: Russell Sage Foundation.
- Siapera, E. (2010). *Cultural Diversity and Global Media: The Mediation of Difference*. Wiley-Black Well: John Wiley & Sons, Ltd.

- Silverman, D. (2004). *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*. Second Edition. London: Sage Publications.
- Smith, A. D. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Snoubar, Y. & Gizem, C. (2013). Cultural Differences of International Students in Turkey and Problems They Experience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (106) 759 -766.
- Tekin, B. Ç. (2010). *Representations and othering in discourse: The construction of Turkey in the EU context*. Discourse Approaches to Politics, Society and Culture (Vol. 39). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- The true size of Africa. (2013, n.d.). Inside/Out. Retrieved from <http://insideoutpaper.org/the-true-size-of-africa> (2013).
- Tomaseilli, K.G. (2007). Mediterranean chic; video and development. *Studies in Documentary Film*, 1(3), pp. 297-317.
- TRT World (2016, February 24). Africa: A Misrepresented Continent. Retrieved from <http://www.trtworld.com/in-depth/africa-a-misrepresented-continent-54387>.
- Türkiye Afrika'ya ne kadar açılıyor? Al Jazeera Türk (2016, February 29). 1:44 (Video file). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=sMhV8Tpy8yA>.
- Türkiye Cumhuriyet Dış-İşleri Bakanlığı. (n.d.). Türkiye-Afrika İlişkileri. Retrieved on 25/03/2017 from <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>.
- Turvill, W. (2013). Africa as you've never seen it before: Clever comparison shows it's really as big as China, India, the United States AND most of Europe put together. *Mail Online*. Retrieved from <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2445615>.
- Ülkeler Bazında Afrikalı Öğrenci Sayıları (2017, Mayıs 19). <http://sahipkiran.org/2017/05/19/afrika-gunu/ulkeler-bazinda-afrikali-ogrenci-sayilari/>.

- Uluslararası Öğrenci Buluşması. (UOB, 2017, May). Retrieved from <http://uluslararasiogrencibulusmasi.com>.
- Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEP, 2015, Nov). Retrieved from <http://www.udep.org.tr>.
- UNESCO (2002). Universal Declaration on Cultural Diversity. *Cultural Diversity Series*, No. 1. Johannesburg.
- UNESCO (2013). *Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework*. Paris: UNESCO.
- Urry, J. (2002). *The Tourist Gaze*. London: SAGE Publications.
- Walker, J. A. & Chaplin, S. (1997). *Visual culture: An Introduction*. Manchester: Manchester University Press.
- Woodside A. G. (2010). *Case Study Research: Theory, Methods, Practice*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*: 3rd Edition. London: Sage Publications.
- Zechenter, E. M. (1997). In the Name of Culture: Cultural Relativism and the Abuse of the Individual. *Journal of Anthropological Research*, Vol. 53, No. 3.

ÖZET

AFRİKA’NIN KÜLTÜREL İMAJININ İNŞASI: Türkiye’de Afrika’ya İlişkin Kültürel Etkinlikler üzerine Niteliksel bir Araştırma

Afrika'nın tamamı aynı yapıya doğru indirgenemezse bile "Afrika imajı" diye yaygın bir konu bulunmaktadır. Afrika'nın indirgenmiş yaygın imajı “pasif kurban” olmakta olan yeni nesil Afrika kuşakları üzerinde giderek artan bir endişe yaratmaya devam etmektedir. Bu kuşaklarının, imajın büyük bir önem kazandığı uluslararası dinamik sahnede düşük bir “benlik” ve “rol algılama”ya gitme riski oldukça fazladır. Başka bir ifadeyle, düşük imaj algısının yarattığı kaygı ve pasif tutum, Afrika ve Afrikalıların küresel siyasal, ekonomik ve kültürel düzeyde paylaşımdan dışlamasına sebep olabilecek boyutlardadır.

Afrika’nın indirgenmiş imajı tarihi kölelik ve sömürgecilik dönemlerine kadar geri gider. Sömürge sergileri, misyoner koleksiyonları, oryantal ve Avrupa-merkezci anlatılar, dünya enformasyon ve iletişimindeki düzensizlikler, dünya haritasının yeniden oluşumu, kalkınma ve insani müdahale gibi pratiklerin Afrika’nın indirgenmiş imaj inşasını ve öbür kıtalara göre kalkınmamasını etkileyen faktörlerdir. Bu durumda, hem Afrika’nın indirgenmiş imaj inşasına neden olan fenomenlerin ortaya çıkarılması ve sorgulaması hem de uluslararası kamuoyuna Afrika’nın doğru tanıtması gerekmektedir.

Afrika dışında, Afrika’ya ilişkin etkinliklerde Afrika’yı “sergileme” ve “gösterme” faaliyetleri artmaktadır. Afrika’nın olumlu yüzünü gösterme çabaları olsa da hala Afrika’nın tanıtılması, etkinlik düzenleyicilerinin çıkarlarına bağlıdır ve yanı sıra, etkinliklerdeki düzensizlikler ve sergilenen ürünlerin yetersizlikleri-eksikleri oluşturulan imajın endişeyi çözmek yerine daha da çoğalttığı görülmelidir.

Bu kapsamda bu çalışma, iki Afrika kültür sergisi etkinliği üzerinden, kültürlerarası sergileme faaliyetlerini ele alarak Türkiye'deki Afrika sergi ve kültür tanıtım faaliyetlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma, sergileme ve tanıtım şekillerini geniş bir temsil biçimi yaklaşımıyla ele almaya çalışmıştır.

Çalışma teorik bağımlılıklardan ne kadar uzak durmaya çalışmış olsa da kültürel temsil ve özellikle de inşacı yaklaşım literatürünün yöntem ve kavram setini kullanmıştır. Çalışma amaçlı örneklem yöntemiyle kültürel etkinliklerin Türkiye'deki Afrika imajına etkilerini araştırmak üzere derinlemesine görüşmeler, emik değerlendirme, kurumsal basın analizi ve bireysel gözlem gibi veri toplama kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmış.

Türkiye'de Afrika'ya ilişkin kültürlerarası etkinlikler Afrika'nın ilgi çekici kültürel değerleri ve doğal kaynakları göstererek Afrika'nın imaj tanıtımında alternatif bir platform olmaktadır. Ancak, yansıtılan bazı imajlar, tarihi ve küresel algı yönetimlerinin ve sergi kurumlarının çıkarlarının etkisinde şekillenmekte olup hala kaygı verici anlamda sorunludur. Öyle ki kurumsal çıkarlar doğrultusunda aktarılanlar endişe vericidir. Ziyaretçilerin kültürleri tanımaya meraklı oldukları ve kültürel farklılıkları normal buldukları tespit edilmiştir. Ancak, sergilerin genel tutum ve durumu ve kültürel objelerin yetersizliği doğru imaj inşasını kısıtlamaktadır.

Türkiye'deki Afrika'ya bağlı kültürlerarası sergiler daha teşvik edilmelidir fakat sergilenen ürünlerin kapsamı genişletilmeli ve Afrika'nın diğer ülke ve bölgelerinin katılımı yükseltilmelidir. Etkinliklerin bir müze ile kurumsallaşmasına yönelik önerileri bulunmaktadır. Afrika'ya yönelik yanlış imaj oluşumlarının tarihi sebepleri ele alınmalı ve sergi ve diğer etkinliklerde düzenleyicilerin çeşitli çıkarları asgariye indirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Afrika imaj inşası, kültürlerarası sergiler, Afrika-Türkiye ilişkiler, alternatif platform, düzenleyici çıkarları, iyimserlikler ve önyargılar, ziyaretçi algısı

ABSTRACT

THE CONSTRUCTION OF AFRICA'S CULTURAL IMAGE: Qualitative

Study on Practices of Africa-Engaged Cultural Exhibitions in Turkey

Though the entire Africa cannot be condensed into a homogenous feature, there has been a classic subject matter commonly discoursed as 'African image'. The impacts of African 'reductive images' on the new African generations, described as passive victims, have been a growing concern. There is a risk of pushing these generations into reduced 'self-conception' and 'role-perception' in the international spheres of dynamics where reputation matters greatly. In other words, such anxieties and acts of passiveness would lead Africa and Africans to be sidelined in global socio-economic shares.

The hi/story of African 'reductive images' goes as far back as the start of slavery and colonialism. Colonial exhibitions, missionary collections, Oriental and Eurocentric narratives, world information and communication dis/order, world mapping and spatial imagery, as well as developmental and humanitarian interventions contributed for both African reductive images and its underdevelopment. Hence, there is a need to expose and challenge the sources of African reductive images and to promote African positive images in different stages outside Africa.

There are growing tendencies of 'showing' and 'seeing' Africa at the international level. While there are wider tendencies of showing good faces of Africa, still there are concerns that promotional tendencies are subject to institutional positions and exhibitor interests which would rather play a reciprocal role of rather catalyzing the image concern.

Based on this premise, this study attempts to investigate tendencies of exhibiting African culture in the context of cross-cultural exhibitions in Turkey; focusing mainly

on image empowering potentials, institutional interests and their impacts on image construction, and Turkish visitors' views of Africa considering the prospects of their prior knowledges and perceptions of Africa, as well as their interests and interpretations as African exhibits visitors.

No matter how the study attempts to avoid high-level theoretical reliance, it is generally guided by the constructionist approach to cultural representation. Case study method is employed based on purposive sampling. The study is informed mainly through series of in-depth interviews, emic-analysis of cultural products, institutional and social media resources, as well as participant personal observation. It has largely used qualitative content analysis by which the information is presented and analyzed in form of setting up, quoting and commenting.

There is an indication, from the study, that Africa-engaged cross-cultural exhibition practices in Turkey are becoming alternative platforms for the promotion of African cultural values and thus for the overall African image. To some extent, the exhibitions are well supported by institutional willingness, and highly affected by historical & foreign policy connections. However, the exhibition discourse has also been significantly controlled by interests and positions of exhibiting institutions, to the extent to reproduce image anxieties. From Turkish visitors' side while there are plenty of optimisms, there are also series of prejudices about African continent. Visitors have revealed a higher level intercultural curiosity, in addition to their recognition of differences. Exhibition practices were restricted by defects and limitations, like exclusion and insufficiency of representational corpus.

Africa related cross-cultural exhibitions in Turkey should be encouraged and sustained, but both the scope of the exhibitions and the level of African participation should be improved. Exhibition practices should be institutionalized. And in dealing with African image issues, historical basis should be revealed and organizer interests should be minimized.

Keywords: Africa's image construction, cross-cultural exhibitions, Africa-Turkey relations, alternative platform, organizer interest, optimisms and prejudices, visitor perceptions

TEŞEKKÜR

Türkiye’de doktora çalışmamın sponsorluğunu yapan YTB’ye, tez danışmanım Prof. Dr. Çiler Dursun’a, TiK üyesi Prof. Dr. Haluk Geray’ya ve Prof. Dr. Mutlu Binark’a, Eşim Seada Mohammed Nur’a, kızlarım Hibah Abdulaziz ve Ahlam Abdulaziz’e; çalışma sırasında görüşmeyi kabul eden görevli ve ziyaretçi Türkiye vatandaşlarına ve farklı Afrika ülkelerden gelen öğrencilere, başta Handan abla-Bekir ağabey, Necati Erilli (Necati baba) ve İzzet Köker olmak üzere Türkiye’de bizi ağırlayan, sevgi ve saygı gösteren herkese, Türkçe okutmanım Şebnem Dilçin’e, doktora derslerine katıldığım bütün akademik personellerine, başta Yeliz Dede, Ezgi Mert ve Çağrı Kaderoğlu olmak üzere beraber okuduğum İLEF’teki bütün öğrenci ve araştırma görevlisi arkadaşlarıma, tezin dil editörlüğü yapan Savaş Atay’a, Etiyopyalı ve diğer Türkiyeli arkadaşlarıma, hepsine tek tek teşekkür ediyorum.

EK 1

MÜLAKAT/GÖRÜŞME DETAYLARI

1) AFRIKA EVİ (AFRİKA EL-SANATLAR PAZARI VE KÜLTÜRE EVİ)

N o	Kod	Görüşme suresi	Uyruk	C i n s	Ya ş	Görüşme tarihi	Eğitim derecesi	Kariyer	Etkinlikteki rolü	Görüşme türü	İletişim
1	CCEP11	16,54	Türkiye	K		12/08/2016	Yüksek lisans	Memur	Tanıtıcı-satıcı	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
2	CCEP12	14, 27	Türkiye	E		23/11/2016		Memur	Tanıtıcı-satıcı	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
3	CCEP14	27,16	Türkiye	E		07/03/2017		Ziyaretçi-müşteri	Memur, Altında ağ belediyesi	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
4	CCEP13	24,02	Etiyopya	K		03/02/2017	Lisans	Afrikalı öğrenci,	Öğrenci katılımcı,	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut

2) ULUSLARARASI ÖĞRENCİ KÜLTÜREL BULUŞMALARI (INTERNATIONAL STUDENTS CROSS-CULTURAL EXHIBITIONS)

N o	Kod	Görüşme suresi	Uyruk	C i n s	Ya ş	Görüşme tarihi	Eğitim derecesi	Kariyer	Etkinlikteki rolü	Görüşme türü	İletişim
5	CCEP 5	15,51	Türkiye	K	21	08/05/2016, sabah	Siyaset bilimler/uluslararası ilişkiler	Öğrenci	Ziyaretçi	Yüz-yüze, ses kayıtlı	-
6	CCEP 23	16,34	Tunus	K	25	07/05/2016,	Yabancı dil	Öğretmen	Ziyaretçi	Yüz-yüze,	-

						öğleden sonra				ses kayıtlı	
7	CCEP 3	24,54	Etiyopya	E	28	07/05/2016, sabah		Yüksek lisans Öğrenci	Görevli Öğrenci	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
8	CCEP 7	9,33	Etiyopya	E	20	08/05/2016, öğleden sonra		Lisans öğrenci	Öğrenci	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
9	CCEP 16	---	Sudan	E	-	08/05/2016, öğleden sonra			Görevli Öğrenci	Tamamlanmamış, Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
10	CCEP 9	11,34	Cibuti	E	20	08/05/2016, öğleden sonra	Elektronik mühendis	Lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
11	CCEP 6	21,09	Sudan	E	30	08/05/2016, öğleden sonra	Jeoloji mühendis	Yüksek lisans	Görevli Öğrenci	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
12	CCEP 4	20,30	Türkiye	K	24	07/05/2016, öğleden sonra	Elektronik mühendis	Mühendis	Ziyaretçi	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
13	CCEP 3	42,35	Türkiye	E	35	07/05/2016, öğleden sonra	Ziraat mühendis	Kamu görevlisi	Ziyaretçi	Yüz-yüze, ses kayıtlı	Mevcut
14	CCEP 8	13,47	Türkiye	K	42	08/05/2016, öğleden sonra		Okutman ve doktora öğrenci	Ziyaretçi	Yüz-yüze, yazılı, ses kayıtlı	Mevcut
15	CCEP 17	---	Kenya	E	24	08/05/2016, öğleden sonra	Uluslararası iktisat	Yüksek lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Tamamlanmamış	-----
16	CCEP 18	---	Somali	E	32	08/05/2016, öğleden sonra		Yüksek lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Yazılı, not	----
17	CCEP 10	---	Somali	E	23	08/05/2016, öğleden sonra		Lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Yazılı, not	Mevcut
18	CCEP 19	---	Somali	E	34	08/05/2016,	Öğretmenlik	Doktora öğrenci	Görevli Öğrenci	Yazılı, not	-----

						öğleden sonra					
19	CCEP 20	---	Kenya	E	20	08/05/2 016, öğleden sonra		Lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Tama mlan mamı ş, yazılı not	-----
20	CCEP 21	---	Somali	E	23	08/05/2 016, öğleden sonra	Siyase t biliml er	Lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Yazılı , not	----
21	CCEP 22	---	Sudan	E	28	08/05/2 016, öğleden sonra	Siyase t biliml er ve ulusla rarası ilişkil er	Yüksek lisans öğrenci	Görevli Öğrenci	Yazılı , not	----
22	CCEP 1	6,22	Türkiye	E		07/05/2 016, sabah	Emekl i	İlk okul mezun	Ziyaret çi	Tama mlan mamı ş, ses kayıtlı	Mevcut
23	CCEP 15	33,04	Türkiye	E		04/03/2 017	UDEF üçünü bölges i temsil ci,	Yüksek Lisans	Düzenl eyici	Yüz yüze, ses kayıtlı	Mevcut
24	CCEP 13	24,02	Etiyopya	K		03/02/2 017	Lisans	Afrikal ı öğrenci si	Görevli Öğrenci	Yüz yüze ve telefo n, ses kayıtlı	Mevcut
25	CCEP 24	15,10	Etiyopya	K		07/05/2 017	Yükse k Lisans	Afrikal ı öğrenci si	Görevli Öğrenci	Yüz yüze, ses kayıtlı	Mevcut
26	CCEP 25	05,57	Cibuti	K		07/05/2 017	Lisans	Afrikal ı öğrenci si	Görevli Öğrenci	Yüz yüze, ses kayıtlı	Mevcut
27	CCEP 26	08,21	Türkiye	K		07/05/2 017	Lisans	Türkiy eli öğlenci	Ziyaret çi	Yüz yüze, ses kayıtlı	Mevcut
28	CCEP 27	07,55	Türkiye	K		07/05/2 017	Teksti l mühe ndis		Ziyaret çi	Yüz yüze, ses kayıtlı	----

EK 2

GÖRÜŞME SORULAR KISMEN

I. Görüşmelere Temel Olan Genel Sorular

1. Afrika'ya ilişkin kültürlerarası sergi etkinliklerin Afrika'nın kültürel imajın güçlendirilmesi için nasıl bir katkısı olabilmektedir?

1.1. Sergi etkinlikler Afrika'nın kültürel değerlerin görünürlüğüne ne tür 'alternatif' işlevleri bulunmaktadır?

1.2. Düzenleyici kurumların Afrika'ya yönelik politikaların ve istekliliğin Afrika'nın olumlu algılanmasını için nasıl bir katkısı vardır?

1.3. Sergilenen ürünler Afrika kültürünü ve imajını ne kadar taşımakta ve aktarmaktadır?

2. Türkiye'deki Afrika'ya ilişkili kültürlerarası sergi etkinliklerde, düzenleyici kurumların veya ev Türkiye'nin hangi olası çıkarları bulunmaktadır ve bunun Afrika'nın imaj inşasını nasıl etkilemektedir?

2.1. Türkiye'deki Afrika'ya ilişkili kültürlerarası sergi etkinliklerde, düzenleyici kurumların veya Türkiye'nin hangi olası siyasal-stratejik çıkarlar bulunmaktadır ve bunun Afrika'nın imaj inşasını nasıl etkileyebilmektedir?

2.2. Türkiye'deki Afrika'ya ilişkili kültürlerarası sergi etkinliklerde, düzenleyici kurumların veya Türkiye'nin hangi olası ekonomik-stratejik çıkarlar bulunmaktadır ve bunun Afrika'nın imaj inşasını nasıl etkileyebilmektedir?

2.3. Türkiye'deki Afrika'ya ilişkili kültürlerarası sergi etkinliklerde, düzenleyici kurumların veya Türkiye'nin hangi olası kültürel-egemenlik çıkarlar bulunmaktadır ve bunun Afrika'nın imaj inşasını nasıl etkileyebilmektedir?

2.4. Türkiye'deki Afrika'yla ilişkili kültürlerarası sergi etkinliklerde, düzenleyici kurumların veya ev Türkiye'nin Afrika'ya yönelik insani-sosyal müdahaleler ilgileri ve etkisi nelerdir?

3. Türkiye'deki Afrika imaj algıları nelerdir ve kültürlerarası sergi etkinlikler bağlamında Türkiyeli ziyaretçilerin Afrika'ya ilişkin ne tür ilgileri ve algıları bulunmaktadır?

- 3.1.Türkiye'de Afrika'ya İlişkin nasıl bir bilgi ve algı bulunmaktadır?
- 3.2.Türkiye'de Afrika'ya İlişkin Yaygın Bilgi Kaynakları nelerdir?
- 3.3.Türkiye'de Afrika'nın 'Bilinmesi' Konusundaki hangi Değişiklikler bulunmaktadır?
- 3.4.Türkiye'de Afrika'ya ilişkin hangi pozitif bilgi ve algılar bulunmaktadır? Afrika'ya yönelik iyimserliğin sebep ve sonuçlarının Türkiye'deki sosyal temelleri
- 3.5.Türkiye'de Afrika'ya Yönelik hangi Önyargılar ve klişeler bulunmaktadır?
- 3.6.Türkiye'de Afrika'ya Yönelik Önyargılar ve klişelerin Olası Sebep ve Kaynaklar nelerdir?
- 3.7.Türkiye'de Afrika'nın Değişik Haline Yönelik Bakışlar farklıdır? Türkiye'de Afrika tarihine, kültürüne, çevre ve ekonomisine, insani destek almasına, yerel kalkınma potansiyelleri ve siyaset kültürüne yönelik hangi bakış açıları bulunmaktadır?

II) Etkinlik Düzenleyici Görüşmeleri Yönlendiren Genel Sorulardan Kısmen

Değerli etkinlik düzenleyici/görevli, ziyaretçi

Bu bir akademik çalışma için görüşmedir. Vereceğiniz bilgiler ve düşünceler bu çalışma için çok faydalı olacaktır. Bilgi ve düşünceleriniz sadece akademik amaca kullanılacaktır. Kültürel temsil ve imaj inşası sergi etkinlik ortamında gerçekleştirebileceğini iddia ederek, bu çalışmanın amacı Türkiye'deki Afrika'ya ilişkin kültürlerarası sergi etkinlikler ortamında Afrika ülkeleri nasıl 'gösterildiğini' ve 'görüldüğünü' incelemektir. Teşekkür ederim!

A) Afrika El Sanatlar Pazar'ı ve Kültüre Evi

1. Afrika deyince aklınıza neler geliyor? Afrika ilgili bilgileriniz nereden öğrendiniz?
2. Türkiye'de Afrika nasıl ve ne kadar bilinmektedir?
3. Sizce böyle bir kültürel sergi etkinlikler ve kültürel eser satışlar Afrika'nın imgesini tanıtmak için nasıl bir faydası olabilmektedir?
4. Ziyaretçiler buraya hangi amaçlarıyla geliyor ve ziyaretçilerin sergilenen eserler ile etkileşimi nasıldır?
5. Görevli olarak bu iş sizin Afrika'ya yönelik bilgi ve algılarınızı nasıl etkilemektedir?
6. Afrika'nın tarihi, kültürel ve çevre değerleri yansıtan sergi ürünler bulunuyor mu? Sizce bu sergi ortamın ve sergilenen ürünlerin Afrika'ya doğru Türkiye'deki turistleri çekebilmesi için nasıl bir katkısı olabilmektedir.
7. Afrika'yı hep savaş, yoksuzluk ortamında gibi tanıtılmış, siz buraya gelen ziyaretçilerden nasıl bir tepkiler ve algılar fark ettiniz? Bu projenin Afrika'nın yanlış tanıtılmış veya abartılmış imajına nasıl bir 'alternatif ortamı' olabilmektedir.
8. Afrika El Sanatlar Pazarı ve Kültüre Evinin asıl amaçları nelerdir?
9. Bu projenin Türkiye-Afrika'nın her türlü ilişkileri için nasıl bir katkısı olabilmektedir?
10. Türkiye'de Afrika'yı nasıl görünür? Zaman geçince bu konuda nasıl bir değişiklikler vardır?

B) Uluslararası Öğrenci Buluşmaları

a) Düzenleyici Görüşmesi

- 1) Bu buluşma ve sergiyi düzenlemenizin amacı açıkla mısınız?
- 2) Bu sergiye sorumluluk ve destekçi olan dernekler, devlet sektörlerin hangi özeliği vardır?
- 3) Afrika ülkeleri sergilemesinin amacı ve faydası açıkla mısınız? Ziyaretçilerin neler öğrenmelerini istiyorsunuz?
- 4) Sergilenen Afrika ülkeleri hangi kıstaslar ile seçildiğini açıkla mısınız? Tüm Afrika ülkelerin kültürel ve dini gruplar temsil edilmemesinin sebepler nelerdir?
- 5) Afrika ülkeler ilgili sergilenen kültürel ürünleri ve pratikler hangi kıstaslar ile seçildiğini açıkla mısınız? Hangi kültürel ürünleri ve pratiklere fazla önem veriliyor? Neden? Sergilenen kültürel ürünleri ve pratiklere Afrika ülkeleri yeterli bir şekilde temsilci oluğunu düşünüyor musunuz?
- 6) Bu şekil sergi ortamın ve tanıtıcılar neden seçtiğiniz anlattır mısınız?
- 7) Sizin kurumundan bu sergiden beklenen sonuçlar nelerdir ve nasıl değerlendireceksiniz?

b) Ziyaretçi Görüşmesi

2.1) Ziyaretçilerin sergi izleme/katılım amacı

- 1) Daha önce başka uluslararası öğrenciler yer alan herhangi bir sergiyi katıldıysanız durumu açıkla mısınız?
- 2) Daha önce Afrika ülkeleri kapsayan herhangi sergiyi katıldıysanız durumu açıkla mısınız?
- 3) Bu sergiyi ziyaret etmenizin amacı nelerdir?

2.2) Ziyaretçilerin kültürel imaj inşası için önceki bilgileri' önemle olduğunu varsayarak, aşağıdaki soruların amacı ziyaretçilerin Afrika yönelik genel bilgi, algı ve bilgi kaynakları incelemektir.

- 1) Afrika ülkeler ilgili genel bilgi ve algılamalarınız kısaca anlattır mısınız? Afrika ülkeler ilgili yaygın önyargılara ne kadar katılıyorsunuz? Neden?
- 2) Afrika ülkeler yönelik umudunuz nasıldır?
- 3) Sizin Afrika ülkeler hakkındaki bilgilerinizin kaynaklar nelerdir?
- 4) Sizin Afrika ülkeler ilgili bilgilerinize ve algılamalarınıza Türkiye'deki bilgi kaynaklardan ne kadar etkilendi? Bu konuda Türkiye'deki hangi belgesellerin nasıl bir etkisi vardır?
- 5) Sizin Afrika ülkeler ilgili bilgilerinize ve algılamalarınıza hangi batı ülkelerdeki bilgi kaynaklardan nasıl etkilendi?

2.3) Ziyaretçilerin 'görüşü' önceki-bilgileriyle ve serginin genel durum ile etkilenmesini varsayarak, buradaki soruların odağı ziyaretçilerin sergi ortamında Afrika ve Afrika kültürüne oluşturdüğü ilgi ve 'anlam çıkarmaları' incelemektir.

- 1) Neden Afrika ülkeleri ziyaret etmek istediniz? Afrika neden ziyaret edilmeli? Hangi Afrika ülkeler ilgili neler gördünüz? Neler hissettiniz? Afrika ülkelerin kültüre ilgili en çok neler dikkatinizi çekti ve beklemeden izlediğinin ürünler nelerdir? Afrika ülkeler ilgili beklediğiniz, ama izlemediğiniz ürünler nelerdir? İzlediğiniz kültürel ürünleri ve pratikler üzerinde bakışınız nelerdir?
- 2) Bu ortamındaki Afrika'ya ilişkin bakışlarınız önceki-bilgilerinizden nasıl etkilenmiştir?
- 3) Bu ortamındaki Afrika'ya ilişkin bakışlarınız bu sergideki genel durumundan nasıl etkilenmiştir?
- 4) Sizce bu tur sergilerin 'ötekilerin' imaj inşa konusundaki rolleri nelerdir?
- 5) Bu sergi sizin Afrika ilgili genel algılamalarınız nasıl etkiledi?
- 6) Sizin Afrika'yı "görüşünüz" genel 'batı ülkelerdeki' genel Afrika görüş ile nasıl farklıdır? Neden?

c) Afrika Boyunuzu Ülkelerden Katılımcı Görüşmeleri

Aşağıdaki soruların amacı öğrenci katılımcılar sergi söyleminin parçası olduğunu düşünerek, katılımcı Afrikalı öğrencilerin düşünceleri, pozisyonları, rol ve rol algılarını incelemektir.

- 1) Daha önce Türkiye'de ülkenizi veya Afrika ülkeleri kapsayan sergi etkinliğe katıldıysanız durumu açıkla mısınız?
- 2) Bu sergideki rolleriniz açıkla mısınız? Bu sergideki Afrika nasıl temsil edildiğini düşünüyorsunuz?
- 3) Sizce Türkiye'de bu ve benzer sergilerinin organize edilmesinin amacı nelerdir? Sizce bu sergiden Türkiye neler yararlanabilir?
- 4) Sizce bu sergi etkinliğin Afrika'ya herhangi bir imaj zararları olabiliyor mu? Nasıl?

EK 3

ANKARA'DA AFRIKA KÜLTÜR SERGİLERİN RESİMLERİ

1) AFRIKA EVİ'DEKİ SERGİLER

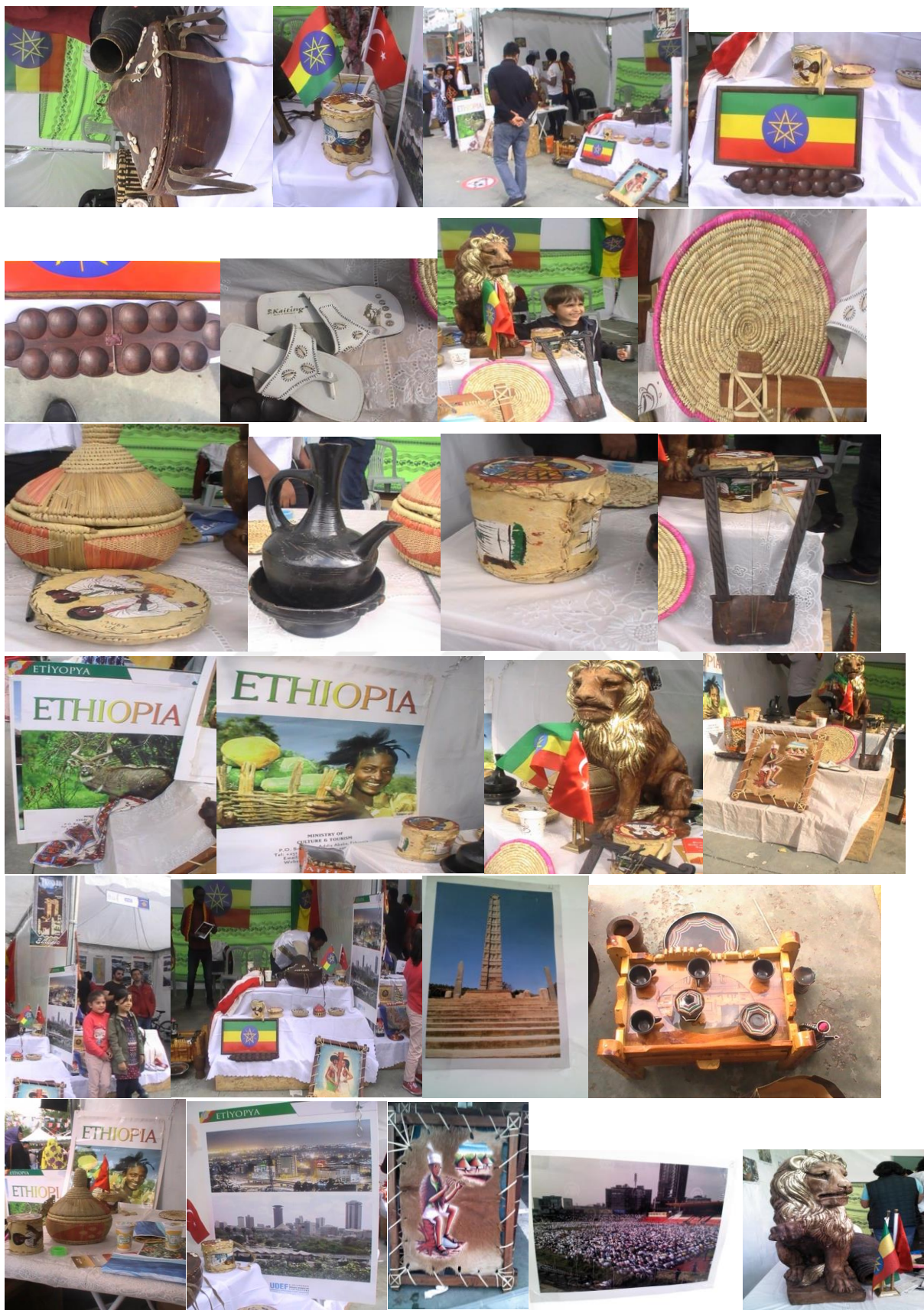

2) ULUSLARARASI ÖĞRENCİ BULUŞMASINDA AFRIKA BOYUNUZ ÜLKELERİN SERGİLERİ

Etiyopya sergileri (07-08 Mayıs 2016, Gençlik Park/Ankara)

Etiyopya sergiler (06-07 Mayıs 2017, Hamamonu/Ankara)

Sudan Kültürü Sergileri (07-08 Mayıs 2016, Gençlik Park/Ankara)

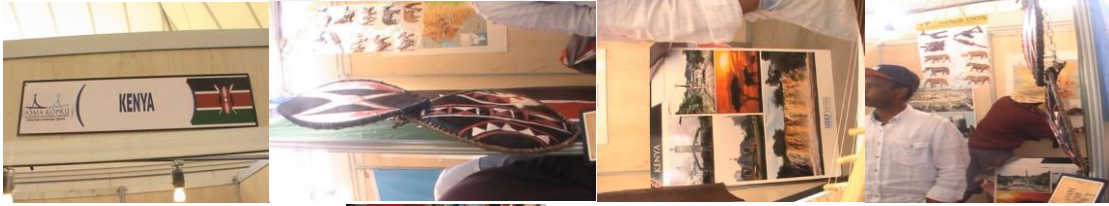

Sudan'ın kültürel sergileri (06-07 Mayıs 2017, Hamamonu/Ankara)

Kenya'nın Kültürel Sergileri (Mayıs 2016, Gençlik Park/Ankara)

Somali kültürel sergiler (07-08 Mayıs 2016, Gençlik Park/Ankara)

Cibuti sergiler (06-07 Mayıs 2017, Hamamonu/Ankara)

